

**T.C.
ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**MEHMED MEMDÛH FAİK BEY
(HAYATI, SANATI, ESERLERİ)**

Yüksek Lisans Tezi

Mustafa YAVUZ

Danışman

Prof. Dr. Selçuk ÇIKLA

Erzincan 2016

TEZ BİLDİRİMİ

"Mehmed Memdûh Paşa (Hayatı, Sanatı, Eserleri)" isimli "**Yüksek Lisans**" tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Mustafa YAVUZ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu alışma, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalının Türk Dili ve Edebiyatı Dalında jürimiz tarafından **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman / Jüri :Prof. Dr. Selçuk ÇIKLA

Jüri : Doç. Dr. Alpay Doğan YILDIZ

Jüri :Yrd. Doç. Dr. Hüsrev AKIN

MEHMED MEMDÛH FÂİK BEY (HAYATI, SANATI, ESERLERİ)

Mustafa YAVUZ

Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi,

Kasım 2016

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Selçuk ÇIKLA

ÖZET

Mehmet Memdûh Fâik Paşa, 1800'lü yılların ikinci yarısında yaşamış bir devlet adamı, tarihçi ve sanatçısıdır. Yaşadığı bu devirde gerek devlet adamı gerekse sanatçı kişiliği ile ön plana çıkmış nadir şahsiyetlerden birisidir. Memur olarak başladığı devlet adamlığı görevinde çeşitli vazifeler ifa ettikten sonra Dâhiliye nazırlığına kadar yükselmiştir. Bu süreçte sanatçı kişiliğini de ihmal etmemiş çeşitli konularda onlarca eser kaleme almıştır.

Biz bu çalışmamızda Mehmet Memdûh Fâ'ik Paşa'nın manzum eserlerinden olan Divan-ı Eş'ar ve Berg-i Sebz adlı eserlerinden yola çıkarak onun hayatı, sanatı ve manzum eserlerini incelemeye çalıştık. Divan-ı Eş'ar ve Berg-i Sebz adlı eserleri günümüz harflerine aktardıktan sonra Mehmet Memdûh Fâ'ik Paşa'nın yaşadığı dönem ve sanat anlayışı göz önünde bulundurularak manzum eserlerinde kullandığı üslup ve sanat anlayışı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Memdûh Fâ'ik Paşa, Fâ'ik, Dîvan-ı Eş'ar, Berg-i Sebz

MEHMET MEMDUH PASHA'S LIFE, ART AND WORKS

Mustafa YAVUZ

Erzincan University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish
Language and Literature

M. A. Thesis, November 2016

Thesis Supervisor: Assist. Prof. Dr. Selçuk ÇIKLA

ABSTRACT

Mehmet Memduh Pasha is a statesman, a historian and an artist who lived second part of 1800's. He is one of the rare men who was pioneer with his statesman personality and artist. Personality in the period he lived in. After he did several duties. In the mission of statesman, in which he started as official. He advanced up to Internal Affairs Minister. He didn't neglect his artist personality in this process and wrote tens of works about several subject.

In this paper, we tried to study Mehmet Memduh Pasha's life, art and works written in verse by starting out from. His written verses Divan-ı Eş'ar and Berg-i Sebz. After we translated Divan-ı Eş'ar and Berg-i Sebz in to Latin alphabet. We tried to makefirm the understandig of art and style he used in his written works by taking into consideration the period he lived in and sense of art.

Key Words: Mehmet Memdûh Pasha, Fâ'ik, Divan-ı Eş'ar, Berg-i Sebz

ÖNSÖZ

Edebiyat tarihimizde hem yaşadığı dönemde hem de daha sonraki dönemlerde adından söz ettiren ender şahsiyetler vardır. Bu kimseler yaptıklarıyla yaşadıkları döneme damgasını vurdukları gibi gelecek nesillerin de dikkatini çekmiş onlara ilham ve övünç kaynağı olmuşlardır. Gerek söylemleri gerek ortaya koydukları eserleri ve bazen de nicelerini karanlık sayfaları içerisinde mazi eden tarihin önünde dimdik duruşlarıyla ön plana çıkmışlardır.

Mehmet Memdûh Fâik Bey üç devir, Mutlakıyet-Meşrutıyet-Cumhuriyet, görmüş bir devlet adamı ve sanatçısıdır. Devletin farklı kurumlarında çeşitli görevler icra etmiş son olarak II. Abdulhamid döneminde dâhiliye vekilliği yapmıştır. Bir devlet adamı olmanın yanında sanatçı bir kişiliğe de sahip olan Mehmet Memduh Fâik Bey, eserlerini 1800'lü yılların sonuna doğru vermiştir.

Bu çalışmamızda Mehmet Memduh Fâik Bey'in "Hayatı, Sanatı ve Manzum Eserlerinden Divân-ı Eş'ar, Berg-i Sebz" incelenmiştir.

Çalışmamız Giriş ve Sonuç bölümleri de dâhil olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Mehmet Memduh Fâik Bey'in hayatı, Sanatı, Eserleri hakkında bilgi verilmiştir, Encümeni Şu'arâ ve Mehmed Memduh, Eski-Yeni Şiir Anlayışındaki Tutumu, Ara Nesil Dönemi ve Mehmed Memduh başlıklarını taşıyan bölümlerde ise anılan dönemlerdeki sanat anlayışı ve sanatçılar kısaca ele alınmıştır. Metin başlıklı bölümde ise Divan-ı Eş'ar ve Berg-i Sebz adlı eserlerin günümüz harflerine aktarılmış metinleri yer almaktadır. Metin bölümünden sonra Sonuç bölümü ve ardından çalışmanın hazırlanması aşamasında başvuru kaynakların yer aldığı Yararlanılan Kaynaklar bölümü bulunmaktadır.

Bu çalışmada, Divân-ı Eş'ar için, Atatürk Üniversitesi, Merkez Kütüphane, Seyfettin Özege Salonu, Nadir Eserler, 0161900 demirbaş numarası ve 40909/NE yer numarası ile kayıtlı, Divân-ı Es'âr Matbaa-i Hayriyye ve Sürekâsı, İstanbul, 1332 (M.1916), adını taşıyan nüsha esas alınmıştır. Eser 196 sayfadır.

Berg-i Sebz için, Atatürk Üniversitesi, Merkez Kütüphane, Seyfettin Özege Salonu, 0100899 demirbaş numarası ve 1228-2/SÖ yer numarası ile kayıtlı, Berg-i

Sebz, 1289 (M. 1872) adını taşıyan taşbasma nüsha esas alınmıştır. Eser 22 sayfadır ve ta'lik yazı sili ile te'lif edilmiştir.

Eserlerin günümüz harflerine aktarılması sırasında yazıldığı dönemin dil ve söyleyiş özellikleri aynen muhafaza edilmiştir. Örneğin; eyleyüb, idüb, gelmişdi, vb. Çünkü Mehmet Memduh Fâik Paşa her ne kadar 19. yüzyılda yaşamış olsa da divanı dil ve üslup olarak 17. yüzyıla daha yakındır. Divan, nazım biçimlerinin dizilişi bakımından müretteb divan özelliği gösterse de araya giren bazı manzumelerin farklı türde olması düzeni biraz değiştirmektedir. Bu da müellifin şiirleri nazım şekillerine göre değil de muhtevalarına göre sıralamasından kaynaklanmaktadır. Bu noktada da divanın aslına uygun olması açısından var olan diziliş şekli aynen bırakılmıştır.

Eserin sonunda sayfa ve satır numaralarını içeren bir hata-sevap cetveli bulunmaktadır. Divan-ı Eş'ar'ın ulaşılan farklı nüshalarında da aynı cetvel görülmektedir. Ancak bu cetvelin müellife mi yoksa müstensihlere mi ait olduğu hakkında bir bilgi yoktur. Yapılan düzeltmelere dikkat edildiğinde bazılarının yazıya geçirme esnasında oluşan hataların düzeltilmesi bazılarının ise aruz vezniyle ilgili düzeltmeler olduğu kanaati oluşmaktadır. Eser günümüz harflerine aktarılırken hata-sevap cetvelindeki düzeltmeler dikkate alınmıştır. Eser içerisinde geçen ayetlerin hangi surede geçtiği ve ayet numaraları dipnot olarak gösterilmiştir. Ayet parçalarının sadece ilgili kısımlarının mealleri de parantez içerisinde verilmiştir.

2011 yılında çalışmamızın ana konusunu teşkil eden Mehmet Memduh Fâik Bey'in Hayatı, Sanatı ve Dîvan-ı Eş'âr'ı ile ilgili çalışma yapıp yapılmadığını araştırmıştık. Gerek basılı divan katalogları ve gerekse YÖK'ün Ulusal Tez Merkezi'nde yapmış olduğumuz taramalarda herhangi bir çalışmaya rastlayamamıştık. 2011 yılında Divan-ı Eş'ar'ın çevirisini bitirdikten sonra -teze verdiğim birkaç yıllık aradan sonra- "İnceleme" kısmı ile ilgili araştırmalar yaparken Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nden Nilay ŞAHİN'in Mehmet Memdûh Fâ'ik Paşa'nın Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divân-ı Eş'âr'ı Üzerine Bir İnceleme adı altında ve Trakya Üniversitesi'nden Fatih ODUNKIRAN'ın Mehmed Memdûh Paşa ve Dîvân-ı Eş'ârı (İnceleme-Metin) adı altında aynı konu üzerine çalışma yapıp yayımladığını fark ettik. Bunun üzerine hem tekrara düşmemek hem de yanlış anlaşılmalara mahal

vermemek için çalışmamızın konusunu genişleterek “Encümen-i Şu’arâ” ve “Ara Nesil” başlıklarını da çalışmamıza dâhil ettik. Ayrıca Mehmet Memduh Fâik Bey’in manzum eserlerinden olan Berg-i Sebz’i de günümüz harflerine çevirerek çalışmamızın sonuna ekledik. Böylelikle kısa soluklu ama şairin seçme şiirlerini ihtiva eden bir eseri de edebiyat sahasına kazandırmış olduk. Ayrıca Mehmet Memduh Fâik Bey’in eserleri üzerine yapılan değerlendirmelerde Berg-i Sebz’in bütünüyle Dîvan-ı Eş’âr’da yer alan şiirlerden oluştuğu bilgisinin de doğru olmadığını, Berg-i Sebz’de yer alıp Dîvan-ı Eş’âr’da yer almayan şiirler de olduğunu kanıtlamış olduk. Ayrıca şairin Berg-i Sebz’de yer alan şiirleri Divan-ı Eş’âr’a aktarıırken yapmış olduğu ekleme ve çıkarmaları da hem Berg-i Sebz’de hem Divan-ı Eş’âr’da gösterdik.

Mehmed Memduh Faik Paşa Dîvân-ı Eş’âr’ın giriş kısmına “Mukaddime” başlığını taşıyan mensur bir bölüm eklemiştir. Yaklaşık dört sayfa olan bu bölümde şair söze ve şiire verdiği kıymetten bahseder; şiir anlayışıyla ilgili birtakım değerlendirmelerde bulunur. Mukaddime bölümünde şair Arapça-Farsça terkip ve tamlamaların yoğun olduğu ağır bir dil kullanmıştır. Bu nedenle birebir tercümesini yapmak oldukça zor olacağından tercüme yapılırken lafızdan ziyade mana esas alınmış şairin kastettiği manaya en yakın Türkçe ifadeler seçilmeye çalışılmıştır.

Hem eklenen yeni konuların olması hem de elde olmayan nedenlerden dolayı çalışmamızı planlanan süre içinde bitiremedik. Ancak bu süreçte danışman hocam Prof. Dr. Selçuk ÇIKLA’nın yönlendirme-leri neticesinde yapmış olduğum yeni okumalar gerek çalışmamızın tamamlanması gerekse bilgi dağarcığımızın zenginleşmesi açısından çok büyük katkı sağlamış oldu. Bu nedenle geçen zamanın bizim için bir kayıp değil tam aksine bir kazanç olduğu kanaati hâsıl olmuştur.

Hiçbir çalışma kusursuz olmayacağı gibi bizim çalışmamızda da birtakım eksikler bulunabilir. Mehmet Memduh Fâik Bey gibi devlet adamı olan bir şahsiyeti tanıma/tanıtma açısından küçük bir katkımızın olması kendimizi bahtiyar addetmemiz için yeterli olacaktır.

Tezin başlangıcından son aşamasına kadar maddi-manevi yardımlarını benden esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Selçuk ÇIKLA'ya ve her zaman destekleriyle yanımda olan aileme teşekkür ederim.

Mustafa YAVUZ

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	I
TEZ KABUL TUTANAĞI	II
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	IX
I. HAYATI	1
A. Ailesi ve Çocukluğu	1
B. Memuriyeti ve İcra Ettiği Görevler 1	
C. II. Meşrutiyete Doğru	4
D. İstifası ve Ölümü	4
II. SANATI.....	6
A. Şiirde Değişmeler/Gelişmeler (17. Yüzyıldan 19. Yüzyıla)	7
B. Encümen-i Şu'arâ ve Mehmed Memduh	10
C. Eski-Yeni Şiir Anlayışındaki Tutumu	12
D. Ara Nesil Dönemi ve Mehmed Memduh	15
E. Sanat Anlayışı	20
1. Mehmed Memdûh Fâ'ik Paşa'nın Poetikası	20
2. Şiirlerine Bakışı.....	28
F. Dil Anlayışı	30
G. İyinin-Güzelin Peşinde Üslup Arayışları.....	34
III. ESERLERİ	43
A. Eser-i Memduh	44
B. Feverân-ı Ezmân.....	44
C. Tercüme-i Hikâye-i Jonevyo	45
D. Bedâyi-i Âsâr	45

E. Serâir-i Siyâsîye ve Tahavvülât-ı Esâsiye.....	45
F. Yemen Kıtası Hakkında Bazı Mutalâatım	46
G. Hal'ler ve İclâsler	46
H. Mir'at-ı Şüûnât	46
I. Tasvîr-i Ahvâl Tenvîr-i İstikbâl	47
İ. Esvât-ı Sudûr.....	48
J. Kuvvet-i İkbâl Alâmet-i Zevâl.....	48
K. Miftâh-ı Yemen	49
L. Dîvân-ı Eş'âr.....	49
M. Berg-i Sebz	52
IV. METİN	53
A. DÎVÂN-I EŞ'ÂR	53
B. BERG-İ SEBZ	437
V. SONUÇ.....	471
VI. YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	472

I. HAYATI

A. Ailesi ve Çocukluğu

Mehmed Memduh Paşa, 1255 (M. 1839) yılında İstanbul'da doğdu. Asıl adı Mehmed'dir. Babası, devletin çeşitli kademelerinde uzun yıllar hizmet eden Mazlum Fehmi Paşa'dır. Annesi, İzmir'de çeşitli idarecilik görevlerinde bulunmuş olan Ömer Lütü Efendi'nin kızıdır. İlköğrenimini Beyazıt ve Vâlîde rüştiyelerinde tamamlamıştır. Babası Mazlum Fehmi Paşa'nın devlet ricalinde önemli bir yer teşkil etmesi, annesinin varlıklı ve kültürlü bir aileden gelmesi Mehmed Memduh'un iyi bir çocukluk dönemi geçirmesinde etkili olmuştur. Daha yedi yaşında iken hâcelik ve dokuz yaşında iken rütbe-i rabia nişanı verilmiştir.¹

B. Memuriyeti ve İcra Ettiği Görevler

Mehmed Memduh Paşa, memuriyet hayatına 1271 de (M. 1853) Hariciye Nezâreti Mektûbî Kalemi memuru olarak başlamıştır. Burada altı yıl çalıştıktan sonra Mabeyn Kitabetine görevlendirilmiştir. Bu göreve yükselmesinde dönemin padişahı Sultan Abdulaziz'in tahta çıkışında takdim ettiği dört beş beyitli tarih manzumesinin etkisi olmuştur. Ayrıca babası Mazlum Fehmi Paşa'nın, Hazîne-i Hassa nâzırlığı ve vâlîde sultanın kethüdâlığı gibi yüksek rütbeli görevlerde bulunmasının payı da vardır.

Mehmed Memduh Paşa, Mabeyn Kitabetinden sonra çeşitli görevlere getirilmiştir. Bunlar sırasıyla; Âmedî Kalemi, Maarif Nezareti Mektubculuğu (1872), Sadaret Mektubcusu (1875), Maliye Nezareti Mektubculuğu (1876), Şûra-yı Umur-ı Maliye (1881), Şûra-yı Devlet Azalığı (1882), Konya Valiliği (1887), Sivas Valiliği (1889), Ankara Valiliği (1893), Rütbe-i Vezaret (1894) ve nihayetinde Dâhiliye Nezareti (1895).

---

¹ İ. Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, C. III. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 1285.

Mehmed Memduh Paşa, çeşitli dairelerde mektubculuk görevlerini icra ettikten sonra edindiği tecrübeler ve üstlendiği görevlerdeki fevkalade başarısının neticesinde Valilik gibi sorumluluğu çok yüksek bir göreve getirilmiştir. 1887’de Konya Valisi olarak görevlendirildiğinde bölgede kıtlık hüküm sürmektedir. Paşa iki yıllık görev süresi içerisinde bu sorunun üstesinden gelmeyi başarmıştır.

Ermeni çetelerinin doğu vilayetlerinde çıkardıkları kargaşaların yoğun olduğu bir dönemde farklı etnik unsurları barındıran Sivas’a Vali olarak görevlendirilmiştir (1889). Paşa, dört ay gibi kısa bir sürede asayişini temin etmeyi başarmıştır. Ayrıca Ermeni çetelerinin bölgedeki ifsat faaliyetlerini sekteye uğratmıştır. Mehmed Memduh Paşa’yı kendi çıkarları ve komitecilik faaliyetleri için engel olarak gören Ermeniler çeşitli bahanelerle Paşa’yı şikâyet etmişlerdir. Bunun üzerine bölgedeki gerilimin tırmandırılmaması için 1310 (M. 1893)’da Sivas valiliği görevinden azledilmiştir. Yozgat ve civarında faaliyet gösteren Ermeni çetelerinin çıkardığı karışıklıkların Ankara’ya sıçraması ve Ankara’da Mehmed Memduh Paşa gibi bir idareciye ihtiyaç duyulmasından dolayı 1311 (M. 1893)’de Ankara Valiliği görevine getirilmiştir.²

---

² Selim Aslantaş, “Bir Osmanlı Bürokrati: Mehmed Memduh Paşa”, *KÖK Araştırmalar*, III/I, Ankara 2001, s. 187.

Sultan Murad'ın (V. Murad) tahta çıkışından kısa bir süre sonra Padişahın akli dengesinin yerinde olmadığıyla ilgili söylemler hızla yayılmıştır. Padişah'ın tahtının tehlikeye girdiğini sezen Valide Sultan³ büyük şehzadelere Nispetiye Kasrı'nda bir ziyafet tertib eder. Bu ziyafetten haberdar olan ve Veliahd Abdulhamid Efendi için tehlikeli olarak gören Şeyhülislam Hayrullah Efendi, o sırada yalı komşusu olan Mehmed Memduh Paşa'yı evine davet eder ve durumu arz edip Veliahd Abdulhamid Efendi'nin haberdar edilmesini ister. Mehmed Memduh Paşa, okul yıllarından tanıştığı ve Veliahdın eniştesi olan Mahmud Celâleddin Paşa aracılığıyla durumu Veliahd Abdulhamid Efendi'ye iletir. Veliahd, Mehmed Memduh Paşa'nın bu hareketinden çok memnun kalır. Memduh Paşa'ya selam ve muhabbetlerini iletir. Paşa ile Veliahd Abdulhamid Efendi arasındaki bu yakınlaşma daha sonra Paşa'nın nazırlığa getirilmesinde önemli rol oynamıştır. Nitekim Abdulhamid tahta geçtikten sonra 1895'te Mehmet Memduh Paşa Dâhiliye Nazırlığı'na getirilmiştir.

Devletin çok çalkantılı bir süreçten geçtiği zamanda Dâhiliye nazırlığı gibi önemli bir göreve getirilen Mehmed Memduh Paşa, emniyet ve asayişini temin etmek için var gücüyle çalışmıştır. Toplumda fitne, fesat çıkaran unsurların üstüne gitmiş, bunların bir nebze olsun önünü almayı başarmıştır. Bu dönemde oluşturulan asayişin sağlanması, aşar usulünün ıslahı, Heyet-i Vükela gibi pek çok komisyon içerisinde yer almıştır.⁴

---

³ Sultan V. Murad'ın annesi Şevkefza Sultan.

⁴ Mehmed Memduh Paşa'nın hayatı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: İ. Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, C. III. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 1285. Selim Aslantaş, "Bir Osmanlı Bürokrati: Mehmed Memduh Paşa", *KÖK Araştırmalar*, III/1, Ankara 2001, s. 187. Zekeriyya Kurşun, "Mehmed Memduh Paşa", *İslâm Ansiklopedisi*, C. 28, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1996, s. 496. Özlem Sarıtepe, *Sivas Valisi Mehmet Memduh Paşa*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2011.

C. II. Meşrutiyete Doğru

Mehmed Memduh Paşa'nın Dâhiliye Nazırı olduğu 1895 yılında Genç Osmanlılar Cemiyeti'nin devamı niteliğindeki İttihad-ı Osmanî Cemiyeti'nin Padişaha karşı yürüttüğü faaliyetler hız kazandı. Padişahın bu oluşumdan haberdar olmasıyla tutuklamalar, sürgünler gibi sıkı tedbirler alınmaya başlandı. Dâhiliye Nazırı olarak bu tedbirlerin bizzat uygulanması Mehmed Memduh Paşa'ya düşüyordu.

Paşa, İttihatçıların Kanun-ı Esasinin tekrar ilanı için yaptıkları çalışmalara tam anlamıyla karşı değildi. “ II. Meşrutiyet'in ilânı öncesinde bilhassa Selânik ve Manastır taraflarında meydana gelen olayların yatıştırılması için çalışan Mehmed Memduh Paşa bu konuda yapılan toplantıya Dâhiliye nâzırı sıfatıyla katıldı ve muhtemelen padişahın edindiği intibaa dayanarak Kânûn-ı Esâsî'nin yeniden ilânı doğrultusundaki görüşlere iştirak etti. II. Meşrutiyet'in ilânının ardından kurulan ilk hükümette de Dâhiliye nâzırı sıfatıyla yer aldı (23 Temmuz 1908).”⁵

İttihatçıların faaliyetlerini yurtiçi ve yurt dışında artırmaları üzerine Sultan Hamid onlara karşı sert tutumunu bir nebze olsun yumuşattı. İttihatçıların yoğunlukta olduğu birkaç vilayeti kapsayan bir af çıkarılmasını istedi. Mehmed Memduh Paşa, çıkarılacak bu affın umumi olması için büyük çaba gösterdi. “Bu sırada umumi affın ilânı ve İttihat ve Terakkî Cemiyeti ile ilişkilerin sağlıklı zemine oturtulması için bazı girişimlerde bulundu.”⁶

D. İstifası ve Ölümü

Paşa'nın İttihatçılarla yakınlaşma çabaları sonuçsuz kaldı. Said Paşa'nın kurduğu hükümet meşrutiyet hükümeti olarak kabul görmedi ve tepkilere maruz kaldı. Tepkilerin giderek artması üzerine Mehmed Memduh Paşa 1 Ağustos 1908'de kabineden istifa etti.

---

⁵ Zekeriyya Kurşun , “Mehmed Memduh Paşa”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 28, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1996, s. 496.

⁶ Kurşun, agm., s. 496.

Kânûn-ı Esâsî'nin ilânı ile birlikte yeniden devlet yönetiminde söz sahibi olan İttihatçıların eski yönetimle ilgisi olanlar aleyhinde başlattıkları kampanya sonucu istifasından üç gün sonra tutuklandı. Önce Büyükada'ya, oradan Sakız adasına sürüldü. Bu sırada Trablusgarp İtalyanlar tarafından işgal edildi. Bunun üzerine adada bulunan sürgünler serbest bırakıldı. Sürgünden dönen Mehmed Memduh Paşa ilk önce İzmir'e yerleşti. Kısa bir süre sonra çıkan ayla İstanbul'a dönüp ölümüne kadar burada yaşadı. 9 Nisan 1925'te İstanbul Kireçburnu'ndaki yalısında vefat etti. Vasiyeti gereği Fatih Çarşamba'da İsmet Efendi Dergâhı'na defnedildi.

II. SANATI

Bir sanatçının sanatı ile ilgili söz söylemek, sanatın tarifini yapmak kadar zor bir iştir. Çünkü tam anlamıyla sınırları çizilebilmiş bir kavram değildir sanat. Bu nedenle sanatla ilgili ne söylene bir şeylerin eksik kalacağı muhakkaktır.

Sanatçı, bazı konularda başkalarından farklı düşünse de bu onun bir insan olduğu gerçeğini değiştirmez. Dolayısıyla içinde yaşadığı toplumdaki, dönemin sosyal-siyasi hayatından, o dönemde revaç bulmuş edebî anlayıştan izler taşıyan eserleri. Bu nedenle bir sanatçının sanat anlayışı ile ilgili tespitlerde bulunurken çok yönlü düşünmek gerek. Bu sebeple sanatçının yaşadığı dönem her yönüyle ele alınmalıdır.

“Mehmet Memdûh Fâ’ik Paşa tarihimizde hep Abdülhamit'in Dâhiliye Nâzırı olarak hatırlanmış gelmiştir. Gerçekten onun tarihî anlamda en belirgin vasfı bu özelliği olsa gerek. Ancak bu özellik Memduh Paşa gibi renkli bir kişiliği tarifte yetersiz kalmaktadır. Verdiği on beşe yakın eserle sıradan bir Osmanlı bürokrati olmaya çizgisinin çok üstüne çıkmıştır. Eserlerinin yazıldığı devrin sıcak siyasî gelişmelerinin anlaşılabilirliği açısından önemi olduğu gibi Paşanın bizzat kendi tarihî tanıklıklarının mahsulü olmaları bakımından dikkat çekmektedir.”⁷ Mehmet Memdûh Fâ’ik Paşa’ya yaşadığı dönem içerisinde önem atfeden de bu durumdur.

“Yaşadığı dönemde önemli devlet kademelerinde bulunan Memdûh Paşa, dönemin sosyal, siyasî ve ekonomik durumlarıyla ilgili düşüncelerini ve anılarını içeren önemli eserler ortaya koymuştur. Bunlar, Divân-ı Eş’âr dâhil iki telif manzum eser; dokuz telif mensur eser; Fransızca’dan edebî ve didaktik tercüme üç eser; iki mektup ve bir tiyatro türünde eserden oluşmaktadır. Bu eserlerin bazılarının günümüz diline aktararak yayınlandığı görülmüştür. Çalışmamız bunlardan sadece Divân-ı Eş’âr’ı kapsamaktadır. Çeviri eserlerine bakıldığında, Mehmet Memdûh Paşa’nın Batılı şahsiyetleri ve eserleri de yakından takip ettiği görülmektedir.”⁸

---

⁷ Aslantaş, *agm.*, s. 201.

⁸ Şahin, *age.*, s.155.

A. Şiirde Değişmeler/Gelişmeler (17. Yüzyıldan 19. Yüzyıla)

Mehmed Memduh Paşa'nın edebiyat sahasında kendisini göstermeye başladığı dönem onun yirmili yaşlarına tekabül eden ve Tanzimat edebiyatının başlangıcı kabul edilen 1860'lı yıllardır. Bu dönem siyasi, sosyal, ekonomik, edebi ve kültürel hayat açısından çok çalkantılı bir dönemdir.

Dönemin bu karmaşık yapısını anlayabilmek için bu duruma nasıl gelindiğinin bilinmesi önem arz etmektedir. Osmanlı Devletinde 17. ve 18. yüzyıllarda daha çok askeri ve ekonomik alanda yapılan ıslahat hareketleri 19. yüzyıldan itibaren siyasi ve sosyal alana da kaymıştır. Devletin kötü gidişatını engellemek için daha önceki yüzyıllarda yapılan ıslahatların istenen neticeyi vermemesi dönemin devlet adamlarını ve aydınlarını farklı çareler aramaya yöneltmiştir.

15. ve 16. yüzyıllarda önce İtalya'da başlayan ve daha sonra Avrupa'da yayılan edebiyat, güzel sanatlar ve bilim alanındaki gelişmelere sanayi devriminin de eklenmesiyle kısa sürede gelişimini tamamlayan Avrupa, dünya genelinde cazibe merkezi hâline gelmiştir. Yanı başında meydana gelen bu büyük gelişmelere kayıtsız kalan Osmanlı Devleti, XIX. yüzyıla gelindiğinde süper güç hâline gelen batı medeniyetine kayıtsız kalamayacağını kabullenmek zorunda kalmıştır.

II. Mahmut döneminde sosyal, siyasi, askeri, ekonomik alanda yapılan ıslahatlarla devletin kötü gidişatına son vermek istenirken Avrupa'ya öğrenciler gönderilerek de Batı medeniyetinin tanınması amaçlanmıştır. Tüm bu uğraşların neticesinde Osmanlı Devleti yönünü batıya çevirmiştir. Avrupa'ya gönderilen öğrencilerin yurda dönüp devlet kademelerinde görev almaları, Osmanlı bürokrasisi içerisinde yer alan batı hayranı devlet adamlarının varlığı ve Avrupa'nın Osmanlı devletini açık Pazar hâline getirme çabaları neticesinde "Baticılık" devlet politikası hâline getirilmiştir.

Osmanlı Devleti ıslahatlarla uğraşırken özellikle siyasi ve askeri alanda eski otoritesini koruyamamış ve ciddi ölçüde toprak kayıpları yaşanmıştır. Bu durumu fırsat bilen Rusya ile birlikte Batılı devletler Osmanlı teb'ası içerisinde yer alan azınlıkların haklarının ihlal edildiğini öne sürerek Osmanlı'nın içişlerine müdahale etmeye yeltenmişlerdir. Osmanlı Devleti, azınlıkların haklarını koruma bahanesiyle

devletin iç işlerine karışma teşebbüslerini bertaraf etmek için Tanzimat ve Islahat Fermanlarını yayınlamıştır. Bu gelişmeler Osmanlının Batı ile her anlamda yakınlaşma sürecini hızlandırmıştır.

Bir tarafta bu gelişmeler olurken diğer tarafta devletin kötü gidişatına son verecek çareyi kendi iç dinamiklerinde arayan devlet adamları yeniden Osmanlı ruhunu canlandırma gayreti içerisine girerler. Bu gayretlerinin neticesi olarak tüm teb'ayı "Osmanlı" kabul etme ve hilafet makamını kullanarak dünya Müslümanlarını Osmanlı çatısı altında toplama düşünceleri hız kazanmıştır. Tüm bunlar öncelikle siyasi sahada karışıklıklara ve ikilikler çıkmasına neden olmuştur. Bu düşüncelerin halka yansması neticesinde ise sosyal-kültürel anlamda da karışıklıklar baş göstermiştir.

Bu dönemde sosyal, siyasi ve kültürel alanlarda olduğu gibi edebiyat alanında da kutuplaşmalar meydana gelmiştir. Bu kutuplaşmanın tarafları yenilikçi anlayışı benimseyip edebiyatın Batı tarzında bir yapıya bürünmesini savunanlar ile Klasik Türk edebiyatını sürdürmek isteyenlerdir. Tüm bunlar yıllarca sürececek eski-yeni tartışmalarının fitilini ateşlemiştir. Tanzimat ve Islahat fermanlarının ardından bir hazırlık sürecine giren ve Divan edebiyatının asırlardır çizdiği sınırların dışına çıkmak isteyen yeni edebiyat anlayışı 1861'de *Tercüman-ı Ahval* gazetesinin yayımlanması ile kendisine icra sahası bulmuştur.

İlk dönem şairlerinden olan Şinasi, Namık Kemal ve Ziya Paşa gibi şahsiyetler şiirde toplumsal konuları işlemişler, halk diline yakın söylem geliştirmeye çalışmışlar ve gazete aracılığıyla Batıyı esas alan yeni dünya görüşünün halka anlatılması gibi geleneğe ters düşen hedefler belirlemişlerdir. Özellikle dil konusundaki görüşlerini somut bir şekilde ortaya koyabilmek için heceyle şiir yazma denemelerinde bulunmuşlardır. Ancak yüzlerce yıldır devam eden ve Osmanlı'yı içeride ve dışarıda bir bayrak gibi temsil eden divan şiirini ve onun getirdiği anlayışı terk etmek kolay olmamıştır. Nitekim içerikte bir takım yeniliklere gidilse de özellikle divan edebiyatıyla bütünleşmiş nazım biçimlerinde değişiklik yapamamışlardır.

Birinci dönem sanatçılarında göre farklı bir tutum sergileyen Tanzimat edebiyatı ikinci dönem sanatçıları biçimde bir takım yenilikler yapmışlardır. Ancak değişen toplum hayatı, siyasi ortamdaki karmaşa, Fransız şiirinin etkisiyle bireyselliğin ön plana çıkması vb. gibi durumlar sanatın şahsileştirilmesini beraberinde getirmiştir. Birinci dönemde halka indirgenmeye ve halk diline yakın bir dil yakalanmaya çalışılan edebiyat yeniden kendi kabuğuna çekilmeye ve halk ile arasına mesafe koymaya başlamıştır.

Yeni(likçi) edebiyat anlayışının ortaya çıkmasıyla birlikte yüzlerce yıldır saltanatı devam eden ve Osmanlı devletiyle bütünleşmiş olan Divan edebiyatının temelleri sarsılmaya başlamıştır. Tanzimat edebiyatı döneminin önde gelen sanatçıları yeni bir estetik zevk, yeni bir duyuş tarzı arayışına girişmişlerdir. Divan edebiyatının sanatlı, ağır dili ve şiiri tekelinde bulunduran aruz vezni ile ilgili olumsuz söylemler dile getirilmeye başlanmıştır. Sonraki dönemlerde edebiyat araştırmacıları tarafından “Arayışlar Devri Türk Edebiyatı” olarak adlandırılacak olan bu dönem edebiyatta pek çok farklı anlayışların ortaya çıkmasını sağlayan dönem olarak edebiyat tarihinde yerini almıştır.

Mehmed Memduh Paşa, bir taraftan dönemin tüm karışıklıklarına rağmen icra ettiği görevleri hakkıyla yerine getirirken diğer taraftan sanatla uğraşmayı da ihmal etmemiştir. “Mehmed Memduh Paşa bu dönemde (1860’lı yıllar) eski edebiyatın etkisiyle şiirlerini aruz vezniyle yazmaya devam etmiş, ancak şiirinde biçim ve içerik açısından yeniliklere yönelmiştir. *Divân-ı Eş’âr*’da Lamartine’den bir şiirin tercümesine yer vermesi, yine Lamartine’den ve Gato’dan eserler çevirmesi bakımından Mehmed Memduh Paşa döneminin önemli bir şairi olmasının yanında, batılı eserlerden yaptığı çevirilerle de ele alınabilecek bir sanatçıdır.”⁹ Tüm bunlar Mehmed Memduh Paşa’yı yeni(likçi) şiir anlayışına götürmüştür.

Mehmed Memduh Paşanın edebiyat sahasında varlığını gösterdiği 1800’lü yılların ikinci yarısında Tanzimat sanatçılarından bazılarının da aralarında bulunduğu ve kendilerine göre farklı tarz geliştirmeye, bu çok sesli ortamda kendi sesleriyle

---

⁹ Şahin, *age.*, s. 47.

adlarını duyurmaya çalışan iki hareket karşımıza çıkar: Encümen-i Şu'arâ ve Ara Nesil.

B. Encümen-i Şu'arâ ve Mehmed Memduh

H. 1277 yılı sonlarında (M. 1861, Mayıs-Haziran) başlayıp H. 1278 yılı ortalarına (M. Ocak 1862) kadar süren Encümen-i Şu'arâ toplantıları İstanbul'da, Hersekli Ârif Hikmet Bey'in Lâleli'de Çukurçeşme'deki evinde yapılmaktaydı. Encümen-i Şu'arâ, aynı yıllarda benzer örneklerine rastlanan meselâ Cem'iyet-i İlmiye-i Osmâniyye gibi belli bir nizâmname ve gayesi olan resmî veya yarı resmî bir kuruluş değildir.¹⁰

Encümen-i Şu'arâ mensuplarının pek çoğu ortak bir zevki paylaşan, bir mekânda toplanıp şiir ve edebiyat sohbetleri yapan, aynı kalemde görev yapmak gibi çeşitli vesilelerle daha önceleri de tanışan kimselerdir. Bir iki istisna dışında hemen hemen aynı kültür ve anlayışta kişiler olmaları Encümen-i Şu'arâ'yı bir dost meclisi mahiyetine getirmiştir. Aile akrabalıkları, doğum yerleri ve memuriyet gibi sebeplerle Rumeli vilayetleriyle ilgileri, Bektaşî meşrep olmaları gibi bazı ortak vasıfları da dikkati çekmektedir. Her hafta salı günü düzenli bir şekilde yapılmaya çalışılan toplantılara Leskofçalı Galib Bey öncülük etmekte ve toplantıya katılan genç şairlere şiir yazma konusunda tavsiyelerde bulunmaktadır.

Encümen-i Şu'arâ toplantılarına devam eden şairlerin kimler olduğu ile ilgili pek çok görüş vardır. Buna encümene birkaç defa yol uğratmış kimselerin çokluğu sebebiyet vermektedir. Encümen-i Şu'arâ ile ilgili kapsamlı çalışmalar yapan M. Kayahan Özgül, bu karışıklığı gidermek için encümene devam ettiğinden şüphe edilmeyen isimleri şöyle sıralar: “Müdavimlerin bir kısmından yaşça daha küçük olmasına rağmen, şiirdeki kudretiyle kendini kabûl ettirmiş ve encümenin reisi mevkiine oturtulmuş olan, Emtia Gümrüğü Tahrîrat Müdürü **Leskofçalı Mustafa**

---

¹⁰ Encümen-i Şuara hakkında detaylı bilgi için bkz. M. Kayahan Özgül, “Osmanlı'nın Son Encümen-i Şuara'sı”. *Türk Edebiyatı Tarihi*, III. İstanbul 2006, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 75-88., M. Kayahan Özgül, “XIX. Yüzyılın Özel Bir edebiyat Mahfeli Olarak Encümen-i Şuara” *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, C.7, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006, s. 37., M. Kayahan Özgül, *19. Yüzyıl Türk Edebiyatı*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2012, s. 44-45.

Galib Bey'dir (1829-1867).Encümenin evsahibi, Sadâret Mektûbî Kalemî'nden "re'fetlû" **Hersekli Ârif Hikmet Bey**'dir (1839-1903). Diğer müdavimler: Takvîm-i Vekayi' Ve Matbaa-i Âmire Nâzın **Ruznâmçeci-zâde Mehmed Lebib Efendi** (1785-1867), Rumeli Kadaskeri **Mustafa İzzet Efendi** (1801-1876), Nakşbendî şeyhi "Bâzii'l-enver" **Osman Nûreddin Şems Efendi** (1813-1893), sâbık alay emîni **Koniçeli Mûsâ Kâzım Bey** (1821-1889), **İsmail Paşa-zâde** (Üsküdarlı/ Kör/ Yekçeşm/ Deli) **İbrahim Hakkı Bey** (1822-1895), Manastırlı Hoca **Sâlih Nâili Efendi** (1823-1876), İstanbul Emtia Gümrüğü Manifatura Memûru Manastırlı **Sâlih Faik Bey** (1825- 1900), Mâbeyn-i Hümâyun Beşinci Kâtibi **Abdülhamid Ziya Bey** (1829-1880), Rûsûmat Emâneti Hey'et-i Tahrîriyyesi kâtiplerinden **İbrahim Hâlet Bey** (1837- 1878), Hâriciyye Nezâreti Mektûbî Kalemî'nden **Recâi-zâde Mehmed Celâl Bey** (1838-1882), Mâbeyn-i Hümâyun Kitâbeti'nden **Mazlûm Paşa-zâde Mehmed Memduh Faik Bey** (1839-1925), **Niğdeli Deli Hikmet Bey** (?-1888'den sonra), Emtia Gümrüğü Tahrîrat Kalemî Başkâtıb Muâvini **Mehmed Nâmık Kemâl Bey** (1840-1888), Mezâhib Odası hulefasından **Mir'atçı Mustafa Refik Bey** (1843?-1865)."¹¹

Encümen-i Şu'arâ, ilk başta bir sohbet meclisi niteliğinde olsa da daha sonradan şiir adına ortaya koydukları ortak tutumlarıyla dikkatleri üzerine çekmiştir. Bir yıldan daha az bir süre varlık gösteren bu topluluğun mensuplarının güçlü şiirler kaleme almaları ve daha sonraki dönemlerde şiir alanında söz sahibi kimseler olmaları topluluğun dağıldıktan sonra da kendinden söz ettirmesini sağlamıştır.

Sanatta ve edebiyatta gerçek manada yenileşme hareketleri 18. yüzyıla kadar götürülür. Şeyh Galip gibi hem yaşadığı yüzyıla hem de Türk Edebiyatına damga vurmuş bir şahsiyet etrafında gelişen Sebki Hindî tarzı, divan şiirine farklı bir yaklaşım getirmiştir. Şeyh Galip asırlardır sürüp gelen klasik divan şiiri kalıplarının dışına çıkmakla yeni şiir anlayışının öncüsü olmuştur. "Encümen-i Şuara müdavimleri de bir asırdır sürüp giden yenileşme gayretlerinin bir parçası olarak çağdaşlaşmaya çalışan şiirdeki kültürel ikilemi hisseder ve bir kutupta 'köhne'

¹¹ M. Kayahan Özgül, "XIX. Yüzyılın Özel Bir edebiyat Mahfeli Olarak Encümen-i Şuara" *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, C.7, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006, s. 37.

Doğu'nun, diğer kutupta 'alafranga' Batı'nın şiir malzemesi dururken birini tercih yerine, her ikisinin karışımından yeni bir terkip bulmaya çalışırlar.”¹²

Bu anlayışla hareket eden topluluk şairleri pek çok dil ve üslup denemeleri yaparlar ve kaleme aldıkları şiirlerini neşrederler. Bazılarına göre karmaşa olarak görünen bu durum aslında topluluğun iyi ve güzel olanı bulma anlayışının neticesidir. “Encümen-i Şuara'nın şiir dili konusundaki arayışları, belli bir tercihe varamadan sonlanır; lakin bu arada geçmişin şiir dili üzerindeki bütün tasarrufları bir kere daha, silbaştan sınanmış ve XIX. asrın ikinci yarısında, şiirin ulaştığı noktada kullanılabilir unsurlar ayıklanmaya çalışılmıştır. Gelenekte, şiirin klasik dilinden üç temel sapma, bir başka söyleyişle, dilin üç asli arayışı görülür; “saf/ sırf/ kaba” Türkçe, “sade” Türkçe, “Sebk-i Hindî”... Encümen-i Şuara'da bu sapmaların üçü de hiçbir tercih işareti gösterilmeden denenir; o kadar ki Sebk-i Hindî'yi yeniden ele alan bir şairin bir süre sonra kaba Türkçe ile de şiir söylediği çoktur. Bulmaktan çok, aramanın ve elemenin rağbet gördüğü bir poetika arayışı...”¹³

O zamanlar yirmili yaşlarda olan Mehmed Memduh Paşa, Encümen-i Şu'arâ içerisinde en genç olanlardan birisidir. Seçkin bir aileye sahip olmanın vermiş olduğu refah ortamının yanı sıra sanata, şiire olan düşkünlüğü de onun bu topluluk içerisinde yer almasını sağlamıştır. Encümen-i Şu'arâ içerisinde heyecanlı kişiliği, ateşli konuşmaları ve dinleyenleri etkisi altına alan hitabetiyle ön plana çıkmıştır.

Divan-ı Eş'ar ve Berg-i Sebz adlı eserlerinin şekil ve muhtevası bazı açılardan Encümen-i Şu'arâ şairlerinin tarzındadır. Divanının klasik divan tarzına uygun olmayışı, farklı şekil ve muhteva denemelerine yer vermesi, manzumeler arasında farklı dil özelliklerinin görülmesi, özellikle Encümen-i Şu'arâ şairlerinin en belirgin özelliklerinden olan Sebk-i Hindi tarzında bir dil kullanması bunun yansımalarıdır.

C. Eski-Yeni Şiir Anlayışındaki Tutumu

Osmanlı Devleti'nde siyasi ve sosyal hayatta yaşanan bir takım gelişmeler ve değişmelerin kültür ve edebiyat ortamına da yansımaları olmuştur. XIX. asrın

¹² M. Kayahan Özgül, *19. Yüzyıl Türk Edebiyatı*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2012, s. 44-45.

¹³ Özgül, *age*, s. 45.

başlarından itibaren hız kazanan batılılaşma hareketleri kısa sürede her alanda kendini göstermiştir. “Artık ağırlıklı olarak Tanzimat yıllarından itibaren batı insanıyla kurulan yoğun ilişkiler, batı kültür ve edebiyatının insanımıza, kültür ve edebiyatımıza *Fransızca, yeni okullar, Avrupa 'ya gidişler, gazete, roman, tiyatro, musiki* gibi *kültürel değişme yolları* aracılığıyla yoğun olarak tesir etmeye başlamasına neden olmuştur. Bu başlangıç, komple bir milleti komple bir tesir kabiliyetiyle eski yaşayış, düşünüş ve inanış sisteminden, çoğunluk tarafından bir daha geri dönüşü düşünülmemek üzere, *öncekine nazaran yabancı, yeni bir dünyanın* içine çekmiştir.”¹⁴

Ortaya çıkan bu yeni durumla birlikte diğer alanlarda olduğu gibi edebiyat ve sanatta da farklı anlayışlar ortaya çıkmış, eski-yeni tartışmaları pek çok sanatçıyı karşı karşıya getirmiştir. Bu dönemde bazı sanatçılar tamamen eski şiir taraftarı olup yeni şiiri yok saymışlardır. Bazıları ise eski şiiri köhne kabul edip eski şiir taraftarlarını bağınazlıkla itham etmişlerdir.

Mehmed Memduh Paşa'nın yaşadığı ve eserlerini neşretmeye başladığı 1860'lı yıllara baktığımızda edebiyatın hemen her alanında bir ikilem durumu söz konusu olduğunu görürüz. Bu ikilem durumu, eski-yeni, dönem sanatçılarının çoğunu etkisi altına almıştır. Sanatçılar özellikle biçim ve içerik açısından ikileme düşmüşlerdir. Yeni konularla ve temalarla yeni bir şiir vücuda getirmeyi düşünen şairler kalsik şiirde kökleşmiş biçimleri kullanmaktan kurtulamamışlardır. Mehmed Memduh Paşa bu eski-yeni tartışmalarının odağında farklı bir şiir anlayışı ortaya koymuştur. “Mazlûm-zâde'nin poetikasını en iyi anlattığı yer Dîvânının başında bulunan mukaddimedir. Nitekim burada Mehmed Memduh eskiye bağlılığını dile getirirken yeninin de peşinde olduğunu göstermiştir.”¹⁵

Mehmed Memduh Paşa eski şiir anlayışını sürdürürken yeni şiiri de bütün bütün reddetmemiştir. Dîvân-ı Eş'ar'ın mukaddemesinde,

Mürgân-ı çemenber-i sabâhî

---

¹⁴ Selçuk Çıkla, *Kültür Değişmeleri ve Servet-i Fünûn Romanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004, s. 73.

¹⁵ Müjgân Çakır, “Mazlûm-zâde Mehmed Memduh Paşanın Poetikasına Dair”, *AÜTAED*, S. 39, Erzurum 2009, s. 711-712.

*Tesbîh-koned be-ıstılâhî*¹⁶

beytini söyledikten sonra, *aktâr-ı şarkıyyede şâhid-i şûh-hırâm-ı şî'rin bir kabâ-yı cedîd bulmasına kâni' isem de altı yüz sene germ ü serd-i rüzgâra mukavemetle nisâr-ı ezhâ ve işâr-ı enmâr etmiş olan devha-i edebiyât-ı milyemizin bih u şâhına balta asmak insâfa hiç yakışmaz.*¹⁷ ifadeleriyle yeniliklere açık olduğunu ancak *Milli Edebiyat* olarak nitelediği eskiyi terk etmenin de insafsızlık olduğunu vurgular.

Dîvân-ı Eş'ar'da “Nev-zemîn” başlığıyla yer alan 13 adet manzume de alışılmışın dışında içeriklere sahip olmalarıyla da Mehmed Memduh Paşa'nın yeni şiire az da olsa göz kırptığının göstergesidir. Ayrıca yine divanda “Lamartin'in Şi'irinden Mütercemdir” başlığıyla yer alan manzume ve “Gazel Budur” başlığıyla yer alan “Millet Gazeli” diye anılan manzume de bu fikre kuvvet verir. Bu iki manzumeden de anlaşılacağı üzere her anlamda yönünü batıya dönmüş, yenilik arayışı içerisinde olan toplumun gerçeklerine şair kayıtsız kalmamıştır.

Ancak tüm bunlar Mehmed Memduh Paşa'nın bir klasik şiir aşığı olduğu gerçeğini değiştirmez. Şiirlerini klasik şiir nazım biçimleriyle yazması ve yazdığı şiirlerini bir divanda toplaması bunun en güzel kanıtıdır.

Divan şairlerinin yüzyıllardır sürdürdükleri nazîre yazma geleneğine Mehmed Memduh Paşa da katılmıştır. Divanda toplam 11 adet nazîre bulunmaktadır. Bu nazîreler, Nevâî, Veled Çelebi, Fuzûlî, Seyh Gâlib, Nâcî, Nedîm, Nevres Efendi, Nâmık Kemal gibi şairlere yazılmıştır. Yine başka bir divan geleneği olan tahmis de *Dîvân-ı Eş'ar* da yer almaktadır. Nef'î, Nâmık Kemal, Nâhîfî, ve Hayrî 'nin şiirlerinden tahmisler yapılmıştır.

Mehmed Memduh Paşa, *Encümen-i Şu'arâ* içerisinde yer alan pek çok şair gibi geleneğe bağlı kalmış bunu da divan şiiri geleneğine uygun biçim ve içerikte şiirler kaleme alarak ortaya koymuştur. Bunun yanında yeni şiir geleneğini göz ardı etmediğini bazı şiirlerinin biçim ve içeriklerini yeni şiir anlayışına yakınlaştırarak

¹⁶ Mehmed Memduh Paşa, *Dîvân-ı Eş'ar*, s. 3.

¹⁷ Mehmed Memduh Paşa, *age.*, s. 3.

göstermiştir. Bu nedenle Mehmed Memduh Paşa için geleneğe bağlı, yeniliklere de açık kapı bırakmış bir şahsiyet demek doğru olacaktır.

D. Ara Nesil Dönemi ve Mehmed Memduh

Milletlerin edebiyatları, sosyal ve siyasal yapılarının bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal ve siyasal yapıdaki her türlü değişme ve gelişme en belirgin şekilde edebî ürünlerle edebiyata girmektedir. Çünkü şair ve yazarlar eserlerinde, genellikle ait oldukları toplumun yaşam biçimini konu alırlar. Yazarın ele aldığı düşünceler evrensel olabilir, fakat duygular daha çok kişilere ve toplumlara özgüdür. Bugünkü dünya görüşümüz, hayata bakış açımız, başka toplumlarla aynı olmadığı gibi birkaç yüzyıl önce yaşamış olan atalarımızınkinden de farklıdır. Çevremizde sürüp giden maddî, manevî değişmelerin baskısı altında yaşam şeklimiz, dilimiz ve edebiyatımız değişmeye/gelişmeye devam etmektedir.

İnsanın bir fert olarak toplumdan, sosyal hayattan tecrit edilmesi nasıl mümkün değilse, insan elinden çıkan edebî eserler de ortaya çıktığı toplumun sosyal yapısından ayrı düşünülemez. En ferdî düşünen, tamamen şahsî duygularını, kendi iç âlemini dile getiren şair ve yazarların eserlerinde bile dikkatle incelendiği zaman içinde yaşadıkları toplumun derin izleri görülebilir. Yani gerçek manada değer taşıyan hiçbir edebî eser, içinde doğduğu toplumun şartlarından ayrı düşünülemez.

Türk edebiyatı dönemleri içinde adından pek söz edilmeyen, edebiyat tarihi ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunda yer almayan, Tanzimat Edebiyatı ve Servet-i Fünûn edebiyatının gölgesinde kaldığından adı duyulmayan bir dönem vardır: Ara Nesil

Ara Nesil, edebiyat tarihimizde Tanzimat sonrası edebiyatının ikinci nesli ile Servet-i Fünûn edebiyatı arasında yer alan devrin neslidir. Ara Nesil ilk defa Mehmet Kaplan tarafından bir dönem adı olarak ifade edilmiştir.

“Mehmet Kaplan, Tevfik Fikret hakkındaki araştırmasında devrin panoramasını çizerken Tanzimatçılarla Servet-i Fünûncular arasında, daha çok Servet-i Fünun edebiyatının teşekkülüne hazırlık özellikleri gösteren bir ara neslin varlığını ileri sürerken 25-30 yazar ve şairin oluşturduğunu belirttiği bu farazî

topluluktan sadece birkaçının adını verir. Bunların ortak özellikleri olarak da 'küçük ve günlük hassasiyetleri eserlerine konu/tema olarak seçmiş olduklarını ifade eder. Mehmet Kaplan'dan sonra bazı araştırmacılar da, çok defa ikinci planda kalmış birtakım yazar ve şairleri bir 'Ara Nesil' başlığı altında toplamayı uygun görmüşlerdir. Bu belirtilen özelliklerin dışında genellikle benimsenmiş olan 1885-1896 yılları arasında şiir, hikâye, roman ve teori alanında eser vermiş bazı isimler de bu nesil içinde düşünülürse ihmal edilmemesi gereken sayıda bir 'münferit yazarlar' listesiyle karşılaşırız.”¹⁸

Ara Nesil sanatçılarının pek çoğu, 1860'tan sonra açılmaya başlayan ve batılı tarzda eğitim veren okullarda yetişmişlerdir. Bu okullarda yabancı dil öğrenmişler bu sayede batı edebiyatını ve özellikle Fransız edebiyatını yakından hatta bizzat Fransızcadan okuyarak öğrenmişlerdir. Bununla birlikte batıda ortaya çıkan edebiyat akımlarını yakından takip etme imkânı da bulabilmişlerdir. Fransızcadan birçok eseri Türkçeye tercüme etmişler, böylece hem şekil hem konu bakımından kendilerine bol örnek bulma imkânını kazanmışlardır. Bu dönemde eser veren sanatkarlar, bir yandan Tanzimat edebiyatının birinci neslinden Namık Kemal'in, ikinci neslinden ise Abdülhak Hâmid ve Recaizâde Mahmud Ekrem'in etkisinde kalmışlardır. Diğer yandan edebiyatta yeniliği kabul etmekle birlikte dil ve zevk bakımından geleneğe bağlı kalan Muallim Naci de Ara Nesil sanatçılarını etkilemiştir.

Ara Nesil sanatçıları özellikle Tanzimat'ın ikinci dönem sanatçılarından etkilenmişlerdir. Eserlerinde bu etkiler açıkça kendini göstermektedir. Onlar da Servet-i Fünun sanatçılarını etkilemişlerdir. Özellikle şiir ile ilgili görüşleri, ferdi konuları işlemeleri, şiiri şekil ve kafiye kayıtlarından azade tutmaya çalışmaları Servet-i Fünun şiirinin teşekkülünde etkili olmuştur.

Ara Nesil döneminde dergiciliğe önem verilmiş, kimisi birkaç sayı devam eden kimisi de birkaç yıl süren pek çok dergi çıkarılmıştır. Bu dergiler genellikle bu dönem sanatçılarının eserlerini yayınladıkları dergiler olmuş ve dergiler etrafında belirli bir ölçüde edebiyat okuyucusu oluşmuştur. *Mecmua-i Asar-ı Edebiye*,

---

¹⁸ M. Orhan Okay, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2005, s. 133-134.

Mecmua-i Ebuzziya, Şark, Hazine-i Evrak, Hayfa, Afak, Güneş, Berk, Hazine-i Fünûn, Malumat gibi dergiler bunlara örnek olarak verilebilir.

Ara Nesil sanatçıları, edebiyatı insanın tarifi mümkün olmayan hazlarını dışa vurmada en etkili yol olarak görmüşlerdir. “Ara Nesil sanatkârları, edebiyata ve özellikle şiire estetik bir varlık olarak bakar. Onu sadece edebiyat olarak ele alıp hem şekil hem muhteva yönünden güzelleştirmenin yollarını ararlar. Edebiyatı başka konular için bir araç olarak görmezler. Düşünce esaslarını doğrudan edebiyat, şiir ve şair gibi konular oluşturur. Edebiyatın temelini oluşturan bu meselelerle ilgili münakaşalar, edebî tenkitler önceki devreye nazaran çok daha ileri götürülür. Zira bu dönemde en çok tenkit alanında eserler verilir.”¹⁹

Ara Nesil döneminde şiir, şekil ve kafiye gibi kayıtlardan kurtarılmaya çalışılmış, kafiyeler serbest şekilde şiire yerleştirilmiştir. Şiir içinde kafiyesiz mısralara yer verilmiş, kafiyesiz şiirler yazılmıştır.

Edebiyatın kadim türü olan şiir bu dönemde muhteva, şekil ve üslup yönünden değişmeye başlar. Serbest müstezat ve anjambmanlı cümleler ilk olarak bu dönemde kullanılır. Klasik şiirin vazgeçilmezlerinden terkipler, vezin ve kafiye kullanımı farklılaşır. Farklı duyuş ve düşünüş tarzları yeni imajlarla dile getirilir. Dönem şairleri bir yandan ince duyguları hissî bir söyleyişle ifade ederken diğer yandan hayatın basit ve yaşanan gerçeklerini ifade alanına taşır. Bu da insanın iç dünyasının ve tabiatın öne çıkmasını gerektirir. Şiirin sentaksı değişmeye, diyalog ve konuşma üslubu yaygınlaşmaya başlar. Bu tür ifadelerde şairane yüksek söyleyiş çoğu kez geri plana düşer, hayatın gerçekçi tarafı yansıtılmaya çalışılır.²⁰

Ara Nesil sanatçılarının pek çoğu sürekli yeni şeyler ortaya koymanın peşindedir. Bu yeni arayışlar peşinde koşma arzusu onlara farklı ufuklar açmıştır. Resim altında şiir yazma anlayışı bunlardan bir tanesidir.

Muallim Naci, Ekrem ve M. Faik’in uyguladığı resim altında şiir yazma anlayışı Ara Nesil şairlerinde rağbet bulur. Bu tür şiirlerde daha çok tabiat

¹⁹ Necat Birinci, “Osmanlı Dönemi Türk Edebiyatı”, *Milli Eğitim*, S. 163, Ankara 2004, s. 25-26.

²⁰ Cafer Gariper, “*Ara Nesil*”, Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000, (Editör) Ramazan Korkmaz, Grafiker Yayınları, Ankara 2009, s.109-120.

tasvirlerine yer verilir. Resim altında şiir yazmayı dönem şairlerinden Mehmet Celâl ve Menemenlizade Mehmet Tahir Bey çok kullanır. Bir moda hâlini alan resim altında şiir yazma tarzı seleflerinden bir adım daha ileri götürülür, aynı tarz, halefleri olan Servet-i Fünun şairleri tarafından da kullanılır. Ara Nesil sanatçıları içinde eski şiir geleneğini sürdürmek isteyen kimseler de yer almıştır. Geçmişle bağları koparmamak, geleneğe bağlı kalmak niyetiyle divan edebiyatı şiir anlayışını sürdürmeyi amaçlamışlardır. Şeyh Vasfi, Hoca Hayret Efendi, Elhac İbrahim Efendi, Mehmet Salahî, Ali Ruhî ve Muallim Feyzi gibi sanatçılar eski edebiyatı savunurlar.²¹

Ara Nesil sanatçılarının kimlerden oluştuğu hakkında net bir bilgi yoktur. Edebiyat araştırmacılarının hemen hepsi ortak bazı isimlerin yanı sıra farklı isimler de zikretmektedirler. Bunda her araştırmacının, dönemi farklı yönleriyle ele almasının etkisi vardır. Her araştırmacı kendisinden önce ortaya konan kişilere farklı isimler eklemektedir.

Mehmet Kaplan, *Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser* isimli çalışmasında *Ara Nesil* sanatçılarının Nabizade Nazım, Mehmet Ziver, Fazlı Necib, Mehmet Celal ve Mustafa Reşid gibi önemli sanatçıların da bulunduğu 25-30 kişilik bir grup olduğundan bahseder.²² M. Fatih Andı, Ara Nesil şairlerinden “Mehmet Celal” ile ilgili yaptığı çalışmada bu isimlere Menemenlizade Mehmet Tahir, Müstecâbîzâde İsmet, Beşir Fuat, Andelip Faik Es’ad, Tepedelenlizade Kamil, Fatma Aliye Hanım, Tevfik Lamih, İbnür-rifat Samih, Recep Vahyi, Halil Edip, Ahmet Rasim, Nigar Hanım ve Faik Reşad’ı da ekler.²³ *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi*’nde Ara Nesil kadrosuna başka isimler eklenmiştir: Abdülkerim Sabit, Mihrünnisa, Abdülhak Hamid, Ali Galip Abdulhalim Memduh, Ali Ulvi, A. Nazım, Kâzım, Sadi, Baki, Hüseyin Rahmi, Muallim Naci, Ali Kemal, Ebubekir Hazım, Şeyh Vasfi, M. Nuri ve

---

²¹ Ahmet İhsan Kaya, “Türk Edebiyatında Ara Nesil”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 5, S. 9, Diyarbakır 2013, s.154.

²² Mehmet Kaplan, *Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1987, s. 22-23.

²³ M. Fatih Andı, *Ara Nesil Şairi Mehmet Celal: Hayatı-Görüşleri-Şiiri*, Alfa Yayınları, İstanbul 1995, s. 6.

Elhac İbrahim.²⁴ Ara Nesil ile ilgili az sayıdaki çalışmadan biri olan Mahmut Babacan *Ara Nesil'de Tenkit* konulu yayımlanmamış doktora tezinde “Ara Nesli Meydana Getiren Şahıslar” başlığı altında tenkit faaliyetiyle meşgul olan elli yedi isim zikredilmiştir.²⁵ Aynı dönemle ilgili farklı çalışmalarda başka isimlerin de zikredilmesi bu nesli oluşturan şahıs kadrosunun, bilinenden çok daha geniş olduğunu gösterir.

Bazı kaynaklarda “Ara Nesil” yerine “Mutavassıtın”²⁶ ifadesinin kullanıldığı da görülür. Bu ifadelerden “Ara Nesil”, bu dönem sanatçılarının Tanzimat ve Servet-i Fünun dönemlerinin arasında sanatlarını icra ettikleri için kullanılmıştır. “Mutavassıtın” ifadesi ise iki farklı manayı barındırmaktadır: Birinci anlamı “Ara Nesil” ile aynıdır. İkinci manası ise dönem sanatçılarından pek çoğunun mutavassıt duruşlarıdır. Yani onlar eski şiir geleneğini terk etmeyip yeni şiirle mezcetme çabası içinde olmuşlardır. Şiir anlayışları eski ile yeninin ortasında bir yerdedir. Bu durumun ortaya çıkmasında Encümen-i Şu’arâ topluluğunun etkili olduğunu söylemek gerekir. Batılılaşma hareketleriyle birlikte sanat anlamında yönünü Batıya çeviren ilk sanatçılar Encümen içinden çıkmış şairlerdir. Bir yıldan daha az bir süre varlık gösteren ancak etkisi sonraki dönemlere kadar devam eden Encümen-i Şu’arâ’nın kendilerine çok yakın olan Ara Nesil’i doğrudan etkilemiş olması kuvvetle muhtemeldir. Nitekim Mehmed Celal gibi Encümen-i Şu’arâ mensubu olup daha sonra Ara Nesil içinde yer almış kişilerin de bunda etkisi vardır.

Mehmed Memduh Paşa’nın ismine Ara Nesil ile ilgili yapılan çalışmalarda rastlanmamaktadır. Ahmet İhsan Kaya, “Türk Edebiyatında Ara Nesil” adlı makalesinde “Muallim Naci, Ekrem ve M. Faik’in uyguladığı resim altında şiir yazma anlayışı Ara Nesil şairlerinde rağbet bulur. Bu tür şiirlerde daha çok tabiat tasvirlerine yer verilir. Resim altında şiir yazmayı dönem şairlerinden Mehmet Celâl

---

²⁴ Mehmet Kaplan-İnci Enginün-Birol Emil-Zeynep Kerman, *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi*, C. IV, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1989, s. 193.

²⁵ Mahmut Babacan, *Ara Nesilde Tenkid*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 1993, s. V-IV.

²⁶ Ara Nesil dönemi ile ilgili “Mutavassıtın” ifadesini Himmet Uç kullanmıştır. Himmet Uç, “Farklı Bir Batılılaşma Anlayışını Temsil Edenler: Mutavassıtın”, *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı / Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, C. 7, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006, s. 409.

ve Menemenlizade Mehmet Tahir Bey çok kullanır.”²⁷ ifadelerine yer verir. Mehmed Memduh Paşa'nın ismi kaynaklarda Mehmet Memduh, Memduh Faik ve Mazlumzâde Memduh şeklinde de geçmektedir. Anılan makalede geçen “M. Faik” ibaresi Memduh Faik'in kısaltması olarak değerlendirilmektedir. Bunun haricinde Ara Nesil

Mehmed Memduh Paşa'nın yaşadığı ve eserlerini neşrettiği yıllar Ara Nesil dönemini de içine almaktadır. Ancak Mehmed Memduh Paşa'nın Ara Nesil içinde yer alıp faaliyet gösterdiğiyle ilgili net bilgi bulunmamaktadır. Bunda Ara Nesil dönemiyle ilgili yapılan çalışmalarda ortaya konan isimlerde tam bir kesinlik olmamasının etkisi vardır. Her bir araştırmacı farklı isimler zikredebilmektedir. Mehmed Memduh'un eserlerindeki mutavassıt duruşu, Encümen-i Şu'arâ içinde yer alması, yenilikle ilgili denemelerde bulunması onun Ara Nesil sanatçılarına yakın bir duruş sergilediği izlenimi vermektedir.

E. Sanat Anlayışı

1. Mehmed Memdûh Fâ'ik Paşa'nın Poetikası

Mehmed Memduh Faik Paşa *Divân-ı Eş'âr*'ın giriş kısmına “Mukaddime” başlığını taşıyan mensur bir bölüm eklemiştir. Yaklaşık dört sayfa olan bu bölümde şair söze ve şiire verdiği kıymetden bahseder; şiir anlayışıyla ilgili birtakım değerlendirmelerde bulunur. Şairin poetikası mahiyetinde olan bu bölümde şair cahiliye döneminden itibaren şiire verilen önemi dönemler hâlinde ele alır. “Divân edebiyatımızda poetika ile ilgili müstakil bir kitaba rastlanmasa da divân şairlerinin şiire dair manzum parçalarında, şuarâ tezkirelerinde, şiirin şekli ile ilgili aruz risalelerinde ve şairlerin divânlarının önsözlerinde kendi şiirleriyle ilgili görüşlerinin yer aldığı görülmektedir. Divân şiirinde şairler şiir konusundaki düşüncelerini kendi

---

²⁷ Ahmet İhsan Kaya, *agm.*, s. 154.

şiiirlerini yüceltmek ve kendi söylemleriyle övünmek amacıyla belirtmişlerdir.”²⁸
Aşağıda “Mukaddime” bölümünün tercümesi verilmiştir.²⁹

---

²⁸ Şahin, *age.*, s. 66.

²⁹ Mukaddime bölümünde şair Arapça-Farsça terkip ve tamlamaların yoğun olduğu ağır bir dil kullanmıştır. Bu nedenle birebir tercümesini yapmak oldukça zordur. Bunda bazı Arapça-Farsça terkip ve tamalamaların Türkçe karşılığının olmaması en büyük etkendir. Bu nedenle tercüme yapılırken lafızdan ziyade mana esas alınmış şairin kastettiği manaya en yakın Türkçe ifadeler seçilmeye çalışılmıştır.

Mukaddime

Dünyada söz kadar latîf ne tasavvur olunur. *Ve mâ yentiku 'anil heva* (O, nefsinin arzusuyla konuşmaz) ayetinin mazharı ölçülü sözlerin ruha canlılık veren hâllerinden haz duymak ve söyleyeninin parlaklık saçan omuzlarında Peygamberin (asm) parlayan hırkasını giymek gibi ihsan buyurdular. İslamiyet'ten sonra, cahiliye devriydi. Ölçülü ve manalı sözler askılar³⁰ şekline girerek Kâbe'nin duvarını tuttu. Birden ilahi vahyin gelmesiyle Kur'an'ın belâğatını ve açık-güzel ifadelerini Arap kavmi duydukça önceden yükseğe çıkarılan kelimeler heykelleri putlar gibi yerlere düştü³¹. Mekke çölünün edipleri sessiz ve mecalsiz kaldılar. Ayetler ve mucizeler imana istidadı olan kalpleri nurlandırdıkça Peygamberi metheden güzel sözler bütün mahlûkatın burunlarına güzel kokular ulaştırdı. Hazret-i Peygamberin mukaddes mescidinde söz söyleyen şairler övünmezler mi? Kur'an-ı Mübinde sözleri geçer sure mevcuttur. "*İllezîne âmenû*" (İman edenler dışında) billur kadehlerde onlar için temiz içecekler ortaya çıkar. Hikmetli güzel sözler söyleyen şairlerin berceste mısraları İskender'in³² seddi gibi devirlerin geçmesiyle kalıcılık ve dayanıklılığını kaybetmeyen metin sözlerdir ki âlemde ebediyyen kalır. Bundan dolayı ölçülü, güzel sözlerin sahipleri de manen hayatta sayılırlar. Kısa bir tarifile söz hayat suyudur ve Hızır ile konuşmak gibidir. Sözün yüceliğini idrak ettiğim zamandan beri kemal erbabının eserlerini mütala'a etmek ruhuma huzur verirdi. Şu azametli gürüha gıpta ederdim. Zira şiir sahasının padişahı gibi divan teşkil edenler içinde Hakanî kuvvetli şöhretiyle bilinir. İrfan peykelerinin daimlerinden Molla Cami

---

³⁰ Araplar arasında en rağbet edilen şey şiir ve belâgat olması hasebiyle, o zamanlarda âdeta sözün pazarlandığı, görücüye çıktığı yerler olarak edebiyat pazarları kuruluyordu. Yapılan yarışmalar neticesinde seçilen şiirler altın yaldızla yazdırılarak Kâbe'ye asılıyordu; işte bu *yedi adet şiire* "muallakat-ı seb'a" denilmektedir.

³¹ Kur'an, o asırdan tâ şimdiye kadar öyle bir belâgat göstermiş, Kâbe'nin duvarında altın ile yazılan en meşhur ediblerin "Muallakat-ı Seb'a" namıyla şöhret bulmuş kasidelerini o dereceye indirmiş ki, meşhur şair Lebid'in kızı, babasının kasidesini Kâbe'den indirirken demiş: "Âyâta karşı bunun kıymeti kalmadı."

³² İskender, Kur'an-ı kerimde Zülkarneyn adı ile bildirilen zattır. Yecüc ve Mecüc denilen kavmi, iki dağ arasına hapsetmiş, yüz metre yükseklikte taş ve demirden bir setle dağı kuşatmıştır.

Der ŧi'r se kes peyemberânend

(ŧiirin üç Peygamberi -öncüsü, rehberi- vardır.)

Her çend ki lâ Nebiyye ba'dî

(Her ne kadar artık Peygamber gelmeyecek dese de)

Evsâf u kaside vü gazelrâ

Firdevsî ve Enverî ve Sa'dî

(Evsaf'ta (Mesnevi) Firdevsi, Kaside'de Enveri ve Gazelde Sa'di'dir.

İfadeleriyle onları vasıflandırmıştır. Sözün en iyisi ise Hâtemü'l-Enbiyâ Muhammedü'l-Mustafâ 'aleyh-i ekmelü't-tehâyâ Efendimiz hazretlerinin na'tleri olduğundan aşk ve şevk beni bu mutluluklarla dolu ravzaya sevk eyledi. Temiz vasıflarla dolu evliyalardan safalar buldum. Büyük sultanların âlî övgülerinden sonra diğer kasideler siyasi meselelerde ferasetiyle ve harp musibetinde kahramanlığıyla bilinen bazı devlet büyüklerinin menkıbelerine ait ise de bu çeşit manzumeler sadece kendimizi denemek için yazılmış olmakla birkaç adedinden başkası kendilerine de gösterilmeyerek mecmuaya kaydetmekle yetinildi. Çünkü devirden şikâyet şairlerin âdeti olduğundan o âdet üzere o geniş sahada kalem atını oynatmaya müsaade edildi. Övgüyü içeren beyitler bunun gibi öncekilerin mesleklerine yetinmekten ileri gelmiştir. Meğerki karışık eserlerimin beğeniye layık olmadığını biliyorum bununla birlikte onlar karakterimin çocuğudurlar. Evladından bir baba vazgeçer mi? Ne gerek bahçelere dikkat edilsin. Bir yanda âteşin renk gül ocağı bir tarafdâ hazana uğramış gazel yaprağı görünen yeryüzüne bakıldıkça aynalar gibi taşlar ve diğer tarafta kara toprak âşikâr olmuyor mu? Lakin hakikatlı ârif aciz eserlerin yanlış ve hatalarına fazilet sahipleri müsamaha nazarıyla bakarlar ümidindeyim. Hazret-i Rabb-i Gafûr kabrini nûr eylesün. Vükelâ-yı Devlet-i Osmâniyyeden merhum pederim Mustafâ Mazlum Pâşâ “Akrâna Fâ'ik ol oğlum” buyurmuş olduğundan ba'zı şiirlerimde Fâ'ik mahlasını kullandım. Dîvânımın içeriği kırk sene zarfında birer vesîleden meydana gelmekle kaleme alınmış acele geçen ömrümün mahsulü olarak Kıta'âtü'l-cinân ismini verdiğim eser açık-güzel söz söylemede ve belâğatda taş dikmiş *Okcu-zâde*'nin kırk ayeti kıt'alara ayırarak ve üçer mısra' ilâvesiyle tamamlamasına nesir olarak muvaffak olduğu tefsîre mukâbil ve o kitabta bulunmayan Kur'an ayetlerini “*Hûrun maksûrâtun fi'l-hıyâm*”³³ güzelliklerle donatan tarzda şu safhada benzemesinden

Görse âsârımı reşk eyleyüb Okcu-zâde

Yayıla kalur idi çille-geh-i 'ukbâda

---

³³ Rahman Suresi 72. Âyet (Onlar, çadırlara kapanmış hurilerdir.)

beytini söylemek yerindedir. Zikretmekten çekinmiş olduğu yönüyle Osmanlı'nın büyük şairleri İran ülkesinin ölçülü sözlerinin hayallerinden ve manalarından seçtikleri nağmelerle gazeller bazen şamata koparan ve hayaller ve bazen hikmetli sözlere mutabıktır. Ve yine İranlıların şivesini takliden övgü ve kibirlenme çarpışmalarına girildiğinden kasideler birer çarpışma vadisidir. Benim şiire heves ettiğim zamanda diğer şairlerin yürüdüğü dîvân yolu hep bu cadde idi. Devlet-i 'âliyyede namını duyurmuş eski şairler İranlılar tarzında mübalağalardan kaçınınsalardı ve Arap kavminin ediplerinin meşhur kasidelerine tabi olsaydılar şiirimiz daha anlamlı ve sade olurdu. Gerçi son asırda yabancı dilleri öğrenen memleketin nüktedan gençleri batının mesleğine özenerek sözler tertip ediyorlar. Bu lehçede düzenli şiirler eski usul ile mukâyese edilince yeni usuldür ve duyulmamıştır. Fakat karışık mesnevî sayılıp ne gazel ve ne kasidedir. Kaldı ki milletlerin iklimlerinin noktalarından nazarla kendi meclislerinde neşeli nağmeleri işitenlere hayat bahşedeceği inkâr edilemez. Beyt

Mürgân-ı çemenber-i sabâhî

Tesbîh-koned be-istilâhî

Şark tarafında salınarak yürüyen şiirin yeni bir elbise bulmasına razı isem de altı yüz sene sıcak ve soğuk rüzgâra dayanmakla çiçekler açmış ve meyve vermiş olan milli edebiyatımızın çınarının kök ve dallarına balta asmak insafa hiç yakışmaz. Ecdadın kütüphaneleri süsleyen ölçülü hediyeleri gelecek nesillerin nazarlarında eski kıymetdar eserlerden sayılması milliyetperverliğin gereğidir. İtiraza gelince güçlük görülme bile sekiz on beytin aynı olması epeyce bir marifettir. Divan sahibi Şeyh Gâlib-i Mevlevî “Hüsn ü ‘Aşk” başlığıyla yazdığı kitapta

Engüşt-i hata uzatma öyle (Tenkit parmaklarını uzatma öyle)

Beş beytine bir nazîre söyle

Zann etme ki şöyle böyle bir söz

Gel sen dahi söyle böyle bir söz

beyitleriyle itirazcı geçinenlere meydan okumuştur.

Türk lisanında parmak hesabıyla söylenmiş söz ve manası tesirli şiirlere de rastlanır. Bu cümleden Bayburtlu Zihnî nişanlısı kızın köyünü Rusya ordusu istila ettiğini duyup sevdiğim ne oldu sedasıyla o cihete doludizgin atını koşturduğunda pek yüksek bir dağ tepesinden köyü düşman sardığını görünce

Vardım ki yurdundan ayak götürmüş

Yavru göçmüş ıssız kalmış otağı

Camlar şikest olmuş meyeler dökülmüş

Sâkiler meclisden çekmiş ayağı

şeklinde söylediği şiir yanık bir kalbin hazin inlemesidir. Sözün kısası atalarımızın babalarımızın vicdanlarının tercümanı olan divanları uçurtma kâğıdı yapıp da havaya savurmak çocuklara mahsus garip tavırlıdır. Bu boşa geçen bin üç yüz yılında eğitim bakanlığından şiirlerimin mecmuasının basımına resmi izin almayı düşünmüştüm. Fakat orada manzum ve mensur eserlerin birçok satırlarına asrın anlayışına uygun düşmez şüphesiyle çizgiler çekildiği görülüyordu. Hatta “*Seyf ü Kalem*” münâzarasına dâir “*Eser-i Memdûh*” namıyla yazdığım risalede hürriyeti zorlamadan ortaya çıkacak sıkıntıları ve bunun otuz dördüncü sahifesinde kayıtlı “*Millet*” redifindeki gazelimin beyitleri ismi geçen bakanlığa zararlıdır ihbarıyla dâhiliye nâzırı bulunduğum zamanda tedâvülden kaldırılmıştı. Adı geçen risâle ise devlet matbaasında bin iki yüz seksen dokuz tarihinde basılarak neşr edilmişken evrâk-ı muzırğa gibi toplatdırılmasına girişildiğini anlayınca Dîvân-ı Eş’ârımı ortaya çıkarmak tehlikelerden uzak olamayacağına hükmettiğimden basma ve yayma emelini münasip bir vakte ertelemiştim. Zamân hâkimiyet-i milliyeyi ilan etmesiyle “millet” redifinde söylediğim adı geçen gazeli Dîvân-ı Hümâyunun protokol memuruymuşçasına ileriye almak fırsatı çıktı. Bununla birlikte kırk sene sonra ne fikre hizmetle kalemimi kullanıyordum. İnsaf süsüyle vasıflanan anlayış sahipleri insafılı düşünürler ümidindeyim. Bugün elbisesini hürriyet ipeğinden bezeli iyi hâllerde bulunan kimseler kırk yıl evvel henüz beşikteki çocuk bile sayılmaldı.

“Dünyada söz kadar latîf ne tasavvur olunur.”³⁴ Mehmed Memduh Paşa divanına bu sözle başlar. Ardından “*Ve mâ yentiku ‘anil heva*”³⁵ (O, nefsinin arzusuyla konuşmaz.) ayetini zikrederek Peygamber Efendimiz’in sözlerinin kıymetinden bahseder. Böylece söze, şiire ne kadar kıymet verdiğini ortaya koymak ister. Cahiliye devrinde şiire verilen önemden ve Kur’an-ı Kerîm’in nazil olmasıyla birlikte onun karşısında bütün kıymetini yitirdiğinden bahseder. Burada Arapların şiire verdiği önemden bahsederken Kur’an-ı Kerîm’in belagatının harikalığını da ortaya koymak ister. Bunun yanında Kur’an-ı Kerîmde Şu’ara isimli bir surenin olmasının şairler açısından bir övünç kaynağı olduğunu belirtir. Sözlerin en iyisinin Hz. Peygamber’i öven sözler olduğunu ve bu durumun kendini “Na’t”lar yazmaya sevkettiğini söyler. Divan şairleri arasında gelenek hâline gelen kaside sunma âdeti ile ilgili kendince bir özeleştiri getiren şair kendisinin daha çok, savaşlarda kahramanlık göstermiş, fersetiyle ön plana çıkmış kişilere kaside yazdığını bunlardan sadece bir kaçını yazıldığı kişiye sunduğunu söyler. Şair bazı şiirlerinde “Fâik” mahlasını kullanmasında babasının kendisine “Akrâna Fâ’ik ol oğlum” demesinin etkili olduğunu belirtir.

Divan şiirinde Arap ve İran edebiyatlarının etkisine değinen şair geçmişte yaşamış şairlerin pek çoğunun İran edebiyatını önde tuttuklarını özellikle gerçekten çok uzak hayalleri ve mübalağaları çok kullandıklarını söyler. Bunun yanında şiir vadisini bazı şairlerin kendi övgü ve kibirlerini çarpıştırdığı bir savaş meydanı gibi gördüğünü söyler. Şiirimizin daha anlamlı ve sade olabilmesi için namını duyurmuş eski şairlerin İranlılar tarzında mübalağalardan kaçınmaları ve Arap kavminin ediplerinin meşhur kasidelerine tabi olmaları gerektiğini söyler.

Son asırda yabancı dilleri öğrenen genç şairlerin batının edebiyatına özenerek yeni tarzda şiirler söylediklerini fakat bunların gazel ya da kaside sayılamayacağını karışık mesnevi tarzında olduklarını belirtir. Şair bu yeni şiir anlayışına müsamaha ile baktığını ancak altı yüz yıldır her türlü zorluklara göğüs germiş divan şiirinden vazgeçmenin de mümkün olmadığını, bunun milliyetperverliğin bir gereği olduğunu

³⁴ Mehmed Memduh Paşa, *Dîvân-ı Eş’ar*, İstanbul, 1332, s.1.

³⁵ Necm Sûresi 3. Âyet (O, nefsinin arzusuyla konuşmaz.)

vurgular. Hece veznine de değinen şair bu türden şiirlerin söz ve mana olarak tesirli olabileceğini söyler.

Divanını bastırmak için izin almaya gittiğinde şahit olduğu sansür olaylarına da değinen şair H. 1289 (M.1872-73)da basılan *Eser-i Memduh* isimli eserinde yer alan “Millet gazeli”nden dolayı kitabın toplattırılmaya girişildiğini bu nedenle divanının da sansüre uğrayacağı endişesiyle basımını geciktirdiğini söyler.

2. Şiirlerine Bakışı

Mehmed Memduh Faik Paşa *Dîvân-ı Eş’ar*’ın mukaddimesinde “Divanımın içeriği kırk sene zarfında birer vesîleden meydana gelmekle kaleme alınmış acele geçen ömrümün mahsulü olarak Kıta’âtü’l-cinân ismini verdiğim eser açık-güzel söz söylemede ve belâğatta taş dikmiş *Okcu-zâde*’nin kırk ayeti kıt’alara ayırarak ve üçer mısra’ ilâvesiyle tamamlamasına nesir olarak muvaffak olduğu tefsîre mukâbil ve o kitabta bulunmayan Kur’an ayetlerini “*Hûrun maksûrâtun fi’l-hıyâm*” güzelliklerle donatan tarzda şu safhada benzemesinden

Görse âsârımı reşk eyleyüb Okcu-zâde

Yayıla kalur idi çille-geh-i ‘ukbâda

beytini söylemek yerindedir.” der. Okçuzade H.970-1039(M.1562-1630) yılları arasında yaşamış ve şiir sahasında ün yapmış Okçuzade Mehmed Şahi'dir.³⁶ Okçuzade'nin tasavvufi şerhler ve hikâyelerin de yer aldığı “*Ahsenü'l-hadis*”adlı eseri kırk hadis tercümesidir. Bu eser içerisinde kırk ayet tercümesi de yer almaktadır. Okçuzade kırk ayeti kıtalara ayırarak ve üçer mısra ilâve ederek âdetâ bir tefsir yapmıştır. Yazıldığı dönemde çokça beğenilen bu eser Mehmed Memduh Faik Paşa'nın beğenisini celbetmiştir. Mehmed Memduh Faik Paşa divan şiiri nazire geleneğinin bir tezahürü olarak bu eserde yer almayan ayetlerle “*Kut'âtü'l-cinân*” isimli bir kırk ayet tercümesi/tefsiri yapmış ve bunu *Dîvân-ı Eş'âr*'ın baş kısmına koymuştur. Şair kendi yazmış olduğu kırk ayet tercümesi/tefsirinin güzelliğini ifade için “*Hûrun maksûrâtun fi'l-hiyâm*” ayetini zikreder. Ayetde hurilerden ve onların eşsiz güzelliklerinden bahseder. Şair şiirlerinin güzelliğini hurilerin güzelliğiyle anlatır. Böyle bir güzellikte şiirler söylediği için de Okçuzade'ye hitaben

Görse âsârımı reşk eyleyüb Okcu-zâde

Yayıla kalur idi çille-geh-i 'ukbâda

beytini söyler. Yani Okçuzade benim eserlerimi görse kıskançlığından ahiretteki çille-gehinde yayılıp kalırdı der.

Şair kendi şiirlerine olan beğenisini onları çeşitli şekillerde vasıflandırmasıyla da ortaya koyar. Şiirini hayat suyunun çeşmesine, parlayan yıldızlara, inciye vb. benzetir. *Dîvân-ı Eş'âr* 'da bu türden beyitlere çokça rastlanmaktadır.

Bu nazmım çeşme-i mâ'ü'l-hayât-ı Hızır-ı ma'nâdır

Eder ihyâ revân-ı Nef'î-i pâkîze-güftârı (K. 27/13)

Sübha-i lü'lü' gibi Fâ'ik gezer elden ele

Gevher-i nazmım semâ'-i ma'rifet pervînidir (G. 99/5)

³⁶ Okçuzade Mehmed Şahi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. *İslâm Ansiklopedisi*, C. 33, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2007, s. 335-336.

Fârisü'l-hayl-ı hayâlât-ı cihân-ı nazmım

Kim urur pîş-i rikâbımda nüh eflâk sekeng (K. 19/20)

Kuvvetü'z-zahr-ı zahîrim çün bu isti'dâd ile

Tumturâk-ı nazmıma reşk etse lâyık Muhteşem (K. 33/30)

Kulzüm-i evsâfının ka'rı bulunmaz n'eyleyim

Gerçi gavnâs-ı tabî'at nazmıma gevher verir (K. 40/43)

Eyledim endîşemi medhinle kân-ı pür-güher

İkd-ı mürvârîd-i nazmım dehre kalsın yâdigâr (K. 41/40)

F. Dil Anlayışı

Mehmet Memdûh Fâ'ik Paşa, her ne kadar eserlerini 1800'lü yılların sonlarına doğru vermiş olsa da dil ve üslup olarak 17. yüzyıl divan şiirinin etkisindedir. Bunda mensubu olduğu Encümen-i Şu'arâ'nın şiir anlayışının etkisi vardır. Encümen-i Şu'arâ şairleri ağır ve sanatlı bir dili benimsemişlerdi. 17. yüzyıl divan şiirine damgasını vuran bazı şairler Sebk-i Hindî tarzında şiirler kaleme alıyorlardı. Bunun yanında divan şiirinin geneline hâkim olan tasavvufî tarzda şiirlerde encümen mensuplarınca benimseniyordu. "Fihakika hiç olmazsa Faik Memdûh (sonradan paşa) Hersekli Ârif Hikmet ve kendisi gibi Leskofçalı'nın etrafında toplanan şairler hemen hemen yalnız tasavvufî ve XVII. asrın ortasından gelen bir dili kullanıyorlardı."³⁷ Bu dil arkaik kelimelerin yoğun olduğu, uzun tamalama ve terkiplerin kurulduğu, sanat için bazen mananın geri planda tutulduğu bir dildir.

³⁷ Ahmet Hamdi Tanpınar, 19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Çağlayan Kitabevi, İst, 1988, s.253.

Mehmet Memdûh Fâ'ik Paşa'nın *Dîvân-ı Eş'âr*'ında Sebk-i Hindî tarzında uzun tamlama ve terkiplerden mürekkebe dil açıkça kendini göstermektedir.

Lâ-mekân-milket şehen-şeh şeh-nişîn-ârâ-yı kuds
Şâh-ı izzet-taht-geh sultân-ı bî-çûn u çıra (K.1/3)

Küşte-i şemşîr-i aşka nûr-ı sebzindir penah
Cevf-i tayr-ı Hızr imiş rûh-ı şehîde cây-gâh (K. 20/1)

Cünbiş-i şeh-per-i hezâr-ı bahar
Bahş eder bâd-ı müşk-bâr-ı bahar (G. 75/1)

Değildir zînet-i âgûş-ı sâkî duht-ı rez Memdûh
O bir rûh-ı mücerredir yâhûd tasvîr-i Meryem'dir (G.94/5)

Şiirde ağır ve sanatlı bir dil kullanan Mehmet Memdûh Fâ'ik Paşa nesirde de bu tutumunu sürdürür. “Divân-ı Eş'âr'da Eski Türkçede kullanılan içre, kanı, kendü, ıssı, urmak, aytmak vb. gibi kelimeler de kullanılmıştır.”³⁸ Dîvân-ı Eş'âr'ının başında yer alan ve şairin poetikası mahiyetinde olan “Mukaddime” başlıklı mensur kısımda da ağır bir dil kullanmıştır.

Mazhar-ı kerîme-i “Ve mâ yentiku ‘anil heva”³⁹ mevzûn kelâmın rûh-efzâ hâlâtından iztîzâz ve kâ‘ilinîn dût-ı sündüs-fürûşuna hârîka-i bârika-i nebeviyelerini bi'l-iksâ ‘atâ ibrâz buyurdular.⁴⁰

³⁸ Nilay Şahin, *Mehmed Memduh Paşa'nın Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divân-ı Eş'âr'ı Üzerine Bir İnceleme*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2012, s. VII.

³⁹ Necm Sûresi 3. Âyet

⁴⁰ Mehmed Memdûh, *age.*, s.1.

Şairin dil anlayışında takınmış olduğu tavır *Berg-i Sebz* isimli eserinde de kendini göstermektedir. Eserin giriş kısmında yer alan kısa mensur bölümde Arapça/Farsça terkip ve tamalamaların ağırlıkta olduğu ağır bir dil kullanılmıştır.

Çide-i çemenistân-ı tabi'at olan ezhâr-ı rengârenk-i âsârdan bu evrâk-ı perîşânına "Berg-i Sebz" ismiyle tarâvetdâr ve bezm-i irem-nişân-ı erbâb-ı irfâna bergüzâr-ı mevsim-i bahârdır Derûn-ı hadîka nümûnunda neşr-i fevâyah-i medâyah eden her güldeste-i nev-bestenin sâye-i tûba turâz mevsûf-ı me'âli me'lûfda nesrin tahsîne ve diğer gazeliyât ise gazel yaprağı gibi birer gazal-nâz dâmânına rîzende olduğundan bunların safahâtı dahi tab u fer-â-ferine sezâ vâr olması 'atâ-yı hatâ-pûşî-i üdebâdan me'muldür.⁴¹

Berg-i Sebz içinde yer alan ancak *Divân-ı Eş'âr*'a dâhil etmediği şiirlerinde de aynı durumu görmekteyiz.

Tarh-ı nev-nakş çemen-i mihr-i Süleymanî midir

Sahasında Âsaf-ı zîşânı devrân gösterür (K.3/14)

Subh-ı safa-perver-i âfâk-ı şark

Mihr-i ziyâ-güster-i âfâk-ı şark (M.1/28)

Ham-ı necm-i kâkülü fevc-i felâh

Cebhe fûrûğ-âver nûr-ı salâh (M.3/58)

Şairin mensur eserlerinden olan aralarda şiir parçalarına yer veren *Eser-i Memdûh*'da da dil anlayışının değişmediği, Arapça/Farsça terkip ve tamalamaların ağırlıkta olduğu ağır bir dil kullanıldığı görülmektedir. "Eserin mensur kısımlarında

---

⁴¹ Mehmed Memdûh, *Berg-i Sebz*, 1289, s.1.

yazarın kullandığı dil oldukça ağır ve ağıdalı bir dildir, aynı zamanda uzun cümle kuruluşları da dikkat çekmektedir.”⁴²

“Teşbîh ü tevcîh-i şâ‘irânede hatt-ı hatâ nasîb-i hâme-i siyeh-sîmâ olmak endîşesiyle revîş-i ifâde-i sâbıkadan ferâgat ve kalem ü seyfin idâre-i mülkiyyede olan ehemmiyetinden bahsle ‘arz-ı mütâla‘ât-ı kasîreye cür’et kılındıkta...”⁴³

“Mehmet Memdûh Paşa Müjgan Çakır’ın da ifade ettiği üzere Sebki Hindî akımından⁴⁴ etkilenmiştir. Şiirlerinde de bu dilin özelliklerini görmek mümkündür. Fakat o da diğer Encümen-i Şuarâ şairleri gibi kimi zaman saf Türkçe şiir örnekleri de vermiştir. Öte yandan, Mehmet Memdûh’un şiirlerinde ince bir şiir zevkine ve ustalıklı düşünölmüş zarif benzetmelere rastlamak mümkündür.”⁴⁵ Özellikle tabiat tasvirlerini içeren manzumelerinde dilin daha sade ve anlaşılır olduğu görölmektedir.

Bahâr-ı dâimîden sebz ber sebz olmada eşcâr

Zümrüddür bu gülzârın meger kim seng-i divârı (K.27/15)

Gül pest-i neşîn ü paydır gül

Bu nûr-ı bahâr ravza-ı dil

Cân-fezâdır dem-i Mesîh gibi

Şimdi yek şemme rûzigâr-ı bahar (G.75/2)

---

⁴² Müjgân Çakır, “Mazlûm-zâde Mehmed Memduh Paşanın Poetikasına Dair”, AÜTAED, S. 39, Erzurum 2009, s. 711.

⁴³ Mehmed Memdûh, Eser-i Memdûh, İstanbul, 1289, s.23.

⁴⁴ Bkz. Ali Fuat Bilkan, Şadi Aydın, Sebki Hindî ve Türk Edebiyatında Hint Tarzı, 1. bs., 3F Yayınevi, İstanbul 2007.

⁴⁵ Şahin, *age.*, s. 15.

Tâzeden tâze bir gazel yazdım

Eyleyem anı ber-güzâr-ı bahar (G.75/11)

Hazân erdi bahâr-ı hüsnüñe ey gonca-fem sustum

Sana bir andelîb olmuşum ammâ ben bu dem sustum (G.180/1)

G. İyinin-Güzelin Peşinde Üslup Arayışları

Divan şiirinin yüzyıllardır süren bir geleneği, kalıplaşmış bir şekil-içerik-form anlayışı vardır. Öyleki divan şiiri denildiğinde akla bunlar gelmektedir. Ancak geçen her bir devir/dönem içerisinde bazı kişiler bu kalıpların dışına çıkmayı başarmışlardır. “Meselâ, Ahmed-i Dâî'nin müstezat kasidesi, yine aynı şekilde yazılmış Seydî kasidesi, Hayâtî Çelebi'nin müstezat muhammesi, Fehîm-i Kadîm'in müstezat rubaisi, Yahyâ Bey'in rubai kalıbıyla yazılmış gazeli, Nâbî'nin ve Nâilî'ninaynı kalıplarla söylenmiş kıt'alar klâsik edebiyat kalıplarının dışında yazılmış şiirlerdendir.”⁴⁶

---

⁴⁶ Müjgân Çakır, “Gelenekten Moderne: Encümen-i Şu'arâ'da Şekil Değişiklikleri ve Mehmed Memdûh Paşa”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları 2, Eski Türk Edebiyatına Modern Yaklaşımlar 2006 Bildiriler*, Turkuaz Yayınları, İstanbul 2007, s. 63-64.

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren diğer alanlarda olduğu gibi edebiyatta da birtakım değişmeler-gelişmeler yaşanmıştır. Bir tarafta batı edebiyatının etkisiyle birlikte oluşan yeni bir edebiyat anlayışı, diğer tarafta geleneği sürdürmek isteyenlerin ortaya koyduğu klasik şiir anlayışı vardır. Klasik şiir anlayışını benimseyenler arasında en çok dikkati çeken Encümen-i Şu'arâ şairleridir. Çünkü bu topluluğa mensup şairler salt klasik şiirin değil de gelenekten yararlanan ancak yeniliklere de açık bir şiirin arayışı içindeydiler. “Toplanan şairlerin arzusu - zannedildiği gibi- eskiyi devam ettirmek değildir; çünkü, kendilerinden önceki devrin 'inhitat' şairleri içinde Sünbül-zâde Vehbî'nin eserinde 'zevk ü neşve değil, âdetâ istikrah duyulacak bir çiğlik mevcuttur'; İzzet Molla 'istinsaha akın bir tarz-ı telakkî'de eskileri tanzir eder; Sürûrî çok defa ağza alınmaktan hicab edilecek derecede perde-bîrûnâne ve edeb-şikenâne tâbirât ü ifâdât ile' şiirler yazar; Fâzıl-ı En- derûnî'nin şiirleri 'hem devrin ahlâkça dûçâr olduğu fesâd ü tefessühün birer vesikası, hem de o zamanda hüküm süren hissiyyât ü hevesât-ı nefsanîyyenin birer tasviri mâhiyyetindedir'; Yâsîf-ı Enderûnî ise, Nedim mektebine rûhen en samîmî-fakat âmiyâneleşmiş- bir muakkib'adedilebilecek eserler bırakmıştır. Devri içinde, şiirdeki özel tavrı ile diğerlerinden ayrılan Şeyh Galib'de bile pek parlak bedialar olduğu gibi, Nabî ve Nedîm vadilerinin tatsız ve rev-naksız taklidinden ibaret birçok nazımlar da mevcuttur.

Encümen şairleri bu neslin hatâlarını tekrarlamak yerine, şiirlerinde artık unutulmaya yüz tutan mistik âleme yeniden girmeyi ve fakat yaşadıkları devirden de tecrid olmamayı denerler. Böylece, Leskofçalı Gâlib gibi 'Sebk-i Hindî ile çağdaş düşünceyi birleştirmeyi deneyenler olur; Şems, Kemâl, Ziyâ, Fâik gibi hece vezniyle şiiri yazmayı tecrübe edenler çıkar; Hâlet gibi, Şinâsi'den önce 'safî Türkçe' şiiri deneyenler olur, şiirin gelenekli mazmunlarına ve motiflerine devrin icaplarına göre yenilik getirmeyi tecrübe edenler bulunur. Şiirlere başlık koymak Batı'dan manzum tercüme yapmak, çağın sosyal meselelerine şuurla temas etmek, edebî tenkidi esere uygulamak gibi yenilikleri de gözardı edilemez.”⁴⁷

⁴⁷ M. Kayahan Özgül, *Hersekli Arif Hikmet* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1987), 21-2'den alıntılan, Müjgân Çakır, “Gelenekten Moderne: Encümen-i Şu'arâ'da Şekil Değişiklikleri ve

Encümen şairleri şiirle ilgili birtakım farklılıklar ortaya koymuşlardır.
“Encümen şairlerinin eserlerinde görülen farklılıklar şöyle tasnif edilebilir:

- a) Dîvânların adlandırılması
- b) Nazım şekillerine özel isim verme
- c) Müşterek şiir söyleme eğilimi
- d) Nazım şekillerinin gruplandırılmasında görülen farklılıklar
- e) Vezinde görülen değişiklikler
- f) Dîvân tertibi hususiyetleri”⁴⁸

Mehmed Memdûh Fâ’ik Paşa, Encümen-i Şu’arâ şairlerinin şiir alanında ortaya koydukları düşünceleri kendi şiirlerinde aynen göstermiştir. “Mehmed Memdûh Paşa, Tanzimat’tan sonra gelişen yeni bir edebiyat anlayışının tesirli olduğu bir dönemde yetişmişse de eserlerini Divan Edebiyatı tarzında telif etmiştir.”⁴⁹ Ancak klasik divan şairleri çizgisinin dışında bir üslup benimsemiştir. Bunda Tanzimat dönemiyle birlikte yeni(likçi) bir edebiyat anlayışının başlaması, Encümen-i Şu’ara şairlerinin estetik arayışları içerisinde Batı şiirine yakın durmaları ve Mehmed Memdûh Fâ’ik Paşa’nın iyiyi, güzeli arayıp bulma çabalarının büyük etkisi vardır.

Mehmed Memdûh Paşa”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları 2, Eski Türk Edebiyatına Modern Yaklaşımlar 2006 Bildiriler*, Turkuaz Yayınları, İstanbul 2007, s. 64.

⁴⁸ Çakır, *agm.*, s.64-65.

⁴⁹ Fatih Odunkıran, *Mehmed Memdûh Paşa ve Dîvân-I Eş’ârı (İnceleme-Metin)*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2011, s. I.

Mehmed Memdûh Fâ'ik Paşa'nın üslubunda en çok dikkat çeken yön Sebk-i Hindi tarzının şiirlerinde açıkça görülmesidir. 17. yüzyıl divan şairlerinden Nef'î ve Nâîlî'nin benimseyip divan şiiri sahasında yayılmasına öncülük ettikleri bu akım 18. yüzyılda Şeyh Galiple birlikte varlığını devam ettirmiş ancak eski popülerliğini yitirmiştir. 19. yüzyılda Encümen-i Şu'ara şairleri tarafından yeniden canlandırılmaya çalışılmıştır. Encümen-i Şu'ara şairleri klasik şiir anlayışının dışında ancak geleneğe de yabancı olmayan bir şiir arayışında idiler. Bunu da onlara sözün farklı anlamlarını açması, mananın derinliklerini şaire sunması ve okurunu seçen kapalı girift anlatımıyla Sebk-i Hindi üslubu sağlamıştır. Gerek Sebk-i Hindi'nin gerekse yeni(likçi) şiir anlayışının etkisiyle Encümen-i Şu'ara şairleri şekil, içerik ve şiir formlarında bir takım değişiklikler meydana getirmişlerdir. Bunlardan bazıları iyiyi güzeli arama çabasının bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır. Encümen-i Şu'ara şairleri bu anlamda şiir denemeleri yapmışlar ancak kalıcılığı sağlayamamışlardır. Encümen-i Şu'ara şairleri içerisinde özellikle hitabetinin güçlü olmasıyla bilinen Mehmed Memdûh Fâ'ik Paşa da şekil, içerik ve şiir formlarında bir takım değişiklikler yaptığı şiirler kaleme almıştır. Öyleki bu şiirleri divanına koyacak kadar işi ileri götürmüştür.

Mehmed Memdûh Fâ'ik Paşa, divanının mukaddimesinde divan şiiri ve yeni tarz şiirler için "Gerçi son asırda yabancı dilleri öğrenen memleketin nüktedan gençleri batının mesleğine özenerek sözler tertip ediyorlar. Bu lehçede düzenli şiirler eski usül ile mukâyese edilince yeni usüldür ve duyulmamıştır. Fakat karışık mesnevî sayılıp ne gazel ve ne kasîdedir. Kaldı ki milletlerin iklimlerinin noktalarından nazarla kendi meclislerinde neşeli nağmeleri işitenlere hayat bahşedeceği inkâr edilemez.

Şark tarafında salınarak yürüyen şiirin yeni bir elbise bulmasına razı isem de altı yüz sene sıcak ve soğuk rüzgâra dayanmakla çiçekler açmış ve meyve vermiş olan milli edebiyatımızın çınarının kök ve dallarına balta asmak insafa hiç yakışmaz. Ecdadın kütüphaneleri süsleyen ölçülü hediyeleri gelecek nesillerin nazarlarında eski kıymetdar eserlerden sayılması milliyetperverliğin gereğidir. Sözün kısası atalarımızın babalarımızın vicdanlarının tercümanı olan divanları uçurtma kâğıdı yapıp da

havaya savurmak çocuklara mahsus garip tavrılandandır.”⁵⁰ ifadelerini kullanır. Burada şairin divan şiirine bağlılığı hamiyetperverlikle ifade etmesi onun üslubunu belirlerken neleri göz önünde bulundurduğunu ortaya koyar. Bunun yanında şair yeni tarz şiire de büsbütün kapatmamıştır kendini.

Mehmed Memdûh Fâ'ik Paşa'nın divanında klasik divan şiiri anlayışına uymayan bazı hususlar görülmektedir. “Eser klâsik bir dîvân tertibine uymamaktadır. Nitekim kasidelerle başlamamakta ‘Kıta’âtü'l-cinân’ ismini verdiği bir manzume ile ibtidâ etmektedir.”⁵¹ Divanın başlangıcında karşılaşılan bu durum sonraki sayfalarda karşımıza çıkacakların da habercisidir âdetâ. Altı mısralı bentler hâlinde yazılarak müseddes görünümü kazandırılan “Bal Arısı”⁵² başlıklı manzume kafiye şeması olarak müseddesten farklıdır. (abbacc çddçee fggfğğ hıhii) Yine “Enîn-i Hazîn” başlığını taşıyan ve altı mısralı bendlerle yazılan manzume de müseddes kafiye şemasından farklı yazılmıştır. Divanda en sıra dışı görülen husus ise şairin Lamartine’in⁵³ şiirinden yapmış olduğu tercümenin yer almasıdır. “Lamartin’in Şi’irinden Mütercemdir” başlığıyla verilen şiir beş dörtlükten oluşmaktadır. Çeşitli manzaraların tasvirini içeren şiiri divana almasındaki niyet tam olarak anlaşılammamaktadır. Ancak şairin farklılığını ortaya koymada önemli bir argümandır.

Mehmed Memdûh Fâ'ik Paşa divanın tertibinde değişikliklere gittiği gibi manzumelerin tertibinde de farklı uygulamalara başvurmuştur. “Şairin "Diğer Medhiye" diye başlık koyduğu şiiri ise tertip itibariyle oldukça farklıdır. İlk beş beytinde bir kaside gibi aa xa xa xa xa şeklinde kafiyelenen şiir sonrasındaki on üç beyitte mesnevî kafiyesi kullanılarak tamamlanmıştır ve Sultan Abdülazîz’in medhindedir. İlk bölüm Müstefilün / Müstefilün / Müstefilün / Müstef ilün, ikincisi ise Fe'ilâtün/ Mefa'ilün / Fe'ilün kalıbıyla oluşturulmuştur.”⁵⁴

19. yüzyıla kadar yaklaşık altı yüzyıllık bir geleneğe sahip klasik şiir anlayışı kendine göre belirli kalıplar geliştirmiştir. Şekil ve içerik olarak her şiirin nereye ait

⁵⁰ Mehmed Memdûh Paşa, *age.*, s. 3.

⁵¹ Çakır, *agm.*, s. 68.

⁵² Mehmed Memdûh Paşa, *age.*, s. 63.

⁵³ Tam adı, Alphonse Marie Louise Prat de Lamartine, 1790-1839 yılları arasında yaşamış Fransız yazar, şair ve politikacı.

⁵⁴ Çakır, *agm.*, s. 74.

olduğu belirlenmiştir. Kaside denildiğinde akla övgü, gazel denildiğinde aşk, sevgi, hasret vb. duygulanmalar akla gelmektedir. Ancak diğer Encüme-i Şu'arâ şairlerinde de olduğu gibi Mehmed Memdûh Fâ'ik Paşa için bu durum biraz farklıdır. Mehmed Memdûh Fâ'ik Paşa divan şiirinin özellikle şekil ile ilgili çizdiği sınırları epeyce zorlamıştır. “Gazellere geçilmeden evvel söylenmiş olan "Tevhîd-Tah-mîd"⁵⁵ başlıklı murabbâ' ile "Şeytan-İnsan"⁵⁶ başlıklı mesnevî, şekil itibariyle farklılık arz eden medhiye ve Ali Paşa için mesnevî nazım şekliyle söylenmiş olan kaside dikkat çekmektedir.

Mehmed Memdûh Paşa'nın dîvânında Gazeliyyat grubunda bulunan şiirlere bakıldığında "İnşirâh-ı Sabâh", "Kurban Bayramı", "Ta'rîf-i Bahâr Tavsîf-i Yâr",⁵⁷ "Harâbî-i Âlem"⁵⁸ gibi başlıklar kullanıldığı görülür.⁵⁹

Şairin üslubu ile ilgili tespitlerde yol gösterici olacak durumlardan birisi de divanda yer alan “Nev-Zemîn” başlıklı şiirlerdir. Gazel türünde yazılmış bu şiirlerden divanda 13 tane bulunmaktadır.⁶⁰ “Şekilden çok muhtevada farklılık getirmeye çalıştığı manzumelerin başlıklarını bu şekilde vermiş olması onun yeniliğe ne kadar açık olduğunun göstergesidir.”⁶¹

Benim kim beyt-i ma'mûr-ı felek beyt-i metînimdir

Bakılsa küt'a küt'a arza şi'r-i nev-zemînîmdir (G.81/1)

“Divân-ı Eş'âr'da bulunan şiirlerin tümü aruz vezniyle yazılmıştır. Şair, şiirlerinde aruz veznini ustalıkla kullanmıştır. Mehmet Memdûh Paşa'nın şiirlerinde en çok kullandığı bahir ise remel bahridir.”⁶² Divanda karşılaşılan hususlardan bir tanesi de müşterek gazellerdir. Birden fazla şair tarafından kaleme alınan bu manzumeler için “gazel-i müşterek” ve “müşterek” gibi isimler kullanılır. “Gazel-i

⁵⁵ Mehmed Memdûh Paşa, *age.*, s. 108.

⁵⁶ Mehmed Memdûh Paşa, *age.*, s. 109-110.

⁵⁷ Mehmed Memdûh Paşa, *age.*, s. 137-38.

⁵⁸ Mehmed Memdûh Paşa, *age.*, s. 174.

⁵⁹ Çakır, *agm.*, s. 74.

⁶⁰ Nev-Zemîn başlığını taşıyan gazeller 30, 56, 108, 160, 166, 185, 191, 203, 207, 210, 211, 222, 235 no'lu gazellerdir.

⁶¹ Çakır, *agm.*, s. 75.

⁶² Şahin, *age.*, s.27.

müşterek” isminde her ne kadar “gazel” ibaresi geçse de her türden nazım şekli ile meydana getirilen müşterek manzumeler kastedilir. “Anadolu sahasında müstakil bir manzume olarak ilk müşterek gazeli ise Ahî (ö.1517) ile Vasfî (16. yüzyıl) divanlarında buluyoruz. İkinci müşterek şiir örneği, Nişancı Abdurrahman Paşa (ö.1690) ile Nabi (ö.1712)'ye aittir. 19. yüzyılda müşterek şiir sayısında önemli oranda bir artış görünmektedir. Müşterek şiir söylemenin âdeti moda haline dönüşmesi zaman zaman tepki de çekmiştir.”⁶³ Tüm tepkilere rağmen Mehmed Memdûh Paşa da diğer encümen şairleri gibi müşterek şiir söylemeyi terk etmemiştir. Onun Namık Kemâl, Leskofçalı Gâlib, Hersekli Ârif Hikmet Bey ve Hayret Efendiyle birlikte kaleme aldıkları gazeller buna örnektir.

Mehmed Memdûh Paşa'nın klasik şiirin şekilcilik anlayışını yok saydığı durumlardan bir tanesi de “*Berg-i Sezb*” adlı eseridir. Şair burada şekille ilgili kıstasları büyük ölçüde göz ardı etmiş ve baharla ilgili şiirleri bir araya getirmiştir. M. Kayahan Özgül, bu duruma tematik değişmeler açısından bakar ve bu durumun tematik olanın ön plana çıkarılma gayretinin neticesinde ortaya çıktığını söyler.⁶⁴ Zaman içerisinde küçük bir modaya dönüşen tematik düzenlemenin divan tertibinde öne çıkarılması hususu hakkında “Memduh Fâik'in (d. 1839) *Berg-i Sebzini* (1289), ismine uygun olarak bahar, çemen, çiçek gibi tabîatten ve bitkilerden bahseden gazellerle sınırlaması ile son aşamasına ulaşacaktır.”⁶⁵ der.

Divan şairlerinden pek çoğunun küçümseyerek baktığı hatta şiirden dahi saymadığı halk edebiyatı ürünü olan heceyle söylenmiş şiirler Mehmed Memdûh Paşa tarafından müsamaha ile karşılanmıştır. Divanının mukaddimesinde bu şiirlerle ilgili “Lisân-ı Türkîde parmak hesabıyla söylenmiş lafz u ma'nası müessir manzûmelere de tesâdüf olunur. Mine'l-cümle Bayburdlu Zihnî nişanlısı kızın köyünü Rusya ordusu istila ettiğini duyub ma'sûkam ne oldu sedasıyla o cihete

---

⁶³ İ. Hakkı Aksoyak, “Eşref Paşa'nın Müşterek Şiirlerinde Ehl-İ Beyt ve On İki İmam Sevgisi”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, S.30, Ankara 2004, s. 209.

⁶⁴ M. Kayahan Özgül, *Divan Yolu'ndan Pera'ya Selâmetle*, Hece Yayınları, Ankara 2006, s. 178.

⁶⁵ Özgül, *age.*, s.178.

doludizgin esbini koşturduğunda pek yüksek bir dağ tepesinden köyü düşman sardığını görünce

Vardım ki yurdundan ayak götürmüş

Yavru göçmüş ıssız kalmış otağı

Camlar şikest olmuş meyeler dökülmüş

Sâkîler meclisden çekmiş ayağı

zemîninde söylediği manzûme yanık bir kalbin enîn-i hazînidir.”⁶⁶ ifadelerini kullanarak heceyle yazılan şiirlerin söz ve manalarının da tesirli olabileceğini belirtmiştir.

Şiirdeki başkalaşımdan nasibini alan bir diğer unsur da mazmunlardır. Diğer hususlarda görülen değişiklikler mazmunların seçimi ve kullanımında da farklılıklar meydana getirmiştir. “Memduh Fâik'in (d. 1839)

Sis kaplamış Boğaz'ı bütün zanneder gören

Kalsa sevâd-ı zülf-i muanberde gerdenin

beyti (Memduh Faik, 1332, s. 159), Yahya Kemâl'in "Siste Söyleniş"inden çok Fikret'in olumsuzlukları silinmiş bir "Sis" şiirine hazırlık gibi görünüyor. Memduh Fâik'in bir gazelinde de klâsik şiirin, aşk ateşiyle eriyip "mâh-ı nev" gibi "zaîf" leyen âşık tipini ifade için kullandığı mazmunların yerine yenileri konmaya çalışılır (s. 118):

Sapsarı bir çöp gibi kalsam da yâri cezbeder

Çehre-i zerdim ki olmuştur misâl-i kehrübâ

Kısmet olmaz meyvesi Memdûh her murga onun

Bûstân-ı aşka konmuş korkuluk dâm-ı belâ⁶⁷

⁶⁶ Mehmed Memdûh Paşa, *age.*, s. 3.

⁶⁷ Özgül, *age.*, s. 278.

Mehmed Memduh Paşa'nın H. 1289 (M.1872-73)da basılan *Eser-i Memduh* isimli eserinde yer alan "Millet gazeli" adlı manzumesinin zararlı görülüp neşrine müsaade edilmemesi zamanın hassasiyetleriyle açıklanabileceği gibi gazelin alışılmışın dışında bir muhtevaya sahip olduğunu da gösterir. Nitekim Avrupayı kasıp kavuran milliyetçilik fikri Osmanlı Devleti içinde de dillendirilmeye başlanmıştır. Özellikle devlet kademesinde yüksek memuriyette bulunanların desteklediği hürriyet söylemleri her sahada yankı bulmaya başlamıştır. Şiir alanında da siyasi ifadeler ve yönetime dönük eleştiriler yer bulmuştur. Mehmed Memduh Paşa'nın;

Şâh olunca gedalara muhtaç

Ser-i sultana bâr-ı zâid tac

beyiti M. Kayahan Özgül'ün deyimiyle süreci tamamlayan beyittir. " Böylece, halkına karşı iktidarın ve iktidara karşı teb'anın, özellikle şairin konumunu yeniden belirleyen bir siyasi şiir kanavasını oluşturmuştur."⁶⁸

---

⁶⁸ Özgül, *age.*, s. 320.

III. ESERLERİ

Mehmed Memduh Paşa, farklı konularda pek çok yazı kaleme almıştır. Bunlardan bazıları dönemin gazete ve dergilerinde yayımlanmış makaleler şeklinde olduğundan sonraki dönemlere ulaşmamıştır. Bunun yanında yazılarının çoğunu risaleler şeklinde tertip etmiş ve bizzat kendisi neşretmiştir. *Tercüme-i Hikâye-i Jönevyo* gibi tercümeleri de mevcuttur. “ Risâle tarzındaki eserlerinin bir kısmını (Berg-i Sebz, Feverân-ı Ezmân vd.) daha sonraki bazı kitapların içinde tekrar neşrettiğinden literatürde eserlerinin listesi farklı verilmiştir. 1. *Eser-i Memdûh* (İstanbul 1289). Kastamonu Valisi Pertev Paşa’ya ithaf edilmiş olup edebî nitelikte bir çalışmadır. 2. *Yemen Kıtası Hakkında Bazı Mütâlaâtım* (İstanbul 1324). II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet yıllarını hayli meşgul eden Yemen meselesiyle ilgili görüşlerini ihtiva etmektedir. 3. *Miftâh-ı Yemen* (İstanbul 1327). Sakız’da iken kaleme aldığı bu eser esas itibariyle bir önceki eserin tekmilesi mahiyetindedir. 4. *Tasvîr-i Ahvâl Tenvîr-i İstikbâl* (İzmir 1328). II. Meşrutiyet’in ilk günlerindeki karışıklığı, tutuklanmasını ve Meşrutiyet’ten beklentilerini anlatan bir eserdir. 5. *Mir’ât-ı Şuûnât* (İzmir 1328). Sadâret mektupçuluğu sırasında kaleme alınmıştır. “Levha”, “Nevha”, “Karha” ve “Devha” olarak dört bölümde düzenlenen kitapta Sultan Abdülmecid ve Sultan Abdülaziz dönemleriyle devletin bazı dış meseleleri hakkındaki bilgi ve gözlemlerini anlatmaktadır. 6. *Esvât-ı Sudûr* (İzmir 1328). Sultan Abdülmecid döneminden itibaren görev yapmış olan otuz bir sadrazamın kısa hâl tercümesiyle dönemin bazı olaylarını ihtiva eder. 7. *Serâir-i Siyâsiyye ve Tahavvülât-ı Esâsiyye* (İstanbul 1328). Tutuklu iken 14 Ekim 1908’de Meclis-i Meb’ûsan’a sunduğu, dönemi ve başına gelen olayları tahlil eden bir eserdir. 8. *Hal’ler ve İclâslar* (İstanbul 1329). Daha ziyade derleme olan ve kısmen gözlemlerine dayanan eserde I. Murad’dan itibaren Osmanlı saltanatında meydana gelen hal’ler ve cülûslar anlatılmaktadır. 9. *Kuvvet-i İkbâl Alâmet-i Zevâl* (İstanbul 1329). II. Meşrutiyet olaylarıyla saraya sunduğu bazı arızalarını ihtiva eder. 10. *Bedâyi-i Âsâr* (İstanbul 1330). Mehmed Memduh Paşa’nın elinde bulunan bir kısım devlet adamlarının yazışmalarıyla bazı özel evraklarının neşridir. Bu kitap M. H. rumuzlu nâşir tarafından paşanın adına yayımlanmıştır. 11. *Dîvân-ı Eş’âr* (İstanbul 1332). Bazı şiir

ve gazelleriyle şiire dair görüşlerinin yer aldığı, eski ile yeni şiirin karşılaştırıldığı bir çalışmasıdır.”⁶⁹

Mehmed Memduh Paşanın müstakil bir eser mahiyetinde olan eserlerinin sayısı kaynaklarda ve yapılan çalışmalarda farklılık arz etmektedir. Mevcut olanları topladığımızda 14 adet eser karşımıza çıkmaktadır.

A. Eser-i Memduh

Kastamonu vâlisi Pertev Paşaya ithaf edilmiş olan bu eser, 45 sayfadan oluşmaktadır. Matbaa-ı Amire’de R. 1289 (M. 1872-73) yılında basılmıştır. Edebî bir mahiyet taşımakta olup konusu kalemin kılıca olan üstünlüğüdür. Bu konuyu geniş bir şekilde inceleyen Paşa, öne sürdüğü fikirleri desteklemek için ayet ve hadislerden faydalanmaktadır. Kılıcın savaş alanında dahi üstünlük elde edebilmesi için harp tekniğine olan ihtiyacı üzerinde durarak çeşitli tarihî olaylardan örnekler vermektedir.⁷⁰

B. Feverân-ı Ezmân

13 sayfadan mürekkep küçük bir risaledir. II. Meşrutiyet devri olayları anlatılmaktadır. Burada konu edilen mevzûlar *Tasvir-i Ahvâl Tenvir-i İstikbâl* adlı eserde genişçe anlatılmaktadır. Eserin hitamında 15 Teşrin-i evvel 1324 (28 Ekim 1908) tarihi bulunmaktadır.⁷¹

“Mehmet Memdûh Paşa bu eserinde Osmanlı Devleti’nin son durumuyla ilgili değerlendirmelerde bulunarak baskı rejimi, Kanun-ı Esasi, Jön Türkler, İttihad ve Terakki Cemiyeti gibi meselelerde görüşler bildirmiştir. Baskı rejiminin karşısında Kanun-ı Esasi’yi ve Meclis’i Mebusan’ı yücelten bir anlayışa sahiptir.”⁷²

---

⁶⁹ Kurşun, *agm.*, s. 496.

⁷⁰ Selim Aslantaş, “Bir Osmanlı Bürokrati: Mehmed Memduh Paşa”, *KÖK Araştırmalar*, III/I, Ankara 2001, s. 192-193.

⁷¹ Aslantaş, *agm.*, s. 193.

⁷² Şahin, *age.*, s. 21

“Nitekim otuz iki seneden beri bütün Osmanlı memleketlerini tutmuş ve halkı büyü ve masal ile uyutmuş olan istibdâdın faydasız vücuduna zaman ağır bir gürz vurarak Kanun-ı Esasî hükümlerinin yeniden yürürlüğe girmesine emir verdi. Osmanlı Devleti baskıcı idare altında devam ettiğinden, otuz iki yıl içinde yurdumuzdan çeşitli bölgeler ayrıldı, gitti. Elimizde kalan beldeler dahi kötü idare yüzünden viran oluyordu. Beldeleri şenlikli gösterecek millet fertleridir ve onları geçim sıkıntısından kurtarmaya ve yurdu imara yegâne sebep adalet ve ilimdir.”⁷³

C. Tercüme-i Hikâye-i Jonevyo

Fransızcadan çevrildiği düşünülen bir eserdir. Ancak Selim Aslantaş, İ. Mahmut Kemal İnal’ın bu eserin Fransızcadan tercüme edilmesi hususunu şüphe ile karşıladığını aktarır.⁷⁴

D. Bedâyi-i Âsâr

Bu eser M. H rumuzunu taşıyan bir şahsın, Memduh Paşanın özel evrakları arasında bulunan mektupları yayımlanmasıyla ortaya çıkmıştır. Eserin naşiri mukaddimede, önemli memuriyetlerde bulunmuş Memduh Paşanın bu mektuplarının perişan bir hâlde kalmaması için bir araya getirilip Bedâyi-i Âsâr namıyla yayınlanmasına karar verdiğini belirtiyor. Eser 119 sayfadan oluşmaktadır. 1330’da İstanbul’da Matbaa-i Hayriye ve Şürekası matbaasında basılmıştır.⁷⁵

E. Serâir-i Siyâsiye ve Tahavvülât-ı Esâsiye

Bu eser 1 Kanun-ı Evvel 1324 (14 Ekim 1908) günü Meclis-i Mebusan’a sunulmuş bir layihadır (Memduh Paşa 1328a: 16). Burada Meşrutiyet devrine ait hadiseler bir savunma psikolojisi içinde Paşa tarafından hikâye edilmektedir. Eser 21 sayfadan oluşmaktadır.⁷⁶

---

⁷³ Mehmed Memdûh, Tanzimat’tan Meşrutiyet’e – 2: Kuvvet-i İkbâl – Alâmet-i Zevâl. Tasvîr-i Ahvâl – Tenvîr-i İstikbâl. Fevâr-ı Ezman, Haz: Ahmet Nezih Galitekin, Nehir Yayınları, İstanbul, 1995, s. 161-162’den alıntılan, Nilay Şahin, *Mehmed Memduh Paşa’nın Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divân-ı Eş’ar’ı Üzerine Bir İnceleme*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2012, s. VII.

⁷⁴ Aslantaş, *agm.*, s. 193.

⁷⁵ Aslantaş, *agm.*, s. 193.

⁷⁶ Aslantaş, *agm.*, s. 193.

F. Yemen Kıtası Hakkında Bazı Mutalâatım

Yemen milletinin çıkardığı isyanların önlenmesi ve geleceğin garanti altına alınması için ne gibi siyasetler uygulanmalıdır meselesine dair bir eserdir. R. 1324'te (M. 1908) Dersaadet'te basılmıştır. Eser Toplam 132 sayfadan oluşmaktadır.⁷⁷

G. Hal'ler ve İclâsler

Memduh Paşanın bu eseri Osmanlı devletinin kuruluşundan bu yana hangi padişahların tahta geçtiğini, hangilerinin savaşta şehit düştüğünü, hangilerinin tahttan feragat ettiğini ve hangilerinin hal' edildiğini tarihî süreç içinde aktarmak üzere hazırlanmıştır. Memduh Paşa eserini Osmanlı tarihlerine dayandırdığını kaydetmektedir. Eser'in temel amacı hal' ve iclaslerin bir mecmuada toplanması isteğidir (Memduh Paşa 1329a: 5). Eser Osmanlı saltanat kurumunun bir tahlili ile başlamaktadır. Tanzimat devri bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. İlk bahis konusu edilen padişah I. Murat'tır. Toplam 178 sayfa olan eser İstanbul'da Matbaa-ı Hayriye ve Şürekası matbaasında 1329 (1913) yılında basılmıştır.⁷⁸

H. Mir'at-ı Şüûnât

Mir'at-ı Şüûnât İzmir Ahenk Matbaası'nda R. 1328 (M. 1912) tarihinde basılmıştır. Sonundaki eklerle beraber toplam 172 sayfadan mürekkeptir. Paşanın kaydettiğine göre kitap esasen Paşanın Sadaret Mektupçuluğu'ndan ayrıldığı sırada kaleme alınmıştır. Kitabın 36 yıl sonra basılmasına gerekçe olarak Abdülhamit devrindeki sansür gösterilmiştir (Memduh Paşa 1328b: Mukaddime). Memduh Paşa kitabı dört bölümde tanzim etmek istemiştir: 1) Levha, 2) Nevha (yas), 3) Karha (yara), 4) Devha (ulu ağaç).

---

⁷⁷ Aslantaş, *agm.*, s. 193.

⁷⁸ Aslantaş, *agm.*, s. 193-194.

Dördüncü bölüm müstakil olarak kitapta yer almamaktadır. Levha, Abdülme-cid'in başarıları; Nevha, Abdülaziz'in tahttan indirilmesinin müminlerin gönlünde yara açmış olmasına telmihtir. Karha'da, Abdülaziz'in tahtan indirilmesinin devlet içinde açılan bir yara olarak nitelendirilmiştir. Devha'da ise, Osmanoğulları kökü yerde dalları gökte ulu bir ağaca benzetilmiştir (Memduh Paşa 1328b: 5-6). Kitabın sonuna eklenen belgelerde; Rusya ve Avusturya ile yapılan diplomatik yazışmalar, Fuat Paşa'nın birinci defa sadrazamlıktan istifa ettiğini bildiren mektup, Mithat Paşa'nın Şura-yı Devlet reisliğinden istifa ettiğinde kaleme aldığı mektup bulunmaktadır. Ayrıca kitabın sonunda bazı ek bilgiler verilmektedir.⁷⁹

I. Tasvîr-i Ahvâl Tenvîr-i İstikbâl

Memduh Paşa bu eseri 25 Kanun-ı Evvel 1324 (7 Kasım 1908) tarihinde bitirmiş, bastırmak için Darü's-Sanayi Matbaası'na göndermiş, ancak kendisine matbaanın çok işi olduğu bildirilmiş, Paşa bunun üzerine zaten Meşrutiyet inkılâbının olaylarını anlatan böyle bir eserin basılmasına gerek olmadığını düşünmüş, ancak Paşanın bulunduğu mevkiler dolayısıyla ve yaşadığı olayları geleceğe bırakmasını önemli gördüğü için ayrıca bu devre ait olayların anlatılışında şahıstan şahsa farklar bulunacağı cihetle bilinen gerçeklerin aktarılması lüzumunu hissettiğinden basılmasına karar vermiştir. Böylece eser dört yıl sonra basılabilmektedir (1328/1912) (Memduh Paşa 1328a: 2-3). 64 sayfadan oluşan eserin ilk 43 sayfası ahvâl tasvirine, daha sonraki bölüm ise geleceğin aydınlatılmasına hasredilmiştir.

Eserde, II. Meşrutiyetin ilânı sırasında cereyan eden olaylar anlatılmaktadır. *Serâir-i Siyâsiye ve Tahavvülât-ı Esâsiye* ile *Feverân-ı Ezmân*'da ima yoluyla ifade edilen olaylar burada açıklanmıştır (Memduh Paşa 1328a: 4). İttihatçıların tutumu, devlet ricaline yapılan haksız uygulamalar, Abdülhamit rejimi ile ilgili değerlendirmeler bulunmaktadır. Paşanın hemen diğer bütün eserlerinde olduğu gibi Osmanlı tarihinde cereyan etmiş hadiselerle sık sık atıf yapılmaktadır. Bu esere, Paşanın bir anlamda savunması da denebilir.⁸⁰

---

⁷⁹ Aslantaş, *agm.*, s. 194.

⁸⁰ Aslantaş, *agm.*, s. 194.

İ. Esvât-ı Sudûr

Bu eser Abdülmecit devrinden itibaren sadaret makamında bulunan rical hakkında yazılmıştır. Memduh Paşa, devlete elli seneyi aşkın hizmet etmiş olduğunu, bu meyanda önemli devlet hizmetleri ifa ettiğini, bu sebeple cereyan eden hadiselere vakıf olduğunu belirtmekte ve söz konusu ricalin durumları hakkında bilgi vermenin faydalı olacağından bahsetmektedir (Memduh Paşa 1328c: 2). Bu eserde Rauf Paşa, Hüsrev Paşa, Topal İzzet Paşa, İzzet Paşa, Mustafa Reşit Paşa, Sarım Paşa, Ali Paşa, Mustafa Nailî Paşa, Kıbrıslı Mehmet Paşa, Mütercim Mehmet Rüştü Paşa, Fuat Paşa, Yusuf Kamil Paşa, Mahmut Nedim Paşa, Mithat Paşa, Esat Paşa, Avni Paşa, Ethem Paşa, Hamdi Paşa, Vefık Paşa, Sadık Paşa, Saffet Paşa, Ârifi Paşa, Abdurrahman Paşa, Kadri Paşa, Kamil Paşa, Cevat Paşa, Halil Rıfat Paşa, Ferit Paşa, Tevfik Paşa, Hakkı Paşa, Sait Paşa hakkında malûmat bulunmaktadır. Memduh Paşa eserine ayrıca Sait Paşa'nın hatıratı ile ilgili bir zeyl eklemiştir. Meşrutiyet devrindeki bazı resmî yazışmaların suretleri de yine eserde mevcuttur. 118 sayfadan oluşan eser, İzmir'de Vilâyet Matbaası'nda R. 1328 (M. 1912) yılında basılmıştır. Eserin hitamındaki tarih 25 Temmuz 1328'dir (7 Ağustos 1912). *Esvât-ı Sudûr*, Rauf Paşa'nın sadâretiyle başlamaktadır.⁸¹

J. Kuvvet-i İkbâl Alâmet-i Zevâl

II. Meşrutiyet devri olaylarını anlatan bu eser 68 sayfa olup İstanbul'da Matbaa-i Hayriye ve Şürekası'nda (R.) 1329 (M. 1913)'te basılmıştır. Eserin hitamındaki tarih 21 Teşrin-i evvel 1325'tir (3 Kasım 1909). Paşa, eserinin sonuna farklı tarihlerde saraya sunduğu farklı konularla ilgili arızalarını eklemiştir.⁸²

---

⁸¹ Aslantaş, *agm.*, s. 194-195.

⁸² Aslantaş, *agm.*, s. 195.

K. Miftâh-ı Yemen

Küçük bir risale niteliğindeki bu eser 29 sayfadır. Eserde Yemen bölgesinin Osmanlılar tarafından niçin alındığı, Sena kalesinin Zeydîler tarafından kaç kere istilâ edildiği, Abdülhamit zamanında meydana gelen isyanların önlenmesi için yapılan ıslahatların neler olduğu gibi konuları haizdir. Memduh Paşa bu eseri Sakız Adası'nda, sürgünde iken yazdığını belirtiyor. 1330 yılında Matbaa-i Hayriye ve Şürekası matbaasında basılmıştır. Eserin hitamındaki tarih Şaban 1327'dir (Ağustos 1909).⁸³

L. Dîvân-ı Eş'âr

Memduh Paşa'nın kafiyeli sözler ismini verdiği bu divanı İstanbul'da (R.) 1332 (M. 1916) yılında Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı'nda basılmıştır. Mukaddimesinde şiirin üslûp ve muhtevası hakkında kelâm eden Paşa bir anlamda kendi poetikasını da ortaya koymaktadır. Şiirdeki yeni gelişmeler üzerinde duran Paşa, ecnebî lisanlarını tahsil edenlerin şiire yeni tarzlar getirdiğinden bahsetmekte, ancak kendi açısından Arabî ve Farisî unsurların çokça kullanıldığı eski tarz söyleyişin geçerliğini koruduğunu belirtmektedir. (Memduh Paşa 1332: 3-5)⁸⁴

Divan-ı Eş'ar "Mukaddeme" başlığıyla yer alan bir mensur kısımla başlar. Bu mensur kısım aslında Mehmed Memdûh Paşanın poetikası niteliğindedir. Burada şiirle ilgili düşüncelerini ortaya koymaktadır.

---

⁸³ Aslantaş, *agm.*, s. 195.

⁸⁴ Aslantaş, *agm.*, s. 195.

Dîvânların başında yer alan mukaddime ve dîbâcelerin çoğu zaman şairlerin şiir anlayışlarını yansıtmaları bakımından önemli metinler olduğu malumdur. Mazlûm-zâde'nin poetikasını en iyi anlattığı yer de dîvânının başında bulunan mukaddimedir. Nitekim burada Mehmed Memdûh eskiye bağlılığını dile getirirken yenin de peşinde olduğunu göstermiştir. Onun sözü Âb-ı Hayvân'la, söyleyenini ise Hızır'la özdeşleştirdiği “sencîde bir sözün sâhipleri de ma‘nen zinde sayılırlar. Ta‘rif-i mücmel ile söz Âb-ı hayvân’dır ve mütekellimi Hızır ile hem-‘inândır.” şeklindeki ifadeleri dikkat çekicidir.⁸⁵

Dîvân-ı Eş‘âr 196 sayfalık geniş hacimli bir eserdir. Eserin sonunda 6 sayfalık hata-sevap cetveli yer almaktadır. Sayfa ve satır numaralarını içeren bu cetvel *Dîvân-ı Eş‘âr*'ın ulaşılan farklı nüshalarında görülmektedir. Ancak bu cetvelin müellife mi yoksa müstensihlere mi ait olduğu hakkında bir bilgi yoktur. Yapılan düzeltmelere dikkat edildiğinde bazılarının yazıya geçirme esnasında oluşan hataların düzeltilmesi bazılarının ise aruz vezniyle ilgili düzeltmeler olduğu kanaati oluşmaktadır.

Dîvân-ı Eş‘âr'da 41 kaside, 257 gazel, 14 mesnevi, 37 kıta, 1 terkîb-i bend, 1 tercî'-i bend, 17 tarih, 7 musammat, 31 metâli', 3 müfredât bulunmaktadır. “Divân-ı Eş‘âr'da “Gazeliyât” başlığı altında 254 adet gazel bulunmaktadır. Bu gazellerden 10'u nazire olarak yazılmıştır. 2 tanesi de gazel-i müşterektir. Bu gazellerin dışında bulunan bir adet gazel de dîvânın mukaddime kısmının sonunda yer alan “Gazel Budur” başlıklı gazeldir. Ayrıca divanda takrîzden önce bulunan bir gazel daha vardır. Böylece Divân-ı Eş‘âr'da toplam 256 adet gazel bulunmaktadır. Bu gazellerin 105'i remel, 82'si hezec, 40'ı muzârî, 16'sı müctes, 5'i recez, 5'i hafif, 2'si mütekârib ve biri de seri' bahriyle yazılmıştır. Divânda bulunan gazellerin 11 tanesi nazîre olarak yazılmıştır. Gazellerin genel olarak 5 beyit halinde yazıldığı söylenebilir.”⁸⁶

Mehmed Memduh Paşa'nın şiirlerinde ağırlıklı olarak kendini hissettiren Sebki Hindî üslubu divanda da kendini göstermektedir.

⁸⁵ Çakır, *agm.*, s. 712.

⁸⁶ Şahin, *age.*, s. 35.

Lâ-mekân-milket şehen-şeh şeh-nişîn-ârâ-yı kuds

Şâh-ı izzet-taht-geh sultân-ı bî-çûn u çıra

Zühre-cünbiş leyl-kâkül subh-sîne ebr-seyr

Âsuman-devr ü zaman-sür'at zemin-peymâ-hüma

benzeri anlamdan çok söyleyişe önem veren ifadelere divanda çokça rastlanmaktadır.

Divân-ı Eş'ar çok zengin bir içeriğe sahiptir. Genel anlamıyla dini ve tasavvufi söylemlerin yer aldığı manzumelerde, melekler, şeytan, kutsal kitaplar, kaza ve kader, peygamberler, ahiret ile ilgili kavramlar genişçe yer bulmuştur. Ayrıca Ehl-i Beytten Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin'in yanı sıra İbrahim Edhem ve Hallac-ı Mansur gibi tasavvufî şahsiyetler de zikredilmektedir. Divanda dönemin padişahları ve devlet adamlarına yer verilmiştir. "Eser her ne kadar 19. asrın ikinci yarısında kaleme alınmışsa da dili ve üslubu 17. asra aittir"⁸⁷

"Mehmet Memdûh bu eserde ayrıca manzum mektup, manzum cevap-nâme türlerinde şiirlere de yer vermiştir.⁸⁸ Eserde şairin "Nev-zemîn" başlığıyla düzenlediği 11 adet şiirinin yanında ayrıca eserin sonunda tarih düşürme geleneği içinde anılabilecek çeşitli tarih manzumeleri de bulunmaktadır.⁸⁹ Eserin takrîzi Nailî⁹⁰ tarafından yazılmıştır.⁹¹

Divan vilâdet, vefat, fetih, cülûs vb. önemli hadiselerle düşülen tarih manzumeleriyle son bulmaktadır.

---

⁸⁷ Fatih Odunkıran, *Mehmed Memdûh Paşa ve Divân-ı Eş'ârı (İnceleme-Metin)*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2011, s. IV.

⁸⁸ Mehmed Memdûh, a.g.e, s. 115-118.

⁸⁹ Mehmed Memdûh, a.g.e, s. 194-196.

⁹⁰ Mehmed Memdûh, a.g.e, s. 194.

⁹¹ Şahin, *age.*, s. 18.

M. Berg-i Sebz

Mehmed Memduh Paşa'nın "bahar" muhtevalı şiirlerini bir araya getirdiği eserdir. Taşbasma ta'lik yazıyla te'lif edilmiştir. 22 sayfadan ibaret eserin sonunda yer alan tarihe göre hicri 1289 (M. 1872) yılında tel'if edilmiştir. Eserde 3 kaside, 3 mesnevi, 11 gazel, 1 terci'-i bend olmak üzere toplam 18 manzume yer almaktadır.

Eserde bulunan manzumelerden 12 tanesi müellifin *Dîvân-ı Eş'âr* isimli eserinde de yer almaktadır. Ancak her iki eserde bulunan manzumelerde bazı farklılıklar vardır. Mehmed Memduh Paşa *Berg-i Sebz*'de bulunan manzumeleri *Dîvân-ı Eş'âr*'a aktarırken kelimelerde, beyit dizilişinde bazı değişiklikler yapmıştır.

Berg-i Sebz'deki 7. gazel *Dîvân-ı Eş'âr*'da "Nedîme Nazîre" başlığıyla yer almaktadır. Ancak *Berg-i Sebz*'deki gazelde geçen

Hattımı yüzünde bilmezem ey la'l-i neşve-rîz

Elmas-tırâş kâsemisin mül müsün nesin (G. 7/3)

beyti *Dîvân-ı Eş'âr*'daki gazelde yoktur. *Berg-i Sebz*'de

Oldu tâvus-ı hulde dağ-ı efgem

Hande-i kebg-i dil-şikâr-ı bahâr (G. 1/5)

şekliyle yer alan beyit *Dîvân-ı Eş'âr*'da

Oldu tâvus-ı hulde kahkaha-zen

Hande-i kebg-i dil-şikâr-ı bahâr (G. 78/5)

olarak geçmektedir. Şair *Berg-i Sebz*'deki beytin ilk mısrasındaki "dağ-ı efgem" ifadesini *Dîvân-ı Eş'âr*'da "kahkaha-zen" olarak değiştirmiştir. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Berg-i Sebz'de yer alan 6 manzume *Dîvân-ı Eş'âr*'da yoktur. Eserin girişinde yer alan mensur kısımda şair eserin ismi ve te'lifi ile ilgili açıklamalar yapar. *Dîvân-ı Eş'âr*'dan önce te'lif edilen bu eserde Mehmed Memduh Paşa'nın şiir üslubu kendini göstermektedir. Eserde Sebk-i Hindî tarzının yansımaları olan uzun terkipler görülmektedir.

IV. METİN

A. DÎVÂN-I EŞ'ÂR

Mukaddime

Dünyada söz kadar latîf ne tasavvur olunur. Mazhar-ı kerîme-i (*Ve mâ yentiku 'anil heva*)⁹² mevzûn kelâmın rûh-efzâ hâlâtından ihtizâz ve kâ'ilinin dûş-ı sündüs-fürûşuna hırka-i bârika-i nebeviyelerini bi'l-iksâ 'atâ ibrâz buyurdular. Bi'setden mukaddem ki zamân-ı câhiliyet idi. Mevzûn ve ma'nidar sözler mua'llakât şekline girerek cidâr-ı rahmet-medâr-ı Beyt-i Ekremi tutdu. Nâ-gâh vahy-i İlahî nüzûliyle belâğat-ı Kur'âniyye ve fesâhat-ı Furkâniyye kavm-i 'Arabın mesmû'u oldukda evvelden yükseğe çıkarılan heyâkil-i kelâm mânend-i esnâm yerlere düşdü. Fusehâ-yı bâdiye-i Bathâ lâl ü bî-mecâl kaldılar. Âyât u mu'cizât-ı müsta'id-i îmân olan kulûbu tenvîr etdikce fevâiyih-i medâiyih-i Cenâb-ı Fahrü'l-mürselîn ile meşâmm-ı enâm-ı mu'attar oldu. Mescid-i mukaddes-i Hazret-i Peygamberîde sühan-serâ-şu'arâ fahr eylemez mi Kur'ân-ı Mübînde sözleri geçer Sûre mevcuddur. "İllezîne âmenû" mînâ-yı mînûsuyla anlar için şarâb-ı tahûr zuhûr eder. Hikmet-perver şu'arâ-yı sihrârânın berceste mısra'ları sedd-i İskender gibi mürûr-ı dühûr ile metânet ve kuvvetini zâyî' etmez dâ'ima mefîn sözlerdir ki 'âlemde pâydâr olur. Binâ'en'aleyh sencîde bir sözün sâhibleride ma'nen zinde sayılırlar. Ta'rîf-i mücmel ile söz âb-ı hayvândur ve mütekellim-i Hızır ile hemî'nândur. Sözün ulviyetini idrâk eylediğim demden beri mütâla'a-i âsâr-ı erbâb-ı kemâl ruhuma halâvet verirdi. Şu gürûh-ı pürşükûha gıpta ederdim. Zîrâ hüsrev-âne teşkîl-i dîvân eylemişler içlerinde Hâkânî-i debdebe-sâz şevketleri 'ayândır. Mastaba-i 'irfânın mest-i müdâmı Molla Câmî

Der şî'r se kes peyemberânend

Her çend ki lâ Nebiyye ba'dî

Evsâf u kaside vü gazelrâ

Firdevsî ve Enverî ve Sa'dî

⁹² Necm Sûresi 3. Âyet (Anlamı: O, nefis arzusu ile konuşmaz.)

demdemesiyle onları tavsîf etmişdir. Bihterîn-i sũhan ise Hâtemü'l-Enbiyâ Muhammedü'l-Mustafâ 'aleyh-i ekmelü't-tehâyâ Efendimiz hazretlerinin nu'ûtu olduğundan garâm u şevk beni bu ravza-i rıdvân-pesende sevk eyledi. Sâf-ı evsâf-ı asfiyâdan da safâlar buldum. Esniye-i seniyye-i selâtîn-i izâmdan sonra diğerkasâ'id mesâ'il-i siyâsiyyede kiyâset ve gavâ'il-i harbiyyede hamâset ile ma'rûf ba'zı ekâbir-i devletin menâkıbına a'id ise de bu nev' neşîdeler mücerred âzmâyiş-i tabi'at için inşâd kılınmış olmağla birkaç 'adedinden ma'adâsı kendilerine de irâ'e edilmeyerek mecmu'âya kaydıyla iktifâ olundu.

Çün devrden şikâyet 'âdet-i şâ'irân olduğundan 'âdet üzre o pehnâ kazâda yekrân-ı kilik-i sebük-seyre ruhsat-ı cevelân verildi. Fahriyyeyi mutazammın ebyât kezâlik mesâlik-i eslâfa iktifâdan münba'isdir. Eğerci âsâr-ı perîşânımın şâyân-ı istihsân olmadığını mu'terifim maa'hazâ zâde-i tab'dır. Evladından bir peder geçermi? Ne hâcet hadâ'ika dikkat edilsün. Bir yanda âteşîn-reng gül ocağı bir tarafda hazân-zede gazel yaprağı nümû-dâr edîm-i arza bakıldıkca merâyâ-âsâ ahcâr ve cânib-i âharda kara toprak âşikâr olmuyor mu? Lakin 'ârif-i hakâ'ik-bîn mevcûdâtı hoş gördüğü gibi âsâr-ı kemterînin galat u hatasına fezâ'il-mendân ağmâz-ı 'ayn ederler ümîdindeyim. Hazret-i Rabb-i Gafûr kabrini nûr eylesün. Vükelâ-yı Devlet-i Osmâniyyeden merhum pederim Mustafâ Mazlum Pâşâ "Akrâna Fâ'ik ol oğlum" buyurmuş olduğundan ba'zı eş'ârımda Fâ'ik mahlasını isti'mâl eyledim. Dîvânımın muhteviyâtı kırk sene zarfında birer vesîleden neş'etle silk-i nazma çekilmiş mahsûl-i 'ömr-i zûd-güzâr olarak Kıta'âtü'l-cinân tesmiye etdiğim eser sâha-i fesîh-i belâğatda taş dikmiş *Okcu-zâde*'nin âyât-ı erba'îni kıt'alara taksîmen ve üçer mısra' ilâvesiyle itmâmına nesren muvaffak olduğu tefsîre mukâbil ve o kitabda bulunmayan âyât-ı Furkâniyye "*Hûrun maksûrâtun fi'l-hiyâm*"⁹³ tarz-ı letâfet tırâzıyla şu safhada mütemessil olmasından dolayı

Görse âsârımı reşk eyleyüb Okcu-zâde

Yayıla kalur idi çille-geh-i 'ukbâda

⁹³ Rahman Suresi 72. Âyet (Onlar, çadırlara kapanmış hurilerdir.)

beytini îrâd etmek becâdır. Müstağnî-i tezkâr bulunduğu vech-ile kudemâ-yı şu'arâ-yı Osmâniyye sühan-sencân-ı milket-i Îrânın tahayyülât u ma'ânîsinden intihâb-ı elhân etmiş olmalarıyla gazeliyyât gâh şûr-engîz u muhayyel ve gâh mutâbık-ı üslûb-ı irsâl-i meseldir. Ve yine şîve-i Îrâniyânı taklîden ma'reke-i tefâhür u tebahtura girildiğinden kasîdeler birer vâdî-i cedeldir. Benim şî're heves etdiğim zamanda sâ'ir şâ'irlerin yürüdüğü dîvân yolu hep bu cadde idi. Devlet-i 'âliyyede ibkâ-yı nâm etmiş olan şu'arâ-yı mâziyye mübâlağât-ı 'acemânenen ittikâ ve büleğâ-yı kavm-i 'Arabın neşâyid-i hakîmânesine iktidâ eyleseydiler şî'rimiz daha müfid ve sâde olurdu. Gerçi asr-ı âhîrde elsine-i ecnebiyyeyi tahsil eden şübbân-ı vatan-ı nâdire-güyân garbın mesleğine özenerek tertîb-i sühan ediyorlar. Bu lehcede müretteb neşîdeler tavr-ı kadîm ile mukâyese edilince nev-âyin ve nâ-şinîdedir. Fakat müşevveş mesnevî sayılıb ne gazel ve ne kasîdedir. Kaldı ki akvâmın ekâlîm-i nukâtından nazarla kendi bezmlerinde tarab-âver zemzemeleri sâmi'a nüvâz-ı hayat olacağı inkâr edilemez. Beyt

Mürgân-ı çemenber-i sabâhî

Tesbîh-koned be-istilâhî

aktâr-ı şarkıyyede şâhid-i şûh-hırâm-ı şî'rin bir kabâ-yı cedîd bulmasına kâni' isem de altı yüz sene germ ü serd-i rüzgâra mukavemetle nisâr-ı ezhâr ve îsâr-ı esmâr etmiş olan devha-i edebiyât-ı milyemizin bîh u şâhına balta asmak insâfa hiç yakışmaz. Eslâfın kütübhâneler tezyîn eden mevzûn ber-güzârları enzâr-ı ahlafda kıymetdâr-ı âsâr-ı 'atfâdan ma'dûd olması muktezâ-yı hamîyyetdir. İ'tirâza gelince güçlük görülme bile sekiz on beytin yeknesak olması epeyce bir ma'rifetdir. Sâhib-i dîvân Şeyh Gâlib-i Mevlevî (*Hüsn ü 'Aşk*) ser-levhasıyla nazm etdiği kitabda

Engüşt-i hata uzatma öyle

Beş beytine bir nazîre söyle

Zann etme ki şöyle böyle bir söz

Gel sen dahi söyle böyle bir söz

ebyâtıyla mu'teriz geçinenlere meydan okumuşdur. Lisân-ı Türkîde parmak hesabıyla söylenmiş lafz u ma'nası müessir manzûmelere de tesâdüf olunur. Mine'l-cümle Bayburdlu Zihnî nişanlısı kızın köyünü Rusya ordusu istila ettiğini duyu ma'şûkam ne oldu sedasıyla o cihete doludizgin esbini koşturduğunda pek yüksek bir dağ tepesinden köyü düşman sardığını görünce

Vardım ki yurdundan ayak götürmüş

Yavru göçmüş ıssız kalmış otağı

Camlar şikest olmuş meyler dökülmüş

Sâkiler meclisden çekmiş ayağı

zemîninde söylediği manzûme yanık bir kalbin enîn-i hazînidir. Hülâsaâ-i ifâde atalarımızın babalarımızın tercümân-ı vicdanları olan devâvîni uçurtma kâğıdı yapub da havaya savurmak etfâle mahsus etvâr-ı garîbedendir. Bu 'adîmü'l-bizâ'a geçen bin üç yüz sâlinde ma'ârif nezâretinden mecmu'a-i eş'ârımın tab'ına ruhsat-ı resmiyye ahzını düşünmüş idim. Fakat orada manzum ve mensur müellefâtın ekser sûtûruna mizâc-ı 'asra muvâfık gelmez zu'muyla çizgiler çekildiği görülüyordu. Hatta (*Seyf ü Kalem*) münâzarasına dâir (*Eser-i Memdûh*) namıyla yazdığım risalede hürriyeti tazyîkden tevellüd edecek mazarrâtı ve bunun otuz dördüncü sahifesinde münderic (*Millet*) redifindeki gazelimin ebyâtı nezâret-i müşârün-ileyhe muzırdır ihbarıyla dâhiliye nâzırı bulunduğum hengâmda tedâvülden men' olunmuşdu. Mezkûr risâle ise matba'a-i 'âmirede bin iki yüz seksen dokuz tarihinde basılarak neşr edilmişken evrâk-ı muzırta misüllü toplatdırılmasına mübâderet kılındığını anlayınca Dîvân-ı Eş'ârımı ortaya çıkarmak mahzurdan sâlim olamayacağına hükm etdiğimden tab' u neşri emelini vakt-i merhûnu hulûlüne ta'lik eylemiş idim. Zamân hâkimiyet-i milliyeyi i'lan etmesiyle "millet" redifinde söylediğim sâlifü'z-zikr gazeli Dîvân-ı Hümâyunun teşrîfat me'muru imişcesine ileriye almak fırsatı elverdi. Ma'mâfih kırk sene mukaddem ne fikre hizmetle idâre-i kalem ediyordum. Hilve-i nasfetle ittisâf eden hired-mendân te'emmül buyururlar me'mulündeyim. El-yevm li-basını harîr-i hürriyetden bezemiş ezkiya kırk yıl evvel henüz küdek-i gehvâre-güzîn bile 'addolunmamışlardı.

Gazel Budur

Mezâlimden bulur hâl-i teşettüt kuvvet-i millet
Olur ‘adl ile hâsıl iktidâr u servet-i millet

Medâr-ı a’zamı her devletin ‘âlemde millettir
Değildir devlete vâbeste amma satvet-i millet

Ne devletdir o mülke daima kim ittihâd üzre
Gelirse gayrete devlet olursa himmet-i millet

Miyânın tîğ-ı ateş-bâr ile tefrîk müşkildir
Teşebbüs kılsa bir kâra eğer cem’iyyet-i millet

Bu gaflet-hânede tahsîl-i ‘ilme bestedir *Fâ’ik*
Terakkî-i şükûh u izdiyâd-ı rif’at-i millet

Kıta'âtü'l-cinân

Bismillahirrahmanirrahim

Min Sûreti'l-Ahzâb

I

Sevenler handân Mustafâ'yı
Olurlar nâ' il envâ'-ı ni'ama

Na'im ü ni'met-i Hakk anlarındır
Ve e'tednâ leha rizkan kerîmâ⁹⁴

Min Sûreti'l-İsrâ'

II

Beşîr oldu Nazîr oldu Resûl-i Kibriyâ Ahmed
Cemâliyle celâliyle cihânı kıldı istîlâ

Vebi'l-hakk "Nezzele"⁹⁵ şânında menzildir o Sultânın
'Alennâsi 'alâ müksin ve nezzelnâhü tenzîlâ⁹⁶

Min Sûreti's-Saffât

III

Anlar ki ma'siyetden zecr eyleyübd e nefsi
Dîvân-ı Hakk'da saf saf tâ'ât ederler icra

Mevlâ kasem buyurmuş Kur'anda ol gürûha
Ve's-sâffâti saffâ fe'z-zacirâti zecrâ⁹⁷

⁹⁴ Ahzab Sûresi 31. Âyet (Ve ona (cennette)bol rızık hazırlamışızdır.)

⁹⁵ Âl-i İmrân Sûresi 3. Âyet (O indirdi)

⁹⁶ İsrâ Sûresi 106. Âyet (İnsanlara dura dura okuyasın diye tenzil suretiyle yavaş yavaş indirdik.)

⁹⁷ Saffât Sûresi 1-2. Âyetler (Andolsun o saf bağlayıp duranlara. O haykırıp da sürünenlere)

Min Sûreti'l-Bakara

IV

Düşerdi zulmete ümmetler evvel kahr-ı Bârî'den
Habîbiyle cihân nûr aldı mânend-i meh-i garrâ

Karîb oldu Hudânın nusreti eyne din karındaşı
*Halev min gabliküm messethümü 'l-be'sâ'ü ve 'z-zarrâ*⁹⁸

Min Sûret-i Taha

V

Enbiyâya neler etdi küffâr
Anlara geldi beliyât ahlâ

Dâima bâtıla hak gâlibdir
*Lâ tahaf inneke ente 'l-a'lâ*⁹⁹

Min Sûreti'r-Rûm

VI

Rahmet-i Hakkın görüb âsârını
Taze taze cân bulur ehl-i nühâ
Ba'si inkâr eyleyen kılsun nazar
*Keyfe yühyı 'l-arza ba'de mevtihâ*¹⁰⁰

Min Sûreti's-Sebe'

VII

İdrâk olunmaz akıl ile Ser-celîl-i Ahmedî
Câhilleriz yâ rab aman lutfunla kıl setr-i 'uyûb

---

⁹⁸ Bakara Sûresi 214. Âyet (Sizden öncekilerin örnek olmuş hâlleri sıkıntılar ve zaruretler onlara dokundu.)

⁹⁹ Tâ-Hâ Sûresi 68. Âyet (Korkma! Çünkü sensin üstün, sen...)

¹⁰⁰ Rum Sûresi 50. Âyet (Yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor?)

Şân-ı habîbinde bunu Kur'ân ile etdin beyân
*Kul inne rabbî yekzifu bil hakk? 'allâmü'l-guyûb*¹⁰¹

Min Sûreti't-Talâk

VIII

Hak basîr olduğun bilür çün kim
'Âkile ittikâ eder îcâb

Müttakîler makâmı 'âlîdir.
*Fettegu'llahe yâ uli'l elbâb*¹⁰²

Min Sûret-i Âl-i 'imrân

IX

Ol ki Allaha hulûs ile tebettül eyler
Cânib-i Kuds'den ana erişür her ni'met

Gördü Meryem'de bu hâli Zekeriyâ nebî
*Kâle yâ Meryemü ennâ leki hâzâ kâlet*¹⁰³

Min Sûreti'l- Kehf

X

Kâr-ı nikûyu pîşe kıl
Ey tâlib-i fevz ü necât

Fânî cihânda neyledin
*Vel bakiyâtü'l-salihât*¹⁰⁴

---

¹⁰¹ Sebe Sûresi 48. Âyet (De ki:“Hakikaten Rabbim hakkı dilediğinin kalbine yerleştirir. O, gaybları en iyi bilendir.“)

¹⁰² Talâk Sûresi 10. Âyet (Ey akl-ı selim sahipleri Allah'tan korkun.)

¹⁰³ Âl-i İmrân Sûresi 37. Âyet (“Ey Meryem bu sana nereden geldi?“derdi. O da derdi:)

¹⁰⁴ Kehf Sûresi 46. Âyet(Salih ameller ise ebedî kalacak.)

Min Sûreti'n-Nûr

XI

Yâ Rab el ermez güç yetmez aslâ
Düşdük hazîza pinhân reh-i evc

Bahr-i lüccîmiz zulümât-ı a'mâl
*Yeğşâhu mevcün min fevgihî mevc*¹⁰⁵

Min Sûreti'l-Kehf

XII

Hakaretle etme gedâya nigâh
Odur belki bâb-ı rızâda mürîd

Palâsa bürünmüş ne erler gezer
*Velâ te'dü 'aynâke 'anhüm türîd*¹⁰⁶

Min Sûreti'l-Hacc

XIII

Kalbini etme 'adüvvü'l-lah'a rabt
El-hazer ey sâlik-i Rabb-i Ğafûr

Mürşidin olsun hemân Kur'ân sana
*La yühibbü külle havvanin kefûr*¹⁰⁷

Min Sûreti'l-Feth

XIV

Cihâd- ı ekber u asgarda mü'min
Sebat etmek gerek lâzım değil ye's

¹⁰⁵ Nûr Sûresi 40. Âyet (Bir dalga üstünden derin dalgalar onu kaplıyor.)

¹⁰⁶ Kehf Sûresi 28. Âyet (Arzu ederek onlardan gözlerini ayırma)

¹⁰⁷ Hacc Sûresi 38. Âyet (Allah hain ve nankörleri hiç sevmez)

Misâl-i seyf-i kâtı'dır şu âyet
*Setü'd 'avne ilâ kavmin uli be's*¹⁰⁸

Min Sûreti'l-Mü'min

XV

Ey hûş derdim sahibi
Her bir nefes kıl nefsi habs

Zikr eyke Hakk'ın emrini
*Elyevme tüczâ küllü nefis*¹⁰⁹

Min Sûret-i Âl-i 'İmrân

XVI

Bakub da şu dünyaya bi't-tûl-i ve'l-'arz
Sakın gâfil etme senin zann ve farz

Buyurmuş bunu yer göğü yaradan
*Velillâhi mülkü's-semâvâti ve'l-arz*¹¹⁰

Min Sûreti'l-Enfâl

XVII

Oldun Muhammed ümmeti
Şükr eyle ey hayrû'l-halef

Anlar ki iman etdiler
*Yüğferlehim mâ kad selef*¹¹¹

---

¹⁰⁸ Fetih Suresi 16.Âyet (Kuvvetli bir kavme çağırılacaksınız.)

¹⁰⁹ Mü'min Sûresi 17. Âyet (Bugün her nefis cezalanacaktır.)

¹¹⁰ Âl-i 'İmrân Sûresi 189. Âyet (Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır.)

¹¹¹ Enfâl Sûresi 38.Âyet (Onların geçmişteki günahları bağışlanır.)

Min Sûreti'l-Meryem

XVIII

Merd-i Hakk mehd içinde mehdîdir

Kadrini gafilîn bilmez hayf

Meryeme eyleyince bühtân halk

Feeşârat ileyhi kâlû keyf¹¹²

Min Sûreti'l-'Ankebut

XIX

Tâ'âte yok mu meylin

Nolsun şu gaflet ve fisk

Dünya gamın ne yersin

Allahu yebsütu 'r-rızk¹¹³

Min Sûreti'n-Necm

XX

Gönülden hakk-i şek eyler isen ger

Olursun sınıf-ı ehl-i Hakka mülhak

Dirîğâ perde-i pindâr sende

Ve inne 'z-zanne lâ yuğnî mine 'l-Hak¹¹⁴

Min Sûreti't-Tevbe

XXI

Belâdır sekr-i mâl u mekr-i dünya

Olur mâlikleri bi'l-cümle hâlik

---

¹¹² Meryem Sûresi 29.Âyet (Ona işaret etti. Dediler:“Nasıl...”)

¹¹³ Ankebût Sûresi 62.Âyet (Allah rızkı bol verir.)

¹¹⁴ Necm Sûresi 28. Âyet (Zan ise, şüphesiz hakikat bakımından bir şey ifade etmez.)

Hitâb eyler Huda ol gâfilîne
*Ve huztüm kellezî hâzû ülâik*¹¹⁵

Min Sûreti'l-A'râf

XXII

İşidüb yâr hitâbın 'âşık
Hoş-safâdır diye ol dem lebbeyk

Zevke baksun taleb-i rü'yet eden
*Kâle Rabbî erinî enzur ileyk*¹¹⁶

Min Sûreti'l-İnşirah

XXIII

Eder sadrımda zikr-i Hak
Nice bin mev'ice sadrın

Erer can gûşuna ol dem
*Elem neşrahleke sadrak*¹¹⁷

Min Sûret-i Tâhâ

XXIV

Hakk'ın eli kim olur o işde
İmdâda şitâb eder melâ'ik

El verdi Kelîm'e 'avn-i Mennân
*Vezmüm yedeke ilâ cenâhik*¹¹⁸

---

¹¹⁵ Tevbe Sûresi 69. Âyet (Siz de o batağa dalan gibi daldınız. İşte bunların...)

¹¹⁶ A'râf Sûresi 143. Âyet (Musa dedi: "Yârab! Göster bana kendini, bakayım sana!")

¹¹⁷ İnşirâh Sûresi 1. Âyet (Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi?)

¹¹⁸ Tâ-Hâ Sûresi 22. Âyet (Bir de elini koynuna sok)

Min Sûreti'l-A'râf

XXV

Behişt-i câvidânîden nişandır sâha-i gülşen
Çemenler yâsemenler jâle-rîz olmuş açılmış gül

Bulutlar 'ayn-ı rahmet-teşne-leb ihsânına bu arz
*Feenbetnâ bihi 'l-mâe ve ehraçnâ bihi min küll*¹¹⁹

Min Sûreti'l-Hadîd

XXVI

Ey lutfu çok Rabb-i Rahîm
Gaffâr u Fettâh u Kerîm

Vird-i zebân oldu bana
*Vallahu zü 'l-fazli 'l-'azîm*¹²⁰

Min Sûreti'z-Zâriyât

XXVII

Neden şeb-pere şîvesin tutdunuz
Neden oldunuz çâh-ı zulmetde güm

Açıkdır açık lâ-mekân illeri
*Fefîrrû ilallahi innî leküm*¹²¹

Min Sûreti'l-Mâide

XXVIII

Eyleyenler cihâd-ı ekber-i nefis
Fazl-ı Hak'dan bilür bunu dâim

---

¹¹⁹ A'râf Sûresi 57. Âyet (Âyetin asıl şekli: *Feenzelnâ bihi 'l-mâe ve ehraçnâ bihi min küll*) (Su indirmişizdir de orada her türlüünden ürünler çıkarmışızdır.)

¹²⁰ Hadîd Sûresi 29. Âyet (Allah, çok büyük lütuf sahibidir.)

¹²¹ Zâriyât Sûresi 50. Âyet (Allah'a koşun. Ben size...)

Râh-ı Mevlâda levme bakmazlar

*Lâ yehâfûne levmete lâim*¹²²

Min Sûreti'ş-Şu'arâ

XXIX

Tutdu tûfân-ı gazab kâfirleri

Anlar etmişlerdi din ehlin zebûn

Bu münâcât ile nevvâh oldu Nûh

*Kâle Rabbî inne kavmî kezzebûn*¹²³

Min Sûreti'ş-Şu'arâ

XXX

Mâsivâ bütdür tapınma kıl hazer

Olasın tâ nâr-ı dûzahdan emîn

Nâr içinde büt-perestân diyeler

*İz nûsavvîküm birabbî'l- 'âlemîn*¹²⁴

Min Sûreti'l-Meryem

XXXI

Bakma nâ-mahreme melek ise de

Nefsini eyle tâbî' -i fermân

'İffet-i Meryem'e bu yetmez mi

*Kâlet innî e'ûzü bi'r-rahmân*¹²⁵

---

¹²² Mâide Sûresi 54. Âyet (Dil uzatanın kınamasından korkmazlar.)

¹²³ Şu'arâ Sûresi 117. Âyet (Nuh dedi: "Yârab! Anlaşıldı ki kavmim beni yalancılıkla itham etti.")

¹²⁴ Şu'arâ Sûresi 98. Âyet (Çünkü biz sizi âlemlerin Rabbi ile aynı seviyede tutuyorduk.)

¹²⁵ Meryem Sûresi 18. Âyet (Meryem ona: "Ben kesinlikle senden, Rahmân'a sığınırım.")

Min Sûreti'r-Rahman

XXXII

Kâbil mi ta'rif-i cinân
Vasfında 'âcizdir lisân

Mü'minlere dârü'l-visâl
*Fîhinne hayrâtün hisân*¹²⁶

Min Sûreti'l-Âl-i 'Îmran

XXXIII

Zâtıdır zât-ı pâkine şâhid
Ser-tevhîdi 'ârif ol yâ hû

Hüccet olsun sana bu nazm-ı mübîn
*Ennehû lâ ilâhe illâhû*¹²⁷

Min Sûret-i taha

XXXIV

Eder mahlûkuna Rezzâk her dem bezl-i cûd-ı nev
Hevâ cevvinde murgân bâl açar arz ana saklar cev

Seni müstağrak etdi ni'met-i eltâfına Hâlık
*Külû min tayyibâtı mâ razeknâküm velâ tetğav*¹²⁸

Min Sûreti'n-Neml

XXXV

'İnd-i Hak'da kadri var mûrın dahi
Dikkat et kim basdığın yer korkulu

---

¹²⁶ Rahmân Sûresi 70. Âyet (İçlerinde güzel huylu, güzel yüzlü kadınlar vardır.)

¹²⁷ Âl-i 'Îmrân Sûresi 18. Âyet (Allah kendisinden başka tanrı olmadığı gerçeğine şahittir.)

¹²⁸ Tâ-Hâ Sûresi 81. Âyet (Size verdiğimiz rızıkların en hoşlarından yiyeceğinizi ve bunda azgınlık etmeyin.)

Bunda hayrândır Süleyman nebi
*Nemletün yâ eyyühe 'n-nemlüdhulû*¹²⁹

Min Sûreti't-Talâk

XXXVI

Koca dünyaya aldanub gitdik
Rehzenin oldu bu senin eyvâh

İ'tiyâd ile sıdk u 'adli müdâm
*Ve akîmü 'ş-şehâdete lillâh*¹³⁰

Min Sûret-i Taha

XXXVII

Huşk bir çûb iken 'asâ-yı Kelîm
Ejdehâ kıldı Tanrı'nın hükmü

O 'asâdır ki söyledi Musa
*Ve ehuşşü bihâ 'alâ ğanemi*¹³¹

Min Sûret-i Taha

XXXVIII

Olmayasın fitneye bâdî sakın
Çünkü nedâmet şu işin âhiri

Bâ'is olan fitneye mes'ûldür
*Kâle femâ hatbüke yâ sâmiriy*¹³²

---

¹²⁹ Neml Sûresi 18. Âyet (Bir karınca şöyle dedi:“Ey karıncalar! Haydi, yuvalarımıza girin.”)

¹³⁰ Talâk Sûresi 2. Âyet (Şahidliği Allah için yapın.)

¹³¹ Tâ-Hâ Sûresi 18. Âyet (Onunla davarlarımı yaprak çıkarırım.)

¹³² Tâ-Hâ Sûresi 95. Âyet (Musa:“Ey Sâmirî! Ya senin derdin ne? Dedi”)

Min Sûret-i Taha

XXXIX

Nazar eyle sûsen lisân gösterür
Nebâtât eder Hakk'a zikr-i hafî

'Atâ-yı ilâhîdir esmâr-ı izhâr
*Külû ver'av en'âmeküm inne ft*¹³³

Min Sûret-i Yusuf

-XL-

Temâsîl-i havâdis düş gibi geçmekde ey gâfil
Cihândan göz yumar âhir gerek insan gerek cinnî

Cihân hâb u hayâlin hüsn-i ta'bir eyledi Yûsuf
*Erânî e'sürü hamran ve kâle'l-âharu inni*¹³⁴

KASİDELER

Bismillâhirrahmânirrahîm

-1-

Tevhid-i Bârî 'Azze İsmuhu

Ey fûrûğ-efrûz misbâh-ı "*Ve zeyyenne's-semâ*"¹³⁵
Mâye-i feyz-i muhîtin ile tutdı 'arş-ı mâ

Öyle Rahmân'sın ki 'arş u ferşe sârî rahmetin
Nûrunu ferş etdi mişkât "*'Ale'l-'arş-ı istivâ*"

¹³³ Tâ-Hâ Sûresi 54. Âyet (Hem kendiniz yeyiniz hem hayvanlarımızı otlatınız. Şüphesiz vardır...)

¹³⁴ Yûsuf Sûresi 36. Âyet ("Ben rüyada kendimi şarap sıkıyor görüyorum"dedi. Diğeri de ben...)

¹³⁵ Fussilet Sûresi 12. Âyet (Göğü süsledik.)

Lâ-mekân milket-şehen-şeh şeh-nişîn ârâ-yı kuds
Şâh-ı ‘izzet tahtına sultan-ı bî-çûn u çerâ

Mâlikü’l-mülk ü Müheymin Hâfız u Râfi’ Celîl
Mâni’ ü Muksit Müzill Vâlî-i keyfe mâ yeşâ

Kâdir ü Kayyûm u Kakhâr Hâlık u Fettâh u Ferd
Vâhid ü Mübdî ü Gaffâr Bâsıt-ı na’mâ Hudâ

Vâsi’ u Tevvâb u Rezzâk Bâ’is ü Mü’min-i Metîn
Câmi’ ü Vehhâb ü Kâbız Nâfi’-i her bî-nevâ

Mâcîd ü Muhsî Musavvir-i Bârî ü Muhyî Mümît
Hayy u Bâkî muktedir-i nûr-ı semâvât-ı ‘ulâ

Evvel ü Âhir ‘Âzîz ü Zâhir ü Bâtın ‘Âlîm
Hakk Melik Muğnî Ganiyy Hâdî Kerîm Eshiyâ

Müntakim-i ‘Adl u Hakem-Berr ü Latîf ü Zü’l-celâl
Vâris ü Kuddûs Ehad Vâcid-i Velî Evliyâ

Sen Azîm ü sen Kerîm ü sen Rahîm ü sen Basîr
Ben zelîl ü hâr ü müznib dîde-dûz-ı tûtiyâ

Sen ‘Afüvv oldun Ra’ûf oldun Gafûr oldun Şekûr
Yâ kavî nefsi-i ğavî mağlûl-ı gavl-i bed-likâ

Kâle ‘ifrîton mine’l-cinni enâ âtîke bih¹³⁶

Ey Süleymânlar Süleymânı ‘atâ senden ‘atâ

Yâ Hakîm ü yâ Halîm ü yâ ‘Aliyy ü yâ Kebîr

---

¹³⁶ Nemi Sûresi 39. Âyet (Cinden bir ifrit:“Ben onu sana, sen kalkmadan getiririm.”)

Hikmetin kılmıştır îcâb-ı hicâb-ı Kibriyâ

Ol tecellî-i ‘azîmin sırrı zâhir Ka’bede
Kim olur estâr-ı pâkiyle ‘uyûna rû-nümâ

Öyle bir sübhânsın tesbîh ederler zâtını
Her ne kim mevcûddur tâ be-süreyyâ ez-serâ

Nâr u nûr hâr u hûr ve mâr u mûr ve kâh u kûh
Nahl u nahl ve şâh u şûh ve pîr u bernâ dâimâ

Nâr-ı dûzahden ‘alâmet nûr-ı huldünden haber
Hâr-ı ba’dından kinâyet hûr-ı mesherinden ziyâ

Mâr Mûsânın ‘asâsında nihân u âşikâr
Mûr eder “*Yâ eyyühe’n-nemlî üdhulü*”¹³⁷ ile nidâ

Kâh şâkir kûh zâkir secde-berder nahl u şâh
Nahl ise şehd-i şühûd-ı vahy ile nağme-serâ

Halka-i bâbın türâbın dergehin çârubıdır
Tavk-ı kumri tâc-ı hüdhüd bâl-i mes’ûd-ı hümâ

Reh-neverdin mahv-ı derdindir şükür-senc-i sipâs
Pâ-yı Döldül nâ-yı bülbül tûtî-i şirîn-edâ

Mâhı şeb-hîz eyledin hurşîd her gün rûze-dâr
Sîne-sûzân iki abdâlın gezer subh u mesâ

---

¹³⁷ Neme Sûresi 18. Âyet (Bir karınca şöyle dedi: “Ey karıncalar! Haydi, yuvalarınıza girin.”)

Mâha ‘abası ‘imâme sardı dest-i kudretin
Mihre iksâ kıldı lutfun ebrden nermîn kaba

Zerre zerre gösterür reyk-i revân seyyâreler
Devr eder kum sa’atindir çarh-ı mînâ gûyiyâ

Bir cihândır anda her zerre meh ü mihri ‘ayân
Mihri diker mâhı diker kevkebi bi-intihâ

Oldu güm fir’avn-ı zulmet çün şu Nîlî bahrde
Mûsî-i mihre ‘amûd-ı subhdan verdin ‘asâ

Mehd-i eflâke tezelzül gelse lâyıkdır eger
Eyledi hükmünle ârâm-ı mevâlîd iktizâ

Şöyle ‘akd etdi kemâl-i kudretin kim haşre dek
Ümmehât etmez ‘ale’l-ıtlak âbâdan ibâ

Arz u eflâke o dem ‘arz-ı emânet eyledin
Oldu bu haml-i ‘azîme hazret-i insan sezâ

Sığmadın arz u semâya ey müberrâ-yı cihât
Cilve-gâhın kalbdır “*Ehlen ve Sehlen*” merhaba

Sûret-i Rahmân göründü adını Âdem kodun
Fera vü fer buldu mecallâ-yı mücellâ-yı bekâ

Etdi bir dâneyle Âdem-i kiş-zâr ‘âleme
Üstüne hürmetle hâlâ devr eder nüh âsiyâ

Merdüm-i âbı saffet-i deryâ-yı cûdı gözleyüb
Menzil-i Cûdîde kıldı Nûh-ı nevvâh ilticâ

Hızır ile İlyâs berr ü bahrinin hâdimleri
Bu seyahat ol sebâhatle eder kesb-i safâ

Tâ-ebed deycûr-ı mehcûr-ı ederdi imtidâd
Ger Kelîme ermese nûr-ı “ ‘Ale’n-nâr-ı Hudâ”

Ey Cemîl ü ey Basîr emrinle farazâ kim senin
Hüsn ü ‘aşk isbâtını gerdûn kılsa iddi’â

Çehre-i gül-reng Yusuf-veş görünürdü Süheyl
‘Ayn-ı Ya’kûba olurdu sürme-sâ-dest-i Sühâ

Bahr-i fazlından kalem-i nûna olursa katre-pâş
Nokta eyler nunda Yunus gibi meşk-ı şita

Âyet-i “Nûn- ve ‘l-kalem”¹³⁸ remz-i hurûf-ı ‘âliyât
Hep delîl-i vahdetindir nakş- ser-levh-i kaza

Bast u kabzın verdi Cebrâîl ü ‘Azrâîle hükm
Rûh-bahş eyler biri cismi eder candan cüdâ

Mahz-ı tevfikindir enfâs-ı halâyıkdan turuk
Subh eder handân teneffüs ol deme mahrem sabâ

Hâ ü vâv oldu nefis-i hûdan erişmişdir hayat
Hâh vâsıl hâh gâfil zinde-i zikr ü sena

Cümlenin ma’bûdusun maksûdu sensin cümleye
Bir bahâne ara yerde dev-bâd u ejdeha

---

¹³⁸ Kalem Sûresi 1.Âyet (Nûn, Kaleme andolsun.)

Mazhar-1 tâm-1 sa'âdetdir o merd-i ber-murâd
İsr-i ashâb-1 Resûl-i pâke eyler iktifâ

Masdar-1 şer ü şekâvetdir o şahs-1 bed-nihâd
Kim olur nefis ü hevâdan sekr ü mekre mübtelâ

Ol ki mevdûdun senin dâ'im olur ahyâra yâr
Ol ki matrûdun senin şeytân-1 karîn pîşvâ

Genc-i güher-rîz-i rahmetdir sudur-1 mürselîn
Mevc-i 'anber-bîz-i hikmetdir huzûr-1 evliyâ

Kıldın ib'âs-1 rüsûl ta'yîn ü irşâd-1 sübûl
Fark edildi cüz' ü kül buldu ümem râh-1 rehâ

Rü'yete ol ümemde yokdu yâr ey nazar
Cebheye pûşîde-bend oldu 'izâm-1 enbiyâ

Müjde-bahş-1 devlet-i dîdâr olub bu ümmete
Bî nikâb izhâr-1 vech etdi Habîbin Mustafâ

"Men ra ânî" sırrına âyine dîdârın senin
Hayret-ender hayrete düşmez mi erbâb-1 nühâ

Berk urub Esmâ-i Hüsnâdan Şehîd ismin meger
Eyledi âsârını te'yid u icrâ câ-be-câ

Derd-i verd-i âl ile pür-jâle çeşm-i Cebre'îl
Taşt-1 hûnîn-vâr hem pür lâle deşt-i Kerbelâ

Dağlar açmış kimi mânend-i mercân u ‘akîk
Zerd-rû kılmış kimi hasretle misal-i kehrübâ

Nakşına dünyanın aldanmış kimi hem-çün keşf
Bakmayub ‘ukbâya etmişdir kimi keşf-i gıtâ

Vasl-ı ‘uryânîye tâlib mâ’ il olmaz hulleeye
Eylemiş bâbında Sıddîkın kabul-i bûriyâ

Sen verirsin sündüs ü istebrak-ı Burâk lik
İhtiyâr-ı insilâh eyler derinde etkıyâ

Cûdını isbât ile nefy-i vücûd etmek gerek
Çünkü insana dü-pâ ‘ayniyle vermiş şekl-i “Lâ”

‘Itr-ı şâhî zîb-i İklîl mülûk olsun müdâm
Bûy-ı “Lâ” dan şemm edermiş sâlik-i bâğ-ı fenâ

Her ne var alsun bu gün “Lâ” tahtına illâ seni
Mestdir *Memdûh* kılsun seni lâ-yı humla iktifâ

“Mâ ‘arâfnâke”¹³⁹ etdi pâ-yı ‘akla tertîb ‘ıkâl
“Mâ ‘abednâke”¹⁴⁰ açdı ehl-i tâ’ate bâb-ı recâ

‘Âcizim vâsfinda yâ Rab ‘afv kıl ‘isyânımı
Lutf umar ihsân diler zârâ ki sultândan gedâ

---

¹³⁹ Hadis-i Şerif: Mâ ‘arâfnâke hakka ma’rifetike yâ ma’rûf.

¹⁴⁰ Hadis-i Şerif: Mâ ‘abednâke hakka ‘ibâdetike yâ ma’bûd

-2-

Na't-i Seyyid-i 'Âlem Sallallahu Te'âlâ 'Aleyhi ve Sellem

Sâkî-i bâkî ki bî-keyf idi bezm-i vahdeti
Cür'a rîzân eyledi arz üzre dest-i kudreti

Cür'a tıyn-ı tâhir-i âdemle tuttu imtizac
Kâlib-ı âdem sebû-veş buldu meyden humreti

Remz-i "*Min salsâlin kel fahhâr*"¹⁴¹ oldu âşikâr
Erdî nüh mînâyâ ol dem bu şarâbın hürmeti

Hamr-ı "*Hammertu*"¹⁴² 'aceb bir neş'e verdi âdeme
Rûh-ı meyden na'ra-i mestâne aldı kuvveti

"*Küllü şey'in yerci'u*" hükmü edince iktizâ
Mest düşdü hâke âdem asla oldu ric'ati

Çün "*Nefahtü fihi min rûhî*"¹⁴³ ... olur
Gülşen-i lâhutdur rûhun bahar-ı vuslatı

"*'Alleme'l-esmâ*"¹⁴⁴ ya masdar sâf-ı mir'at-ı sıfât
Münceli âyinesinden zât-ı hakkın sûreti

Hırz-ı cân ta'vîz-i ma'na nüsha-i Kübra-i sun'
Batn-ı Kur'ân nakş-ı levh-i gayb rahmet âyeti

¹⁴¹ Rahmân Sûresi 14. Âyet (Allah insanı, ateşte pişmiş bir çamura benzeyen bir balçıktan yarattı)

¹⁴² Hadîs-i Şerif: Ve hammertu tıynete âdeme bi yedeyyi erbâ'îne sabâhan

¹⁴³ Hicr Sûresi 29. Âyet (İçine ruhumdan üflediğim vakit)

¹⁴⁴ Bakara Sûresi 31. Âyet (İsimleri öğretti)

Ahsen-i takvîm ile “*Sümme radednâh*”¹⁴⁵ âh âh
Hüsn-i hâl ü kubh-ı a’ mâlin delîl ü ‘iileti
Müntesib ‘unsur-ı türâba müncezib eflâke rûh
Birisi süflî biri ‘ulvîye eyler rağbeti

Takviyet bulsa beden rûha erer za’f u kesel
Cism olursa nâ-tüvân rûhun medâr-ı mikneti

Rûh-ı kudsîdir hümâ-yı lâmekânî gerçi kim
Üstühân kût-ı hümâ olmuş Hudânın hikmeti

‘Âlem-i emrin hakâyık bâni rûh oldu velî
Emrine Allah gâlib rûha sârî dehşeti

İhtisâs-ı rûh-ı sâbit ‘âlem-i emr üstüne
‘Âlem-i emrin mu’ayyendir hudûd-ı vüs’ati

Yek kadem rûhâniyât etmez makâmından hurûc
“*Lev denevtü*”¹⁴⁶ verdi Rûhu’l-kudse havf-ı hurkati

Rü’yete bulmaz zafer Rûhu’l-emîn olsa eger
Lem’a-i vech-i celâl-i zâta yokdur tâkati

Secde etdi Âdeme cümle melek ol vech ile
Bârekallah nergisî rü’yet türâbın kısmeti

‘Âlem-i halk ile tevsîm etdiler bu ‘âlemi
Hayret-i eflâkiyândır hâk-pânın rif’ati

---

¹⁴⁵ Tîn Sûresi 5. Âyet (Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik.)

¹⁴⁶ Hadis-i Şerif: Lev denevtü etmiletten li ahteraktu.

Ey ‘anâsırdan türâbın sürme-i çeşm eyleyen
Devlet-i bâniş senin seyr et cemâl-i ‘izzeti

Sâye-i serv-i revân-veş hâke yüz sür dâimâ
“*Keyfe medde’z-zıll*”¹⁴⁷ ile tûbâyâ saldı heybeti
Bu türâb-âsâ gubâr-âlûd bâb-ı hazret ol
Hâsıl olsun tâ kemâlât-ı nübüvvet nisbeti

Fahr-ı ‘âlem Ahmed-i mürsel Şeh-i “*Levlâk*”¹⁴⁸taht
Mâye-i terkîb-i âdem hâkpâ-yı devleti

Ol Nebiyy-i ‘arş-ı menzil kim vüfûr-ı feyzden
Cebraili hâke çekmişdir safâ-yı tıyneti

Mazhar-ı bâtın zuhûr-ı Hak zahîr-i enbiyâ
Hâtem-i zahr-ı şerîfi hâtemiyyet hücceti

Olmasa imdâdı pâ-der-gil idi âdem henüz
Gül yüzü açılmasa görmezdi Rıdvan cenneti

‘Âlemiyyetden n’ola olursa ganî Rabb-i Ahad
Fart-ı istiğnâda geldi ‘âlemînin rahmeti

Duydu ‘ilmin mecma’u’l-bahreyne Hızr etdi şitâb
Medh-i halkünde nümâyândır kelîmin lükneti

Cûd-ı hâsından kinâyet hân-ı yağmâ-yı Halîl
Nâmı konmuş mâ’ide ‘Îsâ’ya erdi ni’meti

---

¹⁴⁷ Furkan Sûresi 45. Âyet (Bakmaz mısın Rabbine, gölgeyi nasıl uzatmakta?)

¹⁴⁸ Hadîs-i Kudsi: Levlâke levlâke lemâ halaktü’l-eflâke

Bir hevâ-dârı Süleyman oldu nice rüzgâr
‘Aşkına Dâvud da savm-ı visâlin niyeti

Seng-i bâbı Yûsuf-ı Sıddîk’a mücellây-likâ
Gerd-i râhından alır Ya’kub kühl-i ‘ibreti

Seyredenler Yûsuf’u kat’-ı enâmil eylemiş
Kim görür kurbânı olmaz ol mübarek tal’atı

Bâdî-i bu’ d-ı ebeddir hükm-i şer’inden udûl
Bâ’is-i kurb-ı nevâfil ittibâ’-ı sünneti

Lutfu tahlîs etdi süfliyyâtdan mü’minleri
Münderic kılmışdır îmanda ‘ulüvv-i himmeti

Devha-i pür-nûr-ı Tûr’a cilve-fermâ her biri
Eylemiş ashâbını tenvîr bezm-i sohbeti

Âyet-i “*İnnâ fetahnâ*”¹⁴⁹ cevher-i şemşîridir
‘Azmine âmâde hayru’n-nâsırînün nusreti

Berk-i ateş-tâbdan kavs-i kuzah tutmaz karar
Kedirir zünnârını gerdûna tîğ-i gayreti

Haşyetinden ser-nigûn büt deyr-i dâ’ir teb-zede
İnkılâb-efzâ-yı dünyâ bâ ü tâ-i bi’seti

Ol kadar münsedd ki hasm-ı dînine râh-ı güriz
Cezb eder bi’l-cümle mevcûdâtı arzın sıkleti

---

¹⁴⁹ Fetih Sûresi 1.Âyet (Şüphesiz biz ihsân ettik.)

Ol kadar ‘aşkıyla mevcûdât düşmüş cezbeye
Ân-ı vâhid hîç hîç ârâma bulmaz mühleti

Nükte-i pâk-i “*Ene emlah*”¹⁵⁰dan almıi yümm-i nasîb
Şûr-ı haşr erince bahrın bitmez aslâ serveti

Gösterir parmakla ‘âlem zâtını i’câzda
Oldu engüştü ile zâhir mehin mâhiyyeti

Lûle-i ser-çeşme-i ihsan hem ol engüştür
Âb-ı tâb eyler revân ammâ ki Kevser lezzeti
Şevk-i vashıyla revâ ber-dâr ise Mansûr ger
Mescidinde nâle kıldırdı amûda firkatı

Berg-i sebz evrâk-ı eşcâr olsa ser-tâ-ser kalem
Sebt edilse mu’cizâtı yine bulmaz gâyeti

Nutka gelmişdir ağaçlar yazmağa hâcet nedir
Nev-nihâlan tûtî-i şîrin beyân-ı hazreti

Meyl-i sû-yı Veyl ederse kalb-i re’fet-perveri
Nârdan âzâd için tâ ki ‘usât-ı ümmeti

Ter zebân gılman gibi eyler zebânîler hırâm
Şeb-çerâğ-ı zülf-i hûr olur cahîmin zulmeti

Bîh ü şâhından yürür ehl-i ‘azâba cûy-ı huld
Nahl-i zakkûma tarâvet verse mâ’-i re’feti

---

¹⁵⁰ Hadîs-i Şerif

Pâdişâhâ lâ-mekân-câhâ “*Le-amruk*”¹⁵¹ -mesneda
Sende isbât eyledi Allah hüsn-i hasleti

Hakk’ın ahlâkı ile ‘abde tahalluk farzdır
Hak seni vasf eylemiş ben de düşürdüm fırsatı

Şu’le şeklin tutdu evsâfında kilk-i ser-bülend
‘Âlem-i bâlâya ‘aks etmekde nûrâniyyeti

Tâbiş-i bîdâr-ı çeşmân-ı me’ânîdir yine
Hoş uyandırdım şebistânında şem’-i fikreti

Vâdî-i Eymen devâtım hâme handan bir Kelim
Destine elvâh almış nûrdandır hey’eti

Birbirin ta’kib eder tab’ımda ilhâm-ı Hudâ
Nazm-ı eş’âr eylesem fazlınla çekmem zahmeti

Tab’ım ol âyine-i sûret-nümâ-yı gaybdır
Dem-be-dem İskender’in bakdıkça artar hayreti

Hayrete düşmez mi İskender bu mir’ât-ı latif
Buldu hâk-i âsitânından safâ vü safveti

Ben ayağından çıkan toprağ ile mestâneyim
Çekdim ol toprakdan tıyn-ı işreti

Bir avuc toprağıma can-dâdedir fevc-i sürûş
Şu sifâlîn kûzede pür mevc rûhun hâleti

---

¹⁵¹ Hicr Sûresi 72.Âyet(Ömrüne yemin olsun ki)

Durma ey *Memdûh* hâk-i ‘acze kıl vaz’-ı cebîn
Çünkü mağz âşüfte etmişdir şarâb-ı midhati

Tâ ere sekr-i velâyet neşvesi âriflere
Tâ ki rindân-ı Hudâ’nın hâzır ola himmeti

Dostânında dürûd olsun adûsu derd-mend
Eylesün bu ‘işreti çeksün o dâ’im ‘usreti

-3-

Na’t-i Habîb-i Hüda ‘Aleyhisselam

Yine şeb-tâb ile gösterdi bâğ u bûsitân kevkeb
O demdir kim alur şimdi zemînden âsumân kevkeb

Zemîne zer-feşân nergis semâdan lem’a-rîz encüm
Zemîn ü âsumânda hâsıl etmişdir zaman kevkeb

Hudâ-yı zü’l-minendir nûru bu arz u semâvâtın
Zemîn cirm-i münîr olmuş ne eyler imtinân kevkeb

Şebistân-ı bahârın var ‘aceb fer-i firâvânı
Verir uşkûfesinden çarha şâh-ı erguvân kevkeb

Olur ‘aks-i latîfiyle felekde kehkeşân peydâ
Habâbindan ‘ayân etdikce her cûy-ı revân kevkeb

Hezârân beyze zâhir lânesinde bülbül-i zârın
Meger ‘arz etdi cenb-i nesr-i tâ’ir bî-kerân kevkeb

Kamer leylen misîl-i şu’le-i ruhsâr-ı Leylâ’dır
Anın-çün Kays-ı âteş-meşreb olmuşdur şebân kevkeb

Sevâd-ı şeb nazarda ‘ayn-ı kühl-i Isfahânî’dir
O meh-rûya tutar destinde sîmin sürme-dân kevkeb

Saçın çözsê cihân ser-tâ-ser olur şeb gibi muzlim
Nikâb-ı hâlini açsa bulur tâb u tevân kevkeb

Dehân-ı hande-nâkinden göründü dürr-i dendânı
Kamer şakk oldu mâbeyninde tâbân cân-sitân kevkeb

Leb-i la’lindeki tebhâledir maksûd olan bundan

‘Akîk üzre Süheyl isminde var bir pâs-ban kevkeb

‘Akîk olmaz ziyâ-yı şeb-çerâğ-ı dâğıma hem-ser
Bulur künc-i harâbım içre genc-i şâygân kevkeb
Dem-âlûd oldu dîdem merdümün âfâka nâzırdır
Nücûm ehli habîr olsun yine gösterdi kan kevkeb

Benim ol ravza-i hûn-cûy-bâr u âteşîn gül-nâr
Felek haşyet çeker nahl-i enârımdan nihân kevkeb

Semender-fitratım sûziş ile tahrîk-i bâl etsem
Şerer-rîzân olur her bir şerer ateş-feşân kevkeb

Şerer âhımda pinhândır reh-i Bathâ’da kalsam âh
Dıraşân oldu zanneyler semâdan kârübân kevkeb

Ne minnet kevkeb-i mes’ûduna gedûn-ı gerdânın
Gözümde rîze-i seng mescid-i fahr-ı cihân kevkeb

Mu’allâ-mertebe şâh-ı rüsûl mahbûb-ı zât-ı Hak
Şeh-i meh-kevkebe mi’râc-ı tâc-ı lâ-mekân kevkeb

Cenâb-ı Ahmed-i mürsel ki nakş-ı pâk-i pâyinden
Tutar idris sâhib-‘ilme levh-i imtihân kevkeb

Kitâbullâh destinde semâvâta mu’âdildir
Ânın her noktasın kıldı Hudâ-yı müste’ân kevkeb

Tefâzîl-i hitâb-ı müstetâbı levhde mektûb
Kanâdîl-i kıbâb-ı bâbı dehre mihrîbân kevkeb

Ser-i kûyunda bi’r-i zezeme leb-teşnedir gerdûn
Eder haytu’ş-şu’â-ı mihri delve rîsmân kevkeb

Çemen-zâr-ı sa’âdet ravza-i huld-iştihârıdır
Fezâsında şitâbân kebg-i vâlâ-âşiyân kevkeb

Fezâ-yı feyzine ta’yin-i had etmek ne mümkündür
Sabâh-ı haşre dek olursa ger peyk-i devân kevkeb

Felek pûyân olub pâyında kıldı âbla hâsıl
Temâşâ eyleyen ânı eder zann u gümân kevkeb

O vâdîde hacir bir âfitâb-ı kimyâ-gerdir
O deştin rîk-i bârını ser-â-pâ zer-feşân kevkeb

Olursa pençe-i hurşîd-i ‘adlî âsumân-pîrâ
Eder bedr âyasıyla çarhda nesc-künân-ı kevkeb

Nasîb alsa gülistân nîm hand iltifâtından
Açar kerrubiyâna berg-i zerd-i zağferân kevkeb

Ma’âzallah eğer hışm ile çarha bir nigâh etse
Sipîhr âyinesinde âb olur sîm-âb-sân kevkeb

‘Arah vech-i münîrinde temevvüc eylese faraza
Gider deryâ-yı nûra ândan olur kâmurân kevkeb

Mücellâ seyfdir bu mevc-hîz ü şu’le bâr olsa
Bulur feyz-i dem-â-dem cevherinden bahr u kân kevkeb

Kamer-sûret şehen-şâhâ münevver-tal’atâ mâhâ
Cihâna doğmamışdır sen gibi sâhib-kıran kevkeb

Değil medd-i şihâb ol şeb ki mi’râc ile fer buldun
Sana îmân getürmüş eyleyüb ref’-i benân kevkeb

Mürîd-i dergeh-i ‘aşkın iki şeb zinde-dârındır
Kamer kat’-ı menâzilde eder tayy-ı mekân kevkeb

Bülend ahterdir ol tâli’ki mihrinden alur pertev
Nigûn-serdir o kim remz-i cemâlinde ‘ayân kevkeb

Sayar mı encümü müstağrak-ı envâr-ı dîdârın
Halîlullah çeşminden ufûl etdi hemân kevkeb

Getürmüş arş ile ferşi sücûd-ı dergehin vecde
Meh-i Ken’ân’a olsun cebhe-sâ-yı âsitân kevkeb

Gezer zulmetde Hızır-âsâ ararsın çeşme-i cânı
Döker sad âb-rû yolda eder eşkin revân kevkeb

Erişse katre-i lutfun söner nîrân dolar envâr
Kemîne ahkerîn eflâke eyler kudsiyân kevkeb

Güher-pâş oldu evsâfında *Memdûh* öyle kim şimdi
Süreyyâ reşk eder kılsa ânı ‘ıkdu’l-lisân kevkeb

Neyim ben rû-siyeh ‘âciz değil mehdin yine kâbil
Senâ-yı kadrine açsa eğer bin bin dehân kevkeb

Dil-i mahrûmu olsun dôstân-ı bâbının sâlim
Ser-i menhûs hasm-ı dînine ursun sinân kevkeb

-4-

Na't-i Server-i Cihân 'Aleyhi Salatu'l-lâhi'l-Mennân

Bün-i çehden cenâb-ı Yûsuf'u Ken'âniyân çekdi
Görün farkı cebîn-i 'arşa Rabb-i müste'ân çekdi

Tutuk-bend-i ezel tefrîk için ruhsârını ândan
Cemâl-i mâh-ı Ken'ân'a nikâb-ı hüsn ü ân çekdi

Sürâdık-sûz olan berk-ı nigâh-ı Mustafâ ancak
Hicâb-ı kibriyâsın gayretullah her zaman çekdi

Vücudu cezbe-bahş oldu zihî te'sîr-i hikmetdir
Bütün eşyâyı arz ol cezbe ile râygân çekdi

Hidâyet burcuna encümdür ashâb-ı kirâmı hep
Girmeden Ka'be-i dîdâra bin bin kârubân çekdi

Zihî ihsân ki nakş-ı pâyi hurşîd eyledi hâsıl
Zihî sultân ki tuğrâsın semâya zer-feşân çekdi
Garaz ta'lîmdir pâ-yı Rasulullah'ı telsîme
Çemen nakkâşî gülden yerlere şekl-i dehân çekdi

'Uluvv-i kadrine Kur'an'da olmuş her elif şâhid
'Alemler pîş-i şâhîye katar-ı 'izz ü şân çekdi

Ahad'dan bu elif hasret çeküb de Ahmed'e ermiş
Ser-i âdemde durdu medd-i ikbâli 'ayân çekdi

Elifdir pîş-rev-i âdemde feyz-i Ahmedî'dir ol
Elif neydir fem-i Âdemde dem sürdü figân çekdi

Elifler geçdi âlâf u ve ulûfu hak kelâmında
'Uyûn-ı hasmına ki mîller gâhî sînân çekdi

Ne 'izzet hâk-sârân-ı kad-i Tûbâ misâli çün
Elifden lafzatullah sâye-i serv-i revân çekdi

Düşüb de zıllı arz üzre şerîki olmaya şâyed
Ser-i mahbûbuna Bârî sehâb-ı âsumân çekdi

Sarıldı dâmen-i âl-i 'abâya 'aşk ile Cebrail
Nebî kim başına aldı abâsın nâgehân çekdi

Değildir kevkeb-i derrî şeb-i İsrâda tâb-endâz
O şâhın farkına gerdûn murassa' sâyebân çekdi

O şeb kim 'azm-i eflâk etdi envâ'-ı sa'âdetle
Önünde micmer-i mâh-ı nevi heft ahterân çekdi

Verirdi kûha Dâvud'un sadâsı vecd-i zikr ammâ
Ânın gül-bângını 'arş-ı Hudâda kudsiyân çekdi

Dahi fir'avn elinden çekmedi sâhib-yed-i beyzâ
Belâlar kim Nebî-i kudsî-i âhir zamân çekdi

Huzûra yâ Rasûlallah n'ola bu na'tı 'arz etsem
Meleh pâym Süleymân bezmine mûr armağan çekdi

Elimden gelmiyor hicr oduna artık tahammül âh
Urunca nâr-ı dâne destini Mûsâ benân çekdi

Kamer bir hüsn-i matla' eylemiş dîvânıma tertîb
'Utârid erişüb gûş-ı hilâli farkdan çekdi

Ciger zahmında buldu okların ol bî-amân çekdi
Eliyle dikdiği nev-res fidânı bağ-bân çekdi

Cihân deyrinde Ruhullâh'dan sûret çekilmiş lik
Musavverler sana ey büt bakınca derd-i cân çekdi

Sirişkim cûş eder çeşmin yine hûn-ı dile dalmış
Kenâr-ı cûda 'ayyâşım şarâb-ı erguvân çekdi

Kalem durdu sevâd-ı dehşet aldı levh-i mahfûzu
Gönülde tîğ-i 'aşkın şöyle hatt-ı imtihân çekdi

Ser-i kûyunda her gün çâk olur subhun girîbânı
Sabâ gül-rûyuna karşı seher âh-ı nihân çekdi

Ecel görmez beni zîr-i gubâr-ı hatda pinhânım
Ki toprağım imiş ol vakt erüb ey nev-civân çekdi

Mugaylan buldu pâ-yı üstür-i ser-mest-i Leylâ'da
Anı müjgân-ı çeşm etmeğe Kays-ı nâ-tevân çekdi

Çeker mi bir kadeh sahbâ için gerdûndan minnet
O rindân kim harâbâta düşüb ratl-ı girân çekdi

Nedir keyfiyet-i tecrîd rindân-ı Hudâ'dan sor
Mesîhâ neş'esin dem gördü bu sâgar-keşân çekdi

Buyurmuş Hak döner şu arz âhir 'ihn-ı menfûşa
Yerinden atılıb Hallâc o gayretle kemân çekdi

Felek teklif ederse atlasından döşeğe alma
Bu bâzâra girenler bâr-ı dünyâyı hemân çekdi

Bakılsa şişe-i haccâma benzer günbed-i mînâ
'Urûk-ı âdemîden hayli demlerdir ki kan çekdi

Nevîn vâdide şimdi şeh-süvâr-ı tab'ı *Memdûh*'un
Semend-i kilki sürdü şâ'irân cümle 'inân çekdi

Münevver eyledim evrâkı vasf-ı fahr-ı 'âlemde
'Akûs-ı târ-ı mistardan felekler kehkeşân çekdi

Nola şebnem-nisâr-ı ravza-i Peygamberî olsam
Beni mihr ü muhabbet perteviyle zerre-sân çekdi

Ziyâret-i kasdın etdim dün gece bu ravza-i pâke
Sitâre meş'al aldı destine meh şem'-dân çekdi

Harem-gâh-ı Resûle dâhil oldu cân-ı hasret-keş
Durûd-ı hazreti tâ subh ânda şâdumân çekdi

-5-

Na't-i Hâce-i Kâinât 'Aleyh-i Ekmelü't-tahiyât

Bahar erişdi vezân oldu semt-i gülşene bâd
Getir piyâleyi sâkî ki "*Her çi bâd-â-bâd*"

Elinde sâgar-ı ser-şâr la'l-i reng-i gülün
'Aceb mi dem-keş olursa hezâr-ı gam-ı mu'tâd

Zemîn nümûne-i mînû zaman zamân-ı neşât
Felek müsâ'id-i mînâ melek eder imdâd

Tarab-tırâz-ı mecâlis ferah nedîm-i huzûr
Safâ saf-âver-i meydân-ı 'ayş zevk-i ziyâd

Açıldı gonca-i pür-gunc u nâz handâ hand
Misâl-i hâtır-ı hûbân-ı Helluh u Nevşâd

Çekerdi fasl-ı şitâ gül-bahâr-ı hicri hezâr
O zâra şeş-der-i bâğ içre verdi gonca küşâd

Dağıtdı berg-i hazân-veş sipâh-ı sermâyı
Bahar takdı meger bîde hançer-i fulâd

Benefşe-zâr-ı şebistândır ânda meş'al-i mâh
Çerâğ-ı lâlenin etmiş fitîlini îkâd

Görüb şu nakş u nigârı fezâ-yı gülşende
Tasavvuru ile denk olmasun mı yâ Behzâd

Tarâvet-i çemen ü nesteren terâne-i murg
Letâfet-i semen ü sûsen ü gül-i şimşâd

Tezerv serve şitâbân u kebg kûha devân
Hevâ hümâyâ mekân bülbül-i hazîn dil-şâd

Giyâh-ı sebze-fürûş u miyâh cûş-â-cûş
Nigâh-ı hulle be-dûş u ve riyâz-ı huld âbâd

Köpürmüş ağzı gelür mevc mevc cûyların
Katâra girdi yine üstürân-ı tünd-nihâd

Süyûl-ı girye-künân sâ'il-i sebîl-i sehâb
Huyûl-i pâ-y-zenân sâha-gîr-i semt-i sifâd

Ganem-i gumûl-güzîn râ'iyân nefîr be-dest
Rişâ şüceyre nişîn her şecer cirâb-ı cerâd

Yeşil giyindi dıraht-ı hadîka Hızr-âsâ
Siyâb-ı sündüs-i Hızr oldu zîb-i kadd-i katâd

Çenâr bergidir elvâh-ı Mûsî-i 'İmrân
Delîl-i ahdar-ı nâr etdi anı Rabb-i 'ibâd

Olur müfessir-i ma'nâ-yı "*Keyfe yuhyi'l-arz*"¹⁵²
Mesîh'den nefes almış sabâ mübârek bâd

Bu demde bâd-ı latîf ü habâb-ı âb-ı revân
Nazîr-i Kays-ı hevâyî mu'adil-i Ferhâd

Kenâr-ı kûhda nergisi murâkîb ile durur
Gören sanur ki çeker pîr-i Gülşenî evrâd

¹⁵² Rûm Sûresi 50.Âyet (Arzı, ölümün ardından nasıl diriltiyor!)

Nihâl-i gülde velî ‘andelîb olur seherî
Medîha-gûy-ı Habîb-i Hudâ-yı bî endâd

Bakub da ravzaya çün kim safâ-yı bâl bulur
Senâ-yı Hazret’î eyler bu vechle îrâd

Bahâr-ı rûh-ı gül-i keşf-i zamîrân-ı zamîr
Nehâr-ı rahmet ü nûr-ı kulûb vird-i fu’ad

Nümûne zîb-i rumûz-ı hikem kitâb-ı ledün
Tamâm-ı ‘aşk-ı mefâtîh-i hub-ı kilid-i murâd

Ziyâ-yı dîde-i âdem zulem-zed ey ‘adem
Penâh-gâh-ı ümem dâver-i memâlik-i dâd

Hidiv-i mülk-i bekâ şehriyâr-ı kuds-i serîr
Serîre-dân-ı semâ nâzenîn-i sidre- visâd

Cenâb-ı Ahmed-i mürsel ki zât-ı akdesîdir
Bu nüh revâk-ı mu’allâya bâ’is-i îcâd

Şeh-i şükûh-nişân kim cenâbı olmasa ger
Esâs tutmaz idi şu sarây-ı seb’ Şeddâd

Vücûd-ı pâkine muhtass makâm-ı ferdiyyet
Şikeste-bestedir anda enâmil-i a’ dâd

Ne şibh-i Kâdir-i Mutlak ne misline imkân
Zihî kemâl-i İlâhî kemâl-i isti’ dâd

Medâr-ı hılkat-i eşyâ ki olmasa zâtı
Riyâh revh bulur muydu rûhdan ecsâd

Temâyül etmez idi izdivâca ne âbâ
Bu arz çekmez idi çâr ümmehâta mihâd

O sadr-ı sâfî ki Cibril geldi şakk etdi
Merâm-ı ‘arz-ı garâm u murâd-ı şerh ü dâd

Dahîl-i bâbı olur dâm-ı nefsdan me’ mûn
Hurûş-ı cûdu ile oldu servler âzâd

Zülâl-i mekremeti cûy-bâr-ı gülşen-i din
Şerâre-i gazabı berk-ı hirmen-i ilhâd

Hadîka-i kereminden nesîm bulmuş eser
Hübûb edeydi o feyz ile ateş üstüne bâd

Olurdu ahkerî reşk-i nücûm u mihr ü kamer
Semâya bezl-i ‘atâ-yı kül eyler idi remâd

Gehî ki bârika-i kudreti verir hükmün
O rütbe çâbüç ü çâlâk birleşür ezdâd

Şihâb-vâr eder bîd-i sürh neşr-i şerer
Sehâb-sân olur tab’-1 penbe sâ’ika-zâd

Cihânı eyledi lertzân “*Ene nebiyyü’s-seyy*”¹⁵³
Anınla enfes ü âfâka düşdü emr-i cihâd

Sihâm-1 tündü içün kıldı Cebre’îl kaseç
Hüsâm-1 cündü içün verdi Azra’îl nicâd

Felek mütâbi’-i fermân melâ’ik emrine râç
Kazâ mutî’dir ahkâmına kader münkâd

Bülend-bâr-gehâ ‘arş-müsnedâ şâhâ
Âyâ Habîb-i Hudâ mün’im ü kerîç ü cevâd

Sen olmasan yaratılmazdı ‘arş ile kürsi
Sen olmasan kalem etmezdi levhe tarh-1 sevâd

Senin zuhûrun içün dağ u taş şâkirdir
Şehâdet etdi hadâyık lisâna geldi cemâd

O bezm-i hâsda ser germ-i câç-1 vahdetsin
Ki enbiyâ vü rusul senden eyler istimdâd

Gulâm-1 dergehin olmakdı maksad-1 Yûsuf
Verildi cânib-i Hak’dan ana cevâz-1 mezâd

Gök ehli ism-i şerîfinden ahz-1 nûr eyler
‘Uluvv-i kadr ile eflâke sen çıkardın âd

Fakîr-i bâbının ekle gınâ-yı kalbini kim
Palas-pâre gelür ‘aynına kabâ-yı kubâd

Temessül eyler o dem hûriyân-1 huld-i berin
Ederse kûyunu çeşç-1 hayâl-i pîş-nihâd

---

¹⁵³ Hadîs-i Şerîf

Sadâ erer bana her şeb kilâb-ı kûyundan
Hep âşinâdır eden âşinâsını yine yâd

Sözüm o rütbe elezzdir ki na't-i pâkinde
Eder bu künbed-i mînâyı şîşe-i kannâd

Sabâh-ı haşre kadar n'ola yazsam evsâfın
Eşi'a hâme vü nûr-ı siyâh oldu midâd

Şefâ'at eyle bu *Memdûh*-ı ma'siyet-kara
Zahîri kim olur ânın sen etmesen imdâd

Şu yolda kat'-ı mesâfâtdan hirasândır
Girân-bâr-ı hatâyâ vü reh-rev-i bî-zâd

Yeter hebâ-yı nefisden hikâyet ü zârî
Yeter hevâ-yı hevesden şikâyet ü feryâd

Bahar tâ ki gelincik çiçeklerin bezeye
'Arûs-ı goncaya tâ kim hezâr ola dâmâd

Vürûd-ı rûd dürûd ede ravzasın reyyân
Revân hazretine sünbül-i selâm-ı 'ibâd

-6-

Na't-i Nebiyy-i Güzîn Salavâtullah-i 'Aleyh

Ser- tevhîdi 'ârif ol yâ hû
"Ennehû lâ ilâhe illâ hû"¹⁵⁴

Cân bulub oldu 'atse-rîz âdem
Çehre-i mâsivâyâ kıldı tüfu

Cümle eşyâ delîl-i vahdetdir
Hem-çü Mansur her ne var Hak-gû

Şükr-i Sübhân'a bir lisân sûsen
Zikr-i Yezdân'a bir zebândır mû

Kanı 'ahd-i dürüst-i bezm-i elest
Gelmiyor yâdına dem-i "*Kâlû*"¹⁵⁵

¹⁵⁴ Âl-i İmrân Sûresi 18.Âyet (Kendisinden başka ilah yoktur.)

¹⁵⁵ Araf Sûresi 172.Âyet (Dediler)

Yüz sürerdi ayağına ol dem
Mey-i mînâ-yı meclis-i mînu

Hâliyâ tih-nişîn-i hırmânsın
Hey ‘aceb bâl açar uçar tîhû

Rîv-i dîve zebûn Süleymân’sın
Bâm-ı Belkıs’e pür-feşân bû’-bû’

Söylemezdim sana bu esrârı
Servden fâhte eder gû gû

Dâma düşdün meger gazal misal
Destini bağlamış şu pâ âhû

Almadın şemme bû-yı irfândan
Yok mudur sende gayret-i âhû

Hâdim-i batn olup butûnu kodun
Müşk-sa idi gördüğün müşk-bû

Rağbet etdin cihân-ı fânîye
Süstdür süst hâne-i tündû

Şekl-i tâbut gösterir Cevzâ
Ferş eder cisminde zemîn ten-şû

Sûret-i kehfden nişâne kubûr
Sende Ashâb-ı Kehf-veş uyhu

Çarh-ı bed mihr-i şîşe-i haccâm
Şa’şa’a kasd-ı fâsd için nîsu

Pestdir arz hayf gerdûn dîn
Şeb siyeh dil dirîğ subh dü-ru

Derd-mendâne var o bâr-gehe
Kim derinden Mesîh alır dâru

Fahr-i ‘âlem Muhammed-i ‘Arabî
Vâcib âmed senâ-yı Hazret-i ü

Âfitâb-efser ol şeh-i “Levlâk”
Tâb-fermâ-yı târem-i nüh tû

Beyt-i merfû'a himmet-i bânî
Şâhid-i gayba 'ismet-i bânû

Bâğ-ı kadri şükûfe-dân-ı cinân
Âsumân anda sebz-ter âlû

Şemse-i tâk u şeb-çerâğından
Hûr alır lem'a meh bulur mâhu

Nükhetiyle kerûbiyân ser-mest
Dest-i pâkinde rûh-ı destenbû

Dest-i pür-nuru kim yedullahdır
Buldu kudretten ol kadar nîrû

*"Fevka eydîhim"*¹⁵⁶ oldu hükmüne dâll
Bârekallah kuvvet-i bâzû

Çünkü hablü'l-metîn turesidir
Vechine verse fer gehî gîsû

'Âlemin gûş-ı hûşuna erişür
Mûlarından nidâ-yı *"Va'tesîmu"*¹⁵⁷

*"Kâb-e kavseyn"*¹⁵⁸ sırrı olur fâş
Cünbişe gelse ol kemân-ebrû

Görse ger hâlini Bilâle döner
Çin'de ateş-perest olan hindû

Nâr-ı dûzah söner cinân açılır
Gül yüzünden düşünce ma'i vuzu

Ki *"Mine'l-ma-i külle şey'in hayy"*¹⁵⁹
Rahmet-i Kird-gâr'dır ol su

Katresi berr ü bahre gevher-bâr
Ana lâ lâ desin hele lü'lü'

---

¹⁵⁶ Fetih Sûresi 10.Âyet (Onların ellerinin üzerindedir.)

¹⁵⁷ Âl-i İmrân Sûresi 103.Âyet (Sımsıkı tutunun)

¹⁵⁸ Necm Sûresi 9.Âyet (Onunla arasındaki mesafe iki yay kadar...)

¹⁵⁹ Enbiya Sûresi 30.Âyet (Hayatı olan her şeyi sudan yaptık.)

Mâye-dâr olsa ebr-i lutfundan
Nahl-i Tûbâ'ya nâz eder nâzû

Müşururdu sipihr-i jâle müdâm
Bâbına verse pehlivân pehlu

Gidemez ordu-gâh-ı heybetine
Hasmı gösterse de hücûm u gulüvv

Savn-ı Mennân hisânına sâhib
'Avn-i Bârî husûnuna bârû

Düşmen-i dinine çeker seyr et
Tığ-i hûn-bâr-ı lâle-i hod-rû

'Ayn-ı ihsân muhibb-i dergehine
Havz-ı Kevser verir habâb ile cû

Tâs-ı hurşîd-i doldurur 'İsa
İstese çarhdan gedâsı kedû

Mihr-i rahşâ kamer-memerr şâhâ
Ey ki nûrunla şeş cihet memlu

Verdi feyzin bana şarab-ı tahûr
Çekeyim 'aşk ile bir iki dolû

Ben o rind-i rahîk-tahkîkim
Bâde nûş eyledim sebû-be-sebu

Çün sabâ ravzadan ki bûy aldım
Gülde kalsın emânet olsun bu

Şi'rimi na'tin eyledi şimdi
Cûy-bâr-ı cenân gbi dil-cû

Hızr-ı hâmem sevâd-ı ma'nâda
Âb-ı hayvânî koşdurur her sû

Hum-ı ser-beste-i sipihr üzre
Câdû-yı hâme edeli tek ü pû

Oldu medd-i şihâb destinde
Ateşin taziyâne-i câdû

Geldi vakt-i salat ey *Memdûh*
Çâk-i 'isyâna ur anınla rüfu

Yine ol cebhe-sây-ı bâb-ı Resûl
Çünkü lutf u şefâ'ati mercû

-7-

Na't-ı Seyyidü'l-beşer 'Aleyhi's-selam

Sakâkâllah ey sâkî-i zinde rûd
Bulur şevk-i câmınla 'Îsâ sürûd

Eger reşha-bâr olsan ol câmdan
Olur nâr-ı nîrân rehîn-i humud

Degil câm bu 'ârif-i câmdır
Olub neşve-mend-i şarâb-ı şühûd

Eder sekr-i hubb-ı İlâhî ile
Kıyâm u rükû' u sücûd u ku'ûd

Yine mestiyim bir 'aceb meclisin
Ki leb-teşne-i câmı çarh-ı kebûd

Humundan 'ayân hikmet-i mâ' u tıyn
Şarabında mevvâc-ı rûh-ı vücûd

Bunun katresini içse dîv-i racîm
Gelür Âdeme secde eylerdi zûd

Çeken öyle bir sâgar-ı cür'a dâr
Cebînin kılar vakf-ı cây-ı sücûd

Zemîn cây-ı cür'a velî rûh-ı mey
Semâvâta 'Îsâ-veş etmiş su'ûd

Bizi pây-der gil görür gerçi nâs
Cinân-menziliz zevk-yâb-ı hulûd

Cinân-ı buk'a-i mefhar-i enbiyâ
Tabîb-i halâyık Habîb-i Vedûd

Muhammed Nebî-i Ahmed Mustafâ
'Amîmü'l-kerem gevher-i genc-i cûd

Fürûzunda şem’-i şebistân Kuds
Şükûhunda şâh-ı melâ-ik cünûd

‘Arûs-ı harem-gâh-ı İzed ki eflâk
Döker farkına encümünden nukûd

Sipend-i kıbâbı ham-ı zülf-i hûr
Semend-i rikâbı sipihr-i ‘anûd

Sa’âdet-penâh öyle kim âsumân
Derinden eder iktisâb-ı su’ûd

Cihân tâbi’-i hükm-i kat’îsidir
Yedullah-ı şemşîr-i kişver-küşûd

Rüsûl müncezib nûr-ı dîdârına
Semâ-tâb hurşîd-i şebnem-rübûd

Tırâzende-i bezm-i mi’râc-ı şâh
Muhayyerdir ol bezm-i ‘işret füzûd

Ayağ altına düşdü sahbâ-yı nâb
Lebinden lebin buldu şîrîn sût

Libâsıdır “*El-fakru fahrî*”¹⁶⁰n’ola
Harîrin atub cismini yaksa dûd

Anın sûret-i sâfi maksûddur
Merâyâ ki tutmuş Hudâdan hudûd

O hâl-i latîf etse bast-ı füyûz
Döner Ka’be’ye Sumnât-ı Hünûd

Ger engüşt-i irşâdı lutf etmese
Ne mümkündü ‘âlemde hall-i ‘ukûd

Haber vermese Ser- itlakdan
Sülûk ehli etmezdi ref’-i kuyûd

Tahayyül kılan ravza-i pâkini
Sabâdan alur her nefes müşk u ’ûd

---

¹⁶⁰ Hadîs-i Şerîf: “*El-fakru fahrî ve bihi eftahiru.*”

Görürse eğer nergis ravzasın
Gelür baht-ı bîdâra çeşm-i rukûd

‘Azîmü’s-secâyâ güzîn-hasletâ
Eyâ rahmet-endâz-ı nâr-ı vukûd

Ne haddim ki dem-sâz-ı halkın olam
Ki sahrâ-yı rahmetde yokdur hudud

Reh-i da’vet içre kabulün idi
Cefa-yı Nasâr eza-yı Yehud

Senin çektiğin mihneti çekmedi
Mesihâ vü Mûsa vü Hârun u Hûd

Kasem kıldı Kur’an ile hulkuna
Bediüs-semâvât Rabb-i Vedûd

Elifler ki Kur’an’da ber-pâ’durur
Verir tâk-ı iclâlin için ’amud

Ser-i kûyunu tutdu *Memdûh*-ı zar
Zebanında ateş dehânında dûd

Ko yansın çerâğındır ol dâ’ima
Eder sûz-ı derd ile ‘arz-ı dürud

-8-

Na’t-ı Resûl-i Kibriyâ Sallallahu ’Aleyhi ve Sellem

Zenb imiş sâlik-i âgâha temennâ-yı vücûd
Vacip oldu bize Allah için ifna-yı vücud

Şu cihânın ki bilen aslını hiç-ender-hiç
Edemez hestî-i mev’hûm ile da’va-yı vücûd

“*Ittekû*”¹⁶¹ dikkati vâvâta olundu tahsis
El-hazer-levh-i dile eyleme imlâ-yı vücûd

Mevtle zâhir olur nükte-i “*En-nâsu niyâm*”¹⁶²
Seyr edersin ne çıkar gayet rû’ya-yı vücud

Söz yok ol ’arifi-i yektaya Cenâb-ı Vehhâb
Mahz-ı fazlından ederse eğer iksâ-yı vücûd

¹⁶¹ Maide Sûresi 35.Âyet (Korkun)

¹⁶² Hadîs-i Şerîf “En-nâsu niyâmun fe izâ mâtû intebehû”

Zevk-i 'irfânı olan minhu u bed' sırrından
"Ve ileyh" ile bulur merci' ü me'vâ-yı vücûd

Lây-hârî o olur mastaba-i lâhûtun
Lâ-ta' ayyünde bula keyf-i dü bâlâ-yı vücûd

Mest-i sahbâ-yı Eleste hele yek-sân görünür
Cüşîş-i câm-ı fenâ neş'e-i ûlâ-yı vücud

Ne belâlar sürerek geldi bu bezme insân
Dem-i "Kâlû" ¹⁶³da çeküb bâde-i mînâ-yı vücûd

Halkı etmişdi kazâ hâ'im-i tîh-i zulmet
Reşş-i' nûr eyledi amma yed-i beyzâ-yı vücûd

Dâne-çîn olmuş-idi mezra'a-i cennetden
Hoş görünse yeri var âdeme sahrâ-yı vücûd

Şerr ü noksân ile cehl oldu sîfât-ı 'ademin
Hayr u efdâl u kemâl ise 'atâyâ-yı vücûd

Birisi kabz-ı celâl ve birisi bast-ı cemâl
'Ademin cezrini medd eyledi deryâ-yı vücûd

"Külle yevmin hüve fî şe'nin" ¹⁶⁴me'alın fehm et
Vahdet-i sarfı 'ayan kıldı merâyâ-yı vücûd

Kara yer balçığı Allâh ne kudretdir bu
Şem'-i mihrâb sücûd etdi tecellâ-yı vücûd

Bir avuç toprağı billâh ne hikmetdir bu
Sâf-ı mir'at-ı şühûd eyledi sîma-yı vücûd

Hak senâsında lisân ise Kelîm-i hoş-tavr
Sînedir pertev-i esrâr ile Sînâ-yı vücûd

Yine berk urdu gönülde cezebât-ı Rahmân
'Arz-ı envâr-ı vücûd etdi süveydâ-yı vücûd

Kendiden geçdi gönül lücce-i tevhide dalıb
Yemmede gavvâs-sîfât eyledi ihfâ-yı vücûd

---

¹⁶³ A'râf Sûresi 172.Âyet(Dediler)

¹⁶⁴ Rahmân Sûresi 29.Âyet (O her gün yeni bir iştedir.)

Revnağ-ı devlet-i İskender'e hayret ne revâ
Bir nefesle gidicek safvet-i meclâ-yı vücûd

Bu nümâyîş ki olur Cemle 'ademden peydâ
Bilemem yok yere yâ Rab ne şu gavgâ-yı vücûd

Nefy ü isbât hudûs u kıdeme şâhiddir
Resm-i lâ-yı 'âdem ü hey'et-i illâ-yı vücûd

Satvet-i ba'sini 'âlemlere i'lândır hep
Yokdur gulgule-i hû-yı 'adem hâ-yı vücûd

O nebî kim şerefîn kıldı beyân sûre-i Kâf
Oldu çârûb-ı deri şeh-per-i 'ankâ-yı vücûd

"Kâbe kavseyn" keman sehm-i sa'âdet peykân
"Lî ma'a'l-lâh" nişân-ı çile-keş câ-yı vücûd

Menba'-ı ilm u hikem hâmil-i İsm-i A'zam
Ber-araf-sâz-ı 'adem kevkebe-bahşâ-yı vücûd

Şeh-i kudsî sipeh-i taht-geh-i hatmiyyet
Hâtem-i zahr-ı şerîfi ana tuğrâ-yı vücûd

Ol ki esmâsını ta'zim eyler ta'dâd
Arş u ferş ü kalem u levh-i mu'allâ-yı vücûd

Ahmed ü Hamid ü Mahmud u Muhammed ki odur
Ser- "*Hâ-mîm*"¹⁶⁵-i mübîn ayet-i kübrâ-yı vücûd

Südde-i merhâmeti sidre-i erbâb-ı kulub
Dergeh-i 'âtıfeti bâsıt-ı na'mâ-yı vücûd

Rahş-ı 'azmiyle zamân reh-rev-i peydâ-yı zuhûr
Nakş-ı pâyiyle zemin hâ'iz-i tamgâ-yı vücûd

Kalb-i kudsî-eseri çâr kitâba mikleb
Kâlib-ı enveri mikyâs-ı mücellâ-yı vücûd

Münbasit feyz-i cemâli-ile cihân lâ-reyb
Mürtebit cünbişine âlem-i bâlâ-yı vücûd

---

¹⁶⁵ Mü'min Sûresi 1. Âyet (Hâ-Mîm)

Lâ mekân küngüre-i kâh-ı celâl-i câhı
“Kün fe-kân” hürmetine etmede inşâ-yı vücûd

O fem-i muhsine mahsus zebân-dânî-i gayb
Nutm-ı cân bahşına vâbestedir ihyâ-yı vücûd

Zulümâtında kalırdı ademin Hızır-ı nebî
Çeşme-i cûdu eğer etmese irvâ-yı vücûd

Cebhe-i lem’a tırâzı ufuk-ı a’lâdır
Zülfünün her hamı bir leyle-i İsrâ-yı vücûd

Nâzenîn-i harem-i hâs-ı Hudâvend-i kerîm
Ey ceyb-i ihdâ-yı maksad-ı aksâ-yı vücûd

Zerredir Fâ’ik-i şeydâ yine mihrinden olur
Matla’-ı dîğerk ile tâb u fer-ârâ-yı vücûd

Olmadan ‘ayn-ı ‘adem vakf-ı temâşâ-yı vücûd
Seni seyr eyler idi Hazret-i Mevlâ-yı vücûd

Âhir-i hadd-i ebed haddine olmuşdur dâll
Evvel-i lafz-ı ezel kaddine îmâ-yı vücûd

Mâ ü tıyn beynini fark eylememişdi Âdem
Kurb-ı Hak’da sen ederdin yine i’lâ-yı vücûd

Seng-i bâb-ı harem-i muhteremin cevher-i cân
Hâk-i pâk-ı kadem-i akdemin eczâ-yı vücûd

Şöyle müştâk-ı cemâlin olub ervâh gelür
Tengdir cilvesine sâha-i pehnâ-yı vücûd
Hılkatin velvele-i sahn-ı serây-ı ervâh
Rihletin zelzele-i tâk-ı müheyyâ-yı vücûd

Tûbî-i kâmetinin sâye dahi âşıkdır
Hatve-ber hatve yolunda eder imhâ-yı vücûd

Ol kadar gayret-i Hak mislini kılmış ma’dum
Olmadı zıll-ı latîfnde pezîra-yı vücûd

Enbiyâ ‘âleme senden n’olâ gelse akdem
Oldu tebşîrin için her biri güyâ-yı vücûd

Sonradan rûh-ı revân hükmünü icrâ eyler
İbtidâ halk olunur gerçi ki a’zâ-yı vücûd

Hâsılı hâsıl edince sen ey fahr-ı rüsûl
Niçe bin sûrete girmişdi heyûlâ-yı vücûd

Bulmasa cevher-i zâtınla cihân ârâyîş
Âşikâr olmaz idi kenz-i Güher-zây-yı vücûd

Çâr yârin ki hakîkatde anâsır gibidir
Hasaneyn oldu meger dîde-i bînâ-yı vücûd

Feyz-i na'tın beni hallâk-ı ma'ânî kıldı
Edeyim hak bu ki 'Îsâ sıfat ihyâ-yı vücûd

Nûr-ı 'aşkınla bekâ buldu dil-i sâf yine
Eyledim şevk ile âyinede peydâ-yı vücûd

Yâ Nebî cânımı al sende emânet kalsın
'Azraîl eylemeden batş ile yağmâ-yı vücûd

Edip ol demde ta'ayyün "*Nükire fi'n-nâkûr*"¹⁶⁶
Dest-i pür zûr-ı Sirâfil'e düşe nây-yı vücûd

Kıl şefâ'at bana söyletme meded 'isyânım
Çünkü mahşerde gelür nutka ser-â-pâ-yı vücûd

Rûh-ı pür-nûruna envâ'-ı nihayet ere tâ
Vech-i mutlak ola mir'at-ı musaffâ-yı vücûd

-9-

Na't-ı Seyyidü'l-enbiyâ 'Aleyhi's-selâm
Berk ile saçmakda ağzından alevler âsumân
Sanki olmuşdur yedi başlı bir ejder âsumân

Kehkeşân-ı pertev-efşân kim olur her şeb bedid
Bestedir zencîre mânend-i gazanfer âsumân

Rûz-ı rûşende giyer bir sebz-câme Hızr-var
Leyl-i zulmânîde hem-hâl-i Sikender âsumân

Gâh Şâm u gâh Aydın semtine pertev verir
Rûz u şeb şevkinden eyler seyr-i kişver âsumân

Hıyre-çeşmân fark ederler mi neden leyl ü nehâr
Mâh u hurşîd ile olur tâb-güster âsumân

---

¹⁶⁶ Müddessir Sûresi 8-9. Âyetler (O boru bir öttürüldü mü...)

‘Aşkî bir nâ-mihribânın gömgök etmiş çehresin
Bezl eder yolunda ânın sîm ile zer âsumân

Bir murassa’ tâc ile çıkdı kamer Dârâ gibi
Her şihâbı kıldı peyk-i şu’le-peyker âsumân

Neyyir-i tâbân değil ebr-i sefîdinde nihân
Hıfz eder gül-penbede sihr ile ahker âsumân

Bir musanna’ şekl ile bir nev-sifâl olmuş zemin
Anda rengîn sünbül-i pür-bû-yı katmer âsumân

Halenin etrafını fecr-i şimâlî kaplamış
Deste güldür kim eder tezyîn-i çenber âsumân

Bend idüp kavs-i kuzahdan bir kemer mâ-beynine
Hâki bârân ile kıldı gark-ı Kevser âsumân

Hikmet-i “*El-leyletü hublâ*” zuhûr etdi bu şeb
Zühre-i zehrâya oldu çünkü mâder âsumân

Mihr ü meh nur iktibâs etmekde zi’n-nûreynden
Tâlib-i bast-ı latîf-i rûh-ı Hayy’dır âsumân

Nûr-ı îmân ile memlû sîne-i Sıddîk subh
El-hak olmuş sâlik-i din-i peyem-ber âsumân

Derd ile şu hâk-dâna eylemiş vaz’-ı cebin
Beyt-i fahru’l-enbiyâya secde eyler âsumân

Sahibü’l-mi’rac sultân-ı rüsûl kim tâ ezel
Ser-“*Levlâk*” ile buldu fer-i evfer âsumân

Ahmed-i mürsel mürebbî-i semâvât-ı ‘âlâ
İsm-i pâkin râh-ber kılmış melekler âsumân

“*Lî ma’a’l-lâh*”¹⁶⁷ tâc-ı sultân-ı kevâkib-kevkebe
Mevkib-i mes’ûdîna zer-dûz-ı çâder âsumân

Şem’-i şeb-pîrâ-yı İsrâ kim sabah-ı haşre dek
Bezm-i iclâlinde fânûs-ı müdevver âsumân

Padişâh-ı kişver-efrûz-ı sa’adet kim bulur
İntisâb-ı dergahinden sa’d-ı ekber âsumân

---

¹⁶⁷ Hadîs-i Şerîf

Olmuş ashâbı nücûm-ı ihtidâ ‘âlemlere
‘Âleme göstermesün isterse ahter âsumân

Rahmet-i Hak’dır yüzü suyuyla halk oldu cihân
Ebri elbette tutar ol mâha ber-ser âsumân

Ebr ile etmez kanâ’at hizmetinde sû-be-sû
Arza bârân-rîz olur sakâya benzer âsumân

Ravza-i cennet-tıraz-ı mefhar-ı kevneynde
Oldu reng-âmîz bir tâvûs-ı hoş-per âsumân

Ravza ammâ nahl-i ser-sebz ü zümür-rüd-fâmının
Sâyesinde buldu bir sahrâ-yı ahdar âsumân

Ravza amma hâki ‘anberdir has u hâşâki ‘ud
Zerre gerdin rüzgâra tuhfe eyler âsumân

Gird-bâd-ı kûyu oldukça girîbân-gîr-i evc
Tûde tûde hâsıl eyler müşk-i ezfer âsumân

Hüsrev-i mülk-i mekârimdir serây-ı câhına
‘Acz ile vermiş hilâli halka-i der âsumân

Kulzüm-i kudretde olmuşdur o ruh-ı Nûh için
Keşî-i nüh bâd-bân-ı heft-lenger âsumân

Heşt pâye süllem-i kasr-ı visâlidir behişt
Buldu yümn-i makdeminden zîb ü zîver âsumân

Etmeseydi ‘ilm-i a’lâsından istimdâd eğer
Hazret-i İdris’e olmazdı müyesser âsumân

Bulmasa ecrâm-ı ‘ulvî şems-i feyzinden fûruğ
Tâb-ı fazlından ziyâ-dâr olmasa ger âsumân

Necm ü mâh olur idi gâv-ı zemîne mîh ü na’l
Çâh-ı zulmet görünürdü dehre yek-ser âsumân
Nur-ı vechi olsa ârâyîş-fezâ-yı bâğ u râğ
Berk-i pürt-âbı ederdî verd-i ahmer âsumân

Berk-i kahrı olsa ammâ kim şerer-bâr-ı bürûz
Mahv olurdu nâr içinde çün semender âsumân

Nîm-hand eylerse eflâke leb-i şîrin-teri
Yağdırır bârân u berfin şîr ü şeker âsumân

Katresi erse lu'âbından dehân-ı pâkinin
Kesb ederdi hey'eti kand-i mükerrer âsumân

Sidre-sâye lâ-mekân-pâye ziyâ-yı 'arş u ferş
Ey cemâl-i bâ-kemâlinden münevver âsumân

Sensin ol âyîne-i dîdâr-ı zât-ı Kibriyâ
Sırrını idrâkde hayrân u muztarr âsumân

'Ahd-i 'adlin verdi eyyâm-ı İlâhi'den nişan
Feyzini kıldı sebük-rûhâna rehber âsumân

Eyledin ol şeb ki 'azm-i bezm-i hâs-ı Zü'l-celâl
Doldu envâr-ı tecellîden ser-â-ser âsumân

Eyledi keff-i kerîmin arzı kân-ı pür-güher
Kat kat oldu lutfuna hakkâ ki mazhar âsumân

Yerde bulmuşdur seni gökte ararken Cebre'il
Yâdına gelmezse lâyük tâ-be-mahşer âsumân

Cismini hâk etdi Âdem pâyine yüz sürmeğe
Oldu mihrinle Mesîh-i Meryem'e yer âsumân

Şah-bâz-ı lâ-mekânîdir mübarek gözlerin
Pençe-i müjgânına düşmüş kebûter âsumân

Mihr ü mehden bağlayub iki kedû olmaktadır
Bahr-ı tûfân-cûş-ı 'aşkında şinâver âsumân

'Arz-ı keçkûl-i hilâl eyler ümîd-i lutf ile
Dergeh-i cûdunda şâhım bir kalender âsumân

Hâlet-i mi'racı yâd etdikçe ey *Memdûh* olur
Perde-i çeşm-i kebûdumda musavver âsumân

Muhtefîdir dâğ-ı sûzânımda yüz bin âfitâb
Dûd-ı âhım âsumân üstünde diger âsumân

Kilk-i zerrîn-kâr envâr ile tâ kim eyleye
Mû'cizât-ı Ahmedî'yi sebt-i defter âsumân

Kurs-ı mâhı sad selâm ile yakub kerrûbiyân
Buk'a-i pâk-i Nebî'de tutâ micmer âsumân

Dîde-i a'dâ-yı bî-îmânına ol hazretin
Göstere Mirrîh ile pür-hûn hançer âsumân

Lîk ser-mestân-ı bezm-i hâsına ta'zîm idüb
Bir ayağ üzre suna leb rîz sâgar âsumân

-10-

Kasîde-i Rûh u Cism Der Vâsf-ı Resûl-i Ekrem Sallallahu ‘ Aleyhi ve Sellem

Ey eden rûha bekâ-yı ebedîyi ihsân
Cismi feyfâ-yı fenâ hâk eyler yek-sân

Rûh cüyende-i cû-bâr-ı çemen-zâr-ı vücûb
Cism püyende-i hâşâkistân-ı imkân

Revh-i rûha “*Ve nefahu*”¹⁶⁸ demidir bir şemme
Feyz-i “*Hammertu*”¹⁶⁹ verir mâye-i cisme reyhân

Lem’a lem’a erişür rûha ziyâ-yı vuslat
Zerre zerre ayırır cismi hecîr-i hicrân

Rûh itlâk ile mebhût-ı sâfâ-yı lâhût
Kayd-ı nâsût ile cism oldu kesâfet-ünvân

Dest-i Cibrîl iken râh-dih-i râhe-i rûh
Cism-i berhem-zede güsterde-i hâmûn-ı hevân

Beyt-i ma'mûr gibi rûh ise mescûd-ı sürüş
Mülk-i mağmûr gibi cism ise câ-yı virân

Dağlar kaldıramaz bâr-ı emanetdir bu
Cism olur padişeh-i rûha velî taht-ı revân

Sâf bir âyinedir rûh ile cism-i âdem
Ser- ihfâsı şühûdunda melâ'ik hayrân

Dâm pürdür melekiyyetde makâm-ı ma'lûm
Lâ-mekâna beşeriyyetde eder cân tayerân

Bakmadı cismine tecrîdi tutub Rûhullah
Dîdeden ânın için rûh-misâl olmadı nihân
Cismle rûhda seyret “*Merace'l-bahreyn*”¹⁷⁰;
Mevc urur “*Beynehümâ*”¹⁷¹ da hikem-i “*Yeltakiyan*”¹⁷²

¹⁶⁸ Hicr Sûresi 29.Âyet (Ve üflediğim vakit)

¹⁶⁹ Hadîs-i Şerîf: “*Ve hammertu tıynetü âdeme bi-yedeyyi erba'ine şabâhan*”

¹⁷⁰ Rahmân Sûresi 19.Âyet (İki denizi salıvermiş)

Mahremân-ı harem-i hâs-ı Hudâ kılmadılar
Cism-i meşhûd gibi sırrını rûhun i'lan

Rûhdan sormuş-idi bir niçe ten-perverler
Emr-i Bârî'yi beyân etdi Resûl-i zî-şân

Mehbit-i vahy-i Hûdâ nûr-ı hüdâ rûhû'r-rûh
Neyyir-i subh-ı bekâ tâb u fer-i cism-i cihân

Server her-dü serâ masdar-ı Ser- İsrâ
Cism ile oldu nihân hâne-i mi'râca revân

Tac-bahşende-i kevneyn melâzû's-kaleyn
Cism-ü cân vermededirler yoluna ins ile cân

Cümleten yek-ten olub eyledi hizmet ashâb
Tutdı cân hakkı ile dînini ehl-i îmân

Cisminin gölgesi düşmezse n'ola yeryüzüne
Rûh-ı mahz idi o mahbûb-ı Hudâ-yı mennân

Şâyed âzürde olur cism-i latîfi diyerek
Hıfzına Rûhu'l-emîn Hak'dan alırdı fermân

Cissmidir illet-i gâ'ıye-i hilkat çün kim
Asfiyâ rûh-ı şerifiyle bulurlar dermân

Gün yüzünden göğe 'azmeyledi cismiyle Mesîh
Hikmetin rûhunu keşfetti Cenâb-ı Lokmân

Cism-i mevtaya ki cân verdi Cenâb-ı 'İsa
Zâtının bâ'is-i ihyâsı Nebiyy-i Sübhân

Can katan cismine Hızır'ın leb-i can-perveridir
Yoksa bu zulmet içinde kanı âb-ı hayvân

Mazhar-ı Hayy-ı ebeddir cesed-i muhteremi
Çeşm-i cân ile bunu rû'yet eder zinde-dilân

Rûh için mevt-i irâdî-yi buyurmazdı Resûl
Kat'-ı şeh-râh-ı bekâ cisme olaydı âsân

---

¹⁷¹ Rahmân Sûresi 20. Âyet (Aralarında vardır)

¹⁷² Rahmân Sûresi 19.Âyet (Birbirine kavuşuyorlar)

Emr-i Mevlâ'yı gözet can bula cismin her dem
Emr-i Hak'dır dedi rûha o Nebiyy-i Rahmân

Ebr-i nefste ede can murgu ki 'arşa pervâz
Lâne-i cisme takayyüdle ne buldu insan

Rûhuma oldu gıda na't-ı şehen-şâh-ı rusûl
'Aşkla mahv-ı vücûd eyleyeyim geldi zamân

Edelim ravzasına 'arz-ı selâm ey *Memdûh*
Hâk-i pâk-i şeh-i kevneyne fedâ cismle cân

-11-

Na't-ı Nebî-i Hudâ Aleyhi Ekmeli't-tehâyâ

Âşıkam mahv-ı sûz-ı tâb dilem

Sâdıkam subh-ı afitâb-ı dilem

Nûh-ı nevvâh-ı keştî-i 'aşkem

Mevc-i tûfân-ı ıztırâb dilem

"*Yevme tüble's-serâir*"¹⁷³-i sırrım

Mahşerem şûr bî-hisâb dilem

Veled-i kalb-i ehl-i irşâdem

Revnâk-ı 'âlem-i şebâb dilem

Gerdenim tavk-ı 'aşka bend oldu

Halka-i kemterîn-i bâb dilem

Yine bir bâba bendeyim ânda

Nâ'il-i ni'met cenâb dilem

Bana kurbân olur musun dedi 'aşk

Can hitâbın işit cevâb dilem

İşte başım bu yolda ruh feda

Tâbi'-i re'y-i bâ-savâb-ı dilem

Katre eşkimde bin süveyda var

Âteş-i 'aşkla müzâb dilem

Feyz alur âsumân gubârımdan

Hâk-i şeh-râh-ı Bu-türâb dilem

---

¹⁷³ Târik Süresi 9.Âyet (Bütün sırlar, yoklanacağı gün)

Câm-ı gül-gûnu neyleyim sâkî
Mest-i lâ-yâ'kıl-ı şarâb dilem

Nukl-i bezme ne minnetim kaldı
Nemek- âvürde-i kebâb dilem

Girye vü 'aşk âb u dânemdir
Hoş-nigeh-bân-ı âsiyâb dilem

Dâğ-veş penbelerde pinhânım
Mihr-i rahşende-i sehâb dilem

Ey felek benden ihtirâz eyle
Tîğ-i âhım ki der-kırâb dilem

Sîne-sûzân hâl-i cânânem
Berk-i şeb-tâb-ı iltihâb dilem

Câ-yı âsâyişim ki gamzesidir
Fitneyim hânümân-ı harâb dilem

Va'd-ı kemmûn vuslatıyla gehi
Bâdi-i cûşîş-i serâb dilem

Kan akar dîdeden nigârım için
Nakş-ı kilik-i kaza-hizâb dilem

'Ukde-i hâtır oldu gîysûsu
Âh kim vakf-ı pîç tâb dilem

Turre hem reng-i şâm-ı İsrâ'dır
Nazar-endâz-ı mâh-tâb dilem

Şeb-i mi'râcî kim hayâl ederim
Turfe hâmuş-ı incizâb dilem

Na't-ı şâhen-seh-i rüsülde veli
Dem-be-dem mazhar-ı hitâb dilem

Fahr-ı kevneyn Ahmed-i mürsel
Kim senâsıyle kam-yâb dilem

Âsitân-ı şeref-medârında
Fezle mâlik-i nisâb dilem

Merhâba bâr-gâh-ı ‘arş-mümâss
Ki harîminde feyz-yâb dilem

Derd-i hasretle kûyun andıkça
Nev-berîd-i zaman şitâb dilem

Giderim lâ-mekâna dek billâh
Nûr-ı da’vât-ı müstecâb dilem

Ravzasın yâd idüb o sultânın
İtr-ı şâhî câme-hâb dilem

Vasf-ı hulk-ı latîfin eyleyli
Bû-yı can-perver-i gül-âb dilem

Pençe-i âfitâb mihrinden
Harık-ı zulmet-i hicâb dilem

Gün yüzü subh-veş açıldıkça
Dest ber-efgen-i nikâb dilem

Bana cennet safasıdır vechi
Dâğ-ı pîşâni-i ‘azâb dilem

Kâmet-i nûr-bahş-ı cân olalı
Hulle-bâf-ı cinân-me’âb dilem

“Leyse fî cübbetî vücûd sivâh”
Lâbis-i sündüs-i siyâb dilem

Kand-ı evsâfidır zebânımda
Çâşnî -senc-i şehd-i nâb dilem

Âyet-i na’tı eyledim ezber
Ser-be-pîş-âver-i kitâb dilem

Medhi ammâ yine ne haddimdir
Bilürem lâyıık-ı ‘itâb dilem

Lîk o Mahbûb-ı Hakk’ın ey Memdûh
‘Afv u lutfuyla behre-yâb dilem

-12-

Na't-ı Seyyidü'l-beşer Salavâ Aleyh Mâ Tala'a'ş-şems ve'l-kamer

Seher dâmân-ı Meryem-veş mutahhar

Mesîh-i mihr handân u münevver

Kadeh hurşîd-ü gerdun bezm-i Cemşid

Şafak sahbâ seher sâkî-i hoş-ter

Seher sûret nümâ-yı rû-yı eyyâm

Sipihr âyîne vü hurşîd cevher

Seher çün ihtirâka noktadır hûr

Felek-mânend mir'at-ı mûka'ar

'Aceb câ-yı temâşâdır seher-gâh

Tutar can-bâzı mihre çarh çenber

Seher sünbûlsitândır mihr âhû

Sehâb-ı rû-siyeh mû-yı mu'anber

Seher atmış peleng-i ebre pençe

Güneş pertâb idüb misl-i gazanfer

Seher bir sîne-çâk abdal-ı dil-sûz

Başında âfitâbe mihr-i enver

Seher devrâna girmiş mevlevî çarh

Güneş anda Cenâb'-ı Şems'e benzer

Seher ser-pençe-i mihr oldu gûya

Yed-i beyzâ-yı Mûsa'ya berâber

Seher nûr-ı Îlâhî eyler işrâk

Bu sır rûşen-dilâna günden azher

Seher meftûhdur ebvâb-ı rahmet

Ki her zerre olur mihr ile hem-ser

Seher bir pîr-i nûrânî likâdır

Cebîni şemsden pür-tâb u pür-fer

Delîlim âfitâb-ı 'âlem ârâ

Seher-hîzan olur envâra mazhar

Seher rûhâniyân bâb-ı Nebi'de

Ederler sûre-i “*Ve’ş-şems*”¹⁷⁴ ezber

Habîb-i mihrîbân-ı Hazret-i Hak
Meded-fermâ-yı hevl-i subh-ı mahşer

Seher-i har-geh-i şeh-i hurşîd-envar
Kamerdir ki medâr-ı sa’d-ı ekber

Dıraşân mihr-i subh-ı sâdıkü’l-kavl
Fürûzan şem’-i şeb-pîrâ-yı seb-der

Cenâb-ı Ahmed-i mürsel ki hurşîd
Derinden her seher deryûze eyler

Kıbâb-ı kudretinde mihr şemse
Fezâ-yı ‘izzetinde subh çâder

Şebistânında pervîn deste sünbül
Gülistânında bir gül mihr-i hâver

Cemâlinden karar-ı subh-ı nâlân
Celâlinden ‘izâr-ı mihr-i asfer

Hırâm-ı dil-sitânı mihr-âsâr
Ruhâm-ı asitânı subha masdar

Safâ-yı bezm ile subh-ı tecellâ
Vefâ-yı ‘azm ile hurşîde rehber

Berr-i berrâkı subh-ı rûh-pertev
Dür-i cevzâ-nitâkı yûh-perver

Ser-i engüştü mesîl çeşme-i hûr
Dem-i subh ayasında mihr muztar

Açılsa kefi ol dem açılır subh
Mübârek nakş-ı pâyı mihr-manzar

Bulaydı hâk-i pâyin mihr-i tâban
Seher sahk eylemezdi müşk-i ezfer

---

¹⁷⁴ Şems Sûresi 1.Âyet (Andolsun güneşe)

Gubâr-ı kûyın alsa neyyir-i subh
Olurdu geçdiği yer ma'den-i zer

Kıyâmından seher mihr olsa ser-germ
Biterdi sâyesinde nahl-ı 'ar'ar

Nice hasmı şebihûn eylesün kim
Seher urur şu'â'-ı şems-i şeş-per

Çıkarmaz hasmını gerdûn sabâha
Verir mâh-ı neve hurşîd hançer

Seher feyfâsının mihrinle eflâk
Ziyâ kesb eylemişdir pâ-y-tâ-ser

Seher ey âfitâb-ı burc-ı "*Levlâk*"
Kalem tutsam nu'ûtun yazmağa ger

Olur neyyir devât u subh safha
Reg-i ebr-i bahârı târ-ı mîstar

Bugün bakmam sipihre pâ-yım üzre
Seher-i ferş etse de yâkût-ı ahmer

Yine şirîn-mezâk-ı mihr ü 'aşkım
Seher 'aks alsa tab'ımdan felekler

Olur billûr kâse subh-ı şeffâf
Sanurlar mihrî anda gül-be-şeker

Seher tâ ravza-i Peygamberî'de
Elinde gezdire hurşîd mücmer

Salâta başla *Fa'ik* mihr-i feyz ol
Seher tesbîh murg-ı çemen-ber

-12-

Na't-ı Resûl-i Rabb-i Celîl Salla'l-lâhu 'Aleyhi ve Sellem

Encüm-i tâbân yine oldu bu şeb pertev-feşân
Müncelî elvâh-ı zerrîn-i sarây-ı âsumân

Sâgar-ı elmas-tırâş-ı âfitâb olmuş şikest
Rîzelerden sahn-ı gerdun kevkeb etmişdir 'ayân

Kâse-i mâha turunc-ı mihri sıkılmış dest-i çarh
Atlasında lîk yer yer katreler kalmış nişân

Lânesinden uçdu tâvûs-ı cihân-efrûz-ı rûz
Zîr-i bâl-i zâğ-ı şebde Beyzeler oldu nihân

Dûd-ı şebden necm-i tâbân gösterir zenbûr-ı sürh
‘Aynıdır kat kat ten-i sûrah-ı mûmun âsumân

Tâk-ı çarha perde çekmiş şeb misâl-i ‘ankebut
Niçe bin asfer zebânı sayd u bend için hemân

Mevc-i şeb bahr-ı siyâh u câ-be-câ encüm habab
Buldu hoş yıldız hevâsın keşf-i nüh-bâd-bân

Kâtib-i kudret meger müsvedde-i leyl üstüne
Etmiş altun rengini rizân değıldir ahterân

Ka’be’dir gerdûn siyeh pûşîdesi bâ-şâm-ı şâm
Her şihâb-ı şu’le-fermâ anda zerrîn nâvdân

Hâsıl etdi levn-i gül-biz şafak-ı şebden sevâd
Müşk-i nâb olur niyahet hûn-ı-nâf-ı âhuvân

Hâlesiyle mâh bir kumrîye benzer tavk-dâr
Serv-i sîm-i kehkeşân üstünde tutmuş âşiyân

Sa’at hurşîdî der-ceyb-i zemîn etmiş sipihr
Kalmış altun kösteğı meydanda sanma Kehkeşân

Cünbiş-i ceys-i nücûma eyledim dikkat bu şeb
Resm-i garrâ-yı gazâ-yı Bedr’i almış âsumân

Hep o nur-ı mutlakın evsâfidır kim bast eder
Târem-i vâlâ-yı encümden bulub devrân zebân

Neyyir-i “*Ve’n-necm*” -¹⁷⁵ahter kevkebe bahş-ı beşer
Leyletü’l-isrâ kamer mahbûb Rabb-i müste’ân

Rûz-efrûz-ı risâlet âfitâb şeş-cihet
Bedr-i dirahşân nübüvvet nûr-ı çeşm-i ins ü cân

---

¹⁷⁵ Necm Sûresi 1. Âyet(Yıldıza andolsun ki...)

Lem'a-pâş-ı "Lâ tehaf" ¹⁷⁶ mişkât-ı remz-i "Men 'aref" ¹⁷⁷
Fürû-pâş-ı dûş-ı Refref şeh-süvâr-ı la-mekân

Nergis-i bîniş-güdâz-ı bağ-ı "Mâ zâga'l-basar" ¹⁷⁸
Gonca-i evvel-i bahâr ümmet-i âhir zamân

Ahmed-i mürsel Habîb-i zât-ı Hakk-ı izz ü cell
Hâdî-i ervâh-ı ekmele bâdî-i halk-ı cihân

Çarh-ı çârümde Mesîhâ mihrinin âvâresi
Gül cemâli Hızra cennetden bedel bir bûsitan

Âyasında mâh-ı gerdûn mesel-i cevzâ sîne-çâk
Pençesiyle mihrî kıldı vakfe-gîr-i âsumân

Na't- hân-ı mescid-i kudsîsi Cibril-i Emîn
Gûş-ı hûşunda hitâb-ı lâ-yezâlîdir ezan

Zeng-i bâl-ı murg-ı lâhûtu eder bâng-i ceres
Lâ-mekândan 'âlem-i hisse gelen bir kârubân

İçdiler âb-ı hayâtı parmağından sû-be-sû
Zât-ı pâki mu'cizât ile müşârûn bi'lbenân

Fıtrat-ı İslam her mevlûdü istikbâl eder
Ol kadar buldu hidâyet sâyesiyle bu cihân

Seng-dil ta'biri tahkîr-i ehaffdır kâfire
Feyz-i tasdîk-i nübüvvet vermiş ahcâra lisân

Kulzüm-i kurb-ı Hudâ'da zâtıdır dürr-i yetim
Enbiyâ gerçi lâl olmuş o bahre bî-gümân

Vasf-ı gisûsunda ermişdir şeb-i Kadr'e kalem
"Matla'i'l-fecr" ¹⁷⁹-i sa'âdet zâhir oldu nâgehân

Medd-i Bismillâh ebrû-yı latîfinden 'ayân
Mîm-i Rahmân u Rahîm ism-i şerifinde nihân

Masdar-ı envâr-ı vahdetdir o sadr-ı tâb-nâk
Mevrid-i esrâr-ı gayb-ı Kibriya'dır ol dehân

¹⁷⁶ Hûd Sûresi 70. Âyet (Korkma)

¹⁷⁷ Hadîs-i Şerîf: "Men 'arefe nefsehu fekad 'arefe rabbehu"

¹⁷⁸ Necm Sûresi 17. Âyet ((Peygamberin)gözü şaşmadı)

¹⁷⁹ Kadir Sûresi 5. Âyet (Tan yeri ağarınca kadar)

Zıll-ı nâ-meşhûd-ı kaddi meş'al-i râh-ı şuhûd
Pertev-i memdûd-ı haddi şem'-i cem'-i kudsiyân

Dide-i hak-bînine nûr-ı hüviyyet merdümün
Berk-ı sûret-sûz rü'yet-i vechine âyine-dân

Gayretinden huldü koymuş arza salmış başını
Bi'at-ı Rıdvânı seyrettikde Tûbâ-yı cinân

Yâ Rasulallah hasret-i dûzah-âver derdle
Murgdur uçmak diler 'aşkınla cân-ı nâ-tüvân

Tâ ki her şeb câmi'i nüh kubbe-i eflâkda
Sûre-i "Ve'n-necm"¹⁸⁰ tefsîr eyledikce fark-dân

Fa'ik-i mahzûn bulsun feyz-i na'tünden safâ
Ol mübarek ravzaya cû-yı selâm olsun revân

[MUSAMMATLAR]

Tahmîs-i Kasîde-i Na'tiyye-i Nef'î Gafara'l-lâhu Zünûbehu

-I-

Ser- lâhûtum nidâ-yı lâ-mekânîdir sözüm
Rûh-ı kudsüm mahz-ı feyz-i kudsiyânîdir sözüm
Hall-i ma'nâ-yı rümûz-ı "Kün fe-kânî"dir sözüm
'Ukde-i ser-rişte-i râz-ı nihânîdir sözüm
Sîlk-i tesbîh-i dür-i Seb'a'l-mesânî'dir sözüm

-II-

Tab'im ol 'ummân-ı ma'nâdır âna olmaz kenâr
Cûşîşinden oldu asdâf-ı hakâyık âşikâr
Görünür mevcinde hûşe hûşe dürr-i tâb-dâr
Bir güherdir kim nazîrin görmemiştir rüzgâr
Rüzgâra 'âlem-i gayb armağanıdır sözüm

-III-

Kıymet-i güftârımı gerdûn ammâ bilmemiş
Kuvvet-i efkârımı hâlâ vü hâlâ bilmemiş
Gam değildir kadrimi sen tut ki dünyâ bilmemiş
Rüzgâr ihsânımı bilmiş benim yâ bilmemiş
'Âleme feyz-i hayât-ı câvidânîdir sözüm

-IV-

Hânîs olmam Hazret-i Mevlâ'ya kılsam da kasem

¹⁸⁰ Necm Sûresi 1. Âyet (Yıldıza andolsun ki...)

“*Küntü kenz*”¹⁸¹ in mazharıyım münbasit lutfumla yemm
Tab’-ı gevher-bârımın meddâhıdır cümle ümem
Ehl olan kadrin bilür ben cevherim medh eylemem
‘Âlemin ser-mâye-i deryâ vü kânıdır sözüm

-V-

Nûr-ı nazmım kevkeb-i derrîyi etmişdir hacel
Hüsrev-i endîşeme gûyâ ki bir gencîne dil
Tâb-ı ‘irfân cevher-i nutkumdan olmaz munfasıl
Bî-garaz bir cevher-i sâfîdir ammâ muttasıl
Ehl-i tab’ın zîver-i tîğ ü sinânıdır sözüm

-VI-

Matla’ımdır âfitâbı âsumânın dâ’ima
Reşki var âsârıma rûşen-dilânın dâ-ima
Dâniş-efrûzân-ı ser-bezm-i beyânın dâ-ima
Ya’ni kim endîşe-sencân-ı cihânın dâ’ima
Hem sarîr-i kilki hem vird-i zebânıdır sözüm

-VII-

Nâvek-endâzım bugün girmez benim yayım ele
Kahramân olursa da kâdir midir pâyım çele
Var iken şemşîr-i kilkim karşıma yâ kim gele
Bir benim gibi ciger-dâr ehl-i tab’ olmaz hele
Cevher-i tîğ-i kazâ-yı nâ-gehânîdir sözüm

-VIII-

Hasr u vakf etdim bu çarh-ı bîsütünü tîşeme
Seher idüb koydum turunc-ı âfitabı şîşeme
Her perî-rû seyr ile hayretde kaldı pîşeme
Gamze-i dilber n’ola reşk eylese endîşeme
Hırz-ı bâzû-yı dil-i sâhib-kırânîdir sözüm

-IX-

Hüsn-i hûr-I cennetü’l-me’vâ ki bîkr-i fikrimin
Sâf bir mir’âtıdır hâlâ ki bîkr-i fikrimin
Dâyesidir Meryem-i ma’nâ ki bîkr-i fikrimin
Ol kadar pür-şîvedir gûya ki bîkr-i fikrimin
Gamze-i mürd-efgen nâ-mihribânîdir sözüm.

-X-

Çünkü envâr-ı tecellî ile oldum kâm-kâr
Müncelîdir tıynetimde lutf-ı pâk-i Kird-kâr

---

¹⁸¹ Hadîs-i Kudsi: “küntü kenzen mahfiyyen fe-ahbebtü en u’refe fe-halakte’l halka lî u’ref”

Bir avuç toprak isem de yine feyzim âşikâr
Hâk-i pâyim sürme eylerse aceb mi rüzgâr
‘Unsur-ı rûh-ı Kemâl-i İsfâhanî’dir sözüm

-XI-

Can fedâdır hâs sohbetle geçen her bir deme
Fazl-ı sarf-ı Kibriyâ’dır nutk-ı zât-ı âdeme
N’ola ahlâk-ı İlâhî’den vurursam demdeme
İşte Hallâk-ı Ma’ânî şimdi geldi ‘âleme
Gûş edin âsârını kim tercümânıdır sözüm

-XII-

Sayd için murg-ı hayâlî şah-baz aldım kola
Vâdî-i pehnâ-yı ma’nâyı bulub girdim yola
Rahş-ı gül-gûn rakş-ı kilki oynadub sağa sola
Sonra gelsem dehre Hallâk-ı Ma’ânîden n’ola
Kâlib-ı huşk-i hayâle rûh-ı sânîdir sözüm

-XIII-

Ol Kelîm’im Tûr-ı kalb oldu fezâ-yı Eymen’im
Nağme-i “*İnnî ena’l-lâh*”¹⁸² ile pür pîrâmenim
Bir zebân olmuş eder tesbîh her mûy-ı tenim
Nüktede âlem harîf olmaz bana gûyâ benim
Her ne söylersem cevâb-ı “*Len terânî*”¹⁸³dir sözüm

-XIV-

Zikr eder Mevlâ’yı Dâvud-ı dilimle kûhlar
“*Yâ cibâlî evvibî*”¹⁸⁴ ye mazhar olmuş can meger
Kubbe-i eflâke sayham öyle etmiş kim eser
Her ne söylersem kazâ mazmûnunu isbât eder
Ânı bilmez ki hitâb-ı imtihânîdir sözüm

-XV-

Beyt-i ma’mûr âna derler seyreden gözler dola
Kudsiyânı dâ’ima havl ü harîminde bula
Söz bilen söz dinleyen erbâb-ı hâle ‘aşk ola
Hâsid-i keç-rev hayâle râst gelmezse n’ola
Ehl-i dil yârâna her dem yâr-ı cânîdir sözüm

-XVI-

Hüsrev’im Hâkânî’yim zîb-i zamân-ı ma’nâyım
Revnak-ı dîhim-i himmet Cem-nişân-ı ma’nâyım
Zîver-i evreng-i vâlâ-yı beyân-ı ma’nâyım

¹⁸² Kasas Sûresi 30. Âyet (Benim. Ben Allah)

¹⁸³ A’râf Sûresi 143. Âyet (Beni kesinlikle göremezsin)

¹⁸⁴ Sebe Sûresi 10. Âyet (Ey dağlar! Tesbih edin)

Ben cihân-ârâ şehen-şâh-ı cihân-ı ma'nâyım
Sözlerin de pâdişâh-ı kâmurânıdır sözüm

-XVII-

Titredi Behrâm'ı pîşimde cihân-ı heybetin
Zûr-ı ser-pençemle ibtâl oldu hükmü kuvvetin
Tığ-i ateş-tâbıdır bu sanki dest-i kudretin
Ol kadar dil-dûzdur gûya ki bir şûh âfetin
Nâvek-i müşkin kemân-ı ebruvânîdir sözüm

-XVIII-

Çille-gâh-ı ma'rifetde Kahramân'ım gûyiya
Kaldı bu meydan benim zabtımda bî-reyb ü riyâ
Şübhe eylersen oku bir kere gel ey kaşı yâ
Âyet-i "Nûn ve'l-kalem"¹⁸⁵dir mushaf-ı sînemde yâ
Rüstem-i endîşemin tîr ü kemânıdır sözüm

-XIX-

Nakş-ı şî'rim andırır gülşende tâze sünbülü
Dâne dâne noktalar üstünde anın fülfulü
Tab'-ı şûhum bildirir asl-ı mülû fasl-ı gülü
Bir gülistandır hayâlim dil şiküfte bülbülü
Ol gülistânın latîf âb-ı revânıdır sözüm

-XX-

Hamdülillah hâsıl etdim cümleten âmâlimi
Emrime râm eyledim encâm-ı çarh-ı zâlimi
Zühre geldi bezmime sâzıyla zevkim dâ'imi
Bir şebistândır devâtım hâme zengî hâdimi
Ol şebistânın 'arûs-ı dil-sitânıdır sözüm

-XXI-

Meh gibi âfâkı tutdum şevk-i hâtır tâmdır
'İşve sâkî neşve sahbâ cilve gûyâ câmdır
Gerçi dil kand-i beyânât ile şîrîn-kâmdır
Âferîniş tûtî-i endîşeme bir dâmdır
Kim o dâmın dâne-i pür imtinânıdır sözüm

-XXII-

Lâl olur Behzâd görse Sûret-i endîşemi
Ben ne ta'rif edeyim yâ kudret-i endîşemi
Şâ'irân teslim ederler kuvvet-i endîşemi
Kimse inkâr edemez mâhiyyet-i endîşemi
Ehl-i reşkin nüsha-i 'ıkd-ı lisânıdır sözüm

---

¹⁸⁵ Kalem Sûresi 1. Âyet

-XXIII-

Münkeşifdir Pîr-i Ken'ân-veş remzi 'amâ
Kıldı Hak pîrâhen-i Yûsuf'daki feyz-i 'atâ
Nergis ü encümle göz dikse eğer arz u semâ
Âfet-i 'aynü'l-kemâl-i reşk kâr etmez bana
Def'-i zahm-ı çeşm-i Hallâk-ı Ma'ânî'dir sözüm

-XXIV-

Bir 'âlemdir başım üzre hâme-i vâlâ-nişân
Minber-i ma'nâda ben etdikçe âğâz-ı beyân
Cümleye samt u sükûnet vâcib olur ol zamân
N'ola şemşîr-i hatîbe dönse şemşîr-i zebân
Mülk-i nazmın hutbe-i emn ü emânıdır sözüm

-XXV-

Tumturâk-ı nazma dil-dâde-i rûh-ı Muhteşem
Devr-hân-ı mahfilimdir Hâfız-ı Kudsî-şiyem
Bezmime ben değme ehl-i râzı mahrem eylemem
Tab'ımın bir tercümân-ı ter-zebânıdır kalem
Hâmemin bir hem-zebân-ı nükte-dânıdır sözüm

-XXVI-

Kuvvet-i nîrenc ile erdim 'aceb bir menzile
Câvidân-ı hüsn eder bend-i füsûnumdan güle
Sihir ile memlû devâtım döndü çâh-ı Bâbil'e
Pâs-bân olmuş bir ejderdir kalem genc-i dile
Kim o gencin şeb-çerâğ-ı pâs-bânıdır sözüm

-XXVII-

Bir kalem tarzında kesdim tâk-ı engûrü seher
Mevc mevc olan midâdım bâde-i Kevser-eser
Mahberem gûyâ âna humdur ki cûş etse eger
Tâ sabah-ı haşre dek bin mübtelâyı mest eder
Bezm-i 'aşkın neşve-i ratl-ı girânıdır sözüm

-XXVIII-

Cûlar eyler ravza-i fahr-i cihânı cüst-cû
İnkişâf-ı verd-i ra'nâya sebep de işte bu
Gönlüme düşdi yine evsâfi için arzu
Olalı Peygamber-i âhir zamâna na't-gû
Âb-ı rûy-ı ümmet-i âhir zamanıdır sözüm

-XXIX-

Lâ-mekân-pîrâste-i lâhut-ı himmet kim ânın
Dâver-i 'arş-âsitân-ı ferş-imilket kim ânın
Şehr-yâr-ı âlem-ârâ-yı risalet kim ânın

Nâ't-ı şâhen-şâh-ı evreng-i nübüvvet kim ânın
Feyz-i mehdiyle dilin cân u cihânıdır sözüm

-XXX-

Nâzenîn-i: Rabb-i Erham Ahmed-i mürsel ki tâ
Halvet-i İsrâ'ya mahrem Ahmed-i mürsel ki tâ
Ser- akdem ism-i a'zam Ahmed-i mürsel ki tâ
Cân-ı 'âlem fahr-ı âdem Ahmed-i mürsel ki tâ
Haşr olunca na't-gûy u na't-hânıdır sözüm

-XXXI-

Şükrilillah kim benim şîrin-makâl-i midhati
Tûtîyim âyine-i sâfım cemâl-i midhati
Bâ'is-i zevk-i hayâtımdır zülâl-i midhati
Olalı gavnâs-ı deryâ-yı hayâl-i midhati
Cevherî-i tab'ımın zîb-i dükkânıdır sözüm

-XXXII-

Ol kadar emn oldu muhkem 'adl u insâfiyla kim
Ol kadar fer buldu 'âlem bezl u is'âfiyla kim
Ol kadar aldı ziyâ âdem dil-i sâfiyla kim
Ol kadar elverdi ma'na feyz-i evsâfiyla kim
Gûyiyâ miftâh-ı genc-i şâygânîdir sözüm

-XXXIII-

Gark-ı envâr-ı sa'âdetdir senâsıyla dilim
Hâveristân-ı sabâhatdir senâsıyla dilim
Her seher hurşîd-i tal'atdır senâsıyla dilim
Maşrık-ı subh-ı hidâyetdir senâsıyla dilim
Mihir-i kudsî pertev-i kevkeb-feşânıdır sözüm

-XXXIV-

Olsun âsârım gıdâ-yı rûhu cümle 'âşıkın
Bahtiyârım vasfını kıldım Habîb-i Hâlîk'ın
Tâli'imdir âfitâbı şimdi subh-ı sâdıkın
Kevkeb efşân âfitâb olmazsa ger o maşrıkın
'İkd-ı pervîn-i güsiste-rîsmânıdır sözüm

-XXXV-

Nazara-senc vech-i 'aşkım kalb-i safvet-yâb ile
Öyle bîdârım ki çeşmim ülfet etmez hâb ile
N'ola bahsetsem şeb-i İsrâdaki meh-tâb ile
Başlasam mi'râcını tahkîke âb u tâb ile
Gevher-i şeh-vâr-ı gûş-ı Ümmühânî'dir sözüm.

-XXXVI-

Vasfi nâ-kâbil kalem n'etsün bu kânun n'eylesün
Jerf bir deryâ-yı vahdetdir o Zü'n-nûn n'eylesün
Mehdini Hâlık edince kalb-i mahzûn n'eylesün
'Addolunmaz mu'cizâtı hadden efzûn n'eylesün
Gerçi kim bir râvî-i mu'ciz-beyânıdır sözüm

-XXXVII-

Kâdir ü Kayyûm olan Mevlâ'ya şükr-i bî-hisab
Derd ile âl-i Resulullah'a kıldım intisab
Fâ'ik'im ser-çeşme-i mihrinde buldum âb u tab
Nef'i'yim endîşe-i na'tıyla oldum kâm-yab
Na-murâdân-ı cihâna müjde-gânîdir sözüm

-XXXVIII-

Yûsuf-ı can kaldı zindânında nefs-i azlemin
Lîk hark-ı zulmet etdi nûru Rabb-i Ekrem'in
'Acz ile yazdım nü'ûtun ol Nebî efhamın
Hâk-i pâ-yı na't-gûyânım ki 'arş-ı a'zamin
Zikr ü tesbih-i lisân-ı kudsiyânıdır sözüm

-XXXIX-

Ravza-i fahr-ı rüsülde bu dil-i sad-çâk ile
Sürme-sây oldum dûşuma ol mübârek hâk ile
Suladım her bir kenârı dîde-i nem-nâk ile
Şâd-kâm oldum neşât-ı feyz-i na't-ı pâk ile
Şimdiden sonra du'â-yı şâdumânîdir sözüm

-XL-

Kümmelin tâ kim huzûrunda gele eşyâ dile
Tâ ki levha nakş ura Hak hatt çeküb nakşın sile
Tâ hurûf-ı 'âliyâtın hikmetin 'ârif bile
Tâ ki ma'nâ-yı latîf u lafz-ı reng-âmîz ile
Rüzgârın bir dil-ârâ armağânıdır sözüm

-XLI-

Mihr-i rahşende meh-i tâbende-âsâ subh u şâm
Nûr-ı rûhâniyyet-i sıbteyn-i encüm-ihtişâm
Eyledikçe dilleri hem pertev-i dârü's-selâm
Her dem endîşemden olsun rûhuna yüz bin selâm
'Arşâ dek îsâle peyk-i râygânîdir sözüm

-14-

Der-Vasf-ı Sıddîk-i Ekber Radiyallâhu Anh

Yine âfâk-ı kalb-i mihr-âsar
Subh-ı sâdık-veş oldu lem'a-nisâr

Cân u dilden ne hoş hurûşândır
Ser- müstağfirîn-i bi'l-eshâr

Yokmu câm-ı sabûh ey sâkî
Edelim tâ anınla def'-i humâr

Bana bir bâde sun ki neşvesine
Kala hayretde rind ile hüşyâr

Getir ol sâgarı ki olmuşdur
Dest-i Bârî'de rûhdan ser-şâr

Âb-rû-yı Mesîh ola bu şarâb
Kadehi âfitâb-ı şa'sa'a-bâr

Ver meded ol piyâleyi ki eder
Katreler dâmeninde istiğfâr

Devr-i mînâsı devre-i mînû
Gavr-ı sahbâsı 'âlem-i envâr

Nice mey cezbe-bahş-ı ehl-i kulûb
Nice mey ateş-efgen-i zünnâr

Remzidir "*Sümme raşşe min nûrih*"¹⁸⁶
Nice mey berk-ı zulmet-i şeb-i târ

Bu mey in çünkü ez-ezel olmuş
Şâh u dervîşe hâleti hem-vâr

Tâc-ı Keyhüsrev ü kedû-yı gedâ
Bâzgûn taş bezmidir nâ-çâr

Doldurub ben de kâsemi edeyim
Bâb-ı Sıddîk'ı cây-gâh-ı karâr

Ol ki mahsûs-ı zât-ı akdesidir
'Âlem-i sıdk u kişver-i ikrâr

¹⁸⁶ Hadîs-i Şerîf: "Sümme raşşe 'aleyhim min nûrihi, fe men esâbe min zâlike'n-nûri ihtedâ"

Ol ki şânında Hak buyurmuşdur
“*Sâniyesneyni iz hüimâ fi ’l-ğâr*”¹⁸⁷

Mazhar-ı vâsf-ı “*İnne ekremeküm*”¹⁸⁸
Şem’-i mihrâb-ı Ahmed-i muhtâr

Vâris-i küll-i halîfe-i a’zâm
Hâris-i dîn-i seyyidü’l-ebrâr

Saf-şikâf-ı cihâd-ı ekber-i nefis
Nîze-endâz-ı dîde-i küffâr

Sâf-mir’ât-ı suffe-i tasdîk
Gark-ı envâr-ı devlet-i dîdâr

Pâdişâh-ı ‘avâlim-i tecrîd
Zîb-i taht-ı memâlik-i esrâr

Öyle şeh kim henûz bi’t-ta’zîm
Nâmına hutbe olunur tekrar

‘İbret erbâbı gerd-i pâyinden
Gûş eder bâng-ı “*Yâ ulî’l-’absâr*”¹⁸⁹

Sayhası bir şehîde verdi hayat
Kim eder bu kerâmeti izhâr

Ne velî kim rızâsını etdi taleb
Cebre’îl ile Hazret-i Gaffâr

Ne velî kim olub hasîr be-dûş
Vârını kıldı Hak için îsâr

Bûriyâ giydi kudsiyân-ı behîşt
Eyleyüb terk-i hulle-i zer-târ

Bir Süleymân-ı dîv-bend iken
Taş tutardı dehânı hâtem-vâr

İhtiyâr-ı sükûn ederse n’ola
Söyleşirdi Hudâ ile her-bâr

¹⁸⁷ Tevbe Sûresi 40. Âyet (İki(kişi)nin biri iken; ikisi mağaradaydılar)

¹⁸⁸ Hucurât Sûresi 13. Âyet ((Allah katında)en değerliniz)

¹⁸⁹ Haşr Sûresi 2. Âyet (Ey gözleri görecek olanlar)

Gülşen-i eymen-i muhabbetdir
Rûh-ı Mûsâ o bâğa nahl-ı enâr

Mescid-i akdes-i hidâyetdir
Yed-i beyzâ âna sûtûn-ı menâr

Allah Allah cevâhir-i ervâh
Dest-i pâkinde sübha-i ezkâr

Sâye-sâza vü çâre-perdâzâ
Ey meded-güster-i sıgâr u kibâr
Düşdi dergâhına “*Dahîlek*” dir
Fâ’ik-i nâ-tüvân zâr u nizâr

Hamdülillah rahîk-i nisbetden
Mest ü medhûşdur bu sîne-figâr

Sekerâtında câm-ı Kevser sun
Hulde mestâne eylesün refâtâr

Tâ ki pür-cûş olub seher-hîzân
Sâgar-ı ‘aşkla ola mey-hâr

Ol mübârek revân-ı hazretine
Hak’dan ersün selâm leyl ü nehâr

-15-

Der-Medh-i İmâm ‘Ali Radiyallahu anh

Merhabâ ey pâdişâh-ı taht-gâh-ı “*Lâ fetâ*”
Kâmet-i çarh oldu havf-ı Zü’l-fikârından dü-tâ

Merhaba ey şîr-i Yezdân şâh-ı merdân merhaba
Ser- insân sûret-i Rahmân-tırâz-ı “*Hel etâ*”¹⁹⁰

Merhaba ey bâ-i Bismillah-i künh-i zât-ı ‘ilm
Bû’l-‘aceb nakş-ı İlâhî levh-i mahfûz-ı semâ

Sensin ol ser-dâde-i bâlîn-i pertâb-ı Resûl
Sensin ol bîdâr-ı çeşm-i hâb-gâh-ı Mustafâ

Sensin ol bâlâ-nişîn-i dûş-ı pâk-ı Ahmedî
Sensin ol vâlâ-nişân-ı evc-gâh-ı ictibâ

---

¹⁹⁰ İnsân Sûresi 1.Âyet (Gerçekten geldi)

Nâvek-endâz-ı fezâ-yı “*İz rameyte mâ rameyt*”¹⁹¹
Serv-i hoş-reftâr-ı gülzâr-ı nusret-i bi’s-sabâ

Şu’le-i ‘ilminde olmuşdur semender ‘akl-ı küll
Deng ü hayrân dergeh-i idrâk-i zâtında kazâ

Vasfına âğâz idüb bin cân ile Rûhü’l-emîn
Böyle eyler sâkinân-ı ‘arş-ı a’lâya nidâ

Mescid-i Aksâ-yı vahdet ‘ârif-i “*Rabbi’l-felak*”¹⁹²
Tâb-ı mihrâb-ı Habîb-i Hak imâm-ı evliya

Leb-i ma’nâ ‘ayn-ı ‘irfân feyz-i akdes asl-ı ‘aşk
Tûr-ı bâtın şem’-i rû’yet âb-rû-yı asfiyâ
Nûr-fitrat nâr-ı dehşet hür-tal’at berk-ı kahr
Mâh-ı himmet ‘arş-heybet necm-i gerdûn-ı Hudâ

Kişver-ârâ-yı velâyet revnak-ı dünyâ vü din
Zîver-efzâ-yı hilâfet pîşvâ-yı etkîyâ

Hüsrev-i dervîş-tavr melik-i istiğnâ-yı cûd
Dâver-i Edhem ‘abîr-i ‘âlem-i fakr u fenâ

Nehr-i re’fet sihr-ı Peygamber yem-i zemzem-nihâd
Bahr-ı hikmet sâkî-i Kevser ‘Aliyyü’l-murtaza

Sâye-sâz-ı tıynet-i âdem cenâb-ı Bû türâb
Kim olur pîşinde a’yân-ı melâ’ik cebhe-sâ

Ol hudâvend-i şükûh-efrûz kim dergâhıdır
Perniyân-pûşân-ı gîtîye melâz u mültecâ

Beyt-i ma’mûr-ı cemâlidir mutâf-ı kudsiyân
Tâk-ı pertev-i celâlîdir sipihre müttekâ

Katre-i kef-i kerîmi âb u tâb-ı bahr u kân
Gerd-i pür-müşk-i harîmi çeşm-i mihre tûtiyâ

Südde-i ihsân-me’âbı bûs-gâh-ı âfîtâb
Perde-i dibâ-yı bâbı subh-ı safvet-intimâ

Bu tecellî dergeh-i vâlâsına mahsûsdur
Eylese bir râhib-i murtâz eger ahz-ı gıza

¹⁹¹ Enfâl Sûresi 17. Âyet (Attığın zaman da sen atmadın)

¹⁹² Felak Sûresi 1.Âyet (O sabahın Rabbine)

Zâhir olurdu nühistîn lokmada esrâr-ı gayb
Hark-ı estâr-ı hicâb eylerdi vech-i Kibriyâ

Âstân-ı feyzinin meclûbudur dervîş ü şâh
Âstîn-i lutfunun mahcûbu sultân u gedâ

Mahmil-i 'irfânına cemmâze-keş Veysel-karen
Menzil-i iz'ânına ser-dâde 'akl-ı süst-pâ

Mîl çekmiş çeşmine bir 'âşık-ı gam-dîdedir
Ka'be-i kûyun arar titrer tutar kible-nümâ

Fâtih-i Hayber ki âb-ı tîğ-i ateş-pâşıdır
Dosta cû-yı selâmet düşmana berk-ı belâ

Ebr-i birri kühsâra hükmün eylerse revân
Lüle-i âb-ı hayât olur zebân-ı ejdehâ

Eylese bir dem lehîb-i şiddeti neşr-i şivâz
Külhan olurdu dehân-ı bülbül-i âteş-nevâ

Lutfu lâkin kahrına gâlibdir anın-çün olur
Mîhr-i enver kül ocağından seher şebnem rübâ

Nârı nûr eyler nigâhı olmuş ol te'sîrden
Sîne-i şeb-tâb-ı gülşen dahme-i tâb u ziyâ

Mâcerâ-yı 'aşkı takrîr ü beyân için meger
Bir hitâb-ı müstetâbın görse sahrâya revâ

Her habâb-ı cûy kesb eylerdi şîrîn sûretin
Kûhda olurdu Ferhâd'a halef 'aks-i sedâ

Kûh pây-ı Düldül'ünden kim bulur zînet gehi
Rüzgâr eyler gubârı üzre tarh-ı kîmyâ

Düldül-i gül-çehre kim alsa gubârın rüzgâr
Tûde-i eflâk ederdi ahz-ı terkîb-i hînâ

Düldül ammâ öyle berrâk u latîf endâmı kim
Hatvesinde âb-ı hayvânı eder gark-ı hayâ

Kâse-i semende cû-yı şîr-i cennet mevc-hîz
Kûşe-i deminde bîh-i nahl-ı Tûba müşk-sâ

Na'l-ı pâyi olsa şâyân halka-i bâb-ı behişt
Ursa Rıdvân mîhını müjgân-ı havrâdan sezâ

Zühre cünbiş leyl-kâkül subh-sîne ebr-seyr
Âsumân-devr ü zamân-sür'at zemîn-peymâ-hümâ

Ol kadar çalâk ü cüst etvârı vardır pûyede
Sahn-ı pehn-i lâ-mekân olur ana evvel fezâ

Görse pertâbın Süleymân-ı nebî Hüdhüd sanur
Turrei Belkîs'e dâm u rahtıdır mülk-i Sebâ

Mâh-ı rahşâ râh-bahşâ serverâ dîn-pervera
Ey ki şîr-i mihr-pençe zübde-i âl-i 'abâ

“*Lahmüke lahmî*”¹⁹³ buyurmuşdur sana Fahr-ı cihân
Buldu ismin yâ 'Alî esmâ-i hüsnâdan behâ

Bârekâllah cilve-i takat-rübâ-yı hüsn ü 'aşk
Cismini almış Muhammed ismini vermiş Huda
Bâtının mir'ât-ı zât u zâhirin Ser- sıfât
Rûh u cisminden 'ibâret ibtidâ vü intihâ

Erdi rûhâniyyetinden tab'ıma bir özge feyz
Mest-i ser-gerdânıdır anın dil-i ehl-i safâ

Hulle ber-dûşân huld eyler temessül çeşmime
Na't-ı pâkin ol kadar endişeme verdi cilâ

Reşk-i nergis zâr-ı firdevs oldu şimdi hâtırım
Rû-nümündür dîdeme Ser- semevât-ı 'alâ

Kalbime şems-i hakîkat şöyle işrâk etti kim
Lâldir zıllında Eflatûna hikmet mâcera

Vahy-i Bârî'dir sözüm hikmet-şinâsân anlamaz
Bu değil ta'yîn-i cev v tahkîk-i tazyîk-i hevâ

Sâha-i melsâ-yı ma'nâda benim râyız bugün
Kudsiyân pîş rikâbımda yürürler dâ'imâ

Eşheb-i zerrîn-licâm-ı çarhı kıldım zîr-rân
Vakt-i irhâ-yı 'inân deng oldu yâd u âşına

---

¹⁹³ Hadîs-i Şerîf: “Yâ 'Ali, lahmüke lahmî, demmüke demmî, cismüke cismî, rûhüke rûhî.”

Şerha çekdim bir üzengi parladınca batnına
Zanneder erbâb-ı hey'et anı hatt-ı istivâ

Medh-i Haydar'dır sana Memdûh mînâ-yı sabuh
Âşikâr oldu fütûh-ı rûh lâzımdır du'â

Tâ ki nûr u tâb-ı ma'nâ-yı latîf-âsâ ola
Zîb-i dîvân-ı İlâhî ehl-i beyt-i Mustafâ

Dostânı eylesün fevka's-süreyyâ 'ayş u nûş
Hufre-i hirmân vere a'dâsına tahte's-serâ

-16-

Der-Senâ-yı İmâm Hasan Radiyallahu Anh

Ol ki hüsn ü 'aşkı Yûsuf'dan izhâr eyledi
Kendi aldı kendi satdı kendi bâzâr eyledi

Dûd-ı Nemrûd oldu sünbül-zâr-ı İbrâhîm'ine
Ahker-i dûzah-nijâd-ı nârı gül-nâr eyledi

“*Yâ cibâlu evvibî*”¹⁹⁴ Davud'u kıldı nağme-sâz
Terk-i hâb u intihâb-ı semt-i kühsâr eyledi

Bir Süleyman'dır ki bahş eyler za'îfe iktidâr
Mûr-ı nâ-çîzi Hülâgû-yı ser-i mâr eyledi

Nîl'den tâbût-ı Mûsâ geçdi, berg-âsâ hemân
Anda Fir'avn'ı 'azâb-ı nâra dûçâr eyledi

Nûr u zulmet kim cemâliyle celâlin zıllıdır
Subhu rûşen-ter-i nehârından şebi târ eyledi

Olmuş eltâfi ile nîsân ihsân mazharı
Katreyi sadr-ı sadefde dürr-i şeh-vâr eyledi

'Âlemi gencîne-i esrâr kıldı âdeme
Âdemi âyîne-i envâr-ı dîdâr eyledi

Hıfz eder estâr-ı pâki lâ-cerem mücrimleri
Ka'be'ye ta'lîm-i Ser-ism-i Settâr eyledi

Ki çeker estârını hizmetde dâmen-i der-miyân
Vâdî-i 'aşk içre Ka'be özge reftâr eyledi

¹⁹⁴ Sebe Sûresi 10. Âyet (Ey dağlar! Tesbih edin)

Pîr-i San'ân bulmadı çâre kazâ-yı mübreme
Halka-i cem'iyetin hem şekl-i zünnâr eyledi

Meclis-i vahdet nice Câmî'yi Mevlânâ'yı âh
Mey gibi leb-rîz-i neşve ney gibi zâr eyledi

Bir cihân seyr eylemiş Cemşîd câm-ı sâf ile
On sekiz bin 'âlemi 'ârif kadeh-kâr eyledi

Nefha-rîz-i feyz olur enfâs-ı Rûhullâh'dan
Çün sabâ ber-dil ki geşt-i dest-i eshâr eyledi

Derd-mend-i hasrete la'l-i latîf-i dilberi
Kuvvet-i dil kût-ı cân yâkût-âsâr eyledi

Hasta-ı hicrâna dârû-hâne-i takdîrde
İltifât-ı çeşm-i bîmâr ile tîmâr eyledi

Perde-i nîlî-i dîdemde nücûm-ı eşki gör
Hikmet-i Hak sâbiti lutf etdi seyyâr eyledi

Kâm-yâb oldum fem-i cânândan ma'dûm iken
Hâlık-ı cân-âferîn yokdan beni vâr eyledi

Her ne zevkim var leb-i şîrîndendir dâ'imâ
Tab'ımı gûyâ ki tûtî-i şeker-bâr eyledi

Sözlerim kand-i mükerrerden elezzdir çün zebân
Vasf-ı âl-i Ahmed-i muhtârı tekrâr eyledi

Sâhib-i hulk-ı hasen-i sıbt-ı nebî zât-ı Hak
Gevher-i 'Adn u 'Aden nûrundan îsâr eyledi

Neşr-i bû-yı 'adl için sultân-ı halkı 'âleme
Verdi nâme müşkî hat âhûyu tâtâr eyledi

Her kelâmı Hakk idi temkîni reşk-i kûh-ı Tûr
Mûsî-i 'İmrân-sıfat ta'yîn-i etvâr eyledi

Şûr u şer ile şerer saçdı le'imân râhına
Ol yine eşrârı hayrından haber-dâr eyledi

Döktüler tuğyân-mugaylânı harîm-i hâsına
Kuvve-i kudsiyyesiyle hârı gam-hâr eyledi

Hizmet-i rıkkıyyetinden ‘âsiyân etdi ‘udûl
Bezm-i pâkinde sürûşânı perestâr eyledi

Kâse-i semm sundular sâkî-i Kevser-necline
Düşmen-i ef’î-tabî’at cevri-bisyâr eyledi

Eylemez icrâ Karadağ kâfiri bir mü’mine
Ehl-i beyte ‘âsiyân tâ şöyle âzâr eyledi

Hasm-ı gâfil kevkeb-i âfil temâşâsında lik
Başına Kahhâr ânı sûzende mismâr eyledi

Mihri âfâk-ı kulûba olmuş-ıdı lem’a-pâş
Nakşını aldı semâ hurşîd-i nevvâr eyledi

Subh-dem nev-gonça-i âl-i Nebî’nin rüzgâr
Nükhet-i pür-feyzini ithâf-ı gülzâr eyledi

Jâle giryân lâle dâğ-efşânı oldu ‘aşkının
Gördü nergis ihtiyâr-ı çeşm-i bîdâr eyledi

Hasret olmuştur felek iksîr-i hâk-i kûyuna
Âfitâb-ı şu’le-tabî zerd ruhsâr eyledi

Künbed-i vârun-ı gerdûn oldu bir simîn sifâl
Bâğ-ı kûyu ol kadar izhâr-ı ezhâr eyledi

Kehkeşân farkında tâb-âver meh-i enver değil
Çarh şeb-bûsun kopardı zîb-i destâr eyledi

Halkı handân eyleyen Mevlâ’ya minnet kim beni
Hubb-ı sıbteyn-i mu’azzamla dil-i efgâr eyledi

Kul olur bâbında *Fâ’ik* bu iki şehzâdenin
Ol ki tahsîl-i rızâ-yı zât-ı Gaffâr eyledi

-17-

Der-Vasf-ı Şehîd-i Deşt-i Kerbelâ İmam Hüseyin Radiyallahu ‘Anh
Hilâl-i mâh-ı muharrem ki hûn-çegân görünür
Misâl-i tîğ yine ehl-i derde kan görünür

Bu dem o dem ki eğer cûşa gelse âb-ı hayât
Yine marîz-i gam-ı ‘aşka terk-i cân görünür

Nigâh-ı germ edemem âfitâb-ı rahşâna
Ki medd-i şu'lesi 'aynımda bir sinân görünür

Cihâna göz açamam ben bu demde mihre değil
Ki her müjem dahi şemşîr-i cân-sitân görünür

Olunca böyle ser-â-pâ vücûd neşter-zâr
Reg-i beden bana bir hatt-ı imtihân görünür

Nedir bu 'arbede-i rest-hîz-eser ki dile
Ne meyl-i nefis ü hevâ vü ne hod cinân görünür

Nedir bu hayret-i kübrâ ki ser-i pâkimde
Cilâ-yı âyîne-i cân gibi nihan görünür

Neden bu dîde-i tâkat-güdâz-ı şu'le be-dûş
Tenevvür âfet-i tûfân olub hemân görünür

Neden bu dâğ-ı tevâ'ib-sürâğ-ı âteş-i 'aşk
Zebâniyân-ı cahîm ile hem-zebân görünür

Şu cism-i zâr 'aceb sahn-ı Kerbelâ mı nedir
Ki anda bin belâ böyle râygân görünür

Fedâ-yı şâh-ı şehîdân olur meger ki bu cân
Fezâ-yı hubb u vülâda zaman zaman görünür

Sütûde sıbt-ı Nebî-i Hudâ cenâb-ı Hüseyin
Ki dest-i 'âtıfeti genc-i şâygân görünür

Erîke-bahş-ı velâyet ki feyz-i cûdundan
Gedâ-yı dergehi Keyhüsrev-i cihân görünür

Şeh-i sürûş-sipâh-i hazîre-i lâhût
Harem-serâ-yı celâlinde kudsiyân görünür

Hilâl sanma semâ vâsf-ı ebruvânında
Kemâl-i şerm ile engüşt ber-dehân görünür

Ânın mekânını görmekte 'acz olur nâzır
'Uyûn-ı ehl-i dile gerçi lâ-mekân görünür

Yine felek ele almış kemend-i zer-târın
Şeb-i siyâhda zannetme kehkeşân görünür

Yolunda etmeğe kurban gazâle-i mâhı
Kazâ hulûs ile dâmân-ı der-miyân görünür

‘Ulüvv-i câhına nisbet olunsa ‘arş-ı azîm
Gubâr-ı deşt gibi pest ü nâ-tüvân görünür

Ridâ-yı hûn-nümâsıyla âh o gonca beden
Riyâz-ı nâzda bir nahl-ı erguvân görünür

O serv-kâmet için katre âb olundu dirîğ
Zülâl-i rahmet-i Bârî’de ân-be-ân görünür

O nakd-i vakti telef kıldı hâzin-i devrân
Ne yüzle ‘âleme hurşîd zer-feşân görünür

O dürrü eyledi galtîde bahr-i âşuba
Ne dürlü ma’zeret izhârda kân görünür

Gubâr olub göğe çıksun zemîn-i sülfe-nihâd
Neden ‘aceb yere geçmez de âsumân görünür

Figâna başlayalım biz zamânıdır şimdi
Cüyûş-ı nevha-fürûş-ı figânîyân görünür

Bu bir zaman-ı keder kim hümâ-yı kuds ise de
Hücûm-ı za’f ile cisminde üstühân görünür

Bu bir zaman-ı musîbet-i nişân ki kavm-i ‘adu
Rahîk-i kîne ile mest-i ser-girân görünür

Görünmesün bize bârî şafakla çarh-ı kebûd
Ki zahm-zedegî-i dem bahr-ı bî-kerân görünür

Yeter cihânı yine “Fâ’ik” eyledin sûzân
Burâk-ı berkle bu şu’le hem-‘inân görünür

Şikâyet eyleme vaz’-ı garîb-i devrândan
Şikâyet ehl-i dile çünkü kesr-i şân görünür

Sevâd-ı a’zam-ı mâtemde ta ki gurre-i sâl
Siyah-pûş-ı hacâlet olub şebân görünür

Şehîd-i vadî-i ‘aşk olana bu demde hemân
Hacer-i ‘akîk ü şecer tîğ-ı hûn-feşân görünür

-18-

Mersiye-i Dîger Der-Senâ-yı Kurretü'l-'ayn-ı Cenâb-ı Resûl Hüseyin-i Şehîd Radiyallahu 'Anh

Hâsıl etdi dilde hicrânın ile her yâra su
Hey ne gülşendir nümâyân anda âra âra su

Hikmet-i Hak Hızır'a kıldı zulmeti 'ayn-ı hayat
Dîde-i İskender'e zulmet getürdi kâra su

Reşha-pâş olmaz mısın mahrûr-ı 'aşkın dâğına
Bâğ-bânlar fasl-ı germâda verir gül-nâra su

Derd-mend-i hicrine etvârını nerm eyle kim
Penbelerle sarf ederler muhtazır bîmâra su

'Aşkla sûzân olan âb-ı hayâtı n'eylesün
Kâr eder mi hîç cîm-i murg-i âteş-hâra su

İltihâb-ı 'aşk eşk ile olur mu müntafi
Bir yanardağa ne mümkündür ki kılsun çâre su

Katresin bârî kabul eyle sirişk-i çeşmimin
Gâh olur kim bir geda takdîm eder hunkâra su

Etdi istî'âb taraf-ı gülşeni eşk-i revân
Nergisin hakkı-çün erdi devlet-i bîdâra su

Nûk-ı müjgânım cigerden tâb alır revnak bulur
Hûn-ı dildir tîşe-i Ferhâd-ı şîr-nîgâra su

Mey içerken la'line çeşbân değil bârid kelâm
Buz verir havf eylerim yâkut-ı kıymet-dâra su

Bâdeyi etme kadehde âb ile âmîhte
Âteş-i seyyâle besdir hâne-i humâra su

Leblerin şâhiddir and içtiğime nûş etmeyim
Konsa tâs-ı zer-nigâr-ı mihr-i pür-envâra su

Bir içim su bulmadı sultân-ı deşt-i Kerbelâ
Sakî-i Kevser ayağına ne yüzle vara su

Âb-rûyu hürmeti-çün halk olunmuşken cihân
Vermedi eşrâr âl-i Ahmed-i muhtâra su

El-‘ataş-gûyân olurdu bir tarafda ehl-i beyt
Zâlimân icrâ ederdi hançer-i hûn-hâra sû

Şu’le-i âşûb tutdu dehri te’sîr etmedi
Bû Leheb tıynetlerin tarh eylediği nâra su

Taşlara sîlî-zen olub da o günde yandan
Çekmedi sengîn hisâr a’dâ-yı bed-kirdâra su

Hiddetinden göklere çıksa be-câdır nâr eğer
Hacletinden yerlere geçse revâ hem-vâre su

Çâre-cûdur mağfiret-hâh olmağa cû sû-be-su
Ol sebebdan gözyaşı eyler revân enhâra su

Edemez bu hûn-ı nâ-hak lekesin şûyide âh
Çeşme-i hurşîd akıtsa haşre dek kühsâra su

Goncaya göndermesün gülşende nâme-nâmiye
Dökmesün dûlâb-ı çarh ezhâra su esmâra su

Düşdi hûy-gerde ruhundan hâke müşk-efşân saçı
Kan gelür elbette nâf-ı âhû-yı Tâtâr’a su

Var mıdır imkân-ı tecdîd-i vuzû’ kim ba’de-mâ
Sûret-i huşk-ı serâb oldu ulû’l-epsâra su

Gerd-i gam mevcûd anınla teyemmüm eyleriz
Dostlar lâzım değıldir zümre-i ebrâra su

Vakt-i tûfânda ser gühârı sarmışdı miyâh
Şu musîbetle erişdi günbed-i devvâra su

Bir musîbetdir bu kim mâh ağladı çâh ağladı
Cûşîş-i zemzemle çıkdı Ka’be’de estâra su

Rahmet-i Hak’dır vücûdu oldu arz üzre muhît
Ebr-i rîzân etmese ‘ayn-ı savâb âbâra su

Gösterirdi feyz-i ‘aksinden cinânı âdeme
Sâf bir âyîne tutsaydı o gül-ruhsâra su

Vâye-mend-i meşrebi olmuş meger kim her habâb
Şimdi reşk-endâzdır Cemşîd-i sâğar-dâra su

Ahker-i tâkat-güdâzından biter nahl-ı enâr
Olsa rûyundan çekîde dûzah-ı kakhâra su

Kesb ederdi nîş-ger hâssıyyetin sebz-âb-ı bahr
Kulzüm-i pür-şûra ilkâ eylese yek-pâre su

Biri olurdu Süleyman dîgeri Rıdvân-ı huld
Rîk-ı burâkı ‘atâ kılsaydı mûr u mâra su

Hizmete âmâdedir bir pâk-dâmen câriye
‘Âşık-ı giryân imiş Şâh-ı Cem-mikdâra su

Hâme-i *Memdûh*’da görsün midâdı şâ’irân
Sanki bir murg-âbdır almış yine minkâra su

Bana zerrîn nâv-dân-ı Ka’be-i esrârdır
Bedel eder rûh-ı Hüseyin ‘aşkına züvvâra su

Yâ İlâhi eyle ol dem beni nefesîde-leb
Dest-i pür-cûd-ı ‘Alî’den erişe ahyâra su

-19-

Der-Medh-i İmâm Ca’fer-i Sâdık Radiyallahu Anh

Gonca Belkîs-sıfat eyledi ganca âheng
Çün Süleymân-ı nebî eşk-feşândır efşeng

‘Arş Belkîs-i çemen mülk-i Seba berg-i semen
Nev-bahâr ânda Süleyman sabâdır evreng

Tâc-ı Hüdhüd gibi zîbinde külâh-ı lâle
Sâz-ı Belkîs’a makîs oldu sürûd-ı sâreng

Bülbülân gulgule-perdâz-ı kebûter dem-keş
Kumriyân bâl-küşâ vakf-ı terâne nev-reng

Pür-tanîn kâse-i tanbûrdur ecvâf-ı tuyûr
Bezm-i gülşende ne hâlet bu terennüm bu türeng

Cevde seyyâh hümâ kûhda pâ-kûb gazâl
Cûda sebbâh keşef eylemede gûkân ğeng

Seyr eden başına Ferhâd külüng atdı sanur
Âb-ı şîrîn içün inmiş ser-i kühsâra küleng

Düm-i tâvûs ki çârub-ı harîm-i güldür
Çemen elbette hezâra görünür reng-â-reng

Zahm-ı hûn-bâr değil lutf-ı bahârîdir bu
Taze gül kıldı demîde yine pehlû-yı peleng

Oldu tâ öyle sabâ gâliye-sâ-yı ‘anberâ
Mû-yı âhûyu eder müşk ile âğuşte meneng

Yasemenlerle donandı yine dağ taş şimdi
Penbe-zâr eylesün izhâr ser-â-ser reg-i seng

Gülşen reşk-i behişt etdi dem-i ürd-i behişt
Mül te’emmül getürür mi yürisün sâkî-i şeng

Hem türâbında nihân âb-ı hayât-ı can-bahş
Hem habâbında ‘ayân câm-ı şarâb-ı gül-reng

Hâkda sünbül-i sır-âb ise heb tû-ber-tü
Tâkde hûşe-i engûr ise âveng-i eveng

Gördüm âsâr-ı füyûzât-ı İlâhî’yi tamam
Bir iki sâgar ile ben de hemân oldum deng

Kalemim etdi şu resm üzre bahârı tasvîr
Çeksün ol sûret-ger teng değilse Erteng

Oldu müjgân melik-i hâme-i mûyîn bana
Görmedi eylediğim nakş-ı dü çeşm-i Erjeng

Mevc-i dil-cûyı midâd üzre bakın kilime kim
Gavta-hâr olmadadır Nîl’de gûyâ ki neheng

‘Arz-ı hüsn eyleyeli şâhid-i şûh-ı şî’rim
Çehre-i şöhret-i Nef’îde göründü âjeng

Fârisü’l-hayl-ı hayâlât-ı cihân-ı nazmım
Kim urur pîş-i rikâbımda ne eflâk sekeng

Gerd-i yek-rânıma basdırdım egerçi feleği
Komadı lîk o gubâr âyine-i mihrde jeng

Feleğin başına taş yağdırırım ister isem
Oldu zîra ki dü destimde zemîn kalmâseng

Korkarım sînesi cevzâ-veş olur belki dü-nim
Yedime verdi kazâ kilik ile pür-tâb pereng

Terk eder künyesini yâ ânî teslîm ederim
Bir şehen-şâha ki oldur şu sipihre âreng

Ol şehen-şâh-ı şükûh-efser ü Dârâ-der-bân
Kim olur kevkebesi âfet-i hûş-ı Hûşeng

Ol feres-rân-ı fezâ-yı ‘azamet kim şâyân
Lâ-mekân olsa eger cünbiş-i iclâline teng

Sipeh-ârâ vü cihân-gîr-i kader-kudret kim
‘Azre’îl âna silah-dâr u Sirâfil serheng

Ebr-i keş-şâ’şâ’a engüşt-i meh-aya hûşîd
Mihr-i ser-pençe sühâ seyf-i semâvat küreng

Mustafâ-hulk u Mesîhâ-nefes ü Mûsâ-tavr
Hızr-dil Yûsuf-eser Nûh-gazab Haydar-cenk

Subh-ı envâr-nümâ Ca’fer-i Sâdık ki odur
‘Adl ile dâğ-ı düruğ-ı felek-i pür-nîreng

Dest-i pür-nûruna sad kân-ı Bedahşân hâdim
Şest-i pür-zûruna şeh-bâl-i sürûşân hadeng

Beyt-i ma’mûr-ı Hudâ kim sarılıb halkasına
Kudsiyan vecd ile bâbında çekerler gül-bang

Kulzüm-i ‘ilm-i ledünnî ki erişe feyzi
Rûh-ı Zü’n-nûn ile esrâra dalardı harçeng

Sanma gösterdi semâ kevkeb-i gîsû-dârı
Takdı gül-mîh-i deri Zühre-i zehrâya çeleng

Tab’ı mir’âtına aks etse sevâd-ı Sûdân
Hâveristân-ı sabâhat görünür hitta-ı reng

‘Aceb âyine ki hayrânı anın ne âbâ
Çâr mâder si mevâlîd dahi heftû reng

Seyrini gördü veleh geldi havâriyyûna
Erdi çün devr-i Bûrâk oldu har-ı ‘Îsâ leng

Hıfzı ger eylese efsürde-dilânı te’min
Tâk-ı hurşîde hoş âvîze olur kelfehşeng

Hükmü eyler ise tebdîl-i havâss-ı eşya
Pâd-zehr olur o demde fem-i mesmûme şereng

Bedr-‘ulemâ şeref-i dîn şeh-i meh-‘alemâ
Ey fûrûğ-ı dil-i dâniş fer-i ehl-i ferheng

Keffeteyn eylese mihr ü mehi burc-ı mîzân
Cümle ervâh-ı mücerred âna olsa verseng

Bölemez zer-ger-i takdîr nazîrinde güher
Sensin ol gevher-i pâkize-i gencîne-i heng

Bilürem ‘aczi mi vasfında yine sabr edemem
İsmin ansam olurum vâsfa bî-sabr u direng

Yetiş imdâdına *Memdûh*-ı şikeste-bâlin
Tâ’ir-i rûha ‘ukâb-ı ecel urdukda çeng

Bâğ u râğî ede tâ bâd-ı bahârân tezyîn
Tâ ki pervîn-i sipihre vere pertev pâşeng

Dostânın olalar nağme-güzâr-ı şâdi
Kapasun hançere-i hasmını hançerle ‘azeng

-20-

Der Vâsf-ı Şâh-ı Nakşîbend Muhammed Bahâe’-d-din Kuddüs-i Sırruh

Küşte-i şemşîr-i ‘aşka nûr-ı sebzindir penâh
Cevf-i tayr-ı Hızr imiş rûh-ı şehîde cây-gâh

Terk-i can etsemde cismimden kesilmez hançerin
Nûr iner her dem şehîdân üstüne bî-iştibâh

Sen o mehsin hüsnünü mihrâb eder Yûsuf dahi
Secde-ber oldu âna gerçi semâdan mihr ü mâh

Göz dayanmaz reh-güzâr üzre şu’â-ı rûyuna
Mihr ü meh na’lîn-i pâyindir sen etsen ‘azm-i râh

Yolların üzre düm-i tâvûs-veş çârûb olur
Târ târ-ı turre-i tarrâr-ı giysû-yı dü-tâh

‘Ömrümü kûtâh kılma zülfüne mikrâz urub
Âh dökme turreni tâ olmasun ‘aklîm tebâh

Hâsıl etmez zülf-i pür-tâbın gibi bir şeb-çerâğ
Sünbüle burcunda bin kandîl yaksa dûd-ı âh

Ka'be'sini 'aynımda ammâ sahtdir kalbin senin
Allah Allah bu ne hikmet Ka'bede seng-i siyâh

Ka'be'dir kûyun bana çeşm-i terim cûş eylesün
Bi'r-i Zemzem Ka'be'de her sû hurûşândır miyâh

Cenneti yâd eylemez kûyun gören ey reşk-i hûr
Kâmetin Tûbâ-tırâz olmaktadır "*Tâl-e bekâh*"

Kûyuna baksam gehî gönlüm eder şöyle kıyas
Çeşm-i câna bâz olur dervâze-i dergâh-ı şâh

Nûr-mâye âsumân-pîrâye zıll-ı Kibriya
'Arş-vâye lâ-mekân-milket şeh-i kudsî sipâh

Der-i nâsutu sade f-ârâyiş-i iklîl-i cûd
Bahr-ı lâhutu güher oldur eden ânda şinâh

Sûret-i Rahman Bahâeddîn Şâh-ı Nakşîbend
Sıbğatullah Nakşîbend-ı levh-i mahfûz-ı İlâh

İftihâr-ı dîn ü dünyâ hem velî hem şâhdır
Tâc-bahşâ-yı selâtin şehir-yâr-ı din-penâh

Ol Üveysî-menkabet kim südde-i iclâline
Etmede ta'zim ile rûhâniyân vaz'-ı cibâh

Ol feres-rân-ı fezâ-yı 'âlem-i itlak kim
Pûye-gâhın sâha-i eflâk eyler gâh gâh

Etse na'li tevseni sath-ı zemîne ger temâs
Fer ü tâb-ı kehkeşânı basdırırdı berg-i kâh

Gıpta-keştir hüsrev-i hâver fûrûğ-ı tâmına
Şem' giydi meclisinde farkına zerrîn külâh

Dil şebistânında yakdı hûş derdimle çerâğ
Her nefes hurşîde ândan düşdi âh-ı subh-gâh

Bir mürebbîdir ki gelseydi zamânında eğer
Hiç İbrâhîm-i Edhem eylemezdi terk-i câh

Bir meded-resdir ki lutfu erse olurdu hemân
Vech-i Yûsuf-vâr rûşen dîde-i Hârût'a çâh

Doldu sayt-ı 'adli çün kim bağ u râğ-ı 'âleme
Âhuvân murgun safâ-yı bâline etdi nigâh

Çeng-i şeh-bâz urdu nâ-geh zahm-ı 'usfûra rûfu
Buldu sahrâda zürâfa şîrden fevrî refâh

Dergehi gerd-i rehi te'sir-i feyzinden 'ayân
Gülde keşf-i ma'nevî nergisde 'ayn-ı intibâh

Bir gülistân-ı letâfet-sâzdir dergâhı kim
Renk-i şebûsundan almış mâh gerdûnda mihâh

Bu gülistân içre bulmuş sünbül ü sûsen lisân
Lâl kılmış tutî-i gûyendeyi sebzîn giyâh

Medh-i rûh-efzâsı sadr-ı 'ârife vermiş şifâ
Genc-i mervarîde dönmüş vasf-ı sâfiyla şifâh

Kâm-kârâ neşve-mendâ Cem-cenâbâ dâverâ
Ey nedîm-i bezm-i şâh-ı "Lî ma'a'l-lâh"¹⁹⁵-bâr-gâh

Kalb-i pâkindir o mir'at-ı tecelliyât-ı zât
Gark olur envârına Cibrîl der "Rûhî fedâh"

Dest-gîr-i sâlikân etmiş seni Rabb-i Ahad
Görmedi zâtın bir pîr bû nüh-hân-kâh

Astânında alursa mihr bâbından sebak
Zerre fevka'l-arş eyler tarh-ı bünyân-ı tebâh

Neylesün Memdûh 'âcizdir edâ-yı medhde
Bâr-gâh-ı afva geldi olmak için 'özl-hâh

Şâh sensin ben yolunda lutfu tâlib bir fakîr
Şâh-râhında verir ihsân fakîre padişâh

Tâ ere ma'mûre-i ma'sûka safâ
Tâ ede matmûre-i mihnetde 'âşık âh u vâh

Bâb-ı rahmet-veş ola meftûh-ı çeşm-i rûh u cân
Haşre dek Yâ Rab müdâm ol dergeh-i feyz-iktinâh

---

¹⁹⁵ Hadîs-i Şerîf

-21-

**Der Medh-i Müceddidü't-tarîka Hazret-i Ziyâeddîn Hâlid-i Bağdâdî
Kuddisallahu Sırruhu'l-'azîz**

Ziyâ-yı neyyir-i rûyu o mâhın tutdu devrânı
Bu hüsn ü ân ile gönlüm nice vasf eylemez ânı

Ruhunda sâye-i giysû-yı ham eder hamî gûyâ
Nihâl-i nahl-ı Tûbâ'dır kapatmış bâğ-ı Rıdvân-ı

Görenler hâl-i hindûsun cemâl-i şu'le-tâbında
Sanurlar âşiyân etmiş semender âteşistânı

Süzülmüş gözleri te'sîr-i meyden nîm-mest olmuş
Semen-veş sînesi güllerle çâk etmiş girîbânı

Ketân-ı nerm târ olur beyâz-ı dide-i Ya'kûb
Eğer pîrahene meyl eylese ol Yusuf-ı sâni

Gerer kavş-i kuzah-âsâ belâ bârânına göğsün
Çekenler çile-i saht-ı kemân-ebîrû-yı cânânı

O ebrûlar ki tâb-efzâ-yı mihrâb-ı hakîkatdir
Mahaldir çeşm-i Cibrîl olsa kandîl-i fûrûzânı

Bu mihrâb içre kim hüsn-i nigeş-sûz-i'tikâf etmiş
Bakılsa andırır nûr-ı cebîn-i gavs-i zî-şânı

Sipihr-i ma'rifet kutb-ı medâr-ı 'âlem-i tahkîk
Cihân-ı 'akl u hikmet nüsha-i yektâ-yı insânî

Dıraht-ı Tûr-menzil âşinâ-yı "Keyfe medde'z-zill"
Çemen-pîrâ-yı dil serv-i riyâz-ârâ-yı rabbânî

Şebistân-ı şuhûdun şem'-i meh-endâm-ı pür-nûru
Gülistân-ı vücûdun nahl-ı kuds-i şâh-ı 'irfânı

Semen-pâş-ı serâir sebz-pûş-ı gülşen-i irşâd
Bahâr-ı bâtın u zâhir nesîm-i feyz-i Sübhânî

Nihâl-i nûr-bâr-ı vahdetin murg-ı şeb-âvîzi
Seher-gâh-ı cemâlin bülbül-i şûrîde-elhânı

Fürûğ-ı dâde-i dâniş senâ-yı ‘âlem-i bîniş
Ziyâ-yı âferîniş şu’le-sâz-ı bezm-i imkânî

Semâ rif’at kamer-peyker Duhâ-tal’at bülend-ahter
Hümâ-himmet şükûh-efser me’âl-i rûh-ı sultânî

Mücâhid-i hâşi’ u ‘âbid müceddid râki’ ü sâcid
Ziyâe’d-dîn-i Hâlid kâşif-i esrâr-ı Furkânî

O hâkân-ı ‘avâlim bahş-ı ‘irfân kim ezel olmuş
Kader der-bend-i idrâki kazâ mahkûm-ı irfânî

O sultân-ı kerem eyvân-ı devrân-ı velâyet kim
Melek-i minnet-keş-i lutfu felek lezzet-çeş-i nânî

O yekrân-rân-ı deşt-i cûd kim leb-teşne-i feyze
İçermiş kâse-i süm-i semendi âb-ı hayvânî

Dil-i vahy-âverinden münkeşif esrâr-ı gaybu’l-gayb
Leb-i cân-perverinden münbasıt esrâr-ı rûhânî

Safâ-yı meşrebi ‘aynen tesemmî selsebilâdır
Zülâl-i nutku sîr-âb eylemiş ashâb-ı vicdânî

Kalem-i engüştüne ser-dâde olmaz mı ki zâhirdir
Hutût-ı hurde-i kefinde levhin râz-ı pinhânî

Ser-â-ser sırrını keşfetti remz-i sıbgatullâhın
Müzeyyen kıldı elvâh-ı kulûb-ı nakşibendânî

Nesîm-i lutfu olsa bâdî-i ârayiş-i gülzâr
Şemîm-i hulku etse perveriş ger sahn-ı bûsitânî

Gül-i sad-berg alur âğuşuna kat kat semâvâtı
Verir rûhâniyâna bû-yı cennet berg-i reyhânî

‘Aceb hum-hânedir dergâhı kim sekr-i velâyetle
Geçer rindânının pür na’rası eyvân-ı keyvânî

Nedir ki revzeninden rû-nümâ a’lâ-yı ‘illiyin
Ki ervâh ile dûş-â-dûşdur etrâf-ı meydânî

Nidâ-yı “*Fe’dhulûhâ hâlidîn*”¹⁹⁶ i gûş eder merdân
O dergâhın ki “*Lâ havfun ‘aleyhim*”¹⁹⁷ oldu der-bânı

Döner o hâle kim mâha vere fer-neyyir-i a’zam
Edince sâlike vakt-i teveccüh vaz’-ı pîşânı

Erişe zerre cezbe ger kulûb-ı sâlikânından
Tutâr sîm-âb-veş teb-lerze kühsâr-ı girân-cânı

Ta’âlallah zihî kuvvet zihî hükm-i tasarrufdur
Ki ıslâh eyleye evvel nazarda ehl-i tuğyânı

Hakâyık zâtına muhtass havârik emrine münkad
Görüb ahvâlini hayretde kalsın pîr-i hırfânı

Nedir bu vecd ü hâl ü mahv u samv vü bast u isriğrâk
Nedir bu incizâb u ‘aşk u te’sirât-ı Sübhânî

N’ola pervâzına reşk etse her dem tâ’ir-i kudsî
O murg-i evc-i fazlın zi’l-cenâheyn oldu ‘ünvânı

Celîs-i bezmi rûhâniyyet-i zât-ı Habîb-i Hak
Enîs-i mesclis-i ‘irfânı feyz-i ‘arş-ı Rahmânî

Mukaddes-bâr-gâhâ dîn-penâha âgehâ şâhâ
Eyâ zât-ı şerîfî kübrâ-yı Rabbânî

Sen ol ‘ulvî gühersin kim nazîrin gelmedi gelmez
Kazâ bin kere tahrîk eylese şu heft ‘ummânı

Sen ol nûr-ı İlâhîsin ki mihr ü mâhdan rûşen
Cemâlin rûz u şeb tenvîr eder gerdûn-ı gerdânı

Gönül âyînesi vech-i münîrinden ki almış tâb
Safâ-yı tâminin rûh-ı mücerred deng ü hayrânı

Bu mir’at-ı cilâ-sâzın safâ-yı cevherine seyret
Ederler vâsıta el-hak ma’âni keşfine ânı

Şekerler çiğnese tûtî-i tab’ım çok değil vallah
Olunca sen gibi bir kutb-ı devrânın senâ-hânı

---

¹⁹⁶ Zümer Sûresi 73.Âyet (Haydi ebedî kalmak üzere girin oraya.)

¹⁹⁷ Bakara Sûresi 38.Âyet (Onlara korku yoktur.)

Şu lutf-ı tab' ile ammâ yine vasfında var 'aczim
Ne bilsün zerreler mâhiyyet-i mihr-i dırahşânı

Mürîd-i hân-kâh-ı himmetindir *Fâ'ik*-i mahzûn
Kerem senden be-sır nisbet-i Sıddîk ü Süleymânî

Revân-ı pâkine ersün selâm-ı Îzed-i Mennân
Güzer-gâh ola tâ ehl-i bekâya 'âlem-i fânî

-22-

Der-Vasf-ı Şems-i Tebrizî Kuddise Sırruhu

Gün gibi hüküm eyledi 'âleme sultân-ı subh
Çıkdı beyâz üstüne pençeli fermâ subh

Memleket-i hâvere saldı 'aceb tâb u fer
Bir nahîfî tâc ile hüsrev-i zî-şân-ı subh

Tûğ-ı fûrûğ-âveri ahter-i dünbâle-var
Şamdan etmiş kufûl hışmla hâkân-ı subh

Zîb-i seray-ı bilûr olmada Belkîs-i nûr
Bâd-ı sabâ derine taht-ı Süleymân-ı subh

Kâse-i elmâsda tûde-i kâfûrdur
Dürc-i sadef-kâr-ı çarh gevher-i galtân-ı subh

Ebr-i şeb-i tûredir Leylî-i müşkin-nikâb
Berk-ı şerer-rîz ise Kays beyâbân-ı subh

Hâle-i mehdîr şebân dâire-i ehl-i 'aşk
Neyyir-i nevrûz ise şûh-ı hırâmân-ı subh

Zulmet-i hâb istemez ravza-tırâzân-ı huld
Dîde-i bîdâr imiş nergis-i bûsitân-ı subh
'Ayn-ı dil-i sâfdır reng-i peydî-i çeşm
Gösterür asdâfını sâhil-i 'ummân-ı subh

Sâkî-i sîmîn-ber meclise gelmiş seher
Cür'a-nisâr oldu mu n'eyledi mestân-ı subh

Gâh 'arak gâh mey sâgara versün cilâ
Pür dür ü yâkût olur kân-ı Bedahşân-ı subh

Câm-ı sâbûhu meded destine ser-şâr sun
Fâ'ik-i şeydâ ola tâ ki gazel-hân-ı subh

Ey ki ziyâ-yı ruhun şemse-i eyvân-ı subh
Mihrin içündür senin çâk-i girîbân-ı subh

‘Aşkın ile geceyi gündüze katmış gelür
Mâh-ı dırahşân şeb-i neyyir-i tâbân-ı subh

Kıldı saçın gönlümü şeb gibi târ u siyâh
Eyledi sînen beni vâle vü hayrân-ı subh

Dâğ-ı ciger-dârımın penbesini seyr idüb
Bin gül-i hurşîd açar yâsemenistân-ı subh

Esmez idi gülşen-i ‘âleme bâd-ı sabâ
Olmasa âhım gehî mirvâha-cünbân-ı subh

Levh-i ufukda görüb sûret-i Kur’ân-ı fecr
Âyet okur güllere bülbül-i nâlân-ı subh

Tâb-ı tecellî ile çarha erer çün Mesîh
Sâlik-i meczûb olup şebnem-i giryân-ı subh

Hûn-ı ser-i şemsdir cûş eder âfâkda
Mevc-i şafaktan değil leke-i dâmân-ı subh

Şems-i hüdâ kim eğer vermese dünyâya tâb
Haşre dek açılmaya bir dahi dükkân-ı subh

Hey ne velîdir bu kim şevkine eyler sema’
Âl eteklik giyüb hûr-ı dırahşân-ı subh

Kutb-ı medâr-ı cihân zâtına mahsûs ezel
Şebinle mâh-ı nev-delk-i zer-feşân-ı subh

Vâris-i ‘ilm-i ledün ‘ârif-i ma’nâ-yı “Kün”
Her ne dese ol olur sözleri sübhân-ı subh

‘Alem-i ‘ulvî-i ‘aşk ‘arş-ı ‘azîm-i İlah
Ânda eder kudsiyân hak bu ki seyrân-ı subh

Zikr ederek ismini olmada hep ser be-ceyb
Sübha-i pervîn çeken çile-güzînân-ı subh

Safvet nûr u safâ bende-i dergâhıdır
Hizmet eder pâyine ser-be-ser erkân-ı subh

Ravzatü'l-envâr kim hâk-i rehinden eğer
Alsa gubârın olur gurfe-nişînân-ı subh

Şûh-ı murassa'-kemer zerre-i rû-zerd-i mihr
Şâh-ı muşa'sa'-semer nahl-ı hıyâbân-ı subh

Şu'le-i idrâkidir şem'-i şebistân-ı din
Nûr-ı dil-i pâkidir pertev-i îmân-ı subh

Merdüme-i çeşmine leyle-i İsrâ-sevâd
'Ayn-ı 'ayân-bahşına âyine meydân-ı subh

Çeşm-i Hudâ-bînîdir çeşme-i şâd-âb-ı hûr
Kalb-i safâ-meşrebi feyz-i hurûşân-ı subh

Sohbetinin neşvesi hûş-rübâ-yı sürûş
Meclisinin bir demi revnak-ı devrân-ı subh

Bezmine nakl-i sebû eyledi Monlâ-yı Rûm
Dolmuş o sahbâ ile sâgar-ı gerdân-ı subh

Mest-i Elestim verir nükte-i "*Hammertu*"¹⁹⁸ feyz
Âb-ı hamîrim imiş bâde-i rümmân-ı subh

Hikmet-i Rûzî resân 'aşka kul etdi beni
Öyle ki hurşîd olur şevkle der-bân-ı subh

Levh-i dilim mahbût-ı nûr-ı dil-i nakşibend
Hoş düşer âyineye şemsden elvân-ı subh

Nutkum ile bülbülü eyler idim bî-zebân
Samt u sükût olmasa 'âdet-i dîvân-ı subh

Vakt-i seherdir yürü 'aşk ile *Memdûh*-veş
Ramete şâyân olur bâdiye-pûyân-ı subh

Secdeler eyle hemân kible-i kalb üstüne
Ka'be deyüb de göçer kafîle-bendân-ı subh
Tâ ola bu sâha-i şa'sa'a efrûzede
Zîn-i zer-endûd-ı mihr zînet-i yek-rân-ı subh

Rûh-ı şerîfin Hudâ şâd ede ol Hazretin
Meşhedi olsun müdâm lâle-i Nu'mân-ı subh

¹⁹⁸ Hadîs-i Şerîf: "Ve hammertu tıynet e âdeme bi-yedeysi erba'îne sabâhan"

-23-

Der-Senâ-yı Şeyh Muhammed Mustafâ 'İsmet El-Nakşibendî El-Hâlidî
Kuddise Sırruhu

Şafakla subh-dem bir la'l idi bu lâle-gûn hâmun
'Înân-tâb oldu şeb-rîz-i kamerle râ'iz-i gerdûn

Mu'anber çetr-i Leylâ zeyn-i sahn-ı pehn-i çarh oldu
Kan ağlarsa şafak şâyân misâl-î dîde-i Mecnûn

Kamer hem-hâl-i Rûhullah'dır ihyâ-yı leyl eyler
Tıbâk-ı âsumân destinde kat kat suhuf Engelyûn

Havâriyyûn-veş tarh eylemişdir encümen encüm
Dıraşşân tâli' meh hem-çû şem'-i dâniş-i Şem'ûn

Şeb-i muzlimde zîb-i dest-i mehdîr sübha-i pervîn
Eder tesbîh-i Hak gûyâ ki batn-ı hûtâ Zü'n-nûn

Görenler necm-i zâhir zâhir olmuş zanneder ammâ
Sipihr âyînesinden rû-nümûn gencîne-i Kârûn

Hoşâ rahşende ahter hem fûrûğ-ı çehre-i duhter
Güher-pâş u güher-pûş u güher-rîz ü güher-meşhûn

Hoşâ-ferhunde-şeb şeb-bû-feşân-ı gülşen-i şâdî
Tırâz-ı turre tâb -ı hâl-i kühl-i çeşm-i pür-efsûn

Benim cânânımın sırdır hevâ-yı 'aşkıdır şimdi
Şebîh-i dûd-ı âhımdır felekde ebr-i nîlî-gûn

'Aceb cânân hırâmından olur mevc çemen-i gül-hîz
'Aceb fettân nigâh-ı nâzına fevc-i fiten meftûn

Leb-i la'lî hayâlinden hilâl-âsâ za'îf oldum
Ta'ayyûn eyledi mihriyle hatta "Âdeke'l- 'urcûn"¹⁹⁹

Melâlim pîş-i çeşminde 'adîl-i sûret-i Ya'kûb
Gözümde 'aks-i ruhsârı mesîl-i Yûsuf-ı mescûn

Ne gûnâ dâğ açâ cismim hümâ gördü hümûm aldı
Ne gûnâ ağlasun çeşmim semâ 'arz etdi ağlasun
Bulur humret dem-â-dem merdümünden cevher-i dâğım
Yemen'dir yümn-i te'sîr-i sehîl ile 'akîk-efzûn

¹⁹⁹ Yâsin Süresi 39.Âyet (Eski hurma salkımının çöpü gibi döner)

Değil bu merdümek bir âb-1 hündür Bahr-1 Ahmer'de
Fırâkıyla o rütbe dîde-i gam-dîde doldu hûn

Seher-hîzân gibi ebrû kenâr-1 cebhede sâcid
Sihirbâzan gibi gîsû hasâr u mekrden memnûn

Mesîhâ tâs-1 hurşîd-i eder sad şevkle der-dest
Elinde câm-1 mey tenvîr-i bezm etdikce ol meysun

Muhannâ destinin pîrâye-sâzı sâgar-1 sîmin
Nümû-dâr oldu mercan pençesinde lü'lü'-i meknûn

Bu dürrün lem'asıyla sâha-i eflâk pür-kevkeb
O mercânın ziyâsından fezâ-yı bûsitân gül-gûn

Her engüş-i latîfi sanki bir fevvâre-i elmas
Revân ândan Furat u Nîl u Seyhân Dicle vü Ceyhun

Behîşt-i rûydan inmiş edîm-i arzına zıll-1 zülf
Meger tâvûsdur hasret çeküb tutmuş reh-i râhun

O yektâ hâl-i ruhsârı mürid-i dergeh-i vahdet
Safâ-yı nûr dîdârı murâd-1 Hâlık-1 bî-çün

Niçe dergeh mutâf-1 'ârifân-1 Refrefî-reftâr
Niçe dergeh makâm-1 kutb-1 'âlem mâlik-i mâ'ûn

Vücûdu 'âleme revnak veliyy-i İzed-i Mutlak
Sırât-1 müstakîm-i Hak neşât-1 her dil-i mecnûn

Cenâb-1 Şeyh 'İsmet Mustafâ-ism ü 'Alî-sîret
Şeref-bahş-1 velâyet bâsıt-1 nâ'mâ-i gûn-â-gûn

Senâ-yı Tûr-1 Sînâ sînesinden incilâ-fermâ
Miyâh-1 ma'nî-i sâf ile sadrı vâdî-i mem'ûn

Sözünde rûh-1 muzmir râhesinde râh-1 reyhânî
Birinde himmet-i Hârun birinde lezzet-i heyrun

Ereydi devrine ol sâkî-i sahbâ-yı 'irfânın
Uyub 'akla kalur mıydı tehî ber-humda Eflâtun

'Amîmü'l-lutf kim a'tâfının ham-geştesi olmak
Zaman bulmaz zeminden ref'-i pîşânîye çarh-1 dîn

‘Adîmü’l-misl kim tâ yevm-i haşr Ümmü’l-kurâ farza
Hudâ’dan olamaz îlâd-ı şibhi zâtına me’zûn

Kusûru olmasa huldün ederdim kalbine teşbîh
‘Adîl-i tab’ı Tubâ’dır der idim olsa ger mevzûn

Vesî’ü’s-sadr-ı ‘ârif kim hurûş-ı cûy-ı cûd-ile
Tarâvet-yâb-ı bast olsaydı bu feyfâ vü bu hâmûn

Ne Sûretle cüfun setr-i ‘uyûn eylerse bir demde
Semâvâtı alurdu bî-tekellûf cevfine câfûn

Lebinden nûş-ı elbân-ı ledünnü etseydi sahrâda
Görüb de nâka-i Leylâyı Kays olmaz idi melbûn

Zamîr-i enveri olsa zahîr-i hüsrev-i hâver
Zalâm-ı leyl etmezdi cihân ma’müresin şebhûn

Nemed-pûşân-ı dergâhı nigâh-ı rağbete almaz
Zemîne atlasından ferş ederse çarh-ı soklâtun

Ta’âlallah o kavmin dâ’ima aynında yek-sândır
Ridâ-yı köhne dibâ-yı mülevven hulle-i iksûn

Sadâ-yı bûm-ı bâmı hande-rîz-i devlet-i Dahhâk
Seg-i kûyu sifâlî-efser-i pür-ferâ Ferîdun

Değil nâfe firâk-ı hâk-i müşk-efşân-ı kûyuyla
Bedîdâr oldu yer yer âhuvânda âhdan âhûn

Meh-i zulmet-i şikâfâ nûr-safâ bedr-avsâfâ
Eyâ kudsî-şiyem mişkât-ı eşrâf-ı İlâhiyyûn

Celâlınden bulur berk-i cihân ahvâl-i sûz-efrûz
Cemâlınden görür mihr-i cihân ikbâl-i rûz-efzûn

Nesîm-i feyzine bâd-ı şimâl etse yemîn ahra
Abîr-i hulkuna lâyık kasem eylerse meskâtun

Süleyman-menkabetsin nakş-ı nûrânî-i mihrinle
Kulûb-ı sâlikân olmakda rîv-i dîvden me’mûn

Bihamdillah *Fâ’ik* dâmen-i ‘İsmet nasîb oldu
Bana târ-ı hebûndur nev-perend ü zînet-i büzyûn

Yine sahrâ-yı pehnâ-yı senâda fâris-i fikrim
Kasab ber-dûş olub gösterdi şekl-i kilkten mekbûn

Şebistân-ı semâda zühre-i zehrâ gire raksa
Nümâyân ola ânda nüh pederle tâ ki şeş hâtun

Ba'îd-i bâbı hâvûn-ı hevân içre helâk olsun
Mutî'-i hazreti ammâ ki mahfûz-ı 'azâbü'l-hevn

-24-

Der-Medh-i Mürşid-i Dîn Kuddise Sırruhu

Geşt eder 'âlemi zülfün hevesiyle miskin
Girdi bir pûsta seyyâhın olub nâfe-i Çîn

Hikmet-i neşre o gîsû-yı mu'anber bürhân
Şûr-ı haşrı eder isbat o la'l-i nemekîn

Şâh-ı hüsn eylemiş Allâh seni sultânım
Gözlerin söz yerleşür şâhın elinde şâhîn

Zahm-ı dendâne-nümâ dildedir ey kaşı kemân
Bu şehîd üstüne rahm et oku bir kez Yâsîn

Gören etvârını refâtârını güftârını der
Cûydur sanki revân olmada şîrin şîrin

Ser-veş seyr-i çemen ile yayılsun yoluna
Semen ü nesteren ü sûsen ü sünbül nesrîn

Dehenin gonca vü gûya iki leb bir bülbül
Gülüne bülbülüne ola hezârân tahsîn

Yine hurşîd gibi gülşeni gark et nûra
Yine Cemşîd gibi al ele câm-ı zerrîn

Sâgarı doldur o sahbâ ile kim cür'asıdır
Tâb-ı ten rûh-ı beden râhe-nüvâz-ı gam-gîn

Mahv olur katresini nûş edenin gönlünden
Dehşet-i berzah u dûzah heves-i huld-ı berîn

Peñçemi Zühre-tırâzende vü nâhîd-endâm
Kâsesi vermededir kâse-i tanbûra tanîn

Peñçemi safvet-i mînâ ile mînû-manzar
Peñçemi dâğ-ı cahîm âb-ı ruh-ı mâ-ı mu'în

Ateşin tâkine bir mug-ı şeb-âvîz-i şihâb
Kûşe-i hûşe-i engûruna beste Pervîn

Dil temâşasına hayrândır o bezm-i pâkin
Gerdiş-i câmı eder devr-i sipihri ta'yin
Şems-i sahbâyâ kadeh ânda muka'ar mir'at
Ceyş-i gam men'ine her tâs-ı hisâr-ı la'lîn

Ayağı yer mi basar hiç bu şarâbı içenin
Nüh felek kalmaz o demde ne zaman ü ne zemîn

Mest-i 'aşkım yine bir dergehin üftân-ı hîzân
Eylemem na'ra-i mestâne ile vaz'-ı cebîn

Öyle bir dergeh-i vâlâ ki harfimde revâ
Ferş-i reyhân-ı cinân eylese Cibrîl-i Emîn

Südde-i Sidre-nişân dergeh-i âgeh-menişân
'Arş envâr-feşân bâb-ı füyûzât-ı rehîn

Bârekallâh bihîn bâr-geh-i nûrânî
Ânda hark-ı zulümât etmededir Mürşid-i dîn

Tûr-ı pür-tâb-ı tecellî 'Arafât-ı 'irfân
Cebelü'n-nûr-ı hikem Ka'be-i ehl-i temkîn

Zâ'ir-i beyt-ı Hudâ tâ'ir-i evc-i a'lâ
Sâ'ir-i semt-i semâ reh-rev-i erbâb-ı yakîn

Şem'-i mihrâb-ı rızâ mu'tekif-i mescid-i 'aşk
Vâkif-ı Ser- kazâ kâşif-i Furkân-ı mübîn

O hudâvend-i Hudâ dost ki nûr-ı nazarı
Dil-i vîrânda bulur Hızr-sıfat genc-i defîn

Sâyesi âdeme tûbâ-yı dem-i ürd-i behişt
Âyası 'âleme hem feyz-i meh-i fûrûz-ı dîn

İns ü cin üstüne bir başka Süleymân'dır bu
Halka-i zikr olur engüşt-i şerîfnde nigîn

Kudsiyân vecd ile tekbîre ederler âğaz
Tâlibe ism-i İlâhî'yi edince telkîn

Olsa bîdâr n'ola dergehinin bendeleri
Gelmez elbette behişt ehline hâb-ı nûşîn

Bende-i muhlis-i zîb-âver-i âğûş-ı sürûş
Münkir-i hazreti bâzîçe-i şeytân-ı lâ'în

Sâlike cezbe-i can-sûz ki berk-efgen olur
Kalbini rahmet-i Rahmân ile eyler teskîn

Lutfu bir memleketin hâcetine olsa keffil
Halkını ni'mete müstağrak eder Rabb-i mu'în

'Adli bir kişverin âşûbunu kılssa ıslah
Kebg eder şeh-per-i şeh-bâzı münakkaş bâlin

'Âlem-i 'unsuru etseydi ihâtâ kahrı
Çâr-mîh olur idi nâr u hevâ mâ ile tıyn

Himmeti öyle ki olurdu murâd etse eğer
Müsta'id-i şeref-i kurb-ı dil-i kîn-âgîn

Bahr-ı ma'nâ ki olur vasfını tasmîm edenin
Dâmen-i şâhid-i endîşesi pürdür semîn

Kulzüm-i 'ilm-i ledünnü ki olunmaz ânın
Resen-i şa'sa'a-i mihr ile ka'rı tahmîn

Mevc-feyzâ sadakâ bahr-kefâ zî-şerefâ
Ey bihîn-gevher-i iklîl-i ser-i 'ulviyyîn

Sensin ol debdebe-bahşâ-yı cihân-ı ma'na
Taht-ı vâlâ-yı velâyetde şehen-şâh-ı güzîn

Sensin ol nahl-i vefâ ser ü semâ-pirâye
Edeli zıll-ı latîfînle zemîni tezyîn

Sebz-pûşân-ı çemen-zâr-ı fezâ-yı lâhut
Ravza-i hulk-ı kerîminden olurlar gül-çîn

Basdığın yerler olurlar cümle için cây-ı necât
Nakş-ı keş-i kadem-i muhteremin hısn-ı hasîn

Yüzünü sürse o topraklara *Memdûh* revâ
Hâkidir 'anber-i sârâ vü gubârı müşgîn

Mehdinin gâyeti yokdur bilürem ammâ kim
Vasf-ı pâkiyle eder kesb-i safâ kalb-i hazîn

Şükrüllâh-ı berekât hazerât-ı sâdât
Kalb-i mahzûnumu kıldı gam-ı 'âlemden emîn

Evliya muhtefî-i taht kıbâb-ı Hak'dır
Nâm-ı *Memdûh*'umu etmem o sebebden tebyîn

Bir du'a eyleyelim şöyle isâbet etsün
Hisse-i Hazret-i Cibrîl-i Emîne âmîn

Tâ ki 'ârifler ola mazhar-ı envâr-ı cemâl
'Âşıkâ nâz ede tâ şevk ile her mâh-cebîn

Her nefes müntesib-i bâbı bula nûr-ı bekâ
Kahr u mahv eyleye münkirlerini Rabb-i mu'în

-25-

**Der Medâyh-i Celîle-i Cenâb-ı Muhammed Mustafâ 'İsmet Kuddise
Sırruhu**

Müşg-rîz ü müşg-sâdır hâl-i cânânım benim
Bû-yı cennet neşr eder bâğ-ı dil ü cânım benim

Eylerim 'atf-ı nazar hâl-i siyâha çünkü ben
'Ayn-ı fülfüldür sevâd-ı 'ayn-ı giryânım benim

Tâ hayâl-i hâl-i 'anber yârı aldı gönlümü
Micmer-efrûz-ı cinândır kalb-i sûzânım benim

Bâ-i bismillâh-veş ebrûsu hâl etmiş 'ayân
Gizledi bu nokta içre 'ilmi Yezdân'ım benim

Evvelin reşh-i kalem çün levhde bu noktadır
Feyzini bast eyledi Kur'an-a Sübhân'ım benim

Hikmetinden feyzî-i Hindî haberdâr olmadı
Kim anı bir noktada deng etdi Kur'an'ım benim

Ebruvânda hâlini gördüm 'aceb mi söylesem
"Kâbe kavseyn"²⁰⁰âşinâdır Mustafâ-şânım benim

Yâ ki mihrâb-ı Nebî'de secde-ber olmuş Bilâl
Nûra müstağrak misâl-i şem'i îmânım benim

---

²⁰⁰ Necm Sûresi 9. Âyet (Onunla arasındaki mesafe iki yay kadar...)

Devlet-i hüsnünde seyr-i kişvere hâcet mi var
Şâmelerdir Hind u Çîn'im Şâm u Sûdan'im benim

Ol mehin şâmât ile gûyâ ruh-ı rahşendesini
Âsumânım âsumân-ı kevkeb-efşânım benim

Hâller rû-yı tarâvet-dârını zeyn eylemiş
Katre katre jâle-i verd-i gülistânım benim

Hâlini mir'at-ı kalb-i sâfıma 'aks etdirüb
İsmiñi ânın süveydâ koydu Rahmân'im benim

Bu süveydâdır bana âyîne-i 'âlem-nümâ
Seyrine İskender oldu çeşm-i hayrânım benim
Sûret-i emvâca girmiştir 'âvâlim ânda hep
Mevc mevc olmuş gelür bahr-ı hurûşânım benim

Hoş temâşâ-gâh-ı rûhânî fezâ-yı pür-füyûz
Lâ mekân-ı Kibriyâ'idir şu meydânım benim

Bir tarafda 'arş-ı a'lâ bir cihetde kudsiyân
Bir yanında Sidre Tübâ bâğ-ı Rıdvân'im benim

Subh-ı rûşen-dil gibi âfâkı tutdu pertevim
Sanmayın beyhûdedir çâk-i girîbânım benim

Nûş idüb câm-ı sabûhu rûhum oldu neşve-yâb
Düşdi tâ ki menzil-i 'İsâ'ya seyrânım benim

Çarh-ı çârüm menzirim olmazdı ammâ neyliyem
Mihri enver pençe-gîr taraf-ı dâmânım benim

Çarh-ı çârümdür 'anâsır nûr-ı hubbullâh-ı mihr
Müncelî zerrâtdır fer-i firâvânım benim

Cismimin her zerresi bir hâver-i hurşîd-tâb
Berk urur envâr-ı vech-i kutb-ı devrânım benim

Âfitâb-ı maşrık-ı irşâda mâh-ı burc-ı feyz
Dergeh-i iclâlidir eyvân-ı keyvânım benim

Hüsrev-i dîhim-i 'irfân dâver-i evreng-i dâd
Pâdişâhım taht-gâh-ı dilde sultânım benim

Nabz gîr-i hikmet-i Settâr Lokman-münkabet
Çâre-perdâzım tabîbim derde dermânım benim

Mustafâ 'İsmet ziyâ fermâ-yı âfâk-ı kulûb
Pirehen-i ber-dûş-ı 'ismet mâh-ı Ken'ânım benim

Nûr-ı mahz olmuş vücûdu bedr-i tâb-efzâ gibi
Vardır isbât-ı kemâlâtında bürhânım benim

Hâk-i pâk-i âistânı 'itr-pâş-ı rüzgâr
Nükhet-i hulku sabâ-yı sahn-ı bûsitânım benim

Münhasırdır sözlerim vâsf-ı gazâl-i halkına
Rûh-ı Dâvud-ı nebî olsun gazel-hânım benim

Zikr-i ism-i pâkin eyler dem-be-dem cân-ı nizâr
Sübhâ-i lü'lüye döndü rişte-i cânım benim

Zulmet-i gafletde ser-gerdân kalurdum olmasa
Himmeti Hızr'ım 'atâsı âb-ı hayvânım benim

Ahterim her tâli'-i bîdârı tenvîr eyledi
Deynde hak bîni olmuşdur nigeş-bânım benim

Dâmenim dürr ü güherle oldu reşk-i bahr u kân
Bâbının çârubu oldukda bu müjgânım benim

Yazsam evsâfın girer kırtâs gülşen şekline
Hâme ol gülşende bir serv-i hırâmânım benim

Vasfına tertîb-i dîvân eylesem kudsîlere
Açılır Beyt-i İlâhî gibi dîvânım benim

Allah Allah ben ezelden vasfının müştâkıyım
Tâ ebed mehdin eder tab'-ı sühan-dânım benim

Tab'-ı şîrînim ki tûtî-i şeker güftârdır
Şeker eltâfıdır ancak şekeristânım benim

Eyledim endîşemi vakf-ı senâ-yı Hazret'i
Şükrülillah zevk ile geçmekte ezmânım benim

Nâ'il oldum evliyânın sohbet ü in'âmına
Menn ederse câna minnet Rabb-i Mennân'ım benim

Bir şehin devlet-serây-ı hizmeti oldu nasîb
Kim 'amûd-ı subh ile hurşîd der-bânım benim

Sâyesinde kadrime gerdûn bilür söz bundadır
Fâ'ik'ü'l-akran benim nâ-bûd-ı akrânım benim

Rûz u şeb kavs-ı kuzahla kehkeşan zannetmeyin
Gerden-i gerdûna beste tavk-ı fermânım benim

Çarhı yâd etdim 'aceb çokdan unutmuşdum ânı
Gâlib oldu mâsivâyâ çünki nisyânım benim

Gark-ı envâr-ı tecelliyât-ı zât-ı akdesim
Çeşm-i Musâ'dan nişân şem'-i şebistânım benim

Vâkıf-ı Ser- kelâm olmuş Kelîm-i ma'nâyım
Sohbete hâzır olun kim sözdür ihsânım benim

Bir güherdir söz fem-i muhsinde mahzundur dili
Bezl eder ol gevheri dünyâyâ 'ummânım benim

Hâmûş olursa lâyık geldi hengâm-ı du'â
Nutkumu teslîm eder ahbâb u yârânım benim

Tâ 'izâr-ı hâl-dâr-ı hûb-rûyân-ı cihân
Kilk-i şevke ola evrâk-ı zer-efşânım benim

Rûhunu cû-yı tecellî şâd ede ol hazretin
Gülistân-ı rûhu olsun câ-yı cevânı benim

Eûzü billâhi mine 'ş-şeytâni 'r-racîm Bismillâhirrahmânirrahîm

*Evkellezî merra 'âlâ karyetin ve hiye hâviyetün 'âlâ 'urûşihâ kâle ennâ yuhyî
hâzihillâhu ba'de mevtihâ feemâtehullahu mietehû 'âmin sümme be'sehû, kâle kem
lebiste, kâle lebstü yevmen ev ba'da yevmin, kâle bel lebiste mietehû 'âmin fenzur
ilâ ta'âmike ve şerâbike lem yetesenneh, veenzur ilâ himârike velinec'aleke âyeten
linnâsi venzur ilel-'izâmi keyfe nünşizühâ sümme nekesühâ lehmen, felemmâ
tebeyene lehû kâle e'lemü ennallahe 'âlâ külli şey'in kadîr. ²⁰¹(min Sûret-i Bakara
Âyet 260)*

²⁰¹ Bakara Sûresi 259.Âyet (Bir vakit İbrahim: "Rabbim, bana ölüleri nasıl dirilttiğini göster." demişti. Allah buyurdu: "Yoksa inanmadın mı?" İbrahim: "İnandım, ancak kalbimin iyice yatışması için." dedi. Allah buyurdu ki: "Öyle ise kuşlardan dördünü tut ve onları kendine çevir, iyice tanıdıktan

Hülâsa-i Akvâl-i Müfessirîn

Âsurîlerde ikinci hükümdâr ki Buhtunnasar ismiyle meşhûrdur. Kable'l-mîlâd arz-ı Filistîn'e kuvâ-yı külliyye irsâl ve benî-İsrâ'îl hükümdârını ahz u istîsâl etmekle beraber Kudüs'ü zabt ve Beyt-i Makdis'i tahrîb eylediği gibi hezârân insânı endâhe-i mağâk-ı helâk eyledikten mâ'adâ ahyâr-ı Yehûd'un e'âzımı sırasında Hazret-i Üzeyr 'Aleyhisselâm'ı dahi lâ-yu'add üserâ ile ma'an Bâbil'e götürdü. Bâ 'avn-ı Hak bir zaman sonra o Nebî-i zî-şan fürce-yâb olmasıyla Kudüs havâlîsine geldi. Gördü ki her yer vîrân ne insân var ne 'ümrân. Râkib olduğu himârı bir yere bağladı. Sahibsiz bağlardan üzüm incîr topladı. Bir duvâr dibine oturub Allah şu harâb-âbâd yerleri nasıl ihya eder diye düşünmeğe başladı. Tefekkürât ve te'emmülât ile uykuya daldı. Güneş de çıkmış-idi. Hak Te'âlâ ânı ammâ etdi. Yüz yıl mürûruyla yeniden dirildi. (Ne kadar uyudun) hitâb-ı 'izzeti sâdır oldu. Cenâb-ı 'Üzeyr (Bir gün yâhud daha az uyudum. Yâ rabbî) dedi. Çünkü nevme mağlûb olacağı demde şems tulu' ediyor uyandığında gurûb eylemekte olduğundan müddet-i hâbı kesdiremediği cihetle öyle söylemişti. Şu cevâb-ı İlâhî sudûr eyledi (Yüz sene uyudun. Ta'âm ve şarâbına bak hiç bozulmamıştır. Bir kere de merkebine bak ne hâldedir. Seni nâsa 'âyet ve 'ibret eyledik. Kemiklere nazar et. Ne suretle toplar da anlara lahm u ve şahm iksâ ederiz) 'Üzeyr mahv u ve fenâ olmuş himârına bakub kemikleri birleştiğini lahm u ve şahm nemâya erdiğini ve hayâtının teceddüd etdiğini görünce bildim ki Allah her şeye kâdirdir, sayhasını urdu.

---

sonra her dağ başına onlardan birer parça dağıt. Sonra onları çağır, koşa koşa sana gelsinler. Bil ki, Allah gerçekten güçlüdür ve hikmet sahibidir.”)

MESNEVÎLER

-1-

Hikâye-i 'Üzeyr 'Aleyhisselâm

Sipâs-ı firâvân ki Rabb-i Celîl

Bize nûr-ı Kur'ânı kıldı delîl

Rüsûl enbiyâ gönderüb 'âleme

Hidâyet erişdi benî Âdem'e

Her âyet ki Kur'ân'da mevcuddur

'İber-âver-i Rabb-i ma'bûddur

Nebîler hikâyâtı Kur'ân'dadır

Velîler münâcâtı Kur'ân'dadır

Mine'l-cümle şu kıssa-i rûh-bahş

Verir ehl-i tevhîde rahşende rahş

Hükümdâr-ı Bâbil olan Buht-nasar

Tamâm, 'ömrünü eylemiş zulme hasr

Nice kişveri zabt u teshîr ile

Ahâlîsini katl u tedmîr ile

Aman vermeyüb kan dökerdi müdâm

Filistîn'i de emrine kıldı râm

Kılıçdan geçirtti ahâlîsini

Bütün yıkdı yakdı havâlîsini

Ölümden kalanlar esâret ile
Taşındı hemân belde-i Bâbil'e

Cenâb-ı 'Üzeyr ol Nebî-i Hudâ
Esirler miyânında gitdi dirîgâ

Nihâyet esâretten ânı İlâh
Halâs etdi rahmetle gösterdi râh

Binüb bir himâra koyuldu yola
Mu'înidir Allah selâmet ola

Merâhil kat'ı ile haylî zaman
Ağaçlıklı bir sâha oldu 'ayân

Himârından indi Nebî-i güzîn
Oturdu ağaçlıkda şâd u hazîn

Ağaç dalları çekmiş eflâke ser
El açmışda Mevlâ'ya tesbîh eder

Ağaçlık içinde per-efşân tuyûr
Çeker vecd ile dâim ism-i Gafûr

Akan sâf sularla her berg-i sebz
Eder Ser- ihyâyı işrâb ü remz

Kürûmunda engûr ağaclarda incir
Kemâle erişmiş fevâkih kesîr

Biraz aldı bunlardan işte 'Üzeyr
Tenâvülle etrâfi eylerdi seyr

Şu yerler ne tenhâ ‘aceb bâğ u râğ
Bir insan mı yok hepsi câ-yı ferâğ

Yok idi bu eşyâ ne kim şimdi var
Ne varsa yok olmak için âşikâr

Şu’ûnât-ı ‘âlem teheyvüde dâ’im
Küşûfât-ı âdem temevvüde kâ’im

‘Âdemle vücûd bulmuş imtizâc
Kesâd-ı kumaşıyla bulmuş revâc

Niçün çâr mâderle bû nüh peder
Mevâlîdini etmede derbeder

‘Üzeyr eyler idi semâya nigâh
Himârıda yerde arardı giyâh
Semâyı nebîler velîler bilir
Eşekler zemîn üzre ot devşirir

Havâlî-i Kuds-i Şerîf idi o
Binâlarla evvel latîf idi o

Zaman lâkin onu harâb eylemiş
Tamâmıyla ferş-i türâb eylemiş

Ne ‘ümran ne insân heme mahv u nâ-bûd
Şu yerlerde hiç kalmamış bir vücud

Bu ahvâl olunca ‘Üzeyr’e ‘ayân
Ta’accüb-künân söyler evvel zamân

Nasıl bunları eyler ihyâ Hudâ
Ki her cism cânından olmuş cüda
Meger vakt-i subh idi doğmuşdu mihr
Şu'â'ıyla bulmuşdu tâbiş sipihr

Bir altun kanadlı doğandır güneş
Semâda arar kendine her gün eş

Tefekkürle meşgûl olurken müdâm
'Uyûn-ı 'Üzeyr'i kapatdı menâm

Geçüb uykuda yüz sene böylece
'Üzeyr ise kaldı hemân öylece

Uyandıkda bakdı güneş batmada
Başından güher tâcını atmada

Hitâb eyledi Rabb-ı Rahmân 'Üzeyr'e
Şu yolda su'âl etdi Yezdân 'Üzeyr'e

Neden böyle uykuya daldın 'Üzeyr
Ne müddetle uykuda kaldın 'Üzeyr

'Üzeyr etdi yâ Rab cevâbıyla ol ân
Hesâbımca bir gün dahi belki noksan

Buyurdu Hudâvend-i 'azz e ve cell
Sana yüz yıl olmuşdu erdi ecel

Ta'âmın şarâbın ter ü tâze mevcûd
Himâra nazar kıl ki nâ-bûd u bûd

Dağılmışda üstühân-ı himâr
Gelir lahm u şahmı olur pâydâr

‘Üzeyr etdi dikkat himâra tamam
Bitişdi bütün lahm u şahm u ‘izâm

Dedi Kâdir-i mutlak ey Kirdkâr
Senin kudretindir hayâta medâr

‘Üzey’rin önünde dirildi eşek
Sakın eyleme kudret-i Hak’da şek

Hayat-ı mü’ebbedle mağbut-ı gayr ol
Eşek de olursan himâr-ı ‘Üzeyr ol

-2-

Te’sîr-i Nutk-ı Cenâb-ı Sünbül Sinân Kuddise Sırruhu’l-menân

Tûtî-i şeker-sitân-ı i’câz
Bu kilik-i bedî’-i dâsitân-sâz

Bir nahl-ı bülend-i pür-semerdir
Mısr-ı hüner içre ney-şekerdir

Bîgâ gibi sükkerîn-güftâr
Hengâm-ı sühan-ı bî-şeker-bâr

Yârin ki olur feminde zâhir
Çok âğaz arar visâle dâ’ir

Gâhîde eder o nükte-perdâz
Nev-kıssa-i dil-nişîne âgâz

Bir sâhib-i mülk ü mâl-i tâcir
Ölünmeği etdi nakd-i hâtır

Ammâ ki bu zât hayra her bâr
Bezl eyler idi nukûd-ı bisyâr
Ahbâbı da hüsn-i hasletinden
Bî-çârelere mürüvvetinden

Derlerdi âna kerîmsin sen
Düşkünler için rahîmsin sen

Şimdi hele niyyet-i te'ehhül
Tevfîr-i tenâsüle tevessül

İlhâm-ı Hudâ-yı zü'l-minendir
În'âm-ı Hudâ-yı zü'l-minendir

Etdi o kerîm-hû tezevvüc
Bûsitân-ı visâlde teferrüc

Çok geçmeyerek Cenâb-ı Mennân
Kıldı ânı bir veledle şâdân

Tâbende-'izâr u mihr-manzar
Rahşanda-nigâr-ı mâh-peyker

Aydan aya oldu hüsnü efzûn
Kim görse bunu olurdu meftûn

Tıfl idi nihâyet âfet oldu
Halkın başına kıyâmet oldu

Nâ-dîde civân demîde bir gül
Gîsûsu ‘ayân resîde sünbül

Göz süzse niğâhı cân üzerdi
Candan bile her gören bezerdi

Kasd eylese dîdesi şeker hâb
Bâdâmı ederdi feyzi sîr-âb

Güftâra ki ağzaçardı lebler
Geçmiş idi kelleden şekerler

Şu hüsn ile hey ‘aceb o dildâr
Bir derd ile muztar-ıdı nâ-çâr

Şehd ister idi o hûr-tal’at
Tâ eyleye tatlı tatlı sohbet

Gör derdi ki verse şehd mâder
Bu olur idi veca’la muztar

Bulmazsa velîk engübîni
Durmaz idi nâliş ü enîni

Sad şeyh vü nice tabîb-i devrân
Hiç bulmadılar bu derde dermân

Başlarda idi misâl-i kâkül
Ol demde Cenâb-ı Şeyh Sünbül

Aldı veledin babası pür-gam
‘Azm etdi huzûr-ı şeyhe ol dem

Bu vech-ile başladı kelâma
Sûret virüb ihtirâm-ı tâma

Ey sünbül-i bûsitân-ı tevhîd
Zill-efgen tâc-ı ehl-i tecrîd

Lutf eyle meded ki pür-melâlim
Nefsîde-leb-i safâ-yı bâlim

Verdi bana gerçi bir püser Rab
Bal isteyerek olur mu’azzeb

Ekl eylese ıztırâb içinde
Men’iylede pîç-tâb içinde

Söyler o zamân o kân-ı himmet
Lâzım bize çihl rûz müddet

Al oğlunu hânene revân ol
Kırk gün geçicek gelüb ‘ayân ol

Ferzenden alub peder beraber
Eyler yine ‘azm-i sû-yı mâder
Bal isteyerek o şûh her an
Evvelki gibi ederdi efgân

Rûzî olub âh vâh-ı cân-sûz
Encâma erişdi bu çihil rûz

Gitdi der-i pür-emân-ı şeyhe
Âdâb ile âsitân-ı şeyhe

Me'yûs u hazîn eb-i mükedder
Kıldı püserin revâk-manzar

Şeyh-âğzına yine el koyub da durdu
Oğul balı sen yeme buyurdu

Şu nutku edince vâlidî gûş
Hayretlere düşdi oldu bî-hûş
Zanneyledi bir fesânedir bu
Tutdu yine semt-i hâneye rû

Zenbûr-ı belâ üşüşdü başa
Başın ura yazmış-idi taşa

Ammâ ki o şûh-ı nâz-perver
Bal istemeyi unuttu yek-ser

Allah Allah zihî kerâmet
Bir nutk ile can bulur halâvet

Hisseyledilerki bunda sır var
Bal eylediler hemen ihzâr

Vaktâ ki görünce şehri ferzend
Feryâdı semâya kıldı peyvend

Yok yok dilemem yemem deyüb bal
Eylendi müdâm ifâde-i hâl

Şükür etmeğe vâlidî bu hâle
'Azm etdi o menba'-ı kemâle

Dâhil olarak huzûr-ı pîre
Hayret erişir dedi fakire

Çok var idi sizde böyle kudret
Neydi ya şu kırk gün meşakkat

Dedi o zaman o kutb-ı a'zam
Bal yer idik işte bizde akdem

Şu nutku edeydik ol dem icrâ
Te'sîrini görmez idin asla

Sabr eyledin ekl-i şehde çihl rûz
Geçdi sözüümüz çü tîr-i dil-dûz

Bir fi'li ki nehye olsan âmir
Ol fi'li sen etmemen gerekdir

Ey tâlib-i râz-ı derd-pîşe
Şu kıssada hisse var hemîşe

-3-

Vakı'a-i Sâ mân-sûz

Hamd ana kim dedi "*Fe-ahbebtü*"²⁰²ol
Zatına gösterdi muhabbetle yol

---

²⁰² Hadîs-i Kudsî

Hubb-ı ezel eyledi nâ-geh hurûş
Ka'r-ı yemm-i hayrete daldı sürûş

Kısmet olub habbe-i hubb âdeme
Geldi hemân mezra'a-i 'âleme

İçdi cinân içre şarab-ı tahûr
Na'ra-i 'aşk etdi bu yerde zuhûr

Olmuş idi 'aşk ile mest-i elest
Hâke düşer kim ki ola tâm mest

Çünkü kuruldu şu mu'allâ ribât
Halkına verildi birer irtibât

Her ne bu 'âlemde ki mahlûkdur
Birbirine âşık u ma'sûkdur

Kalbi muhabbetle eder kalb celb
Etmede yek-dîgerin eşyâda cezb

Sâ'ika eyler mi hadîdi fedâ
Kûhdaki kâhı arar keh-rübâ

Cezbeden insan mı fakat pür-tanîn
Çekmededir birbirini mâ' u tıyn

Hâke olur ebr-i rutûbet resân
Jâle güneşle çekilir zerre-sân

Arzda gör câzibenin kuvvetin
Hak sana izhâr kılar hikmetin

Tâ o kadar arza sarılmış şecer
Bîhini âhir çürüdür hâk eder

Zîr ile bâlâyâ bakub eyle seyr
Meyl ü sükûn üzre bütün vahş u tayr

Merd ü zeni ‘aşk ki takrîb eder
Tohm-ı muhabbet veledi tayyîb eder

Hüsn ile gösterdi muhabbet şükûh
‘Aşka merâyâdır anın-çün vücûh

Vech-i hüsn-i ‘ârif e nûr-ı hüdü
Ehl-i dile şâbb görünmüş Hüda

‘Ârif ol ey sâlik-i Tûr-ı edeb
İsm-i muhibdir yine bu ‘aşka Rab

Eyledi ‘âşıkları şûrîde-hâl
Âyet-i kübrâ-yı “yühubbü’l-cemâl”²⁰³

Feyz-i muhabbet ki verir kalbe tâb
Zerreden eyler leme’ân âfitâb

‘Aşk bu beyt ile hoş etmiş beyân
Hazret-i hunkâr o şeh-i kâm-rân

“Âh mine’l-‘aşk ve hâlâtihî
Ahraka kalbî bî-harârâtihî”

---

²⁰³ Hadîs-i Şerîf: “Vallâhu cemîlün yuhibbu’l-cemâl”

Gönlümü ‘aşk eyledi tûfân-ı nûr
Zâhir olub Ser- “*Ve fâre’t-tennûr*”²⁰⁴

Âh ciger üstüne saçdıkca nâr
Oldu gönül bağına nahl-ı enâr

Cism-i nizârımda benim dâğ-ı derd
Meşhed-i ‘uşşâka olur tâze verd

‘Aşk alalı gönlümü leyl ü nehâr
Bir gül-i nâz olmuş idi bana yâr

Cünbiş ü reftârı ser-â-ser vefâ
Her nazarı cânâ verirdi safâ

Olsam eğer hüzn ile geh girye-hîz
Nergisin eylerdi o gül jâle-rîz

Bulsa meserretde beni nâ-gehân
Gülmeden olurdu yüzü gülistân

‘Âşık olurdu gören etvârını
Yok yere verirdi bütün vârnı²⁰⁵

Halkına mecbûr idüb ol dil-şikâr
Geçdi muhabbetle nice rüzgâr

‘Aşk ile eyyâmım ederken mürûr
Cezbe-i cân yâre de verdi huzûr

---

²⁰⁴ Mü’minûn Sûresi 27.Âyet (Tennur(kazan)feveran edince)

²⁰⁵ *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır.

Eyledi ol meh-veşi ihsân-ı ‘aşk
Dest-res-i dâmen-i merdân-ı ‘aşk

Bildi nedir bezm-i müheyyâ-yı rûh
‘Aşk ola nûş eyledi sahbâ-yı rûh

Mey-kede-i ‘aşka koyuldu müdâm
Öyle mey- âşâm olub subh u şâm

Kible-i kalb üstüne döndürdü rûy
Akdı gönül bâğına mânend-i cûy

Girdi tarîk-i nazara çün o mâh
Can evine her şeb ederdi nigâh

Bir gece tâk-ı felek-i zer-nigâr
Perde-i müşkinin idüb âşikâr

Yakdı çerâğ-ı meh-i tâbânını
Nûr ile zeyn eyledi eyvânını
Ây ne hoşdur kamerin hâlesi
Çeşmi alur şu’le-i cevvălesi

Yıldızı yüksek gece imiş bu şeb
Yâre misâl ‘âlemini açdı hep

Tutmuş elinden o gece pîr-i feyz
Cennete salmış ânı te’sîr-i feyz

Bâğ-ı cinânda salınurken bu serv
Cem’ olub ervâh misâl-i tezerv

Derler o Tûbâ-kadde ey dil-sitân
Sen hele bildin mi ne bu bûsitân

Ravza-i Firdevs adı şu gülşenin
Hârdan âzâde ola dâmenin

Gûş edecek sözlerin ol **nev-civân**²⁰⁶
Dehşet alur hâtırını bir zaman

Ânlar ederler yine bed'-i kelâm
Havfi ko zevk eyle ki dârü's-selâm

Sem'ine erdikde cevâb-ı ahîr
Dil-dân olur şevk-i behište esîr

İşte bu hâletle şeb eyler güzer
Mihre gümüş âyine verir seher

Dîde-i mahmûru süzüb âh o yâr
Devlet-i bîdâra olur nûr-bâr

Subh ki tenvîr eder âfâkını
Olda açar sîne-i berrâkını

Vâkı'adan hayreti efzûn olur
'Âlemi gördüğüne mahzûn olur

Her ne ise vakt-i seherdir niyâz
Ol boyu şimşâda verir ihtizâz

---

²⁰⁶ *Berg-i Sebz*'de "yâr-ı cân" şeklinde geçmektedir.

Sûziş eder dest tutar zâr zâr
Göklere mânende-i berg-i çınâr

Pâyine rîzende olan âb-1 rû
Olur o gül-çehreye mâ' -i vuzû

Secde kılar şükr ile Vehhâb'ına
Saff-1 müje kaşları mihrâbına

Gül gibi dâmâna döker tâze eşk
Çâk-1 girîbânı verir verde reşk

Ham-1 necm kâkülü fevc-i felâh
Çîn-i fûrûğ-âver-1 nûr-1 salâh

Veçhi bulub hâsılı yüz fer ü tâb
Doğdu o gün başıma bu âfitâb

Ruhlar sad âl ile almış gülü
Turre tarâvetde cinân sünbülü

Şîve eder kaddine bast-1 vedâd
Mevc-i melâhat lebine bûse-dâd

Gunc u velâl ile o gonce-dehân
Eyledi rû'yâsını nakl ü beyân

Geldi bu seyrân bana gâyet garîb
Kalmadı kalbimde karâr u şekîb

Bilmedim ammâ ki ne oldu gönül
Yok sebebi hüzn ile doldu gönül

Çünkü şu hüzn aldı benim bâlimi
Mürşide ‘arz eyledim ahvâlimi²⁰⁷

Sırr-ı ezel cevher mir’at-ı zât
Nûr-ı hüdâ mazhar-ı feyz-i sıfât²⁰⁸

Sözleri bahşeyler iken câna kût
Kıldı mehâbet ile meyl-i sükût²⁰⁹

İki üç ay geçdi hemân aradan
Yâre açıldı dil-i âvâreden²¹⁰

Zulmet-i gam bu dil-i bî-tâbda
‘Aşk ile cânân ise meh-tâbda

Gelmiş-idi şehr-i şerîf-i sıyâm
‘İlet-i sâriye de vardı tamam²¹¹

Rûzenin onuncu günü nâ-gehân
Hastalanub düşdü o dermân-ı cân²¹²

Gerçi tabîb etdi ‘ilâc u devâ
Kıldı tezâyidine yine za’f-ı kuva

Vâsıl olub yevm-i maraz sâbi’e
Hükm-i zuhûr istedi ol vakı’a

---

²⁰⁷ *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır.

²⁰⁸ *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır.

²⁰⁹ *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır.

²¹⁰ *Berg-i Sebz*’de bu beyit “Bilmedim ammâ ki ne oldu gönül /Yok sebebi hüzn ile doldu gönül” beyitinden sonra gelmektedir.

²¹¹ *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır.

²¹² *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır.

Bulmak için cenneti ser-mest o mâh
Mevtten erdi sekerât âh âh

Can çalışur etmeğe terk-i hayât
Lebleri okur idi “*Ve ’z-zâriyât*”²¹³

Hikmet-i Yezdân’a sen eyle nazar
Kuvvet-i pîrâna sen eyle nazar²¹⁴

Mürşid-i ‘Îsâ-nefes-i rüzgâr
Hâtır-ı bîmârını kıldı şikâr²¹⁵

Yolladı bir bendesini hastaya
Erdi sabâ gonca-i leb-besteğe²¹⁶

Bende velî ‘ârif-i esrâr-ı dil
Bende velî vâkîf-ı etvâr-ı dil²¹⁷

Pister-i bîmâra edince ku’ûd
Hasta gözün açdı da kıldı dürûd²¹⁸

Ol zamân ihdâ-yı selâm eyledi
Hey ne ‘aceb mürde kelâm eyledi²¹⁹

Sıkleti ref’ oldu marîzin tamam
Eyledi ‘azm-i der-i dârü’s-selâm²²⁰

---

²¹³ Zâriyât Sûresi 1. Âyet (O tozdurup savuranlara) *Berg-i Sebz*’de bu mısra “Durmaz okur lebleri “*Ve ’z-zâriyât*” şeklinde geçmektedir.

²¹⁴ *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır.

²¹⁵ *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır.

²¹⁶ *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır.

²¹⁷ *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır.

²¹⁸ *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır.

²¹⁹ *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır.

Görmüş-idi hâbda me'vâsını
Buldu sa'âdet ile Mevlâ'sını²²¹

Rûhuna gel fâtiha-hân olalım
Hayr ile âhir nefesi bulalım²²²

Fâ'ik-i mahzûna edersen su'âl
'Aşk yeter cümlesi hâb u hayâl

-4-

Neşve-i 'Aşıkâne

Sâkî kerem et sebûyu doldur
Gam def'ine çâre-sâz oldur

Fir'avn elem-çün etdi tuğyân
Olsun yine Nil mey-i hurûşân

Gel destine al ayâğ-ı sahbâ
Dönsün bir elinde çarh-ı mîna

*"Va'z-mum yedeke ilâ cenâhik"*²²³

Giryânlarını sen eyle dâhik

Mey sun bana hûşum aldı bir mâh
Eflâke erişdi âh-ı can-gâh

Ammâ ki ne şûh-ı mihr-i nevvâr
Pertev-figen-i sipihr-i devvâr

---

²²⁰ *Berg-i Sebz'* de bu beyit yer almamaktadır.

²²¹ *Berg-i Sebz'* de bu beyit "Can çalışur etmeğe terk-i hayât
Lebleri okur idi "*Ve'z-zâriyât*" beyitinden sonra gelmektedir.

²²² *Berg-i Sebz'* de bu beyit yer almamaktadır.

²²³ Tâhâ Sûresi 22.Âyet (Elini koynuna sok)

Engüşt tutub da açsa aya
Bakmazdı şihâb gökde aya

Ol gerden-i sâfa dîde müştâk
Mânend-i ‘amûd-ı subh-ı berrâk

Her hâl ki câyı sîm-berdir
Tâb-âver-i ahter-i seherdir

Her hâl ki gerdeninde manzûr
Pervâne-nümâ-yı şem’-i kâfûr

‘Atf etdim o gerdene nigâhı
Olsun hele boynuna günahı

Pür-gûdur o çeşm-i şûh u fettân
Duydun mu gazâl ola gazel-hân

Gîsû-yı siyâh u çeşm-i câdu
Sünbüller içinde sanki âhû

Gördükce dü dîde-i kebûdu
Göklerde melek okur dürûdu

Nergis gibi dîdesi elâdır
Müşkîn saçı başlara belâdır

Gâhî ki gelir hırâma kaddi
Servin olamaz kıyâma haddi

Servin kuru ihtizârı vardır
Bu cünbiş edince nâzı vardır

Nâz eylese gülistân yolunda
Tûbâ salınur cinân yolunda

Hâk üstüne olsa sâye-endâz
Ol sâyede serv olur ser-efrâz

Ruh-sârı şiküfte bir tâze gül
Derdiyle bütün cihân bülbül

Ruh-sârına gül demek hatâdır
Gül çünkü hezâr-âşinâdır

Gül pest-nişîn ü pâ-y-der-gil
Bu nevr-i bahâr-ı ravza-i dil

Dâmânı gülün dikenle mestûr
Bu gömleğini dikenlere dûr

Gül şebnem ile olur güşâde
Bu giryeden eyler istifâde

Gül katreye ihtiyâc salmış
Bu bahr-i sirişki satmış almış

Gül bâd-ı sabâ için müheyyâ
Bu bâd-ı sabâyâ 'itr-bahşâ

Gül âb-1 ruhun döker dem-â-dem
Ser-bezmine ola tâ ki muharrem

Gül-i revgan eder tamam cismin
Öğrenmeğe bir çerâğı ismin

Gül tutdu şekerle tatlı ülfet
Matlab leb-i la'li ile vuslat

Bulduk gülü perde-i edebde
Söz tûtîye düşdü vasf-1 lebde

Tebhâle-i leb Süheyl-etvâr
Sad kân-1 'akîk gark-1 envâr

Olmuş leb-i la'li hande-âver
Handân idi çün Mesîh ekser

Şîrin femi ki eder şeker-hand
Şûr-efgen-i kişver-i Semerkand

Ey hâme yine güher-feşansın
Ziynet-dihi tâc-1 hüsrevansın

Ey hâme yine 'utârid-âsâ
Oldun şu sipihre tâb-fermâ

Şu'arâya erişdi nûr-1 şî'rin
Tutdu feleği füsûn-1 sihrin

Sen açdın egerçi tâze vâdi
Her tâzeye lîk tâze bâdi

Dilber okur ânı nâzı artar
'Âşıkda duyar niyâzı artar

Bu mertebe nâza can dayanmaz
Cânân ise nâzdan usanmaz

'Aşk ehlini bârî etme ta'yib
Kılmış şu cihânı 'aşk tertib

Mecnûn deyüb atma ta'ne taşı
Zanneyleme kûh-ken subaşı

'Aşk ehlini bir belâya saldın
Sabrın tükedüb karârın aldın

Bin derd ile mübtelâ bu 'âlem
Düşmüşdür ezelde 'aşka âdem

Ansa n'ola meclis-i elesti
Memdûh o şarâbın oldu mesti

Mestâne edâ kelâm söyler
Ammâ ki dürüst ü tâm söyler

Bal Arısı

-I-

Ne bu şevk-i terâne ey zembûr
Nâlişinde dahi halâvet var
Olduğun yerde başka lezzet var
Seni bilmem kim eylemiş mecbûr
Câ-yı cevânın oldu nahlistân
Her çiçek üstüne hezâr elhân

-II-

Çünkü vahy-i Hudâ'ya mazharsın
Bunu Kur'ân eder bize isbât
Tûr-ı i'câzda 'aceb harekât
Var ise cismine peyembersin
Okunur âyetin lisanlarda
Söylenir hikmetin zebânlarda

-III-

Bir oğul eylesen eger peydâ
Kâse kâse cihân içer şerbet
Tatlı geçmez mi her demin elbet
Münhasırdır safâ-yı bâl sana
Hânen içre müdâm zevk ü sürûd
Lîk bîgâneye kapın mesdûd

-IV-

Sana mahsûs fenn-i mi'mârî
Yapdığın hâneler latîf ü nevîn
Kat kat olmuş misâl-i huld-i berin
Ânda nehr-i 'asel hemân cârî
Bel' u ekl etdiğin helâl olsun
Yediğin gayrı yağ bal olsun

-V-

Leşker-i nîze-vâra mâliksin
'Askerin var cemî' kişverde
Hükmedersin havâda hem yerde
Mâlik-i cümle-i memâliksin
Mûmdur sanki emrine eşya
Reşk eder 'ayş u nûşuna düny

-VI-

Şerre âlet kesilmiş insanlar
Arı hayvan velîk hayra yarar
Acı acı nedir o bühtânlar
Câşnî-seneh-i engebîni arar
Arı Memdûh için zarar vermez
Söz ki şîrîn ola keder vermez

Enîn-i Hazîn

-I-

Uçdu şeh-bâzım âşiyânından
Mâ'il-i semt-i âsumân oldu
Yükselüb dîdeden nihân oldu
Anladım kuşların figânından
Hep urulmuşlar âh o şeh-bâza
Eyliyorlar nigâh o şeh-bâza

-II-

Süzülünce bu şâh-bâz gehi
Cünbüş eylerdi şâh-ı âhûda
Var mıdır böyle tavr tîhûda
Ki ede câna kâr her nigehi
Süzilen göz müdür yâhud şeh-bâz
Tâ'ir-i kuds ile eder pervâz

-III-

Neyleyim şimdi şâh-bâzım yok
Merg-zârın safâsı oldu harâm
Nazarımda cihân ser-âpâ dâm
Dil-şikârım o çâre-sâzım yok
Demdir uçsun hayâli çeşmimde
Oynasun per ü bâli çeşmimde

-IV-

Kayalar şâh-bâza me'vâdır
Bağrıma taş basubda olsam zâr
Belki şeh-bâz eder bu taşda karar
Vâdî-i derd dehşet-efzâdır
Kays'a seng-i melâmet etdi zuhur
Lâne tarh eyledi serinde tuyûr

-V-

Hüzn ile perîde-reng olduk
Nâmeye yok kebûtere hâcet
Çekmesün şâh-bâzımız zahmet
Bülbül-âsâ esîr-i çeng olduk
Şâh-bâzın kaçırsa bir sayyâd
Her uçan kuşdan eyler istimdâd

Lamartin'in Şi'irinden Mütercemdir

-I-

Güneşin batdığı dem hüznle cây etmişdim
Görünen dağ başının gölgeli bir devhasını
Düşdi pâ-yı nıgehim bir ucu yok hâmuz
Başka elvân ile gördüm çemenin levhasını

-II-

Ovanın dalgalı nehri köpürüb akdıkça
Mâr-âsâ süzilür gâ'ib olur bir sûda
Lâciverdî feleğin mâhı kül üzre doğmuş
Uykudan mı bu sükûnet bilemem ben sûda

-III-

Tâclanmış başı ormanlar ile küh-sârın
Var karanlık biraz ammâ yine pertev mevcûd

Taht-ı gerdûnda zulmet ne güzel bir meleğe
Ufuk etrâfını devr etmede gerdûne-i dūd

-IV-

Zirveden zirve beyhûde idüb 'atf-ı nazar
Şarkdan garba şimâl ile cenûba gitdim
Seyr idüb hâsılı her nokta-i âfâkı tamâm
Yok sa'âdet eseri bahtım için hükm etdim

-V-

Tatlı bir manzaradır gördüğüm âsâr ammâ
Bana bu dâireden zevk ü telezzüz heyhât
Gam ile mürde olan rûh-ı safâyı ne bilir
Tâb-ı hurşîd-i dırahşâna ısınmaz emvât

(KASİDELER)

-26-

Der-Sitâyîş-i Huld-Mekân Sultan 'Abdulmecîd Hân

Felek bir kat daha tâlib olub rif'at u şâna
Yüzün sürsün dem-â-dem dergeh-i 'Abdulmecîd Hân'a

Ne dergeh seng-i bâbı şâhid-i ikbâle âyine
Ne dergeh fer ü tâbı hüsn-i sûret verdi devrâna

Gubâr-ı hâki dolmuş dîde-i hurşîde kühl-âsâ
Cidâr-ı pâki olmuş müntehî eyvân-ı Keyvâna

Fezâsın seyr edenler bu seray-ı sidre-sîmânın
Ererler yek-nazarda nûr-ı feyz-i 'arş-ı Rahmân'a

Celâl-i haşmetin envârı zâhirdir harîminde
Kemâl-i kudretin âsârı nâzırdır o meydâna

‘Aceb meydân-ı vâsi’ sahn-ı nûrânî ve lâmi’ kim
Eder insan tesâdüf ânda yüz bin mihr-i rahşâna

Gül-i hurşîde âl eyler hıyâbânındaki gonca
Hoşâ gülşen hoşâ rûşen temâşâ-gâh-ı şâhâne

Görüb berk-i gülü dest-i nesîm üzre tehi sanma
Per ü bâl açmış inmiş kudsiyândır bu hıyâbâna

Nedir üşkûfe-i üşkûftede âğâz-ı keşkûfe
Eder ta’lîm-i destân bülbül-i şûrîde elhâna

Letâfet fevc fevc ermiş semendir bûsitânında
Tarâvet mevc mevc olmuş çemendir şu gülistâna

Mutarrâ ravzanın pîşinde kasr-ı dil-keş-i şâhi
Misâl-i bî-misâl olmakda kat kat verd-i handâna

Revâ görmez o yerde bende Dârâ’ya müdârâyı
Kapusunda kul olan çîn-fürûş olmaz mı Hâkân’a

Mu’allâ süddesi mâliş-geh-i ashâb-ı vicdândır
Der-i şevket-karârı mültecâ erbâb-ı ‘irfâna

Güneş gül-mîh-i zerdir gûyâ tâk-ı ref ’inde
Hilâl-i âsûmân bir halkadır ol bâb-ı ihsâna

Ser-i bâmında pertâb eyleyen mihr-i dırahşân mı
Sa’âdetle hümâ-yı lâ-mekân tarh eylemiş lâne

Hümâlar âşiyân etse safâ-yı bâl ile şâyân
Ki cevîlângâhdır bu sarh-ı ‘âlî zıll-ı Yezdân’a

Tıraz-endâz-ı iklîl-i şehen-şâhî ki bî’l-iclâl
Vücûd-ı cûd-bahş bir güherdir kân-ı imkâna

Hilâfet-menkabet sultân-ı dîn-perver ki her işde
Muvâfıkdır hemîşe emr ü nehyi hükm-i Kur’ân’a

Menâhî mündefi’dir bezm-i ‘âlemden zamânında
Kadeh kandîl-i mihrâb-ı ‘ibâdet oldu rindâna

Zamân tâbi’ zemîn lerzân-ı hükm-i emridir çün kim
Ne hâcet şeş-pere rümh ü sinâna tığ-i bürrâna

Değildir keh-keşân bîm-i ‘azîminden o şemşîrin
Boyun kesdi felekler girdi yekser tavk-ı fermâna

Züleyha-veş tutarsa ümm-i dünyâ dâmenin lâyık
Cemâl-i şâhid-i hulku mümâsil mâh-ı Ken’ân’a

Kerem lutf u ‘inâyet merhametdir ‘unsur-ı zâtı
Fürûğ-ı feyzi şâmili şeş cihâta çâr erkâna

Güher-pâş-ı cihân olmakda desti ebr-i nîsândır
Sabâ feyziyle ânın dâhil olsaydı gülistâna

Zümürüd hâsıl olurdu çemende tûde-ber-tûde
Dönerdi lâlede her jâle bir yâkut-ı rümmâna

Olaydı nahl-ı tab’ı âlem-i bâlâya zıll-efgen
Ser-efşân vâjgûn düşmezdi Tûbâ bâğ-ı Rıdvân’a

Ederdi mâh hâle halka-i gird-âbını bahrin
Hübûb etseydi bir dem bâd-ı lutfu sath-ı ‘ummâna

Kebâb eylerdi nesr-i tâiri şîh-i şihâb üzre
İsâbet eyleseydi nâr-ı kahrı çarh-ı gerdâna

Ziyâ-yı ‘adli dil-sûzân-ı ye’se olalı hâmî
Gider deryâ-yı nûra keşî-i mûm ile pervâne

Za’îfân sâye-i hıfzında mesrûr öyle kim şimdi
Düm-i âhûya oldu pençe-i şîr jiyân-ı şâne

Açıldı hâtır-ı eyyâm hem-çün gonça-i ra’nâ
Be-câdır tâze gül tasvîr olunsa çeşm-i giryâna

Ferah pey-der-pey ü gam nâ-bedîd ü şevk-i dil-efzûn
Dem-i şâdî erişdi nev-küşâyış geldi deverâna

Senâ-yı hüsreve da’vet için vakt-i münâsibdir
‘Utârid nâmeler gönderse şimdi nükte-sencâna

Sahîfe ber-i sadev mevc-i hurûfa dür olur nokta
Hayâl-i vasfı geldikce bu tab’-ı gevher-efşâna

Devât u safha kim âsârımı isbâta kâfidir
Cihânda olmasa minnet ‘aceb mi bahr ile kâna

Çemen-zâr-ı hünerdir şu kasîdem benzemiş ânda
Kalem-i serve midâd-ı ‘anberîn cûy-ı şitâbâna

Yine oldu merg-zâr-ı hulde endîšem
Ki her ma'nî-i rengîn döndü tâvus-ı hırâmâna

Ta'âlallah zihî gülşen zihî dârü's-safâ-yı feyz
Medâr-ı reşkdir evsâfı bi'l-cümle sühan-dâna

Emel 'arz-ı 'ubûdiyettir ol bâb-ı mukaddesde
Du'âya başla *Memdûh* erdi söz zîrâ ki pâyâna

Nücûm oldukca zâhir âsumânda dâver-i devrân
Şeref-bağış ola Yıldız Kasrına şâh-âne mâh-âne

Safâlar eylesün sıhhat ile devlet-serâyında
Cünûdu nâ'il olsun nusrete fevz-i firâvâna

-27-

Der-Evsâf-ı Sultan 'Abdülmeçîd Hân

Gönüldür şimdi bir gülşen-serayda bülbül-i zârı
Ki olmuş bin gül-i hurşîde matla' her bün-i hârı

Ne gülşen vâdî-i Eymen'dir ol kim çeşm-i Mûsâ'ya
Çenârından fûrûzân eylemiş Hak nûr-ı dîdârı

Ne gülşen cennetü'l-me'vâ ile feyz-i letâfetden
O rütbe ikisi birbirinin olmuş hevâ-dârı

Behiştî terk idüb Tûba zemîne ser-fürû kılmış
Zeminden hulde ser çekmiş bunun her tâze eşcârı

Ne gülşen eyleyüb izhâr-ı hikmet gül komuş nâmın
Tecessüm etdirüb üstâd-ı kudret hande-i yâri

Bu bir gülşen ki berg goncasın yâd etse bir şâ'ir
Gül-i rengîn olur destindeki evrâk-ı eş'ârı

Nola latîfinden düşerse mest olub bülbül
Tutar her gonca başda tabla-i pür-meşk 'atârı

Nevâkâr-ı tarab olmak için âvâre bülbüller
Gül erişmeden bend eylemiş sâz üzre o târı

Berâtı nâmiye te'bîd ile bahş eylemiş bide
Yeşil yaprak sanur seyr eyleyen berk-i çemenzârı

Döner bu gülşenin her nergisi bir çeşm-i Ya'kûba
Ki hû-yı rû-yı Yûsufdur hıyâbânında enhârı

Kiyâh-ı sebzi kıl sun sad hayat-ı huzrî şerminde
O cûlar kim olur ser-çeşme-i hayvân gibi cârî

Gubârı tûde-i eflâk ile hemûş-ı istiğnâ
Hezârı dîde-i nemnâkla meynûş cûbârı

Rutûbet-i mevc urur lâ-bedmiyân nahl-i dilcûdan
Ki bin kavs-ı kuzah anı kuşatmışdır kemervârı

Nihâl-i canfezâda sanma kat kat yâseminlerdir
Mesîhânın sarıldı pençe-i mihr ile destârı

Bahâr-ı dâimîden sebz ber sebz olmada eşcâr
Zümrüddür bu gülzârın meger kim seng-i divârı

‘Aceb mi olsa fânus-1 hayâli çarh-1 mînâ-fâm
Şebistânında gördükce fûrûğ şem’-i gülnârı

Girîbân-1 çâk tâ ki hûşe-i pervîn pertevpâş
Hudâ-yı hâk-i pâki çarh-1 dûnun mihr-i nevvârı

Hoşâ gülşen ki her su andırır âb-1 safâ bahş
Zülâl-i tab’-1 sâf hüsrev-i ferhunde etvârı

Riyâz-ârâ-yı şevket nevbahâr-1 ‘âlem-i himmet
Çemen-i pîr ey re’fet-i serv-i gülzâr nigukârı

Cenâb-1 hazret-i ‘Abdulmecid Hân kim odur şimdi
Hudâvend-i Hudâ yâver-i şeref-sâ- cihândârı

O dârâ-yı semâmend ki nûr-1 latîfdir her rûz
Eden düçâr çîn-i cebin şems-i tâbiş-i âsârı

Kaza hükm u kader-i yâver ki âb-1 tîğ-1 ‘adlîdir
Zemînin mâye-i feyzi zamânın nûr-1 ruhsârı

Değil cevzâ çeküb gerdûna bir şemşîr-i ateşbâr
Dü benim havfi kılmış sîne-i çarh-1 sitemkârı

Mülk-i tâk-1 dürrinde âşiyân peymâ pertevdir
Felek-i sır meclis-i ikbâlinin ednâ perestârı

Bulur hurşîd bâb-1 devletinde revnak-1 tâli’
Okur cemşîd hatt-1 sâgarından ‘ilm-i edvârı

Mu'attar-ı bezmgâhı hemser-i zülûf-i Züleyhâdır
Olur hasretle 'itriyâtının Yûsuf-ı harîdârı

Münevver kasr-ı câhı hayra bahş çeşm-i dünyâdır
Kapusunun güneşden sanki altun başlı mismârı

Bukûl Nef'î-i üstâd ol bâb-ı mu'allânın
Beyaz-ı subh-ı devlet perde-i dîbâ-yı zertây

Sevâd-ı a'zam 'irfânı kim bir başka 'âlimdir
Müsel sel turre-i hûra olur ânın şeb-i târı

Semâvât ehli bahs-i hükhet-i ahlakın etseydi
Tutardı hâle şekil nâfe-i âhû-yı tâtârı

Eger sayyâd-ı emri pûya gerd-gûh u deşt olsa
'Akâl-i pây ederdi âhvâne halkâ-i mârı

Tarâvet salmasaydı 'ayn-ı 'adli bâğ-ı devrâna
Zemîn-i sencîde etmezdi terâzûlarla enhârı

Duhânından bitüb sünbül çıkardı ahkerinden gül
Edeydi cû-yı cûdu gülsitanda perveriş nârı

Halâs eylerdi bî-hûşî-i hâb-ı dâ'imîden hep
Nigeh-bân olsa ger Ashâb-ı Kehf'e baht-ı bîdârı

Kamer tâli' şehen-şâha penâhâ âsumân-câhâ
Kader râm eylemişdir emrine bu çarh-ı devvârı

Sipîhr âyinesinde ‘aksidir encüm kıyâs etme
Cihâna ol kadar dest-i kerîmin saçdı dînârı

Sen ol hâkan-ı zî-şânsın ki tahrîr-i medîhinde
Hicâb eyler tabî’at kâğıdı olmasa hunkârı

Beni şîrin-zebân eden safâ-yı iltifâtındır
Sühan-ı gû eylemiş âyîne tûtî-i şeker-hârı

Bu nazmım çeşme-i mâ’ü’l-hayât-ı Hızr-ı ma’nâdır
Eder ihya revân-ı Nef’î-i pâkîze-güftârı

Temeddüh eylemem *Memdûh* öğünsemde yeri vardır
Kelâmından olur ma’lûm kişinin kendi mikdârı

Benim ol şâ’ir-i nâzik-hayâl-i ravza-i efkâr
Ki almışdır gül-i tab’ım karâr-ı bülbül-i zârı

Nesîm olur hevâyî bi büt-i can-bahş-ı ‘Îsâ-dem
Edince levh-i bâda mâ-fî-i fikrim kalem-kârı

Kalem alsunda n’etsün destine Behzâd- endîşe
Hümâlar üstühânımdan görürler nakş-ı esrârı

Neşât elverdi hunkârım be-câdır bir gazel yazsam
Anıla eylesem şâdân ‘uşşâk-ı dil-figârı

Yine bir kâfirin giysûsunun oldum giriftârı
Olur rûh-ı Mesîhâ bûse-çîn-ı taraf-ı zünnârı

Kıyâmetden nişan verdim bu bâlâ-kaddle yâre
Eger kim şûr-ı haşri salmasa ferdâya refâtı

Tegâfûl-pîşe cevri-endîşe şûh-ı dil-rübâdır bu
Niçe sabreylesün dil cânâ işler tîğ-ı zârî

Tahammül mümteni' ketm-i muhabbet güç devâ müşkil
Belâ-ender-belâdır 'âşık-ı şûrîdenin kârı

Hakâ'ik âşinâ-yı dîde-i câdû-yı cânânım
Mahaldir eylesem Hârût-virde da'vâ-yı sehâri

Şeh-i yâkut-ı tâc-ı gonca tâ kim tâze revnakla
Müzeyyen eylese taht-ı zümür-rüd-reng gülzârı

Seng-i Gülşen-serâ-yı şevket ü iclâlini dâ'im
Hazân-ı hüznden vâreste kılsın hıfz-ı Settârî

-28-

**'Abdül'azîz Hân'ın Avrupa'ya Seyâhat ve Merkez-i Saltanata Mu'âvedet-i
Hümâyûnlarına Dâ'ir Kasîde**

Hayr-makdem ey şeh-i pür-satvet-i gîtî-sitân
'Avdetinle şâd-mân oldu kulûb-ı bendegân

Nev-be-nev buldu cihân feyz-i kudûmünden şeref
Eyledin kişver-be-kişver lutf u ihsân neşr-i şân

Âfitâb-âsâ dolaştın her yeri tenvîr için
Nâr-ı hasret yakdı lâkin bendegânı el-âmân

Ağlamaz da n'eylesin ol çeşm-i firkat dîde kim
Tûtüyâ-yı hâk-pâyin olmasa kuvvet-resân

Lahm u şahma za'fı külli ederdı derd-i hicrle
Kaldı cismimde hümâ-yı rûha ancak üstühân

Pâre pâre üstühânım kim kafes şeklindedir
Murg-ı cân etdi derûnunda firâkıdan figân

Çekdiğim mihnetlerin verdi mükâfâtın Hudâ
Tâli'im şimden-geri lâyıkdır etse imtinân

Sînem üzre şerha şerha açılan her yâreyi
İnşirâh-ı sadra tahvîl etdi Rabb-i müste'ân

Zulmet-i endûhu mahvetdi fûrûğ-ı tal'atın
Şeb-be-şeb icrâ-yı şehr-âyîne baksun bendegân

Müntezirdir ol kadar âfâka envâr-ı şükûh
Meh tutar bu şevkle destinde simîn şem'-dan

Yerde kandîl-i fûrûzân gökde encüm tâb-dâr
Birbirinden iktibas eyler zemîn ü âsûmân

Zîr ü bâlâyı temâşâ eyleyenler söylemiş
Oldu sırr-ı âyet-i "Nûrun 'alâ nûrin"²²⁴ 'ayân
Pertev-i 'adle sevâd-ı a'zam olmuşdur bu şeb
Sâhasından tard olundu zulm ü zulmet-tev-emân

Görse bu leyli eğer Kays-ı siyeh-rûz-ı melâl
Zannederdi hayme-i Leylâ'da kendin pâs-bân

Fer ü tâb şevket-i şâhâneyi seyr eyleyüb
Şöyle kılsun vasfını nev'-i beşer kerrûbiyân

---

²²⁴ Nûr Sûresi 35.Âyet (Nûr üzerine nûr)

Nûr-bahşa şeb-çerâğ-ı meh sÛrâğ-ı kâ'inât
Efser-ârâ gevher-i tâbında kân-ı “Kün-fe-kân”

Mâhî-i jeng-i fesâd u hâmî-i mülk-ü bilâd
Rahat-efzâ-yı ‘ibâd u dâver-i devr-i zaman

İftihâr-ı mülk ü millet sâye-sâz-ı ‘âtîfet
Zîb-i taht-ı slatanat hâkân-ı kudsî-âsitân

Hazret-i ‘Abdul’aziz Hân-ı Süleymân-ıktidâr
Eylemiş Hak âsitânın bÛse-gâh-ı ins ü cân

Tarf-ı dâmânında nakş-ı bÛse resm-i fem değil
Goncalarla zeyn olunmuş bir mutarrâ gülistân

HÛsrev-i ‘âdil ki anlardı ereydi devrine
Nûş-ı şehd-âb lezzetin Nûşîrevân

Bu yetişmez mi şeref kim baş keserken hep mülük
‘Ahd-i ‘adlinde zemîne düşmedi bir katre kan

Şeh-sÛvâr ‘arsa-i ‘âlem ki baht-ı rûşeni
Eylemiş rahşende rahş-ı âfîtâbı zîr-i rân

Râ’iz-i sahn-ı kerem kim gerd-i pâ-yı tevseni
Dem-be-dem olur meşâmm-ı rÛzgâra gül-feşân

ŞÛre-zâr-ı hâki eyler basdığı yerler çemen
Tevsen ammâ âb-ı hayvân ile hem-ser-i hem-inân

Zer-feşândır dest-i cûdu ki eder remy-i sihâm
Zât-ı kudsî fitratı hem pâdişah hem Kahraman

Tîrinin peykân-ı zerrîni şihâb-ı şu'le-reng
Kavs-i pûlad-ı kemânı nev-hilâl-i âsumân

Kasr-ı nûrânî-i kadri mürtefi'dir öyle kim
Âna tertîb-i per ü bâl melâik nerdübân

Baht-ı bîdârı uyutdu tâ o rûtbe fitneyi
Belki der-hâb-ı safâdır çeşm-i şûh-ı dilberân

Eyledi gûyâ ki Yûsuf'la Züleyhâ izdivâc
Mülk ü millet ol kadar 'asrında buldu hüsn ü ân

Pâdişâhâ âsumân-câhâ penâhâ serverâ
Ey cihân-dâver kader-yâver kerîm u kâm-rân

Eylese bir şâ'ir-i rûşen-dil ü deryâ-nihâd
Cevher-i vâsf-ı hümâyûnunla tezyîn-i lisân

Özge hâssıyet bu âğâz etmeden evsâfına
Genc-i mürvârid olur dendân ile künc-i dehân

Çâkerin Memdûh 'âcizdir seni medh etmede
Eylesün da'vâtını 'arş birbirine armağan

Tâ ki hurşîd sebük-seyr eyleyüb devr-i burûc
Ola ser-tâ-ser münevver zulmet-âbâd-ı cihân

Taht-ı ‘âlî baht-ı Osmânî’ye fer ver dâimâ
‘Ömrünü kılsun firâvân hâlık-ı kevn ü mekân

Sen serîr-i saltanatda sâye sâl iclâlâle
Birbirin ta’kib ede mülkünde şâdı ân-be-ân

-29-

Sultân ‘Abdül’azîz Hân ‘Aleyhi’rrahme ve’l-gufrân Hakkında Mersiyedir

Değildir lâle yer yer hâk-i pâk-i bûsitân üzre
Âlevlerdir ki ser çekmiş zemînden âsumân üzre

Zemîn âteş kesilmişdir yanardâğ oldu her bir kûh
Eder neşr-i şerer fark-ı cihân berk-ı çehân üzre

Tutuşdu hirmen-i ‘âlem-i hevâyâ savrulub gitdi
Uçar cev hem-çû pervâne şümû’-ı ahterân üzre

‘Aceb kibrit-veş her kâh-ı asfer işti’âl eyler
Semender şeklini kesb etdi kumrî âşiyân üzre

Harâretten müzâb oldu tamâm ahcâr-ı saht-ı deşt
Müşâbih ateşîn tâsa habâb-ı âb-ı revân üzre

Sipihre ser-keşîde halka halka dûd-ı ateşdir
Şu deste deste sünbül verd-i zerd-i gülistân üzre

Perîşân-hâtır-ı sünbül siyeh-bend elem fülful
Açılmaz oldu tab’-ı gül nevâ-yı bülbülân üzre

Kefen der-ber-semen tabut-vârî serv-i üftâde
Deride pîrehen sûsen-i leb-gonca figân üzre
Ceres resmindedir lâle lisân-ı hâl ile gûyâ

Nidâ-yı “*er-râhîl*” eyler fezâda kâr-bân üzre

Tesâdümden hazîn âvâzı var ağsân-ı eşcârın
Eder şimşâd nâle zıll-ı Rabb-i müste’ân üzre

Ne zıll zeyn-i zemîn nûr-ı zamân nevr-i riyâz-ı cûd
Ki feyzi şâmil olmuşdu bütün İslâmiyân üzre

“*Tu’izzü men teşâ*”²²⁵ hükmünden aldı kuvvet-i ikbâl
Mekîn oldu nice yıllar serfir-i izz ü şân üzre

“*Tu’izzü men teşâ*”²²⁶ dan “*Tenzi’u’l-mülk*”²²⁷ iktizâ etdi
Süleymân mührünü dîv eyledi zînet benân üzre

Hümâyûn-taht vârûn-baht Hân ‘Abdül’azîz ol kim
Şafak-gûn mihrdir timsâli çeşm-i hûn-feşân üzre

Şafak kan ağlasun zîrâ ki vakt-i subh idi nâgeh
Şebîhûn etdiler Sultân-ı kudsî-âsitân üzre

Seher te’sîr-i def’-i gam iken kalb-i mükedderden
Dirîğâ bu seher gam oldu rûzi ins ü cân üzre

Peleng-i tîz-çeng-i çarh kâsd etdi seher sad hayf
Künâmında mehâbetle yatan şîr-i jiyân üzre

Bilürdü derd-i serdir efser ü pâ-bend olur evreng
Başın aldı ayağın atdı mülk-i câvidân üzre

---

²²⁵ Âl-i İmrân Sûresi 26. Âyet (Dilediğini azîz edersin)

²²⁶ Âl-i İmrân Sûresi 26. Âyet (Dilediğini azîz edersin)

²²⁷ Âl-i İmrân Sûresi 26. Âyet (Mülkü alırsın)

Cihân dâm olmadı bu şâh-bâz-ı evc-i iclâle
Tenezzül etse de durmaz hümâlar üstühân üzre

Reg-i bâzûsuna mikrâz uruldu can dayansun mu
Hırâm etmek ne güc canbâz böyle rîsmân üzre

Boyandı cevher-i cism-i latîfi hûna ol demde
Budur ‘âdet ki korlar cevher-i yâkûtu kan üzre

Münevver na’şî etrâfında cem’-i duhterân-ı pâk
Benâtü’n-na’şîdır ser-dâde bedr-i âsumân üzre

Cenân nâr-ı firâkıyla kül oldu yandı kavruldu
Bu veyl-i pür-tef-i dûzah o meyl etdi cinân üzre

Çeker mahlûk âhı nâr-ı âhından hüveydâdır
Şu ateş-bâza benzer ahker almışdır dehân üzre

Mekârim-pîşe hayr-endîşe bir sultân idi hakkâ
Senâ-yı zâtıdır vâcib olan pîr ü civân üzre

Görenler andırırdı ebri derlerdi sadefden sâf
Dü destin bezl için bâz eyledikce bahr u kân üzre

Sanurdu mâh-ı tâbândır menâzil kat’ eder leylen
Ânı seyr eyleyen şeb-dîz-i sîmîn güstüvân üzre

Ederken rüzgârı hükmüne tâbi’ Süleymân-veş
Yine basmazdı pâ-yı esbi mûr-ı nân-tüvân üzre

Meh-i nev keh-keşâna fer verir zanneyledi ‘âlem
Mücellâ tîğımı aldıkca ki bend-i miyân üzre

Yemen’de tâb-1 tîğı berk-sâz oldu Süheyl-âsâ
Şu’â’ı nîze dikdi kişver-i hindusitân üzre

Yürütdü bî-cedel dünyâlara fermân-1 kat’îsin
Dahi gezdirmemişken seyfini seng-i fesân üzre

‘Ulüvv-i tâli’-i devlet ki ‘asrında hükümdârân
Cebîn-sây oldular dergâh-1 şâh-1 kâm-rân üzre

O kıldı kuvve-i berriyye vü bahriyeyi ikmâl
‘Adû hayrân kalurdu satvet-i ‘Osmâniyân üzre

Nev-îcâd esliha ile ceşşini hep eyledi tanzîm
Çekildi nakş-1 tuğrâsı tûfeng-i zer-nişân üzre

Sefâyin zırhlarla kim husûn-1 âhenîn oldu
Eder da’vâ-yı rûchân keşfî-i nüh bâd-bân üzre

Geçüb gitmekdi ‘azmi belde-i Tîmûr-1 mağrûra
Açub Tîmûr yollar mülkde kûh-1 girân üzre

Velî ni’metin ta’rif ile ahvâlini *Memdûh*
Yeter tasvîr-i hüzn etdin bu demde levh-i can üzre

El aç bâb-1 i İlâhî’ye huşû’ u ‘acz ile şimdi
Du’âlar ile rûh-1 hazret-i cennet-mekân üzre

-30-

Terennümât-1 Tuyûr-1 Mahâmid-i Şehriyâr-1 Şeref-neşûr

Erdim seher ki bir merg-zâra
Dûş oldu çeşmim bin murg-zâra

Peyveste çarha âheng-i sâreng
Kuşluk safâsı bâ'is mesarra
Hoş bir fisıldı bâd-ı sabâdan
Gül gûş tutmuş bâng-i hezâra

Zîb-i ser etmiş Hüdhdüd çelengin
Olmuş Süleyman bu rüzgâra

Kat kat bulutlar inmiş gül üzre
Açmış hümâ per ol tâc-dâra

Gördüm tezervî nîrenge meşgûl
Tâvus mâ'il nakş u nigâra

Kûh-ı zümürüd 'ankası sandım
Güncişk oturmuş berg-i çenâra

Sarmış piristû minkârına gil
Gûyâ Ebâbil almış hicâre

Kebg-i sebük-rev handân handân
Bâl ü per efşân tâ kûh-sâra

Yerde pelengân ebre hevâ-dar
Gökde külüngân girmiş katâra

Civciv öter murg otlar içinde
Lâkin nigâhı ma'tûf bâra

Bülbül yuvasını gör niş-gerde
Tûtûdir ermiş yâ Kandehâr'a

Gülzâr şimdi bir başka ‘âlem
Hayrândır insan feyz-i bahâra

Gül câmi’idir el-hak gülistân
Her lâle ânda la’lîn minâre

Saf saf cemâ’at eşcâr-ı büstân
Durmuş huzûr-ı Perverdigâr’a

Nergis murâkîb sâcid benefşe
Nesrin muvâzîb zikre hemâre

Bir mushaf açmış her verd ü sad-berg
Âyât-ı zât-ı Hak âşikâre

Gülşen ser-â-ser hem-revnağ-ı huld
Kevser hurûşân bu şâh-sâra

Ferhad-vâri nîlûfer-i bâğ
Hasret çeker kim enhâra vâre

Bak bîd-i giryân Mecnûn’a benzer
Cû-bâra karşı ağlar ne çâre

Cûlarda eyler batt nağme-sâzi
Mutribde ber-batt çeng ü nekâre

Sevr eyledikce deşt ü fezâyı
‘Aşk oldu gâlib ben dil-figâra

Nâgeh kebûter uçdu yetişdi
Bir nâme kıldım yâre itâre

Gûş et hitâbım ol 'işve-kâra
Leylî-şemâil 'Azrâ-izâra

Ey çeşm-i şûhu şeh-bâza mâ'il
Hiç yokmu meylin sayd u şikâra

Ruhsâra zülfün saç görsün olsun
Sünbül perîşân gül pâre pâre

Şu mevsim-i gül devr-i tarabdır
Mînâdadır mül ayla idâre

Meclis müzeyyen sahbâ musaffâ
Bir câm-ı gül-gûn sun bâde-hâra

Akdâh dönsün eş'âr okunsun
Tedbîr olsun derd-i humâra

Evvel senâ-yı sultân-ı devrân
Te'sîr salsun cân-ı nizâra

Hurşîd tâli' 'Abudlhamid Hân
Bedr-i münevver kudsî-sitâre

Şems-i münîr-i âfâk-ı şevket
Bâbından eyler meh isti'âre

Eltâfi şâmil taltîfi vâsıl
Cümle sıgâra cümle kibâra

Benzer cemâli hüsn-i hisâli
Nevr-i bahâra nûr-ı nehâra

Bilmiş ki pürdür keff-i kerîmi
Çökmüş sadepler ka'r-ı bihâra

Bakmış ki tab'ı 'ummân-ı 'irfân
Yemm hacletinden geçmiş buhâra

Yokdur sıkılmış 'asrında gamdan
Gam def'i için ancak 'usâre

Gam bende vardır mağmûmum ândan
Kim vâsf-ı zâtı gelmez şümâra

Ammâ kasîdem bir mantıku't-tayr
Kendim uçursam lâyık hezâra

Kuş kondurursam çok görmesünler
Nev-şâh-ı kilik-i ma'nâ-güzâra

Âğâz-ı da'vât etsem revâdır
Ol kâm-kâr-ı gerdûn-medâra

Tâ kim tuyûrun âvâzesinden
'Aks ide elhân bâd-ı bahâra

Yüksekden uçsun şâhîn-ı bahtı
Sultân eliyle çıksun şikâra

-31-

Sadr-ı Esbak ‘Âlî Pâşâ Merhûma Verilen Kasîde

Ey fahr-ı milel sadr-ı cihân-bân-ı ‘adâlet

Makbûl-i düvel-i âsaf zî-şân-ı ‘adâlet

Sensin ol Aristû-yı be-nâm a’kal u a’del

Mi’yâr-ı hired-ı nâşir fermân-ı ‘adâlet

Sensin o nesak-sâz-ı mehâmm âsaf-ı munsıf

Dâdâr-ı zamân hâmî-i erkân-ı ‘adâlet

Yazmış kalem-i kudret ile münşî-i takdîr

Ser-nâme-i ikbâline ‘ünvân-ı ‘adâlet

Evsâfin olur devlete menşûr-ı mübâhât

İs’âfin eder milleti şâdân-ı ‘adâlet

Fikrindir o sâf âyine-i şâhid-i tahkîk

Ândan görünür sûret-i rahşân-ı ‘adâlet

Destinde görüb hâme-i i’câz-tırâzı

Bu beyti okur nâdire-gûyân-ı ‘adâlet

Tûba-kalem ürd-i behişt-i medeniyyet

‘Âlî-himem sidre-nişinyân-ı ‘adâlet

Şâyestedir el-hak kef-i pür-cûduna densün

Emvâc-ı güher tuhfe-i ‘ummân-ı ‘adâlet

Tedbîrin olur bâ’is-i ıslâh-ı mesâlih

Her hükmün eder ‘âleme i’lân-ı ‘adâlet

Lutf eyle bir âz külbe-i mazlûma nazar kıl
Tâ kim olalım mazhar-ı ihsân-ı ‘adâlet

Pek ezdi bizi bir Pomak’ın pençe-i zulmü
El sunmadı imdâda Nerîmân-ı ‘adâlet

Bir zâlim-i zulmet-nazar-ı süfle meniş kim
Ger eylese tertîb-i şebistân-ı ‘adâlet

Mazlumların âh-ı şerer nâk-i siyâhı
Bezminde olur şem’-i fûrûzân-ı ‘adâlet

Kâbil mi olur hakkını isbât ede Âdem
Hâkim ki ola hasm-ı dil ü cân-ı ‘adâlet

Haccâc gibi mürtekib-i cevr ü mezâlim
Âmâc gibi lâyıık-ı peykân-ı ‘adâlet

Udvân ile mevsûf dilîrân-ı mekâ’id
Noksan ile ma’rûf debîrân-ı adâlet

Tahsili bütün baht-ı ta’addî ile geçmiş
‘Âlim geçinen câhil ü nâdân-ı ‘adâlet

Lâyık mı idi tâ bu kadar gadr u mu’âdât
Geçmez mi benim destime dâmân-ı ‘adâlet

Olmaz mı sanur hâme-i hak-gûy-ı hayâlim
Kânun-ı belâğatde sebak-hân-ı ‘adâlet

Dünyâda ben izhâr ideyim emrin olursa
Gaddârlara nutkla bürhân-ı ‘adâlet

Kâfi bu şikâyet bu tazallüm sana *Memdûh*
Hâli bilür ol sâhib-i ‘irfân-ı ‘adâlet

Tâ kim yed-i te’bîd-i kazâdan ola tefvîz
Bir ‘âdile her-bâr bu meydân-ı ‘adâlet

Hak’dan dileriz zâtını kim eyleye dâ’im
İclâl ile pirâye-i eyvân-ı ‘adâlet

-32-

Hakikat-ı İnsâniyye Lisânından Nazm Olundu

Dil ki medhûş-ı bezm-i ‘irfândır
Cür’a-efşân-ı ‘arş-ı Rahmân’dır

Bir ‘aceb neş’e var ki bezmimde
Kudsiyân ânda mest ü sekrândır

Allah Allah ne bezm-i nûş-â-nûş
‘Akl u fikr ü cünûn- yek-sândır

El-hazer el-hazer ne ‘akl u cünûn
Küfr ü dîn bâde-hâr-ı hırmândır

Benim ol mest-i sâgar-ı itlâk
Cevherimden ‘arz gürîzândır

Benim ol hâmil-i emânet-i Hak
Kûhlar haşyetimle galtândır

Benim ol sırr-ı sûre-i “*Zilzâl*”
Ki cihân dehşetimle lertzândır

Ben o tıflım ki medh-i fitratda
Dâye-i sun’*“Lem yelid”*²²⁸-handır

Ben o Hızırım ki cân-ı rikâbımda
Âb-ı hayvân gibi şitâbândır

‘Ârif-i hikmet-i şu’ûnâtım
Şânıma şöyle dense şâyândır

Kutbü’l-irşâd-ı hân-kâh-ı celâl
Gavsü’l evtâd-ı ‘âlem-i cândır

Mazhar-ı tâm-ı sibğatu’l-lâhım
Sûretim cilve-bahş-ı elvândır

Mihr-i gerdûn-fürûz-ı esmâyım
Pertevim reng reng rahşândır

Âşinâ-yı füyûz-ı el-ânım
‘Âleme himmetim kemâ-kândır

Cûy-ı cûdum çemen-tırâz-ı vücûb
Bâd-ı hışmım hazân-ı imkândır

Murg-ı kudsüm ki lâne-i şevkim
Sidretü’l-müntehâ-yı vicdândır

‘Azrail-iktidârım ammâ kim
Kudretim bana düşmen-i cândır

---

²²⁸ İhlâs Sûresi 3.Âyet (Doğurmadı)

Feyz-i te'sîr-i insilâhımdan
Hulle-dûz-ı cinân-ı 'üryândır

Sözlerim 'ârifân-ı bi'l-lâh'a
Remz-i îmân mu mağz-ı Kur'an'dır

Seyr edenler letâfet-i sühanım
Böyle derlerse belki çespândır

Fevc fevc-i sürûş-ı Rahmânî
Mevc mevc-i hurûş-ı 'ummândır

Her sühan kim sudûr eder benden
Vasf-ı 'Âlî-i sadr-ı zî-şândır

O cihân-bân-ı ma'delet-ünvân
Ki vücûdu bu mülke ihsândır

O kerîm-i sürûş-sîret kim
Hayr-ı nâs olduğu nümâyândır

Keff-i dür-pâşı bir latîf sadeğ
Dest-i pür-cûdu ebr-i nîsândır

Dâver-i dâd ger ki devrinde
Çarha isnâd-ı cevri bühtândır

'Ahd-i 'adlinde hükmü yok feleğın
Emre tâbi' mutî'-i fermândır

Fikri hallâl-1 mu'dilât-1 umûr
Re'yi mi'yâr-1 hûşmendândır

Tab'-1 ulvîsi âfitâb gibi
O 'avâlimde kirm ceylândır

Nazar et kat kat atlas-1 eflâk
Pây-1 'azminde çîn-i dâmândır

Bâğ-1 tab'ında tâir-i kudsü
Sanki tâvûsdur hırâmândır

Gülşeninde şihâb-1 şu'le-i fevz
Sürh-1 bîd-i bahâr-1 büstândır

Bûsitânında neyyir-i nev-rûz
Teşne-i jâle verd-i handândır

Ferah-efzâ zamân ki zulmet-i gam
Tîre çâh-1 'âdemde pinhândır

Kesret-i handeden vücûda beşer
Dikkat olunsa gül gülistândır

Şu zamanda lisân varır mı disün
Kûdek-i şîr-hâra giryândır

Bezm-i 'âlemde neşve-i câvîd
Yine ol mertebe hurûşândır

Dem-i şâdî ki penbe-i mînâ
Târ-1 peşm-i ridâ-yı rindândır

Yed-i te'yîdi lutf ile dâ'im
Bâ'is-i kuvvet-i za'îfândır

Hışm idüb pençe-tâb olursa kemâl
Sebeb-i nermî-i Nerîmân'dır

Dâverâ bende pervâ sadrâ
Ey ki zâtın 'atâ-yı Mennân'dır

Sensin ol âsaf-ı bülend ki çarh
Ma'zeret-hâh-ı pîş-i dîvândır

Sadr-ı 'âlîde sensiz a'vâmın
Heder olduğuna peşîmândır

Her biri 'unsur-ı latîf olmuş
Fıtratında ki çâr-erkândır

Sıdk-ı Sıddîk u 'adl-ı Fârûki
'İlm-i Haydar hayâ-i Osmân'dır

Hâb-gâhında devlet-i bîdâr
Sa'd-ı ekber gibi nîgeh-bândır

Bûy-ı ahlâkını yazan kalemin
Varakı gül yâ berg-i reyhândır

Güle yazdım şu sözde billâhi
Gülsitân midhatinle reyyândır

Fâ'ik-i müstemend medhinde
Ser-fürû berde-i girîbândır

Bezm-i ma'nâda tâ ki câm-ı kelâm
Bâde-i vecd-i ehl-i vicdândır

Ber-devâm ola 'ömr ü ikbâlin
Ki vücûdunla halk şâdândır

-33-

Kasîde-i Hamriyye Der-Medâyh-i 'Âlî Pâşâ

Merhaba ey bâde ey rûh-ı revân-ı cism-i Cem
Teşne-lebdir feyzine Rûm u 'Arab u Türk ü 'Acem

Neş'e-i ûlâ vücûd-ı cevherinden münbasıt
Sensin ol âşûb-ı şehir-istân iklim-i 'âdem

Devha-i vâsfinda perran bülbül-i kuds-âşiyân
Reşha-i lütfunla reyyân verd-i gülzâr-ı İrem

Gıpta eyler kâse-i elmâs-ı pür-yâkûtuna
Lâle-i la'lîn-nişân-ı sahn-ı büstân-ı kıdem
Sensin ol terkîb-i nûrânî ki olmuşdur ezel
Sâgarın kandîl-i pertev-perver-i dârü's-sanem

Bu ne hâletdir harîm-i masbatanda âşikâr
Hikmet-i Beytü'l-harâm u hazret-i şeyhü'l-harem

Tâ ki engûrun asılsa gayret-i Mansûr olur
Katresin nûş eyleyen Hak-âşinâdır lâ-cerem

'İlm-i edvârı piyâlerden görür dânişverân
Nûr-ı tâmın mâh-tâb-ı zulmet endûh u gam

Hey ne kudretdir ki kemter cür'a-i pür-cûd ile
Dilden etdin def' âsâr-ı keder ref'-i elem

Hızr-ı devrânsın ayağından akar âb-ı hayat
Bezmine sâkî-i bâkî 'Îsî-i ferhunde-dem

Âteş ü seyyâl-tab' u şûh-meşrebsin 'aceb
Ser-keş ü meyyâl-i dilsin hoş sana dilber desem

Neşve-i câvîdine cân u cihân olsun feda
Tâs-ı ser-şârın leb-i dilber gibi her derde em

Senden imdâd olmasa kim kurtarır gamdan bizi
Öyle çekdik kâse kâse dehrden semm-i sitem

Senden âbâd olmasa bu hâtır-ı vîrân eger
Mümkün olur muydu medh-i dâver-i Dârâ-haşem

'Âdil ü munsıf hudâvend-i Ferîdûn-iştihâr
Kâmil ü 'ârif vezîr-i bî-nazîr ü muhterem

Sâye-bahşâ-yı ahâlî mâye-sâz-ı 'akl-ı küll
Gurre-i burc-ı ma'âlî dürre-i dürc-i hikem

Pîr-tedbîr ü civân-fikret Felâtûn-menzilet
Cem-cenâb u şeh-şükûh-u kam-rân Hârûn-himem

Hazret-i 'Âlî Emin Pâşâ-yı gerdûn-kevkebe
Dâver-i sultân-ı a'zam bedr-i tâbân-ı kerem

Âsitânı hûr-aynı lutfla dârü'n-na'im
Âstîni maksim-i envâ'-ı erzâk u ni'am

Tab'-ı ulvîsinden ermiş 'âlem-i bâlâya feyz
Reşk-i nahl-ı zâtı kılmış kâmet-i Tûbâ'yı ham

Gül-tırâz olurdu bu te'sîrden dâmân-ı 'arş
Kudsiyân etseydi verd-i hulkünü bir kere şemm

Ger zilâl-i re'fetinden perveriş bulsa cemâd
Her nihâl olurdu bir nâzende şûh-ı gonca-fem

Ger kemâl-i hiddetinden kesb-i germî etse bâd
Dâğ açardı ahker-i nîrâna berg-i gülde nem

Lutf-ı tab'ı istese eşyâda tağyîr-i mizâc
Bahş ederdi gül şeker hâsiyetin eczâ-yı semm

Hâsıl etmez kef-i gevher-pâşına benzer sadev
Başın ursa şûr-ı haşr edince taşdan taş yemm

Âsumân-kadrâ kerem-kârâ ma'ârif perverâ
Ey ziyâ-yı hüsn-i haslet âsaf Yûsuf-ı şiyem

Sengi bâb-ı devletindir bûse-gâh-ı ehl-i câh
Dergehindir kible-i âmâl-i eşrâf-ı ümem

Eyler ol vâdîde cevlân kim civân-ı tâli'in
Mihri-tâb-efşân-ı çarh olmuş ana nakş-ı kadem

Şems-i fazlından bugün aldım fûrûğ-ı bî-hisâb
Levh-i sîmîn mehe şâyestedir çeksem rakam

Kuvvetü'z-zahr-ı zahîrim çün bu isti'dâd ile
Tumturâk-ı nazmıma reşk etse lâyık Muhteşem

Bâde-i vasfinla memlûdur devâtım var yeri
Lağziş-i mestâna izhâr eylese pâ-yı kalem

Şöyle ser-mestim mey-i mehdinle kim durmaz eder
Zühre sâzıyla şeb-istânımda icrâ-yı nağam

Destime düşdi girîbân-ı felek şimden-gerü
Ben âna hasm-ı kavî 'adlin bu da'vâda hakem

Söz tamâm oldu du'âya başla ey *Memdûh* sen
Mukbilân-ı devlete hayır du'â emr-i ehemm

Devr ede peymâne-i hurşîd-i rahşân çarhda
Tâ mey-i nâb-ı şafak zeyn eyleye ol câmı hem

Olsun ol Cemşîd-tavr-ı bezm-gâh-ı devletin
Zevki bâkî şevki sâkî 'ömrü efzûn dem-be-dem

-34-

Sadr-ı A'zam Yûsuf Kâmil Pâşâ Hakkında Kasîde

Hüsn-i hulkun hüsn-i Yûsuf'dur ki ey 'âlî-cenâb
Nîl Nîl-i re'fetinle ümm-i dünyâ kâm-yâb
Sensin ol 'âlem-fürûz-ı devlet ü şân kim olur
Hâk-i pâk-i âsitânın kühl-i çeşm-i âfitâb

Sensin ol mesned nişîn-i 'izz ü rif'at kim eder
İrtfâ'-ı tâli'inden âsumân feyz iktisâb

Kehkeşân zannetmesünler âsumânda şeb-be-şeb
Devr-i ‘adlin çarhı kıldı beste-i tavk-ı rikâb

Cûy-ı lutfun pertev-i mihr iltimâ’-ı himmetin
Çehre-i devrâna bahş etdi o rütbe âb u tâb

Bulamaz bu cûşîş-i feyzi şu nûrâniyyeti
Çeşme-i hurşîde tutsa taşt-ı sîmin mâh-tâb

Dâsitânından erer cevr ü gama tevbîh ü renc
Âsitânından olur lutf u safâya feth-i bâb

‘Ukde-i gamdan halâyık ol kadar âzâde kim
Belki yokdur turre-i hûr-ı cinânda pîç-tâb

Deşt-i pehnâ-yı celâlinde zemîn ednâ gubâr
Kulzüm-i cûdunda çarh-ı nîl-gûn kem-ter habâb

Nahl-i zâtından müzeyyen çâr bâğ-ı unsuru
Tâb-ı hükmünden münevver kâr-gâh-ı nüh-kıbâb

Kasr-ı iclâlinde sâk-ı ‘arş nûrânî sûtûn
Çetr-i ikbâlinde gîysû-yı melek müşkin-tınâb

Nûr-ı fikrin şu’le-sâz-ı şeb-çerâğ-ı ‘akl-ı küll
Neyyir-i re’y-i münîrin revnak-ı subh-ı savâb

Vasfına olub ser-âğâz-ı sühan-ı kerrûbiyân
Böyle eyler sâkinân-ı ‘arşa tevcîh-i hitâb

Hazret-i pâşâ-yı Kâmil sadr-ı vâlâ-kevkebe
Dâver-i hurşîd-i tâli’ hüsrev-i gerdûn me’ab

Şâh-beyt-i âferîniş nüsha-i kübrâ-yı sun'
Matla'-ı dîvân dâniş âfitâb 'ilm-i tâb

Tıynet-i pâkinde berk urdukca esrâr-ı 'ulûm
Der melâ'ik reşkle "Yâ leytenî küntü türâb"²²⁹

Maşrık-ı envâr-ı ihsândır serây-ı câhına
Eyleseydi ki siyeh-rûzân-ı hırmân intisâb

Hâb-gâh-ı mihr olurdu âşiyân-ı şeb-pere
Gösterdi infilâk-ı subhu minkâr-ı gurâb

'Âlem-i bâlâya erse tâb-ı cûdundan ziyâ
Nahl-i Eymen-veş ederdi şâh-ı Tûbâ iltihâb

Nâr-ı kahrı olsa eflâke şerer-rîz-i gazab
Şu'lesi eylerdi nesr-i tâ'iri sayd u kebâb

Feyzi temkîninden olsa behre-mend ehl-i hevâ
Rüzgâra sâye-bân olurdu dâmân-ı sehâb

Merhamet-kârâ ma'ârif-perverâ dâniş-verâ
Ey kader-yâver kazâ-temkîn hıdîv-i kâm-yâb

Güftugûsu vahy-i Bârî'dir Mesîh-i tab'ımın
Mâder olmuş Meryem-i endîşeme ümmü'l-kitâb

Ben o rind-i bâde-hârım meclis-i vafında kim
Sâkî-i ilhâmdan nûş edeli câm-ı şarâb

---

²²⁹ Nebe Sûresi 40.Âyet (Ah! keşke toprak olsaydım)

Na'ra-i mestânemi gûş eyleyüb bu neşveden
Dâmen-i 'Îsâda pinhândır sebû-yı âfitâb

Bir 'aceb meydanda zabt etdim kümeyt-i câmı kim
Gevher-i tâc-ı ser-i Cem'dir bana seng-i rikâb

Rahş-rân-ı sahn-ı 'irfânım ki dest-i hükmümün
Gûy-ı galtânı felek zer-deste çevgânı şihâb

Gülşen-ârâ-yı hayâlim bûsitân-ı 'âleme
Eylesem kân-ı beyânımdan olur icrâ-yı âb

Sâgar-ı gül-mevc-i lâle kâse-i yâkût-reng
Dîde-i pür-hûn-ı bülbül-i ma'den-i la'l-i müzâb

Sûrdur destimde gûyâ hâme-i dehşet-nevâ
Kim bülend âvâzına vâbestedir bî-irtiyâb

Nefh-i ervâh-ı ma'ânî haşr-i ecsâd-ı hurûf
Kal'-ı kühsâr suver tertîb-i mîzân-ı hisâb

Vasf-ı bû-yı halkını hâmemden icrâ eyledim
Seher ile müjgân-ı âhûdan akıtdım müşk-i nâb

Sözlerim makbûl ise dür ü güherden n'ola
Her birin gencîne-i hikmetden etdim intihâb

Şâhid-i tab'ım 'arûs-ı halce-gâh-ı fikretin
Sad nezâketle yüzünden eyledi ref'-i nikâb

Vaktidir *Fâ'ik* Burâk-ı berk peymâ-yı du'â
Eylesün pehnâ fezâ-yı dergeh-i hakka şitâb

Tâ ki engüşt-i muhannâ-yı Züleyhâ-yı şafak
Yûsuf-ı zerrîn-resenden ahz ede her gün hizâb

Pîr-i çarha nev-civân-ı tâli'in versün şeref
Sâye-i lutfunda görsün hüsn-i hâli şeyh ü şâb

Çeşm-i bahtı hiç bîdâr olmasun bed-hâhının
Sâ'id-i Ashâb-ı Kehf olsun âna bâlîn-i hâb

-35-

“Mecmû'ada Gül Yaprağı Kabîlindedir”

Seng-i hicrânından açdı zahm-ı tâze serde gül
Dest-i ihsânınla bitdi urduğun yerlerde gül

Gamze-i hûn-pâşın oldukca tebessüm-rîz-i nâz
Cevher-i yâkûtdan nakş etdiler hançerde gül

Gerdeninde 'aks-i la'lin reng-i ruh lebden 'ayân
Hoş düşer mînâ-yı mevc-engîze mey sâgarda gül

Gülşen-i râhat-fezâdır âteş-i 'aşkın bana
Hâsıl etmişdir Hâlîl'e lutf-ı Hak âzürde-gül

Derd-i verd-i ârızınla ey kıyâmet-kad nigâr
Bağ-bân-ı cennete dâğım sunar mahşerde gül

Üstühân-ı cism-i bî-tâbım görünmez şerhadan
Zâr u hayrânım küşâd eyler kazâ şeş-derde gül

Pençe-i müjgânım üzre katre katre hûn degil
Şâh-ı mercândan zuhûr etmiş yem-i ahmerde gül

Sen harîm-i gülşene eyle tezerv-âsâ hırâm
Bâl-i bülbülle çekilsün bûsitana perde gül

Saçların çöz terk-i zehr-i hande kıl tâ kim ola
Merkad-i Dahhâk-ı mârîden geçen ejderde gül

Ol leb-i tebhâle-dârı bûs edince söyledim
Resm olunmuş gûyiyâ ser-sûre-i Kevser'de gül

Halka-i gîsûda ruhsârın görenler zann eder
Şeh-per-i tâvus açmış ravza-i Dâverde gül

Dâver-i âdil ki temkîninden olsa behre-yâb
Rüzgâra hande eylerdi reh-i sarsarda gül

Sadr-ı 'âlî-şân ki nâm-ı pâkini telmîh için
Tarih edilmiş safha-i mihr-i şeref-perverde gül

Nev-bahâr-ı 'âlem-i insan ki feyzinden görür
İnkîşâf-ı tâlî'-i eyyâmı her kişverde gül

Ne çemen buldu gül-i hurşîd-i lutfundan fûrûğ
Şeb-be-şeb olur şüküfte reng reng ahterde gül

Zer-feşân olmuş ser-i sâdâta dest-i himmeti
Cûy-ı cûdından nümâyân vâdi-i ahdarda gül

Bâd-ı hışmı eyleseydi bâğ-ı 'âlemden güzâr
Nâr olurdu lâlenin destindeki micmerde gül

Reşha-bâr olsa velî ebr-i rakîk-i re'feti
Âşikâr eyler tarâvetle reg-i mermerde gül

Sâye-i tığıyla zeyn olsaydı pehlû-yı peleng
'Aks-i dâğından biterdi çeşm-i şîr-i nerde gül

Dâm-ı nîreng ol kadar üşküstedir 'ahdinde kim
'Andelîbe ba'd-ez-în âl edemez bir yerde gül

Sadr-ı sultân-ı kader-kudretten ol hâsıl kılar
Nîm-hand-ı iltifâtı la'l-i engüşterde gül

Bir zafer-yâver şeh-i satvet-nişân kim ceyşine
Humret-i çeşm-i celâdet bend eder miğferde gül

Âl feslerle görenler pâdişâhın askerin
Lâle-zâr içre sanurlar kim olur güsterde gül

Sûsen olmuşdur sinânlar gülistânı n'eyesün
Kelle-i pür-hûn-ı düşmendir kefi leşkerde gül

Âsafâ dergâhına her gün şafakla âsumân
'Arz eder zerrîn-sifâl-i neyyîr-i enverde gül

Berk-i tâb-efgen değil kavs-i kuzahdan rû-nümâ
Çarh-ı lu'bet-bâz bezmin-çün tutar çenberde gül

Şu'le-endâz olsa nûr-ı şeb-çerâğ-ı dânişin
Cevher-i gil zâhir eyler sath-ı hâkisterde gül

Bû-yı hulkundan kalem yek şemme tahrîr etmeden
Deste deste bend olur ser-rişte-i mıstarda gül

Çeşm-i bülbüldür devâtım jâle-i terdir midâd
Lafz-ı rengin gösterir bu kilik-i efsun-gerde gül

Safhada görse midâd-ı sürh nûk-ı hâmemi
Yâsemen kuvvetlenir peydâ olur ‘ar’arda gül

Tâb-ı ‘irfân ile endişemdir ol bâğ-ı kemâl
Cünbiş-i şeb-tâbdan üşkûftedir ahkerde gül

Gül yalarsam vechi var şimdi rifâ’iler gibi
‘Unsur-ı nârı bana izhâr eder her yerde gül²³⁰

Gark-ı nûr-ı insıbâğım hem-çü rûh-ı Gülşeni
Kim tecellî-i Hudâdır tâc-ı fahr-âvürde gül²³¹

Bir fezâdır kim hayalim seyr idüb ezhârını
Uğramış *Memdûh* reşk ile hezârân derde gül

Bülbül-i elvân-ni’amdır gûyiyâ tab’ım benim
Feyz-i te’sîri bitermiş dâmen-i dilberde gül

Şu eser tezyîn eder mecmu’a-i eş’ârımı
Koy bulunsun ber-güzârım bir de bu defterde gül

Erdi söz pââyâna gül-bâng-ı du’âyı şevkle
Gûş olub ser-tâ-be-pâ tutsun müdâm ezberde gül

Gonca-i ümîdine olsun dem-i ‘Îsâ nesîm
Âfitâb açdıka tâ kim ravza-i hâverde gül

---

²³⁰ *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır.

²³¹ *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır.

Şâhid-i ikbâline hayretde kalsun kâinât
Sen bakub şu ‘âleme mir’at-ı İskender’de gül

-36-

Musammat Kasîde-i Nazîde Mecmû’aya İrâd-ı Kayd Olundu

Rûyun görüb ey reşk-i hûr girdi sehâba âfitâb
Hak âyeti etdi zuhûr “*Hattâ tevâret bi’l-hicâb*”²³²

Hüsnün gülîstân gûyiyâ hatla ruhun mihr-i kiyâ
Zülf-i siyeh mi hâl yâ kapmış piristû ber-zübâb

Çeşm-i siyâh u ebruvân-ı şeh-bâz-ı vâlâ-âşiyân
Bâlâ-yı kadde gîsuvân serv üzre bâl açmış gurâb

Dest-i nigâh-ı pür-füsûn gîsûyu kılmış ser-nigûn
Muztarr kalubb oldu zebûn çengâl-i şâhinde ‘ukâb

Müşkîn saçında şekl-i hâl dünbâle-dâr ahter-misâl
Her nâhununda nev-hilâl-i engüştüne şeydâ şihâb

Envârı vâr etmiş yüzün sâz eylemiş sihri sözün
Nâz uyhusun sevmiş gözün kılmış güzel hâb intihâb

Tâkat getirmez çün nazar örtsün ‘izârı turreler
Şâyeste vü bâyeste-ter Yûsuf cemâlinde nikâb

Kâküllerin ‘odü’s-salîb-i kâfirce hüsnün dil-firîb
Kalsun mı ‘âşıkda şekîb dünyâyâ saldın pîç-tâb

Geh geh o zülf-i târümâr-ı gird-i feminde halka-dar
Nûş-ı lebindir kâr-ı mâr ândan gerekdir ictinâb

²³² Sâd Sûresi 32.Âyet (Nihayet atlar perdenin arkasına gizlendi)

Olmuş lebin sâfî lebin şeker-şiken şîrin sühan
Dendân ile ammâ dehen bir kâse lü'lü'-yî hoş-âb

La'lin merâretten emîn pür-hûn olan kalb-i hazîn
Ol kûze memlû engebin bu kûze ser-şâr-ı şarâb

Zahmımda var Ceyhûn-ı hûn firkatle feryâdım füzûn
O erguvan bu erguvan 'aşkınla oldum kâm-yâb

Kan ağlarım misl-i şafak hurşîd alur benden sebak
Verdi bana Rabbü'l-felak mihr ü muhabbetden nisâb

Mihr âteş-i sûzân imiş neyyir değil nîrân imiş
Dûzah gam-ı hicrân imiş cennet diler ehl-i 'azâb

Cennet visâl ahvâlidir rü'yet cemâl icmâlidir
Re'fet hısâl ef'âlidir etmez misin tek-i 'itâb

Dilber eger-çi nâz eder 'âşık da keşf-i râz eder
Sûz-ı derûn ibrâz eder âteşde döndükçe kebâb

Sen cân edersin ger taleb almakda çekmezsün ta'b
Kasdın nedir bilmem 'aceb nolsun şu zulm-i bî-hisâb

Gelmez miyiz devrân bu bir gün seninle rû-be-rû
Ey çâr-ebrû cevri ko nehy etdi cevri dört kitâb

Devrân bize verdi elem sâkî şarâb ile kerem
Şâd ola tâ kim rûh-ı Cem mestâne kıl bezme şitâb

Sâkî yetiş hey hey meded var derdîmiz sun mey meded
Nağme-serâdır ney meded raks etsün erbâb-ı rübâb

Sensin Şu meydânın eri meydânda kıl cevân-geri
Doldur kümeýt-i sâgarı fırsat aman pâ-der-rikâb

Demdir olub da bâde-nûş deryâ gibi eyle hurûş
Dûşunda hum-ı Şu'le-cûş elde ayâğ-ı berk-tâb

Ver âteş-i seyyâleyi göster kadehde lâleyi
Terk etdi bülbül nâleyi gülzâr zîrâ kim harâb

Gülzâr berf aldı tamam gam vermede gökde gamâm
Güncişk ü kûkeg u hamâm per-rîhte pür-ıztırâb

Eyle semâya bir nigâh setr eylemiş ebr-i siyâh
Zulümâtda güm-geşte-râh İskender-âsâ âfitâb

Cûy etdi her sû an cemâd atdı külâh-ı verdi bâd
Mânend-i tâc-ı Keykubad çün efser-i Efrasiyâb

Yah-beste olmuş tut ki cû leb-teşne etsün cüst-cû
Bir bezmi ile ârzû kim ânda cârîdir gül-âb

Bezm-i hıdv-i Cem-celâl Hâtem-meniş-i Âsaf-hısâl
Şeh-beýt-i dîvân-ı Kemâl-i manzûr-ı şâh-ı kâm-yâb

Devletde zâtı mu'temed nutk-ı hikem-sencî sened
Efkârı mîzân-ı hired her re'yi mi'yâr-ı savâb

Çarh-ı kerem mâh-ı nevi dünyâya şâmil pertevi
Dîhîm-i himmet-Hüsrev'i Dârâ-yı Efrîdun-cenâb

Nâhîd durmuş râhına her şeb gider dergâhına
Hurşîd çer-i câhına takdîm eder zerrîn tınâb

Ahlâkı mağbût-ı melek-i lutfuyla hâsıldır dilek
Deryâ-yı cûdunda felek yek-katre yâ kem-ter habâb

Ol tab'-ı eltâf-ittisâf mînûda gûyâ nehr-i sâf
Hulk-ı kerîmi bî-hılâf-ı âhûda gûyâ müşk-i nâb

'Adliyle 'âlem sûd-mend nâ-bûd âsâr-ı gezend
Efsâne-gû-yı gûsfend şimdi beyâbânda zi'âb

Dest açsa eflâk üstüne ebr-i şerer-nâk üstüne
Nâzil olur hâk üstüne bârân yerine dürr-i nâb

Vaz' eylese hâke kadem 'arz olsa andan mugtenem
Sad reşk ile bir çarh o dem "*Yâ leytenî küntü türâb*"²³³

Ey dâver-i gerdûn-vekâr Cem-kadr ü Eflâtun şî'âr
Medhin ile leyl ü nehâr *Memdûh* eder feyz iktisâb

Dillerde vasfın müstakırr celb-i kulûb etdin meger
Kalb ehline ermez zarar olsa cihân pür-inkılâb

Dildir nazar-gâh-ı Hudâ tatyîb ile sen âl du'â
Beyt-i Hudâ'da dâima da'vât olurmuş müstecâb

Esrâr ile leb-rîz özüm Hak beytine nâzır gözüm
Hep mağz-ı Kur'an'dır sözüm "*Mâ künte tedrî me'l-kitâb*"²³⁴

Tab'ımdır ol nev-bûsitân-ı tarh-latîfî dil-sitân
Kilkimdir ol serv-i revân-ı reşk-midâdı mevc-i âb

---

²³³ Nebe Süresi 40.Âyet (Ah! keşke toprak olsaydım.)

²³⁴ Şûrâ Süresi 52.Âyet (Kitap nedir biliyor değildin.)

Gâhî bu kilik-i hoş-hırâm etse midâdın sürh-fâm
Nûkundan ahz eyler müdâm Mecnûn hûn Leylâ hizâb

Buldu kasîde zîveri olmuş bunun ‘acz-âveri
Rahşende rûh-ı enveri fehm-i ferîd-i fâryâb

Hâl-i ‘izâr-ı meh-veşân tâ kim ola kevkeb-feşân
Âfâka eyler neşr-i şân mânend-i mihr-i nüh kıbâb

-37-

Kasîde

Bârekâllâh bâr-gâh-ı berin
Huld-ı hullet fezâ-yı feyz-i rehin

Bûsitân-ı bahâr-ı ravza-i rûh
Âsitân-ı nigâr-ı mâh-cebîn

Girse bin sûrete yine şâyân
Görüb ânı nigâr hâne-cebîn

Ne nigâr-ahsen cihân-ı cemâl
Nakş-ı sun’-ı bedi’ Rabb-i mu’în

Lebleri şöyle can verir gûyâ
Biri ‘Îsâ birisi Rûhu’l-emîn

O halâvet ki var feminde olur
Dâsitân-ı gû-yı Hüsrev ü Şîrin

Çeşm ü ebrûsunun kafâ-dârı
Şâh-ı âhûda bâl açan şâhîn

Dest ü dendânının giriftârı
Pençe-i mihr ü pertev-i Pervîn

‘Anberîn-i hat ile yazılmışdır
Gird-i la’linde sûre-i “*Ve’t-tîn*”
Turreler oldu sâye-güster-i hat
Hey ne kâfir tutar kitâb-ı mübîn

Zıll-ı kaddi melâz-gâhımdır
Talh-ı manzûd câ-yı ehl-i yemîn

Zülfü taht-ı Sebâ Süleymânî
Zer-feşân halkalardır ana nigîn

Hâli ateş-be-düş ber-hindû
Kâkülü delk-pûş ber-miskîn

Âfet-i âfitâb-ı fitne-i mâh
Şûr-ı yemm nûr-ı çarh-ı zeyn-i zemîn

Ebruvânî penâh-ı kavs-i kazâ
Gîsuvânı güvâh-ı habl-i metîn

Rezme girse edâsı şîr-i ecem
Bezme gelse safâsı Cem-âyin

Veren ol şûha neşveyi ammâ
Meclisi dâver-i felek-temkîn

Kâmil-i ‘asr ‘ârif-i yektâ
Fâzıl-ı dehr munsıf u hak-bîn

Tavr-ı Risto'da âşinâ-yı hikem
Feylesof-ı zamâne zât-ı güzîn

Âşinâyâ hısâl-i pâki kefil
Bî-nevâyâ kemâl-i lutfu zamîn

Hulku kim bir sevâd-ı a' zamdır
Yok o ma'mûrede girîve-i kîn

Fikri firdevsden nişân-dâde
Kilki Tûbâ midâdı mâ-i mu'în

Hatt-ı şî'riyle hâmesin seyr et
Habbezâ nazm u kilik-i sihr-âgin

Gülşen-i dânişe zülâl-i latîf
Devha-i hikmete nihâl-i nevîn

'Ahd-i lutfunda kıldı şâhid-i gül
Per-i pür-tâb-ı bülbülü bâlin

Merg-zâr alsa tıynetinden nûr
Fer verir nesr-i tâ'ire nesrîn

Açsa gerdûna ger sadef gibi kef
Gökde encüm olurdu dürr-i semîn
Feyzi gör basmadan zemîne kadem
Rû-yı arza gelürdi genc-i defîn

N'ola Kaânî-i sühan-sâzın
Ben de kılsam bu beytini tazmîn

“*Serverâ hasb-i hâl-i min bişnev*
Gerçi müstağnî est ez betyin”

Çarh-ı gaddârdan neler gördüm
Olur erbâb-ı tab’a çarh mehin

Bu felek verdi gam Züleyhâ’ya
Bu felek kıldı Yûsuf’u tescin
Var cihânın uzûbetinde azab
Rahm-i mâder imiş cinân-ı cenin

Bana yek cür’ayı harâm eyler
Verir erzâle bâde-i nûşin

Demidir hâmeyi alub da ele
Çarha çeksem nefîr ile nefrin

Dâğ-dârın sözünde sûziş olur
Nâ-yı sûrâh ise sadâsı hazin

Erdi pâyâna söz yeter *Memdûh*
Eyle da’vât ile anı tezyîn

Tâ ki kûyunda yâr-i gam-hârın
Mübtelâlar ede enîn ü hanîn

Zât-ı ‘âlîsi sadr-ı sıhhatda
Her elemden emîn ola âmîn

-38-

Sadr-ı Esbak Yûsuf Kâmil Pâşâ Merhûmun Vasfında Kasîde-i Kalemîyye

Zekerîyyâ gibi farkında tutulsa minşâr
Ser verir sırrını vermez kalem-i feyz-âsâr

Ne kalem kâşif-i esrâr-ı serâ-perde-i gayb
Ne kâlem vâkîf-ı etvâr-ı bihîn-i ahyâr

Ne kalem noktasıdır merdûmek-i dîde-i nûn
Hikmet-i bâliğa-i hâlıkı eyler izhâr

Ne kalem vâdi-i Sînâ-yı senâ-yı Hak'da
Zât-ı Mûsâ-veş olur tâ o kadar secde-güzâr
“ *Ve enahertuke* ”²³⁵ bâbında lisânı miftah
“ *Festemi* ”²³⁶ emri için gûş tutar leyl ü nehâr

Ne kalem şâh-ı latîfîndeki pertev olmuş
Devhâ-efrûz-ı rümûz-ı şecerü'l-ahdar nâr

Ser-fürû kılrsa gehî hem-çü dıraht-ı Tûbâ
Sâyesinde görünür heşt behişt ü enhâr

Ne kalem bülbül-i gülzâr-ı fesâhat ki müdâm
Kondurur nağmesi minkârına sad mûsikâr

Yaraşur destine cennetde alub firdevsi
Eylesün kâh-ı zer-ender-zer-i hulde mismâr

Ne kalem çâk-ı girîbân ederek reşkinden
Tâk-ı engûr ile bir ravzada olmuş mey-hâr

---

²³⁵ Tâ-Hâ Sûresi 13. Âyet (Ben, seni seçtim)

²³⁶ Tâ-Hâ Sûresi 13. Âyet (Dinle!)

Hatt-1 sâgar gibidir taraf-1 devâtında nukûş
Kâsesi bâde-i ilhâm ile dâim ser-şâr

Hem ayağ üzre durur elde tutar peymâne
Lağziş-i pâ-y ile mestâne eder hem reftâr

Bilemem cûşîş-i neşveyle kalem mi yâhud
Bir hat-âverde büt-i bâde-keş-i gül-ruhsâr

Güft ü gûsuyla olur mest-i safâ gûş-1 sürûş
Eylese vâsf-1 Hudâvend cihâmı tekrâr

Hâme-perdâz-1 himem nâme-tırâz-1 ‘âlem
Fahr-1 erbâb-1 kalem dâver-i ferhunde-şi’âr
Enverî-tab’ u Hilâlî-reviş ü Şems-zamîr
Âsumân-mertebe münşî-i Utârid-âsâr

Bedr-i tâbân-1 kerem hazret-i Kâmil Pâşâ
Ki odur nûr-dih-i çeşm-i sipihr-i devvâr

Zât-1 zî-şânı nesak-sâz-1 mehâmm-1 eyyâm
Lutf u ihsânı meded-bahş-1 za’îfân u kibâr

Dâsitân-1 keremi zîb-i simâh-1 devrân
Âsitânı himemi melce’-i her zâr u nizâr

Nâtıka şükr-i senâsıyla şükr-pâş-1 dimâğ
Sâmi’a sayt-1 bülendiyle nevâ-senc mismar

Fikri âyine-i sîmâ-yı Züleyhâ-yı kabûl
Kilki Yûsuf gibi gül-gûn u pesendîde nigâr

Sanma kim medd-i şu'â'ı görünüb hurşîdin
Levh-i sîmîn-i mehi nakşla eyler izhâr

Etmeğe dâ'ire-i kadrini her gün tevsî'
Pençe-i mihri verir tâli'i zerrîn pergâr

Serverâ dâd-gerâ dâver-i vâla-güherâ
Ey himem-perver ü lutf-âver ü sencîde-vakar

Şekve sad şekve bu gerdûn-ı sitem gösterdin
N'eyler erbâb-ı dil u dânişe âh ol gaddâr

Meyl-i tahsîl-i hüner görse eger bir dilde
Tîğ-i zulmüyle eder hâme gibi sîne-figâr

Edemezdi varak-ı tâli'-i tesvîd-i kalem
Kara yazmadan eger almasa her meşkin her bâr

O siyeh-baht-ı cihânım ki kazâ etse sezâ
Hacerü'l-esved-i Bathâ'yı bana seng-i mezâr

İltifâtınla gelür tab'ıma kuvvet yoksa
Bu şu'ûr etdiremez adam meyl-i eş'âr

İntisâb eyleyeli mehdine oldum *Memdûh*
Edeyim şevkle da'vâtını şimdi tekrâr

Yûsuf-ı tâze hat-ı şî'ri görüb tâ ki kalem
Kat' ede destini mânend-i Züleyhâ nâ-çâr

Dest-i feyyâz-ı kaderden sunula subh u mesâ
Yed-i te'yîdine ey asâf-ı âlî-mikdâr

'Ömr ü iclâlin içün kayd-ı hayât ile berât
Kilk-i ikbâline bir günde nice bin tûmâr

-39-

Kasîde

Bârekâllâh bihîn kevkebe-i 'âlem-gîr
Ki ne görmüş ne görür mislini bu çarh-ı esîr

Öyle bir kevkebe-i şa'sa'a bahşâ ki olur
Pertevi gıpta-fezâyende-i sad mihr-i münîr

Öyle bir kevkebe-i şu'le nümâ kim eyler
Kevkeb-i baht-ı siyeh-rûz cihânı tenvîr

Vermese neyyir-i a'zam gibi bu kevkebe fer
Olmasa çeşm-i ümem nûr-ı füyûzuyla karîr
Şeb-i deycûr-ı tahayyürde kalurdı 'âlem
Birbirin görmek ise olur idi emr-i 'asîr

Cezb eder nûr-ı ruh-ı yâr gibi dünyâyı
Zerresi etse becâ şems-i ziyâ-dârı esîr

Görmedik hak bu ki hurşîdde bu kevkebeyi
Ne dahi sâhib-i zî-şânına mânend-i vezîr

Nakd-i vakt-i vükelâ kâm-revâyı 'ukala
Âb-rû-yı fuzelâ âsaf-ı pâkîze-zamîr

O Felâtûn-1 hikem-perver-i 'âlem ki eder
Ham-1 ser-beste-i gerdûna her emri te'sîr

Cem-haşem dâver-i devrân ki eder sâkî-i çarh
Tâs-1 ser-şâr-1 mehi bezmine câm-1 pür-şîr

Eblak-engîz-i celâlet ki fezâsında müdâm
Tûde-i cevher-i gül seng-i rikâb olsa cedîr

Kasr-1 ikbâline eyvân-1 felek sakf-1 metîn
Sâha-i kadrine müjgân-1 melek çûb-1 hasîr

Behre-yâb olsa felek nûr-1 cebîninden olur
Şâne-i turre-i şeb pençe-i hurşîd-i münîr

Hirmen-i hissete tâb-1 gazabı sâ'ika-bâr
Gülşen-i lutfâ kef-i mekremeti ebr-i matîr

Dest-i cûdunda gümân bulsa güşâyîş bir kez
Çenber-i çarha döner halka-i teng-i zih-gîr

Atlas-1 çarh-1 mu'allâyı Hudâ etmişdir
Sâ'id-i şâhid-i iclâline bâlîn-i harîr

Dâverâ dâd-gerâ âsaf-1 vâlâ-güherâ
Ey nesak-sâz-1 mehâmm-1 şeh-i hurşîd-i serîr

Öyle bir şeh ki eder dest-i 'inâyâtı ile
Dil-i vîrânını erbâb-1 kemâlin ta'mîr

Öyle bir şeh ki eder sayd-1 kulûb-1 şu'arâ
Öyle bir şeh ki olur tîrine 'ankâ nahçîr

Eremez menzil-i idrâkine ol pâdişehin
Şeh-per-i tâ'ir-i kudsîden olursa per tîr

İktibâs etmek için şems-i kemâlâtından
Kalemim eylese evsâfını kasd-ı tahrîr

Nokta-i dûde kalur suhte pervâne-misâl
Şem'-veş hâme benânımda olur şu'le-pezîr

Neyleyim böyle sühan-sâz iken tîğ-i sitem
Safha-i dehre göstermededir renc-i kesîr

Böyle mi vafına olurdu suver bend-i kalem
Rüzgâr etmese mir'at-ı derûnum tekdîr

Fâ'ik âğaz-ı du'a eyle ki şimdi demidir
Eylesün hâme dahi ney gibi icrâ-yı safîr

Dâver-i kevkebe fermâ-yı serîr-i eflâk
Kışver-i hâveri her subh ede tâ kim teshîr

Haşre dek revnak-ı ser-meclis-i ikbâl olsun
O Ferîdun-fer ü Cem-pâye Felâtun-tedbîr

-40-

Plevne Müdâfi'i Müşîr-i Dilîr Gâzi Osman Pâşâ İçün İnşâd Olunmuş İdi

Seyf-i kâtı'dır zebânım Hak ana cevher verir
Ben nisâr-ı cevher etsem halk-ı 'âlem ser verir

Öyle bir rezm-âzmâyım tîğa çekmem ihtiyâc
Şeh-per-i Cibrîl'den Hak destime şeş-per verir

‘Azm-i rezm eylersem olur bezm-i devrân lerze-nâk
Bezme meyl etsem gelür Cem la’l-gûn sâgar verir

Rûh-var sâkî-i ser-bezmimde zîrâ kim Mesîh
Pençe-i hurşîd-i rahşân ile tâs-ı zer verir

Ol mesîhim kim mücerred feyz-i cân-bahşım için
Bezmime pîr-i mugân hemşîre hem duhter verir

Ben o Hâkân-ı beyânım görse bir şeh-beytimi
Tahtı Hüsrev terk eder Efrâsiyâb efser verir

Künc-i ma’nâyım masundur gevherim bîgânededen
Üstüne tûmâr-ı eş’ârım ânın ejder verir

Mahberemdir ol şebistân-ı hâme şem’-i şu’le-dâr
Safha-i eflâke ammâ dûdesi ahter verir

Kevkebe-pâş-i sipihr olsa zemîne ‘aks eder
Düş-ı gül-pûş-ı pelenge dâğ açar ahker verir

Seyredin cû-yı midâdım üzre kilik-i hoş-teri
Cûydu cû-yı revân elbetde nîlûfer verir
Hâmem ol Erjeng-i pür-nîrengdir kim ‘âleme
Resm-i Mânî nakş-ı Lûşâ sûret-i Âzer verir

Kıssa-i Hârût’u yârân n’eylesin dâ’imâ
‘Âlemin efsânesin bu tab’-ı efsun-ger verir

Tab’-ı kudsü fitratımdır tûtî-i şirin-zebân
‘Ârifân-ı kibriyâya sözleri sükker verir

Rûhdur vâdî-i Eymen bir Kelîm anda lisan
Mağz-ı esrâr-ı İlâhî'yi sühan-perver verir

Bu şu'ûnâtı ser-â-ser kalbdir ârif olan
Ehl-i kalbe Hak firâz-ı lâ-mekândan yer verir

Ol sebebden 'arş-ı Rahmân oldu kalbi şâ'irin
Şi'r ü 'arş ikisi birdir feyzi kalbe fer verir

Hikmet-i Mevlâ'yı ancak ârifân idrâk eder
Hikmet-i Mevlâ 'ukûla hayret-i dîger verir

Hayret-ender hayrete düşmez mi ashâb-ı hîred
Âdeme sırr-ı kader bir dârû-yı hüş-ber verir

Humda Eflâtûn'u eyler teng-dil hem-çün habâb
Kays-veş divâneye hâmûn-ı pehnâ-ver verir

Perniyân-pûşân-ı 'izz ü şâna dehr-i bî-emân
Sengden bâlin ü hâk-i tîreyi pister verir

Şehriyâr-ı 'âdil eyler intibâh ef'âlde
Şehr eder teşhîr-i hâl eyyâm ise defter verir

Hak sa'âdet verse bir mülke ânın sultânına
Savlet-i Hayy'dır hısâl-i pâk-i peygamber verir

Mazhar-ı tevfik olan sultâna zât-ı zü'l-celâl
Hazret-i Gâzî gibi ferruh-likâ saf-der verir

Neyyir-i burc-ı zafer Osman Pâşâ-yı celîl
Kimdir ikbâli dehre revnak-ı hâver verir

Dâver-i nusret-alem kim etse âğâz-ı gazâ
Kahraman-ı ‘azmine ‘avn-ı Hudâ hançer verir

Saf-der-i kerrâr-kudret kim dem-i ceng ü vegâ
Zırhını Dâvud alur Rûhü’l-emîn miğfer verir

Tâli’-i firûzuna karşı hümâlar bâl açar
Nâvek-i dil-dûzuna şeh-bâz-ı kuds per verir

Meclisinde neşve-i sahbâ-yı feyz eyler hurûş
Çarh bir humdur ana kavs-i kuzah çenber verir

Şeh-süvâr-ı ‘arsa-i devrân ki rahş-ı satveti
Âsumâna her şerâr-i na’lden ahter verir

Na’l ü mîh eyler hilâl ü necmi gerdûn rahşına
Râhına ser-pençe-i mihr-i münevver zer verir

Baht-ı bîdârı ‘aceb bir şâhid-i nâzendedir
Perde-i çeşmi melâ’ik dûşuna mi’cer verir

Bârekallah şâhid-i dil-keş hırâm-ı bâğ-ı kuds
Şâh-ı şûh endâm Tûbâ sâyesiyle ber verir

Bî-nevâ-yı rûzgâra erse bir dem himmeti
İhtizâz-ı bâl-i bülbül şiddet-i sarsar verir

Hüsn-i tab’ı terbiyet-bahş-ı ekâlim olsa ger
Hâk-i Sûdan haşr olunca şûh meh-peyker verir

Her şecer ânda olur bir nâzenîn-i serv-kadd
Her hacir deyr-i cemâle bin büt-i hoş-ter verir

Bahr eger mâhiyyet-i tab'-ı latîfin etse derk
Füls-i mâhî pertev-i şems-i ziyâ-güster verir

Fart-ı dehşetden erer harçeng-i mihre ıztırâb
Keştî-i temkîni kim 'ummâna ki lenger verir

Kuvvet-i kahrı sipihrin sînesin sûzân eder
Nükhet-i halkı meşâmm-ı 'âleme 'anber verir

Dosta nakş-ı bedi'-i kilki tarh eyler çemen
Düşmana zehr-âb-ı şemşîri yem-i ahdar verir

Saff-şikâfâ ol şecâ'at-menkabetsin kim Hudâ
İ'tilâ-yı devlete râyâtını rehber verir

Şark u garbı durma teshîr ile hayrû'n-nâsırîn
Cünd-i ervâh-ı mücerreden sana leşker verir

Hasmını kahr etmeğe şemşîre yokdur hâcetin
Hasmının şiryânına her mûyu bir neşter verir

Kulzüm-i evsâfının kameri bulunmaz n'eyleyim
Gerçi gavvâs-ı tabî'at nazmıma gevher verir

Hizmet-i vâsf-ı celîlinde safâ kesb eyledim
Şu gazel de ehl-i 'aşka hâlet-i dîger verir

Fitne-i ferdâyı kim kaddiyle ol dilber verir
Allah Allah kûyuna hengâme-i mahşer verir

Gamzeler halkı helâk eyler Hülâgû'dur meğer
Çeşmi bir Cengîz'dir dünyâya şûr u şer verir

Böyle yâr-ı dil-sitâna âşık olmakda ne güç
İltizâm-ı ‘aşk edenler hep yolunda ser verir

Halka-ber-halka çıkar ateşli âhım sîneden
Bir gülistândır ki bu sünbülleri katmer verir

Cevher-i dâğım ‘ayândır ben gül olsamda yine
Şeb-çerâğ-ı pür-fürûğu çünkü hâkister verir

Okları cismimde yârin değmesünler kalbime
Bu neyistândır neyistân vehm-i şîr-i ner verir

Nice bir tavr-ı tegazzül-i nazm erişdi gâyete
Nazma *Fâ’ik* şâ’irân da’vât ile zîver verir

La’l-reng ola şafakla tâ felek her subh-dem
Tâ ki tığ-i âfitâba şa’şa’a cevher verir

Gün gibi ikbâl-i rûz-efzûn vere Hak zâtına
Kim vücûd-ı devleti devrâna tâb u fer verir

-41-

**Rusya Muhârebesinin Mebâdîsinde Düşmana Hezîmet Ve Ordu-yı
Osmânîye Nusret Nasîb Olmakda İken Söylemiş-idim**

Ey saf-ârâ-yı vegâ Gâzî müşîr-i bahtiyâr
Seyf-i meslûl-i İlâhî saf-der-i Haydar-şi’âr

Miğferinde sûre-i “*Feth*” eylemiş tarh-ı sevâd
Hançerinde âyet-i “*Nasrun mina ’l-lah*”²³⁷ nûr-bâr

Cûşîş-i ceş ile tâk-ı ‘arşa düşdi velvele
Cünbiş-i rahş ile sarsıldı fezâ-yı gîrudâr

²³⁷ Saff Sûresi13. Âyet (yardım Allahdan)

Bir gazâ kıldın ki memnun oldu ervâh-ı rüsûl
Bir gazâ kıldın ki tahsîn etdi sâhib-zü'l-fikâr

Tîğ-i âteş-tâbına dest-i kazâ vermişdi su
Hükmün icra eyledin kandı 'adû-yı nâ-bekâr

Ol kadar hûn saçdı tîğın kim zemîne ba'd ez-în
Kan taşından başka ma'den hâsıl etmez kûh-sâr

İltihâbı böyle kalursa o şemşîrin eger
Fer verir Bedahşân'a sipihr-i zer-nigâr

Bârekallah zûr-ı bâzû-yı kazâ te'sîrine
Düşmanı her hamlede etdin zelîl ü hâr u zâr

Bârekallah hüsn-i tedbîr-i kader tenvîrine
Eyledin her hatvede a'dâyı mahv u târumâr

Bir 'aceb seyl-i şitâbandır cünûd-ı pâdişah
Hasm-ı dîn olur yolunda hâr u has-veş hâk-sâr

Bir yanardağdır meger ordu-yı satvet-iktinâh
Düşmanı kılmışdır ânda kahr-ı Bârî ehl-i nâr

Rezminin lertzâmıdır hurşîd-i vâlâ-şa'sa'a
Bezminin hayrânıdır Cemşîd-i bâlâ-i'tibâr

Şöyle nakş eyler meh ü mihre senin elkâbını
Münşî-i dîvan-serây-ı âsumân leyl ü nehâr

Şîr-savlet-ebred ü heybet-nişân Bihmen-vekâr
Tîr-sür'at râst-rev-kudret kemân-ı düşman-şikâr

Mâh-tâb-1 zulmet-endâz-1 semâ-i 'izz ü şân
Âfitâb-1 şu'le peykân-1 cihân-1 kâr-zâr

Neyyir-i bürc-i celâdet 'âlem-efrûz-1 zafer
Revna-1 subh-1 salâbet dâver-i 'âlî-tebâr

Gâzî-i nusret-alem Muhtâr Pâşâ kim ânın
Kasr-1 cennet sâye-i tığinden olur âşikâr

Dâver-i Dârâ-haşem kim mevkib-i iclâlidir
Târem-i neh tûy-1 eflâke medâr-1 iftihâr

Kahramân-1 dehr kim dergâhına rû-mâl eder
Sâm u Behrâm u Nerîmân Rüstem ü İsfendiyâr

Feyz-i kudüsü sâ'id-i ikbâline ta'vîz-bend
Cevher-i gül şâhid-i ikbâline âyine-dâr

Çeşme-i hurşîd-i rahşân meşrebinden müstefiz
Tâli'-i mes'ûd-1 devrân kevkebinden müste'ar

Çarh-1 gerdân zihn-i çalâkinde hem-çün gird-bâd
Cürm-i gabrâ deşt-i idrâkinde mânend-i gubâr

Rûy-1 mihrinden münevverdir dü çeşm neyyireyn
Bû-yı halkından mu'attardır meşamm-1 rüzgâr

Tab'-1 sâfindan 'ibâret safvet-i mînâ-yı huld
Lutf-1 bezminden kinâyetdir şarâb-1 hoş-güvâr

Nutku subh-1 râstîn-âsâ latîf u rûh-bahş
Re'yi bârû-yı felek-âsâ rasîf ü üstüvâr

Kenz-i bâd-âver gınâ-yı kalbinin âvâresi
Kef-i gevher-i güsteri sîlî zen-i mevc-i bihâr

Dâr-ı tadrîsinde Risto kudek-i gehvâre-zib
Mekteb-i fazlında Eflâtun tıfl-ı şîr-i hâr

Düşmanın tâs-ı serinden satl-ı yek-rân eylemiş
Gelmemiştir ‘arsa-i heycâya böyle şeh-süvâr

Kûha zehr-âb-ı ‘itâbın etse şemşîri revân
Halka-i mâr olur etrâfı-ı âdûya bir hisâr

Bâğ u râğa ger semûm-ı kahrı olsaydı vezân
Nâr-ı nîrân gösterirdi ‘âleme nahl-ı enâr

Reşha-i ihsânı erse külhana ol dem döner
Yâsemin ü şebneme hâkister-i ahker-nisâr

Kalb-i mahrûr alsa envâr-ı salâhından nasîb
Secde-gâh-ı mihr olurdu sîne-i çâk-i çenâr

Nûr-ı zühdü olsa bir ateş-pereste dest-gîr
Subha-i mercân verirdi râha-i berka şerâr

Himmetinden bulsa farzâ kim za’îfân takvîyet
‘Adli olsa ‘âcize sermâye-bahş-ı iktidâr

Bîşe-zâr-ı şîr olurdu şâh-ı sad-nûk-ı gazâl
Bûs ederdi süm-i âhû-yı peleng-i kîne-dâr

‘Âlem-ârâ dâverâ vü ‘adl-perver serverâ
Ey kader-yâver-i zafer rehber müşîr-i nâmdar

Fevz-i firûz ile şâd oldu kulûb-ı mü'minîn
Bu senâ-hânın da kesb etdi mesârr-ı bî-şümâr

Bir küşâyış buldu kim kalbim nesîm-i fethle
Vermez ol feyzi gülistâna hezârân nevbahâr

Perde-i ma'nâ açıldı dîde-i bîdârıma
Münkeşif oldu hafsâyâ-yı şu'ûn-ı Kird-gâr

Eyledim endîşemi medhinle kân-ı pür-güher
'İkd-ı mürvârîd-i nazmım dehre kalsun yâdigâr

Tab'im ol deryâ-yı mevvâc-ı ma'nîdir benim
Sâhilinden reste hûşe hûşedir şâh-vâr

'Âdet-i nazm-âverân olmuş temeddüh gerçi kim
Bu makâmı pest buldu nâ-yı kilik-i râst-kâr

Fahr ise maksad cihânda şu yetişmez mi bana
Oldum evsâf-ı güzînin ile şimdi bahtiyâr

Erdi söz pââyâna *Memdûh* eyle âgâz-ı du'â
Refref-i feyz ile buldun çünkü 'arşı iştihâr

Tâ livâ-i Ahmed-i Muhtârı ide ser-firâz
Haşre dek fevz ü zaferle Hazret-i Perverdigâr

Olsun ol dârâ-yı dînin devlet ü 'ömrü mezîd
Yümn ü rif'at der-yemîn ü 'avn u nusret der-yesâr

TERKÎB-İ BEND VE TERCÎ'İ BEND

Terkîb-i Bend-i Sâki-nâme

-I-

Elinde sâkiyâ tut sâgar-ı Cem
Süleymân'ın gerek destinde hâtem
Şarâbında habâb olsun hüveydâ
Gül üzre hoş düşer gülşende şebnem
Harîm-i mastabanda câm dursun
Budur Beytû'l-harem ol çâh-ı zemzem
Bısr-i maktûbu olmuş lafz-ı şürbün
Şarâb içse olur ma'zûr âdem
Meded gam mürdesi bulsun feminden
Dem-i cân-perver-i 'Îsâ-i Meryem
Gül ü mül devridir fevt etme fırsat
Safâ sende elem 'âlemde müdgam
Ezel âgâz ebed-peyvend bezmin
'Alîmallah sâkî andan akdem
Senin bezminde ser-gerdân piyâle
Mukaddes tâc-ı İbrâhim Edhem
Hayatı eylesün te'min câmın
Bilinsün hikmeti yühyi'l-'izâmın

-II-

Getür sâkî şarâb-ı pür-hurûşu
Ham et kadd-i sipihr-i hum be-dûşu
Kadehden âteş-i seyyâle göster
Müzâb eyle sehâb-ı berk-pûşu
Sürâhîler dizilsin meclisinde
'Ayân kıl 'arşda saff-ı sürûşu
Yürüt peymâneyi meydân senindir
Yürür peşinde sultânın cüyûşu

Geçüb gitmezdi rindân kendüsünden
Geçeydi bunda nakd-i hod-fürûşu
Yine devrân senin Cemşîd sensin
‘Atâ etmiş sana Hak ‘ıyş u nûşu
Senin hum-hânene eylerdi hıdmet
Felâtunun olaydı ‘akl u hûşu
Leb-i peymâneye vârinca şöyle
Edeble urdular mihr-i hamûşu
Hamûşân-ı edeb bilmez riyâyı
Tutar başında zâhid bûriyâyı

-III-

Harâbât ehlini âbâd buldum
‘Alâyıkdan tamâm âzâd buldum
Nedir endûh-ı dünyâ sormamışlar
Ser-â-ser bu gürûhu şâd buldum
O mahviyet ki var fitratlarında
Mesîl-i sâye-i şimşâd buldum
Hafifü’r-rûhdur tâ öyle anlar
Letâfetinde nazîr bâd buldum
Kenâr-ı cûda şirin-kâmlıkda
Şebîh-i meşreb-i Ferhâd buldum
Gönüller avlamakda ben o kavmi
Kemend-endâz sad sayyâd buldum
‘Acebdır tavr-ı erbâb-ı harâbât
Ki şakirdin dahi üstâd buldum
Harâbâta girüb nûş etmege mey
Hele tab’ımda isti’dâm buldum
Donansın bezm-i ‘işret bâde gelsün
Cihân halkı mübârek-bâda gelsün

-IV-

Hemân düşdüm der-i pîr-i mûgâna
Bir elde câm bir elde çegâne
O pîrin pâk ayağından akan su
Olur mâ' -i vuzû sâfi-dilâna
Odur 'aynen tesemmî selsebîlâ
Şarâb-1 zencebîl ândan nişâne
Şu hamr-1 bî-humâr u dürd-i bî-derd
Medâr-1 feyzdir rûh-1 revâna
İçen bir katresinden ol rahîkîn
Bu nüh mînâyı anlar bir fesâne
Ki mînâsında var mînû safâsı
Ayağıyla yürür bâğ-1 cinâna
Özünden mest olur dünyâyı bilmez
Erer ser- meclis-i rûhâniyâna
Benim vasf etdiğim sahbâ cihânda
Hayâl-i mahz ise halk-1 cihâna
Gelüb görsün ki bir meyhânedir dil
Şarâb-1 feyz ile mestânedir dil

-V-

Gönül âyinedâr-1 sâgar olmuş
'Avâlim seyrine İskender olmuş
Ta'âlallah meclâ-yı mücellâ
Tecellâ-yı cemâle mazhar olmuş
Hoşâ mir'at-1 hû-yı rûy-1 Yûsuf
Musaffâ safhasında cevher olmuş
Billûrîn câma 'aks etmiş hicâbı
Şafak-tâb âfitâb-1 hâver olmuş
Hezârân cân fedâ böyle şarâba
Açılmış şişede verd-i ter olmuş
Kadehde seyr eden rindân demez mi

Leb-i cû-bârdır nîlûfer olmuş
Cinân zevkin bulur nûş eyleyenler
Kadeh aynıyla havz-ı kevser olmuş
Değildir herkesin kevser nasîbi
Bu mey mevkûf-ı cûd-ı Haydar olmuş
‘Alînin ‘aşkına Memdûh iç mey
Sudan zîrâ ki oldu cümle şey hayy

Terci’-i Bend

-I-

Yeter ki terk-i gam u derd-i rüzgâr edeyim
Birazda tâli’-i nâ-sâzı dâğ-dâr edeyim
Hazân-ı hüznü safâlarla hâk-sâr edeyim
O serv-kâmet ile seyr-i cûy-bâr edeyim
Hevâ-yı ‘aşka uyub meyl-i merg-zâr edeyim
Zamânı geldi hele zevki nev-bahâr edeyim
Gözüm yaşıyla **civân yâri**²³⁸ ben büyütmüşidim
Şu tâze-rû-gül-i bî-hârı²³⁹ ben büyütmüşidim

-II-

Nedir bu reng-i letâfet bu nâz-ı dil-cûlar
Saçıldı gül yüzüne kâkül-i semen-bûlar
Arar tarar mı ânı şâne ile gîsûlar
Beneşşe dökdü ruh-ı âb-dâra şeb-bûlar
Yeşillik eyledi peydâ revân olan cûlar
Durur mu matla’-ı ber-cesteye akan sular
Gözüm yaşıyla civân yâri ben büyütmüşidim
Şu tâze-rû gül-i bî-hârı ben büyütmüşidim

²³⁸ *Berg-i Sebz*’de “ hatt-ı yâri” şeklinde geçmektedir.

²³⁹ *Berg-i Sebz*’de “Şu tâze tâze çemen-zârı ” şeklinde geçmektedir.

-III-

Hurûş-ı meyle hıyâbâna eyledikce şitâb
Sunar güle kadeh-i çeşm-i bülbül ile şarâb
Kelâle sünbül ü leb-gonca ruh-ı gül şâd-âb
Bakılsa **vechine**²⁴⁰ bir gülsitân-ı feyz-me'âb
O gülsitânı **sirişkimdir eyleyen**²⁴¹ sîr-âb
Benim garîb görür rûz-ı Hızırımı ahbâb
Gözüm yaşıyla civân yâri ben büyütmüşidim
Şu tâze-rû-gül-i bî-hârı ben büyütmüşidim

-IV-

Salınsun ol boyu şimşâd yetdi derd ü mihen
Nesîm esdi dirahht oldu bâğa sâye-figen
Bakın giyâh u miyâha temevvüc eyler iken
Bahârdır yeri vâr yemyeşil görünse çemen
Sulandı âb-ı zümrüdle sâha-i gülşen
Bulur tarâveti her berg-i sebz şebnemden
Gözüm yaşıyla civân yâri ben büyütmüşidim
Şu tâze-rû-gül-i bî-hârı ben büyütmüşidim

-V-

Akarsular gibi sür'atle hüsn edince güzâr
Kalur yolunda fakat tûde tûde rîk u gubâr
Değil o câme-i zîbâda gerd-i müşk-nisâr
Tamam yâr ediyor iğbirârını izhâr
Bakub cemâline *Memdûh* şimdi leyl ü nehâr
Misâl-i ebr-i bahâr ağlamakda hakkım var
Gözüm yaşıyla civân yâri ben büyütmüşidim
Şu tâze-rû gül-i bî-hârı ben büyütmüşidim

²⁴⁰ *Berg-i Sebz*'de "rûyına" şeklinde geçmektedir.

²⁴¹ *Berg-i Sebz*'de "sirişkimle eyledim" şeklinde geçmektedir.

(MUSAMMATLAR)

-2-

Tesdîs-i Beyt-i Meşhûr

-I-

Yine âlemde benim ‘aşkla her-bâr diyen
Tîşe-i kûh-ken ü kûşe-i küh-sâr diyen
Cân-ı şirîn demeyüb tîğ-i ciger-dâr diyen
Nerede gamze-i gaddâre-i dildâr diyen
Ey bana seng-i melâmetden eden ‘âr diyen
Benim ol başımı ortaya koyub yâr diyen

-II-

Tâkâtım tâk olub şa’şa’a-i dîdâra
Hem-çü mensûr sarıldım ham-ı zülf-i yâra
Bir tecellî ile Hak Hak diye düşdüm dâra
Hiç çekinsün mi bu meydâna gelen âvâre
Ey bana seng-i melâletden eden ‘âr diyen
Benim ol başımı ortaya koyub yâr diyen

-III-

Sanki bir kavs-i kazâdır gözüm üstündeki kaş
Yağdırır sîneme müjgân ile tîr-i hûn-pâş
Bende yok ölmek için lîk yine havf u telâş
‘Arsa-i ‘aşka bu cân cevherini dikdim taş
Ey bana seng-i melâmetden eden ‘âr diyen
Benim ol başımı ortaya koyub yâr diyen

-IV-

Eşheb-i ‘işveye oldukça süvâr ol fettân
Eşk-i hasretle sular yolları çeşm-i giryân
Mû-yı jülîdem olur dest-i sitemde çevgân

Reh-güzârında serim şevkle gû-yı galtân
Ey bana seng-i melâmetden eden ‘âr diyen
Benim ol başımı ortaya koyub yâr diyen

-V-

Beni ol Leylî-i hüsn eyledi *Fâ'ik* gam-gîn
Deşt-i hicrâna düşüb oldum ebed zâr u hazîn
Taş basarsam ne ‘aceb bağrıma mânend-i nigîn
Kays-ı nâlân gibi hârâları kıldım bâlin
Ey bana seng-i melâletden eden ‘âr diyen
Benim ol başımı ortaya koyub yâr diyen

-3-

Muhibb-i Kadîmim Merhum Nâmık Kemal Beğın Gazelini Tahmisdir

-I-

Nazara-senc mevc mevc-i cûy-bâr oldukca ben
Eşk-rîz-i hasretim ey gül bahâr oldukca ben
Âteşe yansun felekler nâle-ger oldukca ben
Mahv olur gayretle dûzah şu'le-bâr oldukca ben
Reşk eder gülzâr-ı cennet dağ-dâr oldukca ben

-II-

Verd-i hulde sîlî-i reddir dilimde dâğ-ı ‘aşk
Âfitâb-ı haşre meşheddir dilimde dâğ-ı ‘aşk
Lutf-ı pâk-ı zât-ı Ahmed'dir dilimde dâğ-ı ‘aşk
Zerre-i nûr-ı Muhammed'dir dilimde dâğ-ı ‘aşk
Her dü ‘âlem fer bulur pertev-nisâr oldukca ben

-III-

Eylemem ‘Îsâ gibi şu bezm-i gam-nâke nüzûl
Lâ-mekân-peymâ-yı ‘aşkım etmem eflâke nüzûl
Nûr-ı feyzin ki eder bu kalb-i sad-çâke nüzûl

Rûh-1 Mansûr eyler istikbâl için hâke nüzûl
Râh-1 Hak' da ser-nümâ-yı tâk-dâr oldukca ben

-IV-

Tab'-1 mevzûnum esîr-i kadd-i mevzûn-1 Hüseyin
Kalb-i mahzûnum şükür Allâh'a memnûn-1 Hüseyin
Yâdîma geldikce gehi vech-i gül-gûn-1 Hüseyin
Mûlarımdan haşre dek cûşân olur hûn-1 Hüseyin
Kerbelâ-yı hasretinde zahm-hâr oldukca ben

-V-

Mâlik-i dûzah gelir şerm ile elbet seyrime
Durdu yek-ser sakinân-1 bâğ-1 cennet seyrime
Ben gül oldum âh gelmez âh o âfet seyrime
Vakf olur hengâme-i rûz-1 kıyâmet seyrime
Meşhedimden yana yana âşikâr oldukca ben

-VI-

Tûde-i rîk-i revândır sanki çarh-1 nüh kıbâb
Geşt-i deşt-i hayret eyler ol dahi pür-ızdırab
Ey gubâr-1 hâk-i pâyin kühl-i çeşm-i âfitâb
Der melâ'ik reşkle “ *Yâ leytenî küntü türâb* ”²⁴²
Reh-güzâr-1 devletinde hâk-sâr oldukca ben

-VII-

Eylemem aslâ hazer yâr etse ger kasd-1 helâk
Çünkü bî-hûş-1 mey-i hicrânıyam mânend-i tâk
Öyle ser-mestem ki *Fa'ik*-veş bu şeb bî-vehm ü bâk
Bâng-1 yâ Rab yâ Rab eyler arş u kürsî lerze-nâk
Cezbe-i vecd ile *Nâmık* bî-karâr oldukca ben

²⁴² Nebe Sûresi 40. Âyet (Ah! keşke toprak olsaydım)

-4-

Tahmîs-i Gazel-i Nahifî

-I-

Bir şeb ki hayâlindi benim yâr u penâhım
Düşdüm yola feryâd ile Allâh güvâhım
‘Aşk illerine çıkdı nihâyet ser-i râhım
Göz gördü gönül sevdi seni ey yüzü mâhım
Kurbân olayım var mı benim bunda günâhım

-II-

Gamzen dile zahm açmağa mâ’il mi değildir
Bir kimse ki cellâd ola kâtil mi değildir
‘Âlem sana cân vermeğe kâ’il mi değildir
‘Âşıklığıma şâhid-i ‘âdil mi değildir
Evzâ’-ı hazînimle garîb-âne nigâhım

-III-

Hûn oldu ciger kûşe-i firkatde gamınla
Dil niceye dek ağlaya cevri ü siteminle
Aç gonca gibi gönlümü gül-hand feminle
Memnûn-ı visâl eyle beni gel kereminle
Yansun hased âteşlerine baht-ı siyâhım

-IV-

Kânûn-ı derûnumdan olub ‘aşk şerer-gir
Cân şu’le-i cevvelâyeyi eyler bana zencir
Sad Kays’ın eder dâğ-ı dilim kabrini tenvîr
Ey seng-dil etmez mi senin kalbine te’sîr
Hârâları hâkister eden âteş-i âhım

-V-

Fâ'ik gibi ey şûh melâmet-zededir dil
Zannetme felekden ki felâket-zededir dil
Sen âfete meyledeli âfet-zededir dil
Bir bağı yanık 'âşık-ı hasret-zededir dil
Ağlatma *Nahîfî* kulunu cevri ile şâhım

-5-

Tahmîs-i gazel-i Hayrî

-I-

Kâle-i nazmın revâc u işihârı kalmamış
Hiç ferdin iştirâyâ iktidârı kalmamış
Mülk-i tahsînin şeh-i himmet-şi'ârı kalmamış
Pul kadar erbâb-ı tab'ın i'tibârı kalmamış
Geçmiyor nakd-i sühan kadr u 'ayârı kalmamış

-II-

Kalmamış gülzâr-ı 'âlemde safâ-yı nev-bahâr
Ermeden fasl-ı rebî'i gamla lâl olmuş hezâr
Bir dıraht-ı huşke dönmüş sâye-i lutf-ı kibâr
Nahl-ı bâğ-ı himmeti kökden kurutmuş rüzgâr
Meyve-dârı şöyle dursun berg ü bârı kalmamış

-III-

Âdemi terbiyye eyler dehr germ ü serd ile
Bahş idüb sayf u şitâsın her zaman bir derd ile
Yalnız insan mı kalmışdır bu cism-i zerd ile
Kil ocağında gül olmuş nâr hicr-i verd ile
Şöyle yanmış mahv olub bülbül şerârı kalmamış

-IV-

Her gelen feryâd eder bu meclise âlâmdan
Hayf bir kurtulmuşu yokdur humâr-ı câmdan
Öyle mest olmuş ki sahbâ-yı gam-ı eyyâmdan
Rind-i mey-âşâm kalmış fark-ı subh u şâmdan
‘Âlem-i âbın yâhud leyl ü nehârı kalmamış

-V-

Eylemiş vahşet sirâyet ağniyâya efkara
Etmiyor bir kimse âmîziş gelübde bir yere
Ben derim intâk-ı Hak *Fâ'ik* şu beyt-i hoş-tere
‘Arsa-i devrân dönüb dîvân-ı rûz-ı mahşere
Birbirine kimsenin *Hayrî* medârı kalmamış

-6-

**Zîrde Muharrer Mısrâ’, Vükelâdan Bir Zâtın İdi Mu’teriz-âne Terbî’
Eyledim**

-I-

Aslını fehm et nedendir i’tirâz
Rûh-ı ta’bîre bedendir i’tirâz
Baş açık bir şûh-ı şendir i’tirâz
Şâne-i zülf-i sühandır i’tirâz

-II-

‘Âkilân sohbetde eyler ihtimâm
Söz te’emmülle bulur hüsn-i nizâm
Dikkat et ey vâkîf-ı sırr-ı kelâm
Şâne-i zülf-i sühandır i’tirâz

-III-

Kırk yerinden bir kılı âkil yarar
Varsa efkâr-ı perîşanı arar
Sözleri dahl-i hîred-mendân tarar
Şâne-i zülf-i sühandır i’tirâz

-IV-

Havf eder ta'rîzden nâdân olan
Kadr-i nutku anlamaz hayvân olan
Dinlemez mi hak sözü insân olan
Şâne-i zülf-i sühandır i'tirâz

-V-

İşte ey *Memdûh* fetvâdır bu söz
Hüccet-i garrâyı da'vâdır bu söz
Mû-be-mû tedkîke ahrâdır bu söz
Şâne-i zülf-i sühandır i'tirâz

-7-

Tevhîd-Tahmîd

-I-

Râygân-ı ni'met-i İlâhiyye
Hâsdir rahmet-i İlâhiyye

Böyledir 'âdet-i İlâhiyye
Cümlesi hikmet-i İlâhiyye

-II-

Nagz-ı magz-ı bütûn-ı çâr kitab
Ânda her harf bir hakîkate bâb
Hurde hurde hutût-ı pür-zübâb
Başka bir âyet-i İlâhiyye

-III-

Yerde âhû havâdaki tîhû
Şöyle söyler işit işit yâ Hû
"Ennehu lâ ilâhe illâ hû"²⁴³
Pek 'ayân vahdet-i İlâhiyye

---

²⁴³ Âl'i İmrân Sûresi 18. Âyet (Kendisinden başka ilah yoktur.)

-IV-

Tâb-bahşâ nücûm u şems ü kamer
Olmuş âfâk nûr için masdar
Âsumâna zemîne eyle nazar
Müncelî kudret-i İlâhiyye

-V-

Bahr-i cûşân meşâgil-i dünyâ
Râz-ı pinhân merâhil-i ‘ukbâ
Allah Allâh etdi istilâ
Kalbimi haşyet-i İlâhiyye

-VI-

Mütehavvil olunca hâl-i cihân
Kuru gavgâya dalmasun insan
Pîşe eyler cihâd-ı nefsi hemân
Tâlib-i nusret-i İlâhiyye

-VII-

Çünkü *Memdûh* Hazret-i Âdem
Oldu dâr-ı cinân ile mükrem
Atamın meskeninde var hissem
Eldedir hüccet-i İlâhiyye

(GAZELİYYÂT)

-1-

Na’t-ı Şerif

Nâzenîn-i halvet-i Mevlâ Habîb-i Kibriyâ
Sırr-ı “*Sübhâne’l-lezî esrâ*”²⁴⁴ Habîb-i Kibriyâ

---

²⁴⁴ İsrâ Sûresi 1.Ayet (götüren Allah noksanlıklardan münezzehtir.)

Şeh-nişîn-i ‘arş-ı a’lâ ferş-i pây-ı devleti
Tâc-dâr-ı tah-ı “*Ev ednâ*”²⁴⁵ Habîb-i Kibriyâ

‘Akl-ı evvel Kays-ı ser-gerdânı olmuş ‘aşkının
Vasf-ı zâtı “*‘Abdihî leylen*”²⁴⁶ Habîb-i Kibriyâ

Cevher-i gül şû’le-i idrâkinin hâkisteri
Pertev-endâz-ı dil-i dânâ Habîb-i Kibriyâ

Ravza-i cennetde Tûbâ kaddinin üftâdesi
Sâye-bahş-ı ‘âlem-i bâlâ Habîb-i Kibriyâ

Refref-i ikbâline Sidre değıldir seddere
Şeh-süvâr-ı lâ-mekân-peymâ Habîb-i Kibriyâ

Feyzinin yek lem’asındandır yed-i beyzâda tâb
Dest-gîr-ı hazret-i Mûsâ Habîb-i Kibriyâ

Şeb-çirâğ-ı kubbe-i iclâli çeşm-i Cebre’il
Hîyre-sâz-ı dîde-i bînâ Habîb-i Kibriyâ

Yerde gökde zinde-i şevki olub bin cân ile
Çağrışırlar Hızır ile ‘Îsâ Habîb-i Kibriyâ

Zât-ı pâki mazhar-ı Levlâkdir ol hazretin
Bâ’is-i dünyâ ve mâ fihâ Habîb-i Kibriyâ

Oldu engüştü medâr-ı inşirâh-ı sadr-ı bedr
Reh-nümâ-yı mihr-i nûr-efzâ Habîb-i Kibriyâ

---

²⁴⁵ Necm Sûresi 9.Ayet (Yahut daha yakın)

²⁴⁶ İsrâ Sûresi 1.Ayet (Kulunu gece)

Mağfîret-cûdur şefâ'at-hâhdır *Memdûh*-ı zâr
Yâ İlâhe'l-'âlemîn ü Yâ Habîb-i Kibriyâ

(MESNEVÎLER)

-5-

Şeytan-İnsan

Sırr-ı hikem-i Hudâ-yı Kâdir
Ezdâd ile gösterir mezâhir

Göklerle bu yer cinân u nîrân
Âdem Havvâ sürûş u şeytân

Bürhân-ı bedî'-i kudret-i Hak
Ezdâd velîk hikmet-i Hak

Şeytândı mu'allim-i melâ'ik
Dest-efgen-i cümle-i erâ'ik

Nâ-gâh açıldı kenz-i mahfî
"Ahhabtu"²⁴⁷ tamâm-ı remz-i mahfî

Her şey'i ki zât-ı Hak yaratdı
Batnındaki âdemi yaratdı

Bir kabza türâb âdem ammâ
'Aynında 'ayân cemî'-i esmâ

Esmâdan âna erişdi envâr
Fehm eyle ne nûr nûr-ı dîdâr

---

²⁴⁷ Hadîs-i Kudsî

Müstağrak-ı nûr olan melekler
Pür-vecd idi emr-i Hakk'ı bekler

Emr aldı sücûd için sürûşân
Şeytân ise secdeden gürîzân

Şeytân hased ateşiyle yandı
Âdem dahi nûr ile boyandı

La'net birine 'azâb-ı evfer
Rahmet birine nisâb-ı pür-fer

Mükrem biri dîgeri de mahkûm
Mahrem biri dîgeri de mahrûm

Mescûd-ı melâ'ik oldu âdem
Mevdûd-ı melâ'ik oldu âdem

Cûş etdi o demde bahr-i vahdet
Ferş aldı nasîb-i 'arşa hayret

Mânend-i melek atılsa vecde
İblîse düşerdi sehv-i secde

Kayyûm u Kadîm ü Hayy u Mennân
Mahlûkuna secde etdi fermân

Kim secdeye baş komazsa öyle
Şeytanla eş olduğunu söyle

MUKATTA'ÂT

-1-

Kıt'a

-I-

Ol fâ'ikü'l-akrân füsûn-sâz-ı zamânım
Hârût eder çâh-ı devâtımda ta'allüm
Elfâza verir kisve-i terkîb-i makâlim
Ma'nâ eder enbân-ı beyânımda terâküm

-II-

Şûrîde-dilân-ı harem-i gayb esîri
Bir perdeden etmiş kalem-i rast terennüm
Ervâha düşer na'ra-i hayyâkâllah
Eşbâha dese hâme-i pür-rîkim eger fem

-III-

Ol bahr-i muhît-i güherîn mevc-i şuhûdum
Kıldım nefis-i akdes-i Rahmân'la telâtum
Sahrâ-rev-i 'aşkımda ki görüb pâ-yı sebâtım
Gerd-i ser-i râhımla eder Kays teyemmüm

-IV-

Ser-dâde-i bismil-geh-i cânım ki şu gayret
Cevzâ gibi cedy ü hamele verdi tesâdüm
'Âkil midir ol kim felek-i köhne-burûcun
Sa'diyle sürûr eyleye nahsiyle teşe'üm

-V-

Dünyâ elemin hiçe sayar 'ârif-i billâh
Gâfillere mahsus bu 'âlemde te'ellüm
Vasfında senin 'âlem-i 'ulvî ki denilmiş
Kimden kime feryâd neden âh u tezallüm

-VI-

Seyr eyle semâ-i dil-i kudsîde ‘ayândır
Rûz u şeb u hurşîd ü kamer hâle vü encüm
Mûsâ gibi hoş-tavr ola gör Tûr-ı senâda
Hak Hak diyerek Hızr’a eriş eyle tekellüm

-VII-

Hayret verecek hâleti var deşt-i şu’ûnun
Ki mûr eder bunda Süleymân’a tebessüm
Ey *Fâ’ik*-i hayrân-şode hâmûş ki hâmuş
Fehm oldu ‘ikâl-âver-i süstî ü hired-güm

(GAZELİYYÂT)

-2-

Leyle-i velâdet-i Pâdişâhî hakkında

Münevver şeb sabah efrûz-ı ihsân
Sabâhat-bahş-ı mâh u mihr-i tâbân

Bu şebdir matla’-ı nûr-ı İlâhî
Mesâbîh-i nücûm ândan dırahşân

Bu şeb tâ öyle ‘âlem münşerihdir
Bu şeb tâ öyle dünyâ şâd u handân

Olur kim etse Kur’an’dan tefe’ül
*“Elem neşrah leke sadrek”*²⁴⁸ nümâyân

Bu şeb hep Sûre-i *“Ve’l-leyl”*²⁴⁹ okurlar
Açub da mushafi ashâb-ı îmân

²⁴⁸ İnşirâh Sûresi 1.Ayet (Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi?)

²⁴⁹ Leyl Sûresi 1.Ayet (Geceye andolsun)

Bu şeb şevk ile şehr-âyîn eder nâs
Ki doğmuşdur güzîn-i âl-i Osmân

Penâh-ı taht-ı şevket baht-ı devlet
Şeh-i din Hazret-i ‘Abdulaziz Hân

Kevâkib-kevkebe şâh-ı felek-câh
Mu’allâ mertebe Dârâ-yı devrân

Şükûh-efzâ şehen-şâh-ı mu’azzam
Hilâfet-menkabet sultân-ı zî-şân

Zamân minnet-keş a’tâfi dâ’im
Cihân ni’met-çeş-i eltâfi her ân

Kemîne bendedir *Memdûh*-ı ‘âciz
Velîyy-i ni’mete oldu senâ-hân

-3-

Diger Medhiye

Nûr ol sabâh-ı haşre dek ey leyle-i pertev-nisâr
Bir mâh-ı kudsî-kevkebe dünyâyâ oldu âşikâr

Doğdu sipihr-i şevketin bedr-i celâlet-perveri
Eflâk buldu şa’şa’a ‘âlem ser-â-ser tâb-dâr
Rahşende mâh-ı saltanat ‘Abdulaziz Hân-ı kerîm
Cemşîd-çâker pâdişâh-ı hurşîd-efser-i şehriyâr

Âsâyîş-efzâ-yı cihân bahşâyîş-i Rabb-i ‘azîm
Ârâyîş-i kevn ü mekân şâhen-şeh-i ‘âlî tebâr

Tahtında dursun şân ile dünyâyı tenvîr eylesün
Oldukca hurşîd ü kamer âfâkda envâr-bâr

(MESNEVÎLER)

-6-

Şükre şâyân olan zamândır bu
‘Asr-ı ‘Abdul’azîz Hân’dır bu

Devlete nûr-bahş oldu o şâh
Sûre-i Mülk’e sanki Bismillâh

Bâb-ı ikbâline şükûh-ı karîn
Levhaşallah bâr-gâh-ı berîn

Tâli’i mihr ü mâhdan rûşen
Cû-yı ‘adliyle her taraf gülşen

Kadr-dân tâcdâr-ı ‘âdildir
Lutf u ihsânda bî-mu’âdildir

Bende-perver melek-hisâl- ü kerîm
Dâd-ger dâver-i halîm ü selîm

Sâye-endâz-ı ehl-i ‘ilm ü ‘alem
Şukka-perdâz hükm-i seyf ü kalem

Açdı güller gibi nice mekteb
Ânda etfâl ders alurlar hep

Bülbül olmuşlar okumakda sebki
Verd-i sad-berg elde tâze varak

Hâsılı bu usûl ile her ân
İktisâb-ı hünerde ferzendân

İşte ol hüsrevin ‘inâyetini
Fikr idüb de kemâl-i himmetini

Başladıkca du’âya ey *Memdûh*
Bulurum gaybdan füyûz u fütûh

Gûş-ı câna müdâm erer şu nidâ
“*Halleda ’l-lahu mülkehu ebedâ*”

-7-

Der-Vasf-ı Sadr-ı Devlet Emin ‘Âlî Pâşâ

Sâkiyâ devrini eyle icrâ
Reşk ide tâ ki sipihr-i mînâ

Dolu tut sâgarı ‘âlem boşdur
Rindler meslegidir bu hoşdur

Dâsitân-ı Cem’i takrîr eyle
Nakl-i nukl etmeğe tedbîr eyle

Söyle ey sâkî-i ferhunde-likâ
Kulkul eyler sana çün kim mînâ

Gül gibi tâze kadeh âl deste
Mül gibi rûh u safâ ver meste

Goncalar açdı yine oldu bahâr
Feyzini eyledi ezhâr izhâr

Lâle ser-dâde-i câm-ı la'lîn
Nergis âlûde-i hâb-ı nuşîn

Salın ey serv-i semen-pîrâhen
İftihâr eyleye sâyende çemen

Eyle bir gülşene ammâ ki hırâm
Râm ola sahasına heft ecrâm

Dem-i 'Îsâ gibi sahnında nesîm
Teşnedir havzına mâ' -i tesnîm

Havzının âbını kim cû getirür
Bülbüle bin dereden su getirür

'Andelîb ânda eder 'âlem-i âb
Nûra gark etmiş o suyu meh-tâb

Seyr idüb cûyda 'aks-i kameri
Serv-i sîm üstüne uçmuş kumru

Mâhiyânı sudan ayırmağa
Sanki inmiş idi ay ırmağa

Sende ey sâkî-i sünbül-kâkül
Bu gülistânda dolaşdır gül ü mül

Neşve-mend²⁵⁰ et beni kim geldi zamân
Olayım bülbüle dem-sâz amân

---

²⁵⁰ *Berg-i Sebz*'de "Neşve-yâb" şeklinde geçmektedir.

Varak-ı tâze idüb berg-i gülü
Dökeyim mevc-i midâd üzre mülû

Sonra da hâmeyi der-dest edeyim
Seni bir vasf ile ser-mest edeyim

Sadr-ı ‘âlî o emîn-i devlet
O nigh-dâr-ı nigîn-i devlet²⁵¹

Kuvvet-i devleti te’yîd ediyor
Miknet-i devleti teşyîd ediyor²⁵²

Şu²⁵³ Felâtûn-ı zamanın şâyân
Bâbına olsa Aristo der-bân

Pertev-i re’yi sürâg-ı hurşîd
Ahter-i tâli’i dâğ-ı nâhîd²⁵⁴

Felek ol bâba kadîmî çâker
Kamerin hâlesidir halka-i der²⁵⁵

Devr-i ‘adlinde felek vakf-ı huzûr
Vasf-ı halkıyla melek mehbit-i nûr

Demdir ey *Faik*-i rengîn-hayâl
El tutub göklere mânend-i nihâl

---

²⁵¹ *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır.

²⁵² *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır.

²⁵³ *Berg-i Sebz*’de “O” şeklinde geçmektedir. *Berg-i Sebz*’de bu beyit: “Pertev-i re’yi sürâg-ı hurşîd /Ahter-i tâli’i dâğ-ı nâhîd” beyitinden sonra gelmektedir.

²⁵⁴ *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır.

²⁵⁵ *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır. *Berg-i Sebz*’de bu beyit: “Devr-i ‘adlinde felek vakf-ı huzur /Vasf-ı halkıyla melek mehbit-i nûr” beyitinden sonra gelmektedir.

Hâme oldukca semen-sâ-yı senâ²⁵⁶
Edelim dâver-i devrâna du'â
Tâ bula bu çemen-i hadrâda
Câm-ı hurşîd-i şafakdan bâde

Eylesün zâtını Rabb-i müte'âl
Kâr-fermâ-yı makâm-ı ikbâl²⁵⁷

-8-

Bahâriyye der-senâ-yı Sadr-ı 'Âlî

Buldu bahâr ile cihân âb u tâb
Çeşme-i hurşîdden akdı gül-âb

Ebr-i bahâr oldu yine feyz-bahş
Sürdü çemen sâhasına cuy rahş

Merkad-i Mecnûn'u eder cüst-cu
Lâleler almış ele dîvane cu

Cûş-ı tarâvetle zeminden zamân
Oldu gül-efşân-ı ser-i âsumân

Gösterir oldu kat'ât-ı sehâb
Âb-ı hayat üstüne çîn-i 'itâb

Öyle ki bu mevsim-i ürd-i behişt
Âdem olan çekmeye derd-i behişt

Birbirine etmede 'arz-ı beden
Berg-i çemen nesteren veya semen

---

²⁵⁶ *Berg-i Sebz'*de bu beyit "Sıdk u ihlâs ile subh u mesâ" şeklinde geçmektedir.

²⁵⁷ *Berg-i Sebz'*de bu beyit yer almamaktadır.

Deste gül evrâkını almış heva
Bülbüle kâğıdlar uçurmuş sabâ

Bülbül-i nâlende salub gulgule
Okuyucu çıkdı ‘arûs-ı güle

Hâr ile bin zahm açılıb zâr zâr
Gül budağından öte düşdü hezâr

Ateşe dönmüş ne ‘aceb verd-i ter
Dalına binmiş gibi bülbül meger

Şebnem ile kâsî dolmuş gülün
Çiğ yedi feryâdı odur bülbülün

Sâgar-ı mey sunmadadır verd-i âl
Dem-keş olur bülbül-i işkeste-bâl

Zanbakı gördükde surâhî be-kef
Tâsını düşünde getürdü keşef

Câm-ı billurîn semen-i bûsitân
‘Iyş u tarabla doludur gülsitan

Reşk eder oldu bu deme rûh-ı Cem
Bülbüle destinde gül ey gonca-fem

Neşve şarâbında hurûşân olub
‘İşve rikâbında şitâbân olub

Tâze edâlarla salın gülşene
Servî ser-efgende kıl ol dâmene

Mest süzüb dâde-i fettânını
Saç yüzüne zülf-i perîşânını

Sen dur o tavr-nâzı yürüt bir zaman
Nâz edecek demdir amân el-amân

Verdi ruhun turre-i müşkîne tâb
Sünbüle burcunda mıdır âfitâb

Reng-i ruhun mu bu gül-i ter midir
Ravza-i feyz-âver-i dâver midir²⁵⁸

Dâver-i devrân o ‘âlî-himem
Âsaf-ı zîşân-ı veliyyü’n-ni’am

Neyyir-i nev-rûz cihân-ı kemâl
Şa’şa’a-efrûz-ı sipihr-i hisâl

Subh-ı safâ-perver-i âfâk-ı şark
Mihr-i ziyâ-güster-i âfâk-ı şark

Mâh bulur her gece bezminde tâb
Bu söze gerçi tutulur âfitâb

Re’yine hayrân hıred-i hurde-dân
Fikrine meftûn ukalâ-yı zamân

Hâmesine ‘avn-i İlâhî midâd
Nâmesine feyz-i ezel ruk’a-dâd

---

²⁵⁸ *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır.

Devr-i revân-bahşına leb-teşne mül
Nühket-i ahlâkına sad-çâk gül

Hâtırını aldı ele güllerin
Dinledi efgânını bülbüllerin

Fâ'ik nâ-şâd u hazîn dâ'imâ
Böyle du'a etmededir âsafâ²⁵⁹

Tâ ola gül câmi'ine 'andelîb
Fasl-ı bahâr içre hoş-elhân hatîb

Bezmini zeyn eyleye nev-reste gül
Hâtem-i ikbâl sana deste gül²⁶⁰

Kıra kevn-i şebden 'ayân oldu hilâl
Seyr eder zulmetde İskender-misâl²⁶¹

Eyledim eflâka dikkatle nazar
Kevkebe-bahş-ı nücûm olmuş kamer²⁶²

Mâh kılmış şeb sevâdından zuhûr
Müncelî gûyâ süveydâ içre nûr²⁶³

Şeb misîl-i leylî-i müşkîn nikâb
Şevkle mecnûnu ânın mâh-tâb²⁶⁴

---

²⁵⁹ *Berg-i Sebz*'de bu beyit yer almamaktadır.

²⁶⁰ *Berg-i Sebz*'de bu beyit yer almamaktadır.

²⁶¹ *Berg-i Sebz*'de bu beyit yer almamaktadır.

²⁶² *Berg-i Sebz*'de bu beyit yer almamaktadır.

²⁶³ *Berg-i Sebz*'de bu beyit yer almamaktadır.

²⁶⁴ *Berg-i Sebz*'de bu beyit yer almamaktadır.

Zühre sâzende nevâ nâhîdde
Yok şu hâlet meclis-i Cemşîd'de²⁶⁵

Pençe-i sâkîde câm-ı mey-nisâr
Çarh-ı pencüm encüm etmiş âşikâr²⁶⁶

Sâbiti seyyâr buldum şevkden
Hisse almak istedim ol zevkden²⁶⁷

Lîk gerdûn-ı denî vermez safâ
Gösterir ehl-i dile renc ü cefâ²⁶⁸

Zulmdür bî-rahmlar kârı müdâm
'Adl-i munsîf hasleti oldu tamam²⁶⁹

İ'tiyâd-ı 'adl eden zât-ı güzîn
Haşre dek vicdânen olur kâm-bîn²⁷⁰

Zâlimin ikbâli olmaz üstüvâr
Necm-i gîsû-dârda yokdur karâr²⁷¹

Lutf eder 'âdil hüner erbâbına
Hep hüner-mendân gelürler bâbına²⁷²

Bâb-ı ihsân dâ'imâ meftûhdur
Mültecâ-yı *Fâ'ik*-i memdûhdur²⁷³

---

²⁶⁵ *Berg-i Sebz'*de bu beyit yer almamaktadır.

²⁶⁶ *Berg-i Sebz'*de bu beyit yer almamaktadır.

²⁶⁷ *Berg-i Sebz'*de bu beyit yer almamaktadır.

²⁶⁸ *Berg-i Sebz'*de bu beyit yer almamaktadır.

²⁶⁹ *Berg-i Sebz'*de bu beyit yer almamaktadır.

²⁷⁰ *Berg-i Sebz'*de bu beyit yer almamaktadır.

²⁷¹ *Berg-i Sebz'*de bu beyit yer almamaktadır.

²⁷² *Berg-i Sebz'*de bu beyit yer almamaktadır.

²⁷³ *Berg-i Sebz'*de bu beyit yer almamaktadır.

-9-

Mektûb-1 Manzum

Seher uykudan oldun çünkü bîdâr
Göründü dîdeme bâlâ-yı küh-sâr

Siyeh hâkinde kar var bûsitânın
O müsvedde beyâzıdır bu ânın

Ser-â-ser berf ile mestûr her yer
Tamâm ak sâde giymiş kadd-i ‘ar’ar

Donanmış kartopundan sahn-1 gülzâr
Bürûdetle hezâr-1 zâr bîzâr

Kara toprak görünmez berf içinde
Nihândır müşk-i sîmin zarf içinde

Zamâne gösterirken vaz’-1 bârid
Şitâ te’sîri câna bâr-1 zâ’id

Soğukdan titrer oldu halk-1 ‘âlem
Açılsun bâri ebvâb-1 cehennem

Dedim sâkî şarâb-1 erguvân ver
Şitâdır ateşinden armağan ver

Hemân destinde dönsün câm-1 rahşân
Budur billahi ateş-bâza şâyân

Gülistân tut ki pâ-mâl-i hazândır
Senin bezmin mutarrâ gülistândır

Nevâyî'nin ki var dîvânı bunda
Ne hâcet bülbülün elhânı bunda

Nevâyî'den gazel her ân okunsun
Ânınla bülbüle meydan okunsun

Hitâbım eyledi sâkiye te'sîr
Mugannî hüsn-i sayta kıldı tedbîr

Okundu bezm-i 'işretde gazeller
Hurûşa geldi şevkinden güzeller

Surâhî ihtizâz etdi o demde
Safâ mevc-âver oldu câm-ı Cem'de

Ben aldım destime bir sâgar-ı saf
Yine olsam sezâ meşgûl-i evsâf

Bu vasfi eylesün bezminde tekrar
Sefîr-i saltanat mîr-i kerem-kâr

Ricâlin fahrı 'asrın ercümendi
Vefâ-perdâz Fahrî pek efendi

Odur bâdî-i şevk-i kalb-i *Memdûh*
Müdâm olsun der-i ikbâli meftûh

-10-

Cevâb-nâme-i Manzûm

Geldi nev-nâme yâr-i cânımdan
Tâze gül koptu gülsitânımdan

Tâzeden tâze bir eserdir bu
Açılır sanki verd-i terdir bu

Açılınca açıldı kalb-i hazîn
Hoş haberden safâ bulur gam-gîn

Rûh u reyhân getirdi ol mektûb
Bû-yı Yûsuf'dur o benim Ya'kûb

Dostdan yâdigâr olan nâme
Olur elbette zîver-i hâme
Dost ammâ vefâ-şî'âr u latîf
Âşinâ-yı sũhan edîb ü zarîf

Ki sũhan-sâz olur gazel söyler
Söyledikce güzel güzel söyler

Böyle bir tab'a mâlik olmuşiken
Râh-ı 'irfâna sâlik olmuş-iken

Düşmek âv derdine aman ne rvâ
Çünkü âhûya dâmdır sahra

Avcılık bir şikâr şey mi 'aceb
Gönül avla budur nişân-ı edeb

Kuşbaşı kar yağar zemîn üzre
Bâğda murg ise enîn üzre

Gezme dağlar başında elde tûfeng
Olalım bezmimizde seyr-i âheng

-11-

**Gelibolu Mevlevîhânesi Post-nişîni Hüsâm Efendi Merhûma Manzum
Cevâb-nâme**

Subh-1 rûşen eyledi şems iltimâ'
Durma ey cân âsumân-veş kıl semâ'

Çarh-1 mînâ hem-çü fânûs-1 hayâl
Yana yana dönmede buldu kemâl

Cezbe-i Monlâ-yı Rûm etmiş eser
Arz ile eflâk şevkinden döner

Gird-i bâdı gör semâ'-ı râh eder
Mâsivâdan çevrilür ikrâh eder

Çâh-1 feyz üzre döner dülâblar
Su yüzünde devr eder gird-âblar

Ey gönül sen şu'le-i cevvalé ol
Bezm-i 'aşka âteş-i seyyâle ol

Câmî-i ser- meclis-i erbâb-1 'aşk
Eylemiş şu beyti nakş-1 bâb-1 'aşk

*"Men çi gûyem vasf-ı ân 'âli-cenâb
Nîst peygamber velî dâred kitâb"*

Sâlike besdir kitâb-1 Mesnevî
Yâ ki mektûb-1 Hüsâm-1 Mevlevî

Kârı tatyîb-i ehibbâdır müdâm
Lutfu ehl-i dânişe bâğ-1 merâm

Destime bir nâmesi kıldı vürûd
Erdi güyâ kim nihâlistâna rûd

Bir selâsetde edâsı bî-hılâf
Cennet ırmağı gibi şîrîn ü sâf

Kâse kâse ben anı nûş eyledim
Bezm-i ünsü yâd ile cûş eyledim

Bir zamanlar sohbetiyle cân u dil
Neş'eler hâsıl ederdi muttasıl

N'eyledi encâm-ı hükm-i rüzgâr
Nây-âsâ bağrımı hasretle zâr

*“Sîne-hâhem şerha şerha ez-firâk
Tâ-be-güyem şerh-i derd-i iştiyâk”*

-12-

Manzûm Cevâb-nâme

Ey binâ-yı mukaddese me'mûr
Mîr-i kudret-hikem-şînâs-ı Zebûr

Kuds ve Mekke deyüb nizâr oldun
Ka'beteyn arasında zâr oldun

Eylemişsin bu 'âcizi yine yâd
Gönderüb nâme-i kerem mu'tâd

Nice nâme kelîm-i vâdi-i Kuds
Nice nâme nedîm-i nâdî-i üns

Sihhatinden nüvîd var ânda
İltifât u selâm bir yanda

Okudukca sürûrum oldu füzûn
Teselliyet buldu hâtır-ı mahzûn

Kalem aldım o şevkle deste
Şunu yazdım şikeste vü beste

Dâ'im ol sıhhat u safâlar eyle
Yâd et ahbâbını vefâlar eyle

-13-

Cevâb-nâme-i Manzûm

Bana bir nâme-i nâmî geldi
Şükür kim dost peyâmî geldi

Nice nâme gül-i hoş-bû amma
Açılınca dil ü cân buldu safâ

Öyle rengîn ü mutarrâdır bu
Sanki bir gonca-i ra'nâdır bu

Elifî serv-i gülistân-ı vefâ
Nokta-i bâsı hubâb-ı sahbâ

Harf harf eyledim ânı tekrâr
Kelimâtında bulub feyz ü mesârr

Dedim ey nâme-i dil-keş ta'bir
Seni kim eyledi böyle tahrîr

Ol kadar rûh-ı revân vâri sende
Fil-mesel çeşme-i cân var sende

Ben dahi vasf için âğâz edeyim
Bülbül-i hâmeyi dem-sâz edeyim

O vefâ-perver o sâhib-temkîn
İsm ü cismiyle olan Muhyiddin

Dâ'im ahbâbını eyler şâdân
Şâd ede ânı da Rabb-i Mennân

GAZELİYYÂT

Harfü'l-elif

-4-

Tıfl-ı dil kaddin görüb etmiş elifden ibtidâ
“*Rabb-i yesir*” ebruvânıyla bitirdi harf-i yâ

Şermle ber-dâşte kılsun hemân ehl-i ricâ
Vech-i ‘âsiye nikâb olmaktadır dest-i du’â

‘Âkıbet pâ-mâl olur çîn-i cebîn-i kibr eden
Münhasır bu ma’nî-i rengîne nakş-ı bûriyâ

Sapsarı bir çöp gibi kalsamda yâri cezb eder
Çehre-i zerdim ki olmuşdur misâl-i kehrübâ

Kısmet olmaz meyvesi *Memdûh*her murga ânın
Bûsitân-ı ‘aşka konmuş korkuluk dâm-ı belâ

-5-

Mısra'-ı Evveli Tazmîn ile Nevâ'înin Gazeline Nazîre

“*Lâha fî misbâhi deyrü'l- 'aşk envârü'l-hüdâ*”

Gûşuma Allâhu Ekber geldi her bütten nidâ

Çâr tekbir urdular çün kim ‘anâsır üstüne

Mescid-i cânda imâm-ı ‘aşka kıldım iktidâ

Mûcib-i fahr oldu ‘aşk erbâbına fakr-ıvücûd

Tutmuş Edhem saltanat terkin urup şekl-i gedâ

‘Ârifin n’ola kelil olsa lisânı hak bu kim

Bulmamışdır ‘aşkı tavsîf etmede hakk-ı edâ

Nev-bahâr-ı ‘aşk vermiş sad-hezârân âferîn

Güllere gûş-ı kabûl ü bülbüle feyz-i sadâ

Bir hü mâdır dûd-ı dil farkımda dâ’im sâyesi

‘Aşk bir ‘ankâdır olmaz Kâf-ı kalbimden cüdâ

Meyl eder ‘aşk ile gönlüm hûb-rûlar zevkine

N’eylesin rûz-ı ezelde böyle yazmışdır Hudâ

‘Aşk Leylâ’sı beni *Memdûh*hayrân eyledi

Yâd ile Mecnûn adın dîvâna etdim ibtidâ

-6-

Senden ki bir nefesde değıldir cüdâ Hudâ

‘Aşk bu yolda eyledi nûr-ı hüdâHudâ

Berk ursa ‘aşk vâdi-yi Sînâ-yı sînedin

Eyler Kelîm-i câna dem-â-dem nidâ Hudâ

Mansûr-var sâlik-i râh-ı fenâ eder
Sâk-ı bülend-i arşa varınca Hudâ Huda

Bâd-ı hevâya verme şîrâ'-ı şerî'atı
Keştî-i cisme kıldı seni nâ-hudâHuda

*Fâ'ik*hemân muhabbet-i âl-i 'abâ yeter
Şâdım ki vermedi bana tâc u ridâ Hudâ

-7-

Kemer-i yâre verdi hüsn ü behâ
Hatt-ı "*Hayrû'l-umûri evsatuhâ*"²⁷⁴

Nağme-i sâz-ı dil rehâvîdir
Bulmuş erbâb-ı 'aşk râh-ı rehâ

'Âlem-i emri 'aşk râm etmiş
Nehy-i 'aşk edebilmez ehl-i nühâ

Karye-i kalbden garîb-âne
Hâli etdim velâyete inhâ

Fâ'ik mest-i câm-ı vahdet kıl
Yâ ilâhî bi-hürmetihi "*Tâhâ*"

-8-

Çeşmin görüb de eyle la'l-i lebi temâşâ
Almış ele Gazâli gûyâ Kitâb-ı İhyâ

Âb-ı hayâtdır yâ rûh-ı revân o lebler
Sandım tekellüm eyler bir yerde Hızır u 'Îsâ

---

²⁷⁴ Hâdis-i Şerîf

Şekl-i zekan nümâyân bâlâ-yı kadde gîsû
Gâr-ı Habîb-i Ekrem mâr-ı ‘asâ-yı Mûsâ

Rûyunda târ turre ebrûsu ser-keşîde
Akşama gün dolansa olur hilâl peydâ

Dil gamzesinden etmez *Memdûhkat*’-ı ülfet
Cân bâzdır yürür ol tîğ üzre bî-muhâba

-9-

Tutub âteş içinde kalbimi berk-i bahâr-âsâ
Beni yandırdı nâr-ı ‘aşkına bir gülhezâr-âsâ

Ederdi dem-be-dem feryâdda imdâd-ı Ferhâd’a
Hitâb-ı ‘aşka bir kâbil bulunmaz kûh-sâr-âsâ
Sezâ-yı hâtem-i engüşt-i ikbâl olmadık lâkin
Kurutdu kanımız gerdûn-ı ‘akîk-ı nâm-dar-âsâ

Eder kat kat vücûdu ‘âkıbet hûnîn kefen tezyîn
Dehen-bâz-ı tebessüm olmasın nahl-i enâr-âsâ

O şâhın bûs-ı pâ-yı devleti ümîdidir *Memdûh*
Reh-i ‘aşk içre cismim eyleyen böyle gubâr-âsâ

-10-

Veled Çelebi Efendinin Gazeline Yirmi Beş Sene Evvel Söylediğim Nazîre

Anlaşılsun ne imiş rif’at-ı şân-ı şu’arâ
Secde kıl Ka’be’ye var ânda beyân-ı şu’arâ

Şi’rine bir nazar etsen görünür ‘arş tamam
Sen kıyâs eyle ne yerlerde mekân-ı şu’arâ

İhtizâz-âver-i Sultân-ı Rüsûl olmuşdur
Başkadır kuvvet-i te'sîr-i lisân-ı şu'arâ

Bikr-i mazmûna nişân-ı şefakat lâyıık iken
Dâğ-ı hırmân yine ammâ ki nişân-ı şu'arâ

Veled-i kalb ise *Memdûh*ricâlullâhın
Olur âsâr-ı Veled zîb-i zebân-ı şu'arâ

-11-

Sensiz cihân ey gül-i ter nârdır bana
Müjgân-ı 'andelîb-i çemenhârdır bana

Vahdet-şinâsa zulmet-i cehl oldu 'ayn-ı 'ilm
Bâlin-i hâb dîde-i bîdârdır bana

Bulmaz rehâ hevâya uyan dâm-ı şerikden
Tavk-ı gelû-yı fâhte zünnârdır bana

Mahviyet oldu cecher-i âyine-i şühûd
Yek katre jâle kulzüm-i envârdır bana

Fâ'ik o şâh-ı kişver-i 'aşkım ki gamzeler
Tîğ-i kazâ be-dest-i silâh-dardır bana

-12-

Gamzene teslîm-i cân etmek sa'âdetdir bana
Sûret-i şemşîr engüşt-i şehâdetdir bana

Nûş-ı şîr etmiş şeb-i İsrâ'da Fahr-ı ka'inât
Zîr-i kâkülde lebin lübb-i hakîkatdir bana

Hatve-ber-hatve yolunda secde kılsam var yeri
Nakş-ı pâyin özge mihrâb-ı ‘ibâdetdir bana

Leylî-i îmân bulur Mecnûn hitâbından kemâl
Tavk-ı zincir-i cünûnum bâb-ı cennetdir bana

Reşk eder rûhâniyân reyhân-zâr-ı kâmıma
Bu ‘anâsır çâr-tâk-ı bâğ-ı rü’yetdir bana

Kalb bir iklim-i vâsi’ zîr-i destânı kuvâ
Hubb-ı Hayy’dır ânda vâlî-i vilâyetdir bana

Sâf-ı mücellâ sînedir *Memdûh*nefs-i nâtıka
Sükkerîn-minkâr bir tûtî-i sohbetdir bana

-13-

Bahşeden âh şu’le-i şânı bana
Gösterir râh-ı kehkeşânı bana
Câna minnet cefâsı cânânın
Hoş gelür yârin imtinânı bana

Yâr ile başka ‘âlemim vardır
Anmayın anmayın cihânı bana

Ebedi ‘aşka eyledim teslim
Ol ki vermiş ezel bu cânı bana

Şerha-i âteşin dil-i *Memdûh*
Bildirir râh-ı kehkeşânı bana

-14-

Ol ki ‘ilm-i akdesindedir kadîm olmak bana
Şevk-i kurbundan zuhûr eyler ‘adîm olmak bana

“‘*Alleme’l-esmâ*”²⁷⁵ dan oldum hikmet-âmûz-ı rumûz
Âdemim esrârını lâyıık ‘alîm olmak bana

‘İlm ile mümtâz u ‘irfân ile kıldın ser-firâz
Ey kemâl-i hikmetindedir hakîm olmak bana

Himmetim Cibrîl’e eyler ‘arz-ı şeh-râh-ı cemâl
Nâ-revâdır sâkin-i ‘arş-ı ‘azîm olmak bana

Fâ’ik olduk fâriğ-i âlâyiş-i “*mâl u benûn*”²⁷⁶
Çok değıldir mâlik-i “*kalb-i selîm*”²⁷⁷ olmak bana

-15-

Ehl-i küfür olur bu sûretle hemân hayrân bana
Cevher-i âyîne oldu cevher-i îmân bana

Ben o müstağnî-i her dü ‘âlemim kim cenneti
İstemem çin-i cebîn eylerse ger Rıdvân bana

Kesret-i efkâr imiş insanı ser-gerdân eden
Gösterir şu hikmeti kum sa’ati her ân bana

Geh bülend ü gâhpest olmak mukarrerdir deyüb
İki şâhid ‘arz eder da’vâsına mîzân bana

---

²⁷⁵ Bakara Sûresi 31.Âyet (İsimleri öğretti)

²⁷⁶ Şu’arâ Sûresi 88.Âyet (ne mal ne oğullar)

²⁷⁷ Şu’arâ Sûresi 89.Âyet (temiz bir kalp)

Terk-i râh-ı ‘aşk-ı cânân eylemek *Memdûh* güç
Lik ‘aşkıyla fedâ-yı cân gelür âsân bana

-16-

Şu’le-i mihr-i kıyâmet dâğ-ı sûzândır bana
Subh-ı mahşer penbe-i çâk-ı girîbândır bana

‘Âlem-i mahviyyeti zir-i nigîn etdim yine
Nakş-ı pâ-yı mûr bir mühr-i Süleymân’dır bana

Sâye-i hüsnünde kalmam ârzû-yı bâğ u râğ
Nâle bülbül dâğ gül sînem gülistândır bana

Derd müşkil çâre nâ-kâbil tahammül mümteni’
Çekmeden hicrânımı can vermek âsândır bana

Bir safâ bahş etdi *Fâ’ikhüsni*-i cânân kim dile
Çeşm-i mir’at-ı hakikat belki hayrândır bana

-17-

Her zerre mühr-i şa’şa’a-efgen gelür bana
‘Âlem tamâm vâdî-i Eymen gelür bana

Olsa ‘aceb mi sâ’ika-i âh çarh-ver
Pervîn misâl-i tûde-i hırmen gelür bana

Mûr-ı ecel ki zir-i zemîne çeker bizi
Cism-i za’îf dâne-i erzen gelür bana

La’liyle bir de turesini sevmek istesem
Vird-i şikûfte sünbül ü sûsen gelür bana

Fâ'ik başımdan ol kadar atdım ki 'âlemi
Gûyâ sipihr seng-i felâhan gelür bana

-18-

Yüzündendir ki dilde dâğ-ı âteş-tâb olur peydâ
Bahâr eyyâmı erse câ-be-câ şeb-tâb olur peydâ

Bu tâli' geçmemişdir pençe-i hurşîd-i rahşâna
Senin her nâhunundan bedr-i 'âlem-tâb olur peydâ

Vuzûlar serfürûlarla hemân gel mescid-i câna
Sana ey 'âşk çâk-ı sîneden mihrâb olur peydâ

O suda etdi Mûsa Hızr 'arz-ı pîç-tâb-ı dil
Anın-çün mecma'u l-bahreynde gird-âb olur peydâ

Safâ-yı hâlidir ehl-i fenânın gaşy eden rûhu
'Aceb Ashâb-ı Kehf anılsa *Fâ'ikhâb* olur peydâ

-19-

Akıdır rîg-i revân sâhile deryâ deryâ
Şi'r eder bahr-i remelden meger inşâ deryâ

Ser- vahdettir eden 'âlem-i kesretde zuhûr
Olur emvâcla bu ma'nayı gûyâ deryâ
Dil-i pür-cûş-ı hevâ pend kabûl etmez ebed
Kâbil-i zabt olamaz bend ile aslâ deryâ

Pîç-tâb-âver-i dil gerdiş-i gerdûndan hep
Halka gird-âb ile eyler bunu îmâ deryâ

Âhdır cûşîş-i eşk-i dile bâdî *Memdûh*
Sû-be-sû hükmün eder bâd ile icrâ deryâ

Harfü'l-Bâ

-20-

‘Âkillere eylemekdir enseb
Setr-i zeheb ü zehâb ü mezheb

Gaflet seni bu’da atmış efsûs
Allâh buyurdu “*Nahnu akreb*”²⁷⁸

Gördüm nice münkir-i ‘azâbı
Dünyâda iken bile mu’azzeb

‘Aşk ola cihânda ehl-i ‘aşka
Ferdâ gamı yok safâdadır hep

Fâ’ik kulunu bi-hakk-ı sıbteyn
Mahrûm-ı muhabbet etme yâ Rab

-21-

Nerede ol hümâ-hemâl ‘aceb
O sa’âdetli yâl u bâl ‘aceb

Gam-ı hicrânla hoşdur eyyâmım
Ehl-i ‘aşka gelür bu hâl ‘aceb

Âdemin gördüğü ‘acâ’ibdir
Meselâ ‘âlem-i misâl ‘aceb

---

²⁷⁸ Kâf Sûresi 16.Âyet (Biz daha yakınız)

Güft-gû Tûr-1 dilden eksilmez
Hiç olur mu Kelîm lâl ‘aceb

Hasta *Fâ’ik* cevâb şâfi verir
Yâr etmiş seni su’âl ‘aceb

-22-

Meşâmm-1 cânımı etmişdi mest bû-yı şarâb
Degildi tâs-1 ser-i Cem dahî kedû-yı şarâb

Has-1 riyâyı eder şu’lesiyle hâkister
Ne âteşîn imiş şûh-1 tünd-hûy-1 şarâb

Sadâ-yı kulkul ile da’vet etdi rindânı
Koyub kulağa iki destini sebû-yı şarâb

Eden ‘inânını der-dest âb-1 hayvânın
Müdâm olmadadır gark-1 mevc-i cû-yı şarâb

Köpürdü ağzı sūrâhî-i meclisin *Memdûh*
Yine sıkılmışa benzer gibi gelû-yı şarâb

-23-

Tuyûr-1 turresi bulmuş firâz kadde nisâb
Nümûde nûkte-i Tûbâ “*Lehüm ve hüsni me’âb*”²⁷⁹

Dilerse dûd-1 derûnumla örter âfâkı
‘Aceb melikdir o kim hükmüne mûti’ sehâb

Dü nîm olursa da dil ebruvâna mâ’ildir
Müfîz imiş Zekeriyâ’ya kûşe-i mihrâb

---

²⁷⁹ Ra’d Sûresi 29. Âyet (İstikbal güzelliği onlarındır.)

Sühan kalîl gerek pîş-i çeşm-i cânânda
Ki endek endek olur hastaya su'âl ü cevâb

Durur saçı ruh-1 hûy-gerdesinde ey *Memdûh*
Ne hikmet eyledi Fir'avn'ı Nil'de gark-1 âb

-24-

İnşirâh-ı Sabâh

Subhbâz-1 eşeb ü şebdir gurab
Hoş doğandır pençesiyle âfitâb

Seyr eder sür'atle hargûş-1 zemîn
Üstüne gerdûn döner hem-çün ukâb

Subh-1 sîmîn beyze-i sî-murg-1 sun'
Rûz-1 rûşen lâne-i kudret-nisâb

Subh-1 vâlâ levha-i tâk-1 sipihr
Nakş-1 gûn-â-gûnu elvân-1 sehâb

Subh berrâk u latîf ü sâfdır
Çeşme-i hurşîd gark-1 âb u tâb

O verir mînâ-yı mînûdan nişân
Bu eder işrâb-1 feyz-i bî-hisâb

Subh etdikce teneffüs nev-bahâr
Dehre eyler neşr-i bû-yı müşgi-nâb

Gıpta-keşdir birdem-i cân-bahşına
Mevsim-i gül revnak-1 'ahd-i şebâb
Hep tecellî-i nehârîdendir ol
Neyyir-i rahşânda nûrânî hicâb

Gaşy-ı leyl âsârıdır kim meh tamam
Vech-i İsrâ'dan eder ref'-i nikâb

Çün sebâ-yı subha pervâz eylemiş
Hüdhüd-i zerrîn-çeleng-i âfitâb

Şi'r-i *Fâ'ik*'den görünse his alur
Rû-yı Belkîs-i sabâhat-intisâb

Harfû't-Tâ

-25-

Bâbına düşdü meh ü mihr-i dırahşân 'âkıbet
Başların divâravurdu iki hayrân 'âkıbet

Pençe-i hurşîdi çekdim dâmeninden ol mehin
Çarhla oldum bugün dest ü girîbân 'âkıbet

Gâh mürvârîdki la'l etdi çeşmim âşikâr
Bu güherler hep ânın-çün oldu galtân 'âkıbet

'İbret al bir kerre târ-ı turre-i cânândan
Her hevâyînin olur hâli perîşân 'âkıbet

Hâk-i pâk-i yârdan ayrılma ey *Memdûh*-ı zâr
İnkılâb eyler turâba çünki insan 'âkıbet

-26-

Kaddinden erer ‘âşika âşûb-ı kıyâmet
“*Men mâte fekad kâmet*”²⁸⁰ ana remz ü işâret

Kaldırdı bizi bir dolu câm ile ayağa
Sâkî-i semen-sînemizin destine kuvvet

Sûzişlidir ehl-i dilin elbette kelâmı
Bîmârın olur çünkü zebânında harâret

Mir’ât-ı muka’ar mı ‘aceb künbed-i gerdûn
Vârûn görünür suret-i ümîdine hikmet

Yûsuf gibi gül-çîn-i Züleyhâ-yı cemâliz
*Fâ’ik*bize ihsân-ı Hudâ dâmen-i ‘ismet

-27-

Seher eflâke ‘arz etmiş meğer ol meh-cebîn sûret
Güneşden ahz eder san’at ile ehl-i zemîn sûret

Nihân olur iken ruh-sârı yârin çîn-i zülfünde
Ne yüzle gösterir ‘âlemlere nakkâş-ı Çîn sûret

Esîr-i ‘aşkı oldum bir büt-i deyr-i cemâlin kim
Melek-manzar perî-peyker kamer-rû nâzenîn sûret

Bahâr-ihüsünü görse cünûnumdan habîr olsa
Kalur Leylâ hazân-çehre tutar Mecnûn hazîn-sûret

---

²⁸⁰ Hadis-i Şerîf: “*Men mâte fekad kâmet kıyâmetühü*”

Takarrür etmesün *Memdûh* nakş-ı mâ-siva dilde
Cidâr-ı Ka'be'den tarh etdi Fahrü'l-mürselîn sûret

-28-

Gönülde rûh sırrın âşikâr et
Şikâr ise garaz 'ankâ şikâr et

Gözü açıklarındır zevk-i büstân
Uyursun hâb-ı hargûş ihtiyâr et

Nazîr-i hûrsun rû-zerd-i derd ol
Şu nûh-tâk-ı sipihri zer-nigâr et

Derûndan zulmetin günlerce gitmez
Gece encüm ziyâsingör de 'ar et

Hiredhayrân kalur tavrında *Memdûh*
Nihâyet hûş-ı derdimde karâr et

-29-

Nâledir kârım dem-â-dem zikr ü fikrim âh dost
Âh kim derd-i dilimden olmadı âgâh dost

Bir pelengî postdur dûşumda çarh-ı pür-nükûş
Deşt-i 'aşk abdâlı oldum çağrırım Allâh dost

Za'fa saldı cismimi rû-yı râkîb ühic-i yâr
Perde-bend oldu visâle gâh düşmen gâh dost

'Aks-i ebrûdan zuhûr etmekdedir çîn-i cebîn
Kışver-i âşûba şemşîriyle açdı râh dost

Olmasa *Memdûh*-veş seyyâh-ı kûyun âsumân
Elde keçkûl-i hilâliyle demez ey mâh dost

-30-

Nev-Zemîn

Sanma gülşende açıldı gül-i handân kat kat
Câmesin serdi nihâl üzre hezârân kat kat

Eyledi cümlesini ‘âşık-ı şûrîde helâl
Her ne kim eyledin ay âfet-i fettân kat kat

Mâr-ı piçîde-i genc-i güher-efşân gibi
Yayılır rûyuna gîsû-yı perîşân kat kat

Kayd-ı âlâma küçükden alışur halk-ı cihân
Bend eder kûdeki gehvâreye devrân kat kat

Nây-veş vâkîf-ı esrâr-ı makâmât olmuş
Kemer-i gayreti rabt etmede merdân kat kat

Mürtefi’dir yeri andan yine ehl-i kurbun
Nekadar olsa dahi ravza-i Rıdvân kat kat

Bu gazeldir gül-i sad-berg-i ma’âni *Memdûh*
Sarsalar hırz gibi atlasa şâyan kat kat

-31-

Gülüm sünbüllerin saç târ-mâr et
Fezâ-yı bûsitânı müşk-bâr et

Serrîşkim hâsılı serv-i revânım
Salın gülza seyr-i cûy-bâr et

Hurûşândır reh-i ‘aşkında çeşmim
Bunu hayra akıt nev-çeşme-sâr et

Ümîdim var göze girmekden ey şûh
Beni pâyinde istersen gubâr et

Hazân yaprağına dönmüş bu *Memdûh*
Keremdir rûzigâra ber-güzâr et

-32-

Çınâr-ı âha uzatmış bu cân-ı şeydâ dest
Dıraht-ı Tûr’a dayanmış Kelîm-i beyzâ-dest

Kemâl-i ‘aşkla dâmânına sarılmış-idim
Kamîs-i Yûsuf’a bâz etmeden Züleyhâ dest

Mûtâbi’ân “*Yedu’l-lâhi fevka eydîhim*”²⁸¹
Bir elde seyf urur sâk-ı ‘arşa hâlâ dest

Ne eyledin bana bâzîçe-gâh-ı ‘aşkında
Elinden âh eder üstühânlarım yâ dest

Gelüb bu meclise atmaz mı şevkle *Memdûh*
Ayâğ-ı bâdeye sâkî-i sîm-sîma dest

---

²⁸¹ Fetih Sûresi 10. Âyet (Allahın eli onların üzerindedir.)

Harfü's-sâ

-33-

Bu 'âlem olduğundandır ki hâdis
Zuhûr eyler cihânda bin havâdis

Bir iki mey sunub bildirdi sâkî
Ne hikmetdir "*Fe- 'azzeznâ bi sâlis*"²⁸²

Mesîh-âsâ o bezmin mestiyiz kim
Hudâ şâhid degil ümmü'l hâbâ'is

Kemâl-i fazl-ı Rabbânî'den olmuş
Nebî'ye 'ârif-i billah vâris

Yanar pervâne bülbül pür-terâne
Şu söz ü sâza *Fâ'ik* 'aşk bâ'is

-34-

Bak kûh-ken etmiş reh-i küh-sâra teşebbüs
İnsan ne zarar eylese bir kâra teşebbüs

Ferhâd dolaşmakda iken dağ eteginde
Ben kılmışidim dâmen-i dildâra teşebbüs

Cânân mütemâ'il nazar-ı ağyârda kaldı
Açdık gülü birde edelim hâra teşebbüs

Ashâb-ı butûna erişür pâk-nihâdan
Nehr eyledi zeyl-i yem-i zehhâra teşebbüs

---

²⁸² Yasin Sûresi 14.Âyet (Bir üçüncü ile destekledik.)

Hak gâlib olur bâtıla *Memdûh* nihâyet
Fir'avna müfîd olmadı sehâre teşebbüs

-35-

Gerçi bilürüz câm-ı safâ kıldı Cem ihdâs
Kim evvel eden âh bu 'âlemde gam ihdâs

Evvel görünür hoşca temâsîl-i havâdis
Efsûs eder âhir-i 'âlem elem ihdâs

Söz yok o bütün dîde-i pür-gûsuna ammâ
Her bir nigehe eylemese bin sitem ihdâs

Ol hûr-likânın yine evsâfına *Memdûh*
Müjgân-ı melekden olur etsem kalem ihdâs

Harfî'l-Cîm

-36-

Şâholunca gedâlara muhtâc
Ser-i sultâna bâr-ı zâ'id tâc

Duhter-i rezle sâgar-ı billûr
'Ayn-ı tasvîr-i Meryem üzre sirâc

'Aşkdır 'aşk derd-i bî-dermân
Lâ-'ilâc olmak oldu âna 'ilâc

Yâre âteşli âh ile gideriz
Kehkeşân râh-ı rûşen-i hücac

Tab'-ı *Fâ'ik* cihânı zemin etdi
Gevherîn bezl eder yem-i mevvâc

-37-

Gülistânımda Cebrâ'il dürrâc
Şebistânımda şeb-bû feyz-i mi'râc

'Aceb bahr-i şühûdum sâhilim yok
'Avâlim olmuş ol deryâda emvâc

Serimden geçti âh-ı şu'le-efşân
Bana giydirdi mihrin nûrdan tâc

Atınca penbe-veş eczâ-yı cismin
Neler çekdi bu dâr-ı gamda Hallâc

Benân-ı *Fâ'ik* olsa çün kemânham
Kalem tîr olub eyler levhi âmâc

Harfü'l-Hâ

-38-

Etsün kadeh-i şa'sa'a âsâr-ı tereşşuh
Tâ çeşme-i mihr eyleye nâçar tereşşuh

Bir sâkî-i 'Îsâ-deme can ver ki dem-â-dem
Câmından ede rahmet-i gaffâr tereşşuh

Ser-mestiyiz ol bezm-i meyin kim eder ânda
Geh rûh gehî sâgar-ı ser-şâr tereşşuh

Hem feyz-i kitâb-ı reşehâtım ki sözümden
Etmektedir ehl-i dile esrâr tereşşuh

Cûş eyledi ‘ummân-1 ma’ânî yine *Memdûh*
Eylerse be-câ kilik-i güher-bâr tereşşuh

-39-

Ey lebin feyz cân-sitân-1 Mesîh
Ser- ihyâ imiş nişân-1 Mesîh

Derd-i la’lin gubâr eder beni âh
Hâk o Hızr’a bu âsumân-1 Mesîh

Yine mahmûr-1 nâzsın kâfir
Değil ammâ zamân zamân-1 Mesîh

Matla’-1 nûr-1 zinde-dillerdir
Bâm-1 hurşîd olur mekân-1 Mesîh

O bütün ‘aşkına mey iç *Memdûh*
Hamrı hoş gördü muharremân-1 Mesîh

-40-

Bir başka rûhdur dile feyz-i dem-i sabâh
Âbisten-i Mesîh-i safâ Meryem-i sabâh

Mânend-i subh-1 sâdık olur cebhesi sepîd
Şeb-zinde-darlıkla olan mahrem-i sabâh

Yârin beyaz gerdeni gösterdi hû-yı ter
Bahr-1 sefîde döndü hurûş-1 yem-i sabâh

Gönlün açılsun ağla ki âşık dem-i seher
Virdin medâr-1 handesidir şebnem-i sabâh

Kizb eyleyen cihânda bile rû-siyâh olur
Fâ'ik bu sırrı etdi 'âyân 'âlem-i sabâh

-41-

Destine tâ ki alur ol meh-i enver tesbih
İkd-ı pervîne sezâ olsa berâber tesbîh

İki elden sarılır habl-i metîn-i zülfe
Gûyiyâ bağı delik 'âşika benzer tesbîh

Bir dür-i nâba döner katresi sübhânallah
Eşk-i çeşmimden eger istese dilber tesbîh

Kehkeşân kamçısıdır dâne nücûm-ı tâbân
Çarh destinde tutar şimdi mücevher tesbîh

Ramazân geçdi yine olmalıdır ey *Memdûh*
Dest-i rindân-ı Cem-âyinde sâgar tesbîh

Harfû'l-Hâ

-42-

Şevk-i dîdârınla cismimden eder cân insilâh
Eyledi pirâheninden mâh-ı Ken'ân insilâh

Şöyle 'uryân varayım âşub-gâh-ı mahşere
Hulle-i cennetden etsün tâ ki Rıdvân insilâh

Eyleriz bir bahr-i tûfân-cûşda meşk-i şinâ
Sâhilinde Nûh eder haşyetle giryân insilâh

Bir 'acib feyz-i mücerred var ki tîğ-i gamzede
Sıklet-i tekfînden etmiş şehîdân insilâh

İktisâ-yı sevb-i vuslatdır tecerrüdden murâd
Sanma ki beyhûde kıldı Kays-ı nâlân insilâh

Râz-gû-yı vasl-ı ‘uryân ol ki *Fâ’ik* ‘aşkla
Kisve-i gafletden etsün ehl-i vicdân insilâh

Harfü’l-Dâl

-43-

Yayılmış tâ boyunca târ târ-ı zülf-i müşk-âlud
Mü’essir sayt salmışdır cihâna zırh ile Dâvud

Erişdim dosta ammâ yanar ağyârdan gönlüm
Halîlim gül gülistândır yanınca âteş-i Nemrûd

Senin hüsnün ki vardır kendini hiç sanmasun Yûsuf
Yolunda nakd-i cân verirler ânın dirhemi ma’dûd

Cemâl-i tâb-nâkin şöhre-i şehre eylemiş mihri
Kamer Leylî saçından deşte düşmüş Kays-veş meşhûd

Gam aldı hâtır-ı *Memdûh*-ı zârı bezm-i firkatde
Dem-i ney dürd-i mey âvânıdır ey câm-ı derd-efzûd

-44-

Şikeste câm-ı tarab kıldı Cem’de mahv-ı vücûd
Gelenler eyledi bezm-i elemde mahv-ı vücûd

Cihânda ehl-i kerem yok velîk havfım var
Nihâyet etmeye lafz-ı keremde mahv-ı vücûd

Dehânı olsa safâ-bahş-ı ‘âlem-i ‘ulvî
Ederdi gonca-i bâğ-ı İrem’de mahv-ı vücûd

Olur mu ‘âşıkının hiç vücûdu kim o bütün
‘Adem feminde fem etmiş ‘ademde mahv-ı vücûd

Biziz o sâlik-i râh-ı fenâ ki ey *Memdûh*
Bu yolda eyledin evvel kademde mahv-ı vücûd

-45-

Gezmede tozmakda hem-hâl-i sabâdır gird-bâd
Kays’la pâ-dâş-ı hâmûn-ı hevâdır gird-bâd

Bi vücûdân ‘âric-i ser-menzel-i ‘irfân olur
Pençe gîrâ-yı girîbân-ı semâdır gird-bâd

‘Aşk-ı Mevlânâ ile durmaz semâ’-ı râh eder
Gerçi kim bu ‘arsada bî-dest ü pâdır gird-bâd

İğbirâr-ı hâtır-ı ehl-i dili ifhâmda
Sanki bir remmâl-i esrâr-âşinâdır gird-bâd

Her dakîka etmede ser-geşte ânı rüzgâr
Dense bir kum sa’ati *Fâ’ik* be-câdır gird-bâd

-46-

Hevâ-yı kâküle düştük sabâ mübârek bâd
Bu rüzgârda ammâ belâ mübârebâd

Habâb-var teni bâd-ı âh eyledi pür
Dil oldu bahr-ı gama âşinâ mübârek bâd

Meşamm-ı câna getirdin o Yûsuf'un bûyun
Gel ey nesîm gül-ihoş-likâ mübârek bâd

O 'âşıkın ki muhabbet serinden esmededir
Misâl-i taht-ı Süleymân safâ mübârek bâd

Sad âferîn nesîmî-i gülşen-i 'aşka
Ki cânın eyledi *Fâ'ik* fedâ mübârek bâd

-47-

Berk ebr-i bahârdan feryâd
Hande-i rûzgârdan feryâd

Nâlem eyler terâne-perdâzı
Baht-ı nâ-sâz-kârdan feryâd

Döndürür nâlemi yine bana çarh
'Aks eden kühsârdan feryâd

Yâre te'sîri olmadı efsûs
Etdiğim âh u zârdan feryâd

Arşî lerzân eder seher *Memdûh*
Kalb-i kudsî-şî'ârdan feryâd

-48-

Tengnâ-yı İbtîlâ olan Sakız Adasında iken söylemişdim

Evvel olurdu ehl-i ricâ bir vezîre bend
Şimdi vezîrlere ne 'aceb kim cezîre-bend

Hürriyetin esîri ol mu'azzez tutulmuyor
'Âdet imiş vurulması pay-ı esîre bend

‘Aklın ‘ikâli âdeme her bârı çekdirir
İhmali sıkletiyle müretteb ba’îre bend

Mahlûkdan kuyûdu koparmak muhaldır
Seyret semâda hâlesi mâh-ı münîre bend

Zencîr-i zulmü destine alma ‘azâb erer
Ağlâl-i âteşîn budur ehl-i sa’îre bend

Cevfînde iki kalbi Hudâ etmemişdi halk
Allâh var iken neden olmak emîre bend

Memdûh için esârete hiç yokdur ihtimâl
Hürriyet oldu zahm-ı derûna cebîre-bend

-49-

Bu dahi orada

Hablü’l-verîd ma’lûm-ı cümle beşer mukayyed
Ağreb budur ki lâ-kayd zu’munca her mukayyed

Serv-i revânı seyret bâğ içre pâ-y-der-gil
Gör hük-m-i rüzgârı âzâde-ser mukayyed

Şu gülşen-i cihândan umma küşâyîş-i kalb
Tomruktabeste-lebdir bak gonçalar mukayyed

Bilmem ne aldı satdı kâlâ-fürûş-ı şöhret
Defterde sûd nâ-bûd ammâ zarar mukayyed

Tavk-ı tahakküm olmuş hürriyete esâret
Zencirlerle gûyâ bir şîr-i ner mukayyed

Erbâb-ı hall ü ‘akdi teşbîhe pek müsâ’id
Gehvâre-bend etfâl bî-nutk u fer mukayyed

Memdûh var mı sâhibhürriyet-i kelâma
Ehl-i sühan mukayyed ehl-i nazar mukayyed

Harfü’l-Zâl

-50-

Ey bana dîdârı cennetden lezîz
Allah Allah var mı rü’yetden lezîz

Gerçi tatlı acıdır düş-nâmîde
İltifâtı cümle ni’metden lezîz

Sell-i seyf eden o hûnîden işit
Yok demiş şehd-i şehâdetden lezîz

Buldu İbrâhîm-i Edhem hazreti
Zevk-i tecrîdîhükûmetden lezîz

‘Aşkdır *Fâ’ik* mürebbî-i kulûb
Meyveler oldu harâretten lezîz

Harfü’r-Ra

-51-

Câmdan hâke nedem katre-i sahbâ dökülür
Çarh-ı mînâ döner arz üzre süreyyâ dökülür

Hoş halâvetle hırâmândır o bâlâ-kâmet
Ne ‘aceb servdir etrâfına hurmâ dökülür

Yûsuf-1 mısır-1 melâhat ki reh-i ‘aşkında
Târ-1 çârûb gibi zülf-i Züleyhâ dökülür

Olmasun pâyına şâyed ki deyüb bâr-1 gubâr
Gülistân yoluna berg-i gül-i ra’nâ dökülür

Cân-fedâyız yine bir meclis-i rûh-efzâya
Sâgar-1 sâfına âb-1 ruh-1 ‘Îsâ dökülür

Biziz o rind-i kadeh-nûş ki mey-hânemizin
Hışt-1 dîvârına dek rîze-i mînâ dökülür

Fâriğ-i her dü-cihânım beni görse *Memdûh*
Reşkden bâl-i hümâ şeh-per-i ‘ankâ dökülür

-52-

Mestâne pây-kûb-1 ser-i âfitâb olur
Rindân-1 bezm-i ‘aşk ne ‘âlî-cenâb olur

Durmaz kümeýt-i sâgarı rindân-1 sürer yatır
Zîrâ bilür ki fırsatı pâ-der-rikâb olur

Ol katre katre mey ki kedû-yı gedâdadır
Yâkut-bahş-1-efser-i Efrasiyâb olur

Bu katre gerçi gözede hem-reng-i la’ldir
Hicrânla gözden akdığı dem hûn-1 nâb olur

Hûn-âbe-rîz-i hasret ise çeşmi *Fâ’ik*’in
Mihr-i şafak-nümâ gibi ber-âb u tâb olur

-53-

Ben ki kıldım ezeli hâl-i dilârâyâ nazar
Ebedî eylerim elbette süveydâyâ nazar

Feyz-i mihrinle başı göklere ermiş ey büt
Eyledim mertebe-i Hazret-i 'Îsâ'ya nazar

Beni ey mâh zuhûr-ı hatın etdi mağmûm
Hoş degilmiş gece mir'at-ı musaffâyâ nazar

Oldu bâdî-i safâ sohbet-i sâfî-tab'ân
Giderir dildeki gerd-i gamı deryâyâ nazar

Dûr-bînimdir elimde şu dokuz kat eflâk
Şeb-i gamda ederim dil meh-i garrâyâ nazar

Gözü yüksekdir erbâb-ı şühûdun *Memdûh*
Pestden nergis eder 'âlem-i bâlâyâ nazar

-54-

Hâlîmi yâr dil-i âgâh bilür
Herkesin gönlünü Allâh bilür

Kimse bilmez şu benim çekdiğimi
Bilse bilse yine ol mâh bilür

Verd-i nâzım beni bülbül sanmış
Lâyık-ı âh-ı seher-gâh bilür

Sâye-veş yerlere düşse ne 'aceb
Kays Leylâ'sını hem-râh bilür

Dildedir nakş-ı muhabbet *Memdûh*

Hâlimi yâr dil-i âgâh bilür

-55-

Âh eyledikce ‘uşşâk bin dâğ uyandırırılar

Her bir nefesde ânlar sad şem’ yandırırılar

Kat’î olur niyâzı ser-bâz-ı bezm-i kurbun

Sell etse seyfi bunlar ‘arşa dayandırırılar

Farz et bütân olurmuş cümle Mesîh-etvâr

Cân verselerde her dem cândan usandırırılar

Yûsuf-likâsın ey meh-vâr mekr ü âl-i ihvân

Pirâhenin nihâyet kana boyandırırılar

Cânân yolunda *Memdûh* bir cân dirîğ olunmaz

Havf etme bir alurlar binler kazandırırılar

-56-

Nev-Zemîn

Ruhunda ol ham-ı gîsû büküm büküm bükülür

Ki âteş üzre olan mû büküm büküm bükülür

Zevâl-i hüsnü verir pîç-tâb cânâna

Uçar gider de piristû büküm büküm bükülür

Hevâ-yı sünbül-i zülfüyle burc-ı sünbüleye

Çıkar bu âh-ı siyeh-rû büküm büküm bükülür

Megerki nâfe-i müşkîni şeklini alacak

Reh-i şitâbda âhû büküm büküm bükülür

Derûn-1 sâfi eder bezm-i tîre âzürde
Kenâr-1 hâra gelen cû büküm büküm bükülür

Kaderle pençeleşür pehlivân bulunmadı hiç
Bu sâhada nice bâzû büküm büküm bükülür

Şu nazm-1 dilkeşi *Fâ'ik* görünce reşkinden
Beli miyân-1 sahn-gû büküm büküm bükülür

-57-

Mâh-1 nev ser-be-zemîn pâyine meyyâl yürür
Mihr pîşinde senin muztaribü'l-hâl yürür

Basdığın yerler eder kesb-i sa'âdet ey yâr
Nerede gezsens o dem devlet ü ikbâl yürür

Yürüse n'ola 'aleyhinde cihân Mecnûn'un
Çünkü dîvânelerin üstüne etfâl yürür

Bîsütûn durmada ammâ yürümüşdür Ferhâd
Fil-mesel dağ yürümezse denür abdâl yürür

Bu cihân câdde-i mülk-i bekâdır *Memdûh*
Halkı teşvîke gelür mâh geçer sâl yürür

-58-

İhâta kılmasa bu kevn-i pür-fesâdı kader
Olurdu hükm-i kazâ 'âlemin murâdı kadar²⁸³

²⁸³ *Berg-i Sebz'*de bu beyit "İhâta kılmasa bu kevn-ipür-fesadı kader / Bulurdu kâr-ı husûl 'âlemin murâdı kadar" şeklinde geçmektedir.

Olur mu mevsim-i tahsil ‘ibret âdeme hiç
Bu kişt-zâr-ı fenânın dem-i hasâdı kadar

Ne anlanur şu gülistândan ki teng olmuş
Safâsı goncasının hâtır-küşâdı kadar

Safâ-yı kalbi su’âl et o pâk-dilden kim
Bulur safâ-yı derûn Hakk’a i’timâdı kadar

Karîb olur kişi dârü’l-cemâl-i tevhîde
Hakîkat ehline teslim ü inkiyâdı kadar

Metâ’-ı hüsnü şu bâzâr-ı gamda ta’tîle
Zamân bulur mu felek Yûsuf’un mezâdı kadar

Sahâ’if-i kerem-i Hak’da kalmaz ey *Memdûh*
Sevâd-ı cirm-i ümem noktanın sevâdı kadar²⁸⁴

-59-

Ol pâk-dil ki fâriğ-i bûd u ne-bûd olur
Zevk-âşinâ-yı kâse-i şehd-i şühûd olur

‘Uşşâka çün sipîhr ederler nigâh-ı hışm
Hübânın ekseri gözü andan kebûd olur

Mazlûmun âhı bil ki kıyâmet nişânıdır
Âhir zamanda sâha-i gabrâda dûd olur

Âteş-perest-i pertev-i ikbâl olub cihân
Mânend-i berk-i tâlib-i mahv-ıvücûd olur

---

²⁸⁴ *Berg-i Sebz*’de bu beyit yer almamaktadır

Fâ'ikhümâ-yı 'âlem-i bâlâ-yı ma'rifet
Âzâde dâm-ı 'aklu 'ıkâl-ihudûd olur

-60-

Bezme sâgarla yâr gelmişdir
Gülşene cûy-bâr gelmişdir

Serv-i nâzım salın çemen-zâra
Senden evvel bahâr gelmişdir

Fasl-ı gül devr-i câm-ı müldür bu
Neş'eler bî-şümâr gelmişdir

Vâdî-i 'aşk mihnet-efzâdır
Her giden zâr zâr gelmişdir

Yâra dâğ-ı derûnu aç *Memdûh*
Mevsim-i lâle-zâr gelmişdir

-61-

Ey şeker-leb maksadın efvâhî söyletmek midir
Yoksa tûtî-i dil-i âgâhı söyletmek midir

Söylesen olmaz mı kâfir deyre 'azminden garaz
Bütlere 'Îsî-i gerdûn-câhı söyletmek midir

Eyledin yâ Rab zebân şeklinde şâh u bergi halk
Ser- kudret her giyâh u kâhı söyletmek midir

Vâdî-i Eymen deyüb bî-hûşsun hâmûşsun
Derdin ey Mûsî-i cân Allah'ı söyletmek midir

Fâ'ik ol şeh nâzı artırdı murâdın söylemez
Bî-hurûf u savt nây-ı âhî söyletmek midir

-62-

Hayret Efendi ile Söylediğimiz Gazel-i Müsterekdir

‘Aks-i müjgân-ı düdîde ruhuna mû getirür
Şâhî üzre çemen almış iki âhû getirür*Fâ'ik*

Alub elden getirür öyle dil-zârımı kim
Sanki şeh-bâz çeküb çengine tîhû getirür*Hayret*

‘Aşk-ı Şîrîn ile bir dağ yarabilmiş Ferhâd
Eşk-i çeşmim o güle bin dereden su getirür *Fâ'ik*

Dedim uşşâka perîşân haberi kim getirür
Zülfüne esdi sabâ söyledi kim bû getirür

Tab'-ı sâfimde revân vasf-ı nigâr ey*Hayret*
Bir gazel yaprağıdır *Fâ'ik* ânı cû getirür

-63-

Bir gülistân-ı ‘ibrete kim cân resîdedir
Nergislerinde kühl-i basîret keşîdedir

Kavs-i kazâ mıdır ki o ebrû-yı can-güdâz
Şeh-bâl-i Cebre'il'e hadengi halîdedir

Hâk eyledim vücûdumu pâ-mâlî olmağa
Benden yine o çeşm-i gazâlîm remîdedir

Ref'-i nikâb-ı hüsn-i cemâl et o yerde kim
Yûsuf kemâl-i şermle dâmân-çîdedir

Ey âfitâb *Fâ'ik*-i bî-tâba eyle rahm
Sarf etdiği yolunda senin nûr-ı dîdedir

-64-

Ol turreler ki cânımızı kasd-ı bend eder
Hablü'l-verîdi boynumuza bir kemend eder

Bir kâfirin ki hüsnü kıyâmet-nişân olur
Deyrinde mihr-i mahşeri 'Îsâ sipend eder

Bir başka 'âlemin 'ukalâ-yı edîbiyiz
Mecnûnumuz cihânda Felâtun'a bend eder

Mansûru sanma eyledi ber-dâr gâfilân
Hak-gûların makâmını Allah bülend eder

Sündüs-fürûş-ı cenneti *Fâ'ik*hicâb alır
Kâlâsın ol ki ferş-i reh-i nakşibend eder

-65-

Zühhâd-ı riyâ-pîşede gör kühl-i basar var
Rindân-ı İlâhî'ye bakın başka nazar var

Âyine-i esrâr-ı Hudâ'dır dil-i 'ârif
'Ârifleri hayrân edecek dilde neler var
Şîrîn ise dünyâ ana Ferhâd kapılsun
Billâh şu mekkâreye meyletmemiş er var

Çok görmeyin ol mâha bakub taşa dü çeşmim
Deryâları medd etmeğe te'sîr-i kamer var

Bülbül gibi âğâz-ı nevâ eyledi *Memdûh*
Var ise o gülden yine bir tâze haber var

-66-

Kurban Bayramı

‘Iyd-gâhı tâ ki kurbân olduğum tenvîr eder
Kudsiyân ‘arş-ı Hudâ’dan vecd ile tekbîr eder

Çekmeden tîği niyâmından olur kurbânı can
Sa’idin zâlim neden zahmet çeküb teşmîr eder

Öldürürde ruhsat-ı nezzâre vermez rûyuna
Çeşmini kurbânının bend etmeğe tedbîr eder

Gösterir de kârd-ı ser-tîzini destinde yâr
Kendi desti olduğun kurbânına tebşîr eder

Cân iken kurbânı ey *Memdûh* cânân rahm idüb
“*Ve fedeynâhu bi-zibhin*”²⁸⁵ ayetin tefsîr eder

-67-

Semerden nâle ile nahl ahz-ı engebîn eyler
Esîr-i lezzet-i dünyâ olan dâ’im enîn eyler

Hamîde-kâmet etmişdir seni bâr-ı gam-ı ‘âlem
Tahammül eylese bu sıklete gâv-ı zemîn eyler

Kızıl kana boyar doğdukca hurşîd-işafak-tâbı
Nedendir kahpe dünyâ her gün iskât-ı cenîn eyler

---

²⁸⁵ Saffat 107. Ayet (Ona bir kurbanlık fidye verdik.)

Beni hâk-i derinde yar pinhân buldu şâd oldu
Kazâ gûyâ ki ânı mâlik-i genc-i defin eyler

Ruh-ı rahşânı zâhir olalı cânânın ey *Memdûh*
Felekde şems-i tâbânı gören çîn-i cebîn eyler

-68-

Tıflâne edâsıyla o ‘ayniyle bebekdir
Çeşminde cihânın yine merdüm gibi tekdir

Meydana çıkar anda ‘ayâr-ı zer-i tâ’at
Seng-i siyeh-i Ka’be ne pâkîze mehekkdir

Bin dâğ açılmış dil-i-zârında hezârın
Ey gonça-dehen ‘illeti var ise çiçekdir

İnkâr edemem hürmet-i sahbâyı ben ammâ
İçmezse eğer arpa suyun zâhid eşekdir

Taşdan taşa vurmaktadır ‘uşşâkını *Fâ’ik*
Mermer mi nedir kalbi o şûhun katı pekdir

-69-

Bakılsa hey’et-i dehre heder bozundusudur
Cihânda derk ânın-içün keder bozundusudur

Fazliyet ehline deryâ denür meseldir bu
Bilendi lafzîde nehrin hüner bozundusudur

‘Aceb mi eylese insân nûş-ı câm-ı şarâb
Hurûf-ı şürb nazar kıl beşer bozundusudur

Tarîka sâlik olan nefsinin ‘inânın alur
Feres ki dikkat olunsa sefer bozundusudur

Bülend-i kevkebedir şâ’irân ey *Memdûh*
Rakam dahi ol sebebden kamer bozundusudur

-70-

Dîdem olmuşdur gam-ı gerd-i hattınla eşk-bâr
Nem zuhûr eyler ererse çeşme elbet gubâr

Sînemi ‘aşkıyla yârin dâğ-ber-dâğ eyledim
Sâyesinde ol şehin aldım nişân-ı iftihâr

Deştdе meftûn-ı kadd-i nahl-ıleylâkız deyüb
Bâng-ı yâ Leylâ ile Mecnûn edermiş âh u zâr
Zînet-i dünyâyâ meyl etmez ezel yanıkları
Meyve-dâr olmaz bu fânî bağda şâh-ı çenâr

Cismi mîzânü’l-hevâdır sanki *Memdûh* âdemin
Her nefesde görmede bir germ ü serd-i rüzgâr

-71-

‘Aceb mi şeb-be-şeb boynunda olsa kehkeşân zencîr
Sürür dîvâne-i ‘aşkıdır ey meh âsumân zencîr

Rakam dökmüş hesâb etmişdi çok dîvâneyi ammâ
Gelüb Kays’a ânı kilik-i kazâ kıldı hemân zencîr

Beni endîşe-i firkatle bî-tâb etme sultânım
Olurken boynuma ol kâkül-i ‘anber-feşân zencîr

Sahîhü'l-silsile bir zâta bağlанда işin işlet
Medâr-ı gerdiş oldu sâ'ate zîrâ nihân zencîr

Sakın zannetme tomruklandı 'gonca bağda *Memdûh*
Anınla pâyine takdı hezârın bağ-bân zencîr

-72-

Hayâl-i rû-yı cânân çeşm-i rû'yet-cûda zâhirdir
O nilüfer gibidir kim miyân-ı cûda zâhirdir

Siyeh ol hâl-i müşkin tâb-ı nûr-ı rûda zâhirdir
Müdâm âteş-perestî-i hevâ hindûda zâhirdir

Eden kayd-ı emeldir sîne-çâk insânı 'âlemde
Bu gevher-pâre ma'nî-i rişte-i lü'lü'de zâhirdir

Demidir hâle-dâr olsa felekde mehhiçâbından
Ruh-ı tâbân-ı dilber halka-i gîsûda zâhirdir
Senin ehl-i hatâ zu'm etdiğin pür-bû-yı 'irfândır
Şu da'vânın sübûtu nâfe-i âhûda zâhirdir

Gönül bir âfetin dâm-ı ser-zülfünde kim el-hak
Hezârân rûh-ı Mansûr ânda kemter mûda zâhirdir

Beyâz-ı safha-i kırtâsdır âyîne ey *Memdûh*
Sühan-sâzî-i tûtî hâme-i pür-gûda zâhirdir

-73-

Neyyir-i rahşân mı her gün çarh-ı ahdardan geçer
Yoksa bir can-bâzdır lu'b ile çenberden geçer

Hande eyler ‘âleme fehm eyleyüb ser-ı hezâr
Gonca-âsâ kim ki bu gülzârda serden geçer

Küşte-i ’aşka nitâkından akar şemşîr-i yâr
Âbı ol ser-çeşme-i cânın kemerlerden geçer

Âb u tâb-ı la’l-i nâbından mı ey sâkî ‘arak
Şermle terler döker inbîk-i sâgardan geçer

Fâ’ik ol serv-i revânın reşk idüb refâtına
Cû-yı gülşen pâ-yı bîd-i sâye-güsterden geçer

-74-

Görünce gamze-i hûn-rîz-i yâri tende cân titrer
Ki şemşîr-i gazab-âlûd-ı şehden nâ-tüvân titrer

Dil-i mazlûmu tahrîb etmesün lertzân olur zâlim
Halîde olsa âmâca ser-i tîr-i kemân titrer

Hevâ-yı zülf-i Belkîs ile ihsân-ı Süleymân’dır
Nazar kıl şâne serde ol çeleng-i zer-nişân titrer

Sadâ-yı ra’ddan gökde gürültü zelzele yerde
O mâhın üstüne şimdi zemîn ü âsumân titrer

‘Îlâc eyle tabîbim lutf idüb dârû-yı vaslınla
Teb-i hicrânını çekmekdedir *Fâ’ik*hemân titrer

-75-

O cânân kim bugün eşheb-süvâr-ıhüsni yek-tâdır
Reh-i ‘aşkında diller tâlib-i “*Küntü türâbâ*”²⁸⁶dır

²⁸⁶ Nebe’ Sûresi 40.Âyet (Ah! Keşke toprak olsaydım)

Yine fir'avn-ı gam Nîl-i safâ-yı meyde gark olsun
Şu sâkîlerde kim bâzû-yı simîn dest-i beyzâdır

Fedâ-yı cân-ı şîrîn etmede havf eylemez asla
Ecel Ferhâd-ı kühsâr-ı gama bir lokma helvâdır

Nigeh medhûş-ı nûr-ı sebz olur ruhsâr-ı dilberde
Ser-â-pâ tâze bir endâmı var nahl-ı tecellâdır

Sevâd-ı tâli'imden fer bulur ol mâh ey *Memdûh*
Siyeh-rûzî-i Mecnûn turre-i şeb-reng-i Leylâ'dır

-76-

Dilden müjenhayâli gider ebruvân kalur
Tîr atılır kemân-keş elinde kemân kalur

Güm-nâm olur mu 'aşkla mahv-ı vücûd eden
Gül âb olursa da yine bûyu nişân kalur

Yokdur mecel hestî-i femden dem vurmağa
Her dem o râz ketm-i 'ademde nihân kalur

Dâmân-ı cevrin üzre olan hûn-ı nâ-hakım
Bir lekedir ki tâ-be-kıyâmet 'ayân kalur

Aldın semend-i tab'la meydân-ı nazmı hep
Fâ'ik şu 'arsada nice çâbü-k-'inân kalur

-77-

İstedikçe nigeh-i nâzı dil ü cân çarpar
Bir perîdir o büt-i şîve-ger insân çarpar

Âyet-i hüsnüne el basdın idüb bûseni va'd
Eyle icra kasev etdin seni Kur'an çarpar

Zişt-tab'ân iledir 'arbede-i pâk-sirişt
Sengden senge gider mevce-i 'ummân çarpar

Sakın ey şûh sakın âh-işerer-pâşımdan
Âdemi çünkü denür âteş-i sûzân çarpar

Olsa mir'at-ı ruh-ı yâre mukâbil *Memdûh*
Kendisin hâke urur mihr-i dırahşân çarpar

-78-

Ta'rîf-i Bahâr Tavsîf-i Yâr

Cünbüş-i şeh-per-i hezâr-ı bahâr
Bahş eder bâd-ı müşk-bâr-ı bahâr

Cân-fezâdır dem-i Mesîh gibi
Şimdi yek şemme rüzigâr-ı bahâr

Reng ü bûdan geçilmez oldu çemen
Hoş bezendi yine diyâr-ı bahâr

Al giyinmiş bütün gelincikler
Döndü beytü'l-'arûsa dâr-ı bahâr

Oldu tâvus-ı hulde **kahkaha-zen**²⁸⁷
Hande-i kebg-i dil-şikâr-ı bahâr

²⁸⁷ *Berg-i Sebz'*de "dâğ-ı efgem" şeklinde geçmektedir.

Bedr-i tâbâna **benzer**²⁸⁸ ay çiçeği
Gül-i hurşîd açar nehâr-ı bahâr

Efser-i la'l-gûn-ı gülde **bugün**²⁸⁹
Jâledir dürr-i şâh-vâr-ı bahâr

Getirir bahr-ı ahmeri cûşa
Mevc-ber-mevc lâle-zâr-ı bahâr

Dikkat etdim **şu**²⁹⁰ cûşîş-i feyze
Çeşm-i cân oldu bî-karâr-ı bahâr

Yâr geldi o demde hâtırma
Beni 'aşk etdi dil-figâr-ı bahâr

Tâzeden tâze bir gazel yazdım
Eyleyem anı ber-güzâr-ı bahâr

Ey ruhun verd-i âb-dâr-ı bahâr
Tâb-ı hüsnün²⁹¹ olur medâr-ı bahâr

Çîn-i zülfünden erdi gülzâra
Müşk-i 'anber saçub katâr-ı bahâr

Benzemez kadd ü haddine cânâ
Serv ü gül dolsa şâh-sâr-ı bahâr

---

²⁸⁸ *Berg-i Sebz*'de "dönmüş" şeklinde geçmektedir.

²⁸⁹ *Berg-i Sebz*'de "yine" şeklinde geçmektedir.

²⁹⁰ *Berg-i Sebz*'de "bu" şeklinde geçmektedir.

²⁹¹ *Berg-i Sebz*'de "Hatt-ı Sebzî" şeklinde geçmektedir.

Âb olur gayret-i hırâmından
Nahl-1 gül-nâr-1 nev-bâr-1 bahâr

Dil-i *Memdûh* esîr-i ‘aşkıdır²⁹²
Ey semen-sîne gül-nisâr-1 bahâr

-79-

Yine cünbişdedir ebrûsu yârin bî-amân oynar
Elinde tîğ-i ‘âlem-gîr ile sâhib-kırân oynar

Ser-i zülfünde dil raksân olur hem zülfü raks eyler
Temâşâ bundadır cân-bâz oynar rismân oynar

Gözümde âhdan lerezde her dem hûn-çekân müjgân
Kenâr-1 cûda bâd esdikce nahl-1 erguvân oynar

Nigâhı sell-i seyf etdikce yâre olmayın mâni’
Safâdan cân gelür hulkûma tende üstühân oynar

Terakkî sâlike terk-i vücûd etmektedir *Memdûh*
Şecerden ayrılır pervâz eder berg-i hazân oynar

-80-

Yâre vakfım şu göz pınarıdır
Vakf olan yerde hayr cârîdir

Âh-1 pür-sûz u eşk ü dâğ-1 ciger
Cümlesi yâr-1 yâdigârîdir

Ka’be-i kûy-1 yâr-inefha-nisar
Bu esen kible rüzgârıdır

---

²⁹² *Berg-i Sebz*’de bu beyit “Dil-i *Fâ’ik* fedâ-yı’aşkıdır” şeklinde geçmektedir.

‘Aşk bâkî cihân cihân olalı

‘İllet-i ‘aşk varsa sârîdir

Başına koydu lâleyi Leylâ

Dedi Mecnun’umun mezârıdır

‘Aşkdan gayrı hep hümûm u gumûm

‘Âşıkın ‘aşk gam-güsârıdır

Tutki gelmiş belâ belâ üzre

Sabır *Memdûh* emr-i Bârî’dir

-81-

Benim kim beyt-i ma’mûr-ı felek beyt-i metînimdir

Bakılsa kıt’a kıt’a arza şi’r-i nev-zemînimdir

Kıyâmetler kopar vaz’-ı ser-engüş tediğim demde

Elimde sûr-ı İsrâfil nây-ı hoş enînimdir

Kalem sad ser-fürûdan sonra oldu vâkıf-ı râzım

Hat-ı ser-i kazâ pirâye-i levh-i cebînimdir

Cihânı mûm kılmak şu’le-i endîşemin kârı

Süleymân-ı hayâlim çarh-ı pîrûze-niğînimdir

Yed-i beyzâ-yı ma’nâ elverdi ezel *Memdûh*

‘Asâ-yı Mûsevî bu hâme-i sihr-âferînimdir

-82-

Münevver rûyu üzre zülf-i ‘anber-sâyı görsünler

Siyeh pûşîdesiyle Ka’be-i ‘ulyâyı görsünler

Dikildi nûk-ı müjgânım ser-i dâmân-ı cânâna

Beni ta'yîb edenler sûzen-i 'Îsâ-yı görsünler

Ölenler sûret-i dîvârına dil-beste şu deyrin
Temâsîl-i hîred-fersâ-yı Câbülsâ'yı görsünler

Gehî humret gehî sufret bulur te'sîr-i mihrinden
Girîbân-çâk olan subh-ı safâ-efzâyı görsünler

Eder *Fâ'ik* melâ'ik sâye-âsâ zıllına secde
O 'ar'ar kadde feyz-i 'âlem-i bâlâyı görsünler

-83-

Kefen be-düş 'adem mülküne şitâbım var
Benimde rûz-ı kıyâmetle bir hesâbım var

Desem 'aceb mi bana verdi el yed-i beyzâ
Ayâğ-ı mül gibi bir dest-i şu'le-tâbım var

Eder fetîl-i kettân-ı perniyân-ı meh-tâbı
Felekde dâğ-ı derûnumdan âfitâbım var

Sepîde-dem bunu söylerdi mihr-i çarh-efrûz
Zalâm-ı tâli'-i dûnumdan ictinâbım var

Yine bir âyine-ruhsâra *Fâ'ik* oldum düş
Misâl-i mevce-i sîm-âb-ı ıztırâbım var

-84-

Ey kadd ü cünbişinde 'ayân serv ü cûy-bâr
Olmuş senin yolunda revân serv ü cûy-bâr

Her bir hırâm-ı şûhun ile nâz idüb hurûş

Doldu fezâ-yı bâğ-ı cihân serv ü cûy-bâr
Gül-nahl-i işvesin ki seni cüst ü cûdadır
Dâmen-feşân ü girye-künân serv ü cûy-bâr

Sûsen sinân be-dest gelüb saldı gülşene
Peygâra girdi lâle-ruhân serv ü cûy-bâr²⁹³

Sâkî-i ser-bülend yetişmesün şarâb ile
Hoşdur bahâr faslı amân serv ü cûy-bâr

Fâ'ik nihâl-i hâme vü mevc-i midâddan
Gösterdi tab'-ı nâdire-dân serv ü cûy-bâr

-85-

Baht bir bâb gibi geh kapanır gâh açılır
Çeşm-i pür-hâb gibi geh kapanır gâh açılır

Feleğin pertev-i ikbâli devâm üzre değil
Berk-i şeb-tâb gibi geh kapanır gâh açılır

Devr-i ikbâle hiç aldanma ki lutf-ı gerdûn
Şekl-i gird-âb gibi geh kapanır gâh açılır

Perde-bend oldu ruh-ı enverine zülf-i siyâh
Ebr-i meh-tâb gibi geh kapanır gâh açılır

Dâğlar derdimi *Memdûh* yine tâzeledi
Vird-i şâd-âb gibi geh kapanır gâh açılır

---

²⁹³ *Berg-i Sebz'*de bu beyit yer almamaktadır.

-86-

La'linin zevkin cihâna hâl-i 'anber-sâ satar
Hande-rû tıfl-ı Habeş'dir Ka'be'de hurmâ satar

Cân-ı şîrînden geçirmiş çarh lutf etmek diler
Ol 'acûze pîş-i Ferhâd'a gelür helvâ satar

'Âlemin bâzârı var bîgâneye yüz verme kim
Korkarım bir gün seni ey Yûsuf-ı ra'nâ satar

Çün 'avâlimden ganî olmuş Hudâvend-i Ahad
Mazhar-ı esmâsıdır âdemde isitğnâ satar

Tab'-ı *Fâ'ik*'dir eden dendânının evsâfını
Bî-mesel gavvâsdır bu lü'lü'-i lâlâ satar

-87-

Ey turrenden düşuna tûl-i seferin var
Bil kadrini sünbül gibi baş üzre yerin var

Bir câm ile sâkî yine gel bezme safâ ver
Allâh'a emânet ki elinde hünerin var

Nâlişde koyub 'âlemi hep bülbülün etdin
'Âlem sana güldür dedi ra'na haberin var

Revzenleri dil hânesinin cennete mekşûf
Bu yer atanındır ana hakk-ı nazarın var

Jûlîde ve pîçîde ser olmakdasın ey zülf
Fâ'ik gibi kalbinde meger 'ukdelerin var

-88-

Hurûş-ı ‘aşkla dilden ki hûn-ı nâb çıkar
Bu bezm-i hâsdır ahbâb için şarab çıkar

Ayaklar altına almak ne hâcet ey sâki
Giren şu mey-kedeye ‘âkıbet harâb çıkar
Kemâl-i pîşede güm-geştelik devâm etmez
Batarsa da yine elbette âfitâb çıkar

Taş olsa da eridir yek nazarda ehl-i bütün
Ki tahte’l-arz ma’âdin bütün müzâb çıkar

Fülyûzu ben der-i Haydar’dan aldım ey Memdûh
Ne söylesem o inâyetle bâb bâb çıkar

-89-

Dil-i zenahdânında kaldı cân-ı şeyda bî-haber
Çâha düşmüş Yûsuf’u Ya’kûb hayfâ bî-haber

Çâk çâk-ı “*Mâ ‘arefnâk*”²⁹⁴ oldu cümle ehl-i derd
Reh-nümâ hayretde ilminden süveydâ bî-haber

Ferşi koydun ‘arşı geçdin Sidre’de tutdun mekân
Fehm-i pervâzında Cebra’îl hâlâ bî-haber

Magz-ı Kur’an’sın nazîr sana emr-i muhal
Ser- i’câzından ammâ halk-ı dünyâ bî-haber

Dil hayâl-i vuslatınla öyle ser-mest oldu kim
Neşvesinden *Fâ’ik*-i bî-huş-ı sevda bî- haber

---

²⁹⁴ Hadîs-i Şerîf

-90-

Dâğ-1 ‘aşkı dilde âh-1 subh-gâhım tâzeler
Gül ocağın her seher bâd-1 sabâ yelpâzeler

Bağa gelmiş ol sehî kadd câme-i gül-gûn ile
Servler hayyât-vârî zıllımı endâzeler

Bende tîğ-i gamzenin vasfında yazdım bir kitab
‘Âşıkân hablü’l-verid ile ânı şîrâzeler

Terk-i kevineyn eyledim Ferhâd meftûn sıytıma
İki dağın arasından ‘aks eder âvâzeler

Vaz’-1 keç göstermiş ey *Fâ’ik* meger ebrûsuna
Bu sebebdendir kemân dâ’im çeker hamyâzeler

-91-

Cânân yolunda âhımı gör pür-şerâredir
Ol mâhdır sipihre bu rûşen-sitâredir

Bildirdi yâre yaradan Allâhhâlimi
Ser-tâ-be-pây cism-i nizârım ki yâredir

Yüz bulsada o yüzden olur zahm-dâr-1 gam
Hâl-i cemâli ben gibi bir bahtı karadır

Her zerreden şu’â’1 düşer gerd-i râhına
Şevkinden âfitâb meğer pâre pâredir

Bûs-1 lebiyle *Fâ’ik* dil-haste buldu cân
Derlerdi bu marîzehemân bâde çâredir

-92-

Hûn-ı dil nûş eyleyen rindâna sâgar elde bir
Dest-gîr olursa tâli' bezm-i dilber elde bir

Eyleriz nakd-i sirişk ile temennâ-yı visâl
Eşk-i çeşme yâr etmezse nazar zer elde bir

Sâ'id-i pür-nûrunun evsâfi hiç kâbil midir
Vasfa gelse pençe-i mihr-i münevver elde bir
Erdi Ser- vahdete cem' eyleyen bu kesreti
Çıkdı erkâmın yekûnuyla berâber elde bir

Fâ'ik etdim atlas-ı gerdûn-ı dündan keff-i yed
İftihâra dâmen-i vâlâ-yı dâver elde bir

-93-

Dûd-ı siyehim ki pür-şererdir
Şeb-tâb hadîka-i cigerdir

Dâğ ile vücûdum oldu göz göz
Maksûd o yâre bir nazardır

Ey 'aşk açamam nikâb-ı zülfü
Billah ki bu perde-i kaderdir

Şîr ile kolay mı pençeleşmek
Ândan dahi 'aşk beş beterdir

Fâ'ik niçün âh alur ki cânân
Âyineye yek nefes zarardır

-94-

Gör hüsnünü hurşîd-i dırahşân ile oynar
Yûsuf'dur o kim kefe-i mîzân ile oynar

Ser-pençe-i mihr ile şâne kılar 'arz
Cânân ki seher zülf-i perîşân ile oynar

Te'mîn-i hayat etmede leb Rûhu'l-emîn'dir
Gamze Melekü'l-mevt gibi cân ile oynar

Çeşm-i terimi eyledi bâzî-geh o meh-veş
Envâr-ı kamer mevce-i 'ummân ile oynar
Seyr eyleyeli hayretin âsârı *Memdûh*
Âyine tutub sûret-i devrân ile oynar

-95-

Her rûz dilde der ü gamın ber-mezîd olur
Yevm-i cedîd-i bâ'is rızk-ı cedîd olur

Zülfü dağıtma tîğе döner çeşm-i gamze-dâr
Keşf-i gıtâ gününde basarlar hadîd olur

Ehl-i likâya perde-i vahdetdir âyine
İskender'e her-âyine sedd-i sedîd olur

'Âkil çeker çekerse de zencîre ihtiyâc
Boynunda Kays'a silsile hablü'l-verîd olur

Fâ'ik nücûm-veş gözüne hâbı kıl haram
Şeb-zinde-dâr subh gibi rû-sepîd olur

-96-

Za'fımı seyr eyler o cânân güler
Nemle-i nâ-çîze Süleymân güler

Eşkim olur hande-i yâre sebeb
Şebnem ile verd-i gülistân güler

Subh tehî sanma eder infilâk
Ağlayanın hâline devrân güler

Kahkahadır 'âlemin ahvâline
Bûm ki virânede her ân güler

Sûret-i âyine-i İskender'e
Elde kadeh *Fâ'ik*-i hayrân güler

-97-

Ne rütbe ser-keş olsa bâtilân pîşimde mülzemdir
Zuhûrum 'âlem-i 'aşka zuhûr-ıHak'dan akdemdir

Anılsun mest-i sahbâ-yı emânât olduğum eyyâm
Sebû-yı âsumânı zîver-i düş etdiğim demdir

Hazer kıl her nefesde dîv-i nefis eyler ânı der-dest
Dehen mühr-i Süleymânî gibi nâ-yâbhâtemdir

Çerâğın bâdî-i ihyâ vü mahvı yek nefes olmuş
Bunu idrâk edenler gark-ı nûr-ıhuş-ı demdir

Değildir zînet-i âğûş-ı sâkî duht-ı rez *Memdûh*
O bir rûh-ı mücerreddir yâhûd tasvîr-i Meryem'dir

-98-

Âgûş-ı pâk-i Meryem'i deyr-i fesâd eder
'Îsâ dahi o kâfire 'arz-ı vedâd eder

Bir nâzenîn ki revnak-ı bazâr-ı nâz olur
Kâla-yı hüsn-i Yûsuf'u evvel mezâd eder

Eyler sevâd-ı turreler imdâdına şitâb
Baht-ı siyâh o yerde ki tarh-ı sevâd eder

Gördükce dilde zahm-ı gül-efşân-ı şu'le reng
Haclet çeküb cahîm ü cinân ittihâd eder

Leb-teşne idi hûn-ı dile tîğ-i gamzesi
Fâ'ikhenûz o demleri hasretle yâd eder

-99-

Dil şu'le-i hüsnünle ki tâbân-ı seherdir
Dâğ-efgen-i hurşîd-i dırahşân-ı seherdir

Mihrinle gönül terk edeli sohbet-i Leyla
Şebnem gibi meczûb-ı beyâbân-ı seherdir

Bir bezm-i cihân-sûzda dil-sîr-i gamız kim
Hâkister-i dûzah nemek-i hân-ı seherdir

Her katresi olsun sadef-i rahmete gevher
Ol dîde ki 'aşkın ile giryân-ı seherdir

Hurşîd misin şa'sa'a-i tab'la *Memdûh*²⁹⁵
Âhın yine âteş-zen-i dâmân-ı seherdir

²⁹⁵ *Berg-i Sebz*'de şair "Fâik" mahlasını kullanmıştır.

-100-

Melekhayrân-1 mir'ât-1 dil-i safvet medârımdır

Felek lertzân-1 hâlât-1 derûn-1 bî-karârımdır

Ben ol pervâne-i âteş-i nijâd-1 Tûr-1 'aşkım kim

Münevver çeşm-i Mûsâ berk-i kandîl-i mezârımdır

Safâ-yı bezmime hayrettedir mir'ât-1 İskender

Siyâb-1 sebzi Hızr'ın revnak-1 fasl-1 bahârımdır

Olur şeh-bâza pey-rev gâh bir berg-i hazân-dîde

Perîde reng-i 'aşk olmak cenâh-1 iftihârımdır

Olur bâğ-1 vücûdum dem-be-dem sır-âb-1 hûn *Memdûh*

Gül-i nev-reste dâğ-1 tâze mûlar şâh-sârımdır

-101-

Bâb-1 Hakk'a 'âkıbet ehl-i fenâ yüz döndürür

Döne döne Ka'be'ye kible-nümâ yüz döndürür

Fitne-gâh-1 mahşeri yâd etdirir kûy-1 habîb

Ânda baksın âşinâdan âşinâ yüz döndürür

Çünkü bu tob-1 zemîn devr etmeden hâlî değil

Halkıda yek-dîğerinden dâ'imâ yüz döndürür

Cünbüş-i ebrûya şâyân olmasun lutf et rakîb

Taşa çalma hançeri ey meh-likâ yüz döndürür

Kalb-i *Fâ'ik* zerre-veş meczûb-1 nûr-1 'aşkıdır

Âfitâb-1 hâvere mihr-i kiyâ yüz döndürür

-102-

Şerhalar fevvâre-i hûn dil gül-i rengînidir
Bâğ-ı ‘aşkın zahm-ı gam havz-ı safâ-âgînidir

Tâb-ı feyz-i cevher-i îmânı bilmez ehl-i şirk
Büt-perestî er kadîm-âyînenin âyînidir

Cû-yı Şîrin âb-rû-yı tîşe-i Ferhâd ise
Seng-i kabr-i Kays Leylâ’nın dil-i sengînidir

Çarh olur telvîn ile her bâr bârân-rîz-i eşk
Arzı pür-verd-i tebessüm eyleyen temkînidir

Sübha-i lü’lü’gibi *Fâ’ik* gezer elden ele
Gevher-i nazmım semâ-i ma’rifet pervînidir

-103-

Yâri seyrettim bu gün hurşîde hem-pâdır gider
Herkesin dolmuş gözü özge temâşâdır gider

Sen melâmet sengini yağdır bana ‘âlem disün
Kuşlar üşmüş başına bu Kays-ı Leylâ’dır gider

Devr eder zannetme şu miyân-serâda âfitâb
Bir şehe mâl olmayan dîhîm-i Dârâ’dır gider

Taht u bahtı oldu ber-geşte nice Dârâların
Devlet ü ikbâle mağrûr olma dünyâdır gider

Tab’-ı şeker-senc-i *Fâ’ik* nazma âğâz eylemiş
Ka’be’den ahbâba nagz-ı magz-ıhurmâdır gider

-104-

Merdüm-i çeşmim ki seyr-i nîze-i müjgân eder
Mevlevîdir meşk için mih üstüne devrân eder

Durdurur hurşîdi dîvânında el pençe o mâh
Şâh-ı mülk-i'îşvedir yerden göğe fermân eder

Sâye salmış turre-i pür-çîn hat-ı müşkînine
Mârlar derlerdi meyl-i nüket-i reyhân eder

La'l-i yâre nisbete canın mı var ey âb-ı Hızır
Etdiğin da'vâyı ne insân ne hayvân eder

Nazmını *Fâ'ik* cenâb-ı Kâzım'a 'arz eyle kim
Lutf idüb tanzîrine bir nüshasın ihsân eder

-105-

Ol âfetin ki zevrak-ı falsı döşeklidir
Deryâ-yı nâz akındısı vardır yedeklidir

İkbâl ile büyür küçülür halk-ı dehrde
Bu sâ'at-i vücûd meger zenbereklidir

Yok dûş-ı iftihâra sezâ bir nevîn kumaş
Zannetme mâh atlas-ı gerdûnda eğlidir

Gird-i lebinde mû-yı siyeh-tâbı âşikâr
Âb-ı zülâldir bakılırsa böceklidir

Fâ'ik ceres ki nâka-i Leylâ'da sallanur
Mecnûn'dan'da dikkat olunsa yüreklidir

-106-

Yolda görürde ‘âşıkı cânân gelür geçer
‘Ömr-i ‘azîzdir ki şitâbân gelür geçer

Izrâra sa’y eden kişinin ‘ömrü az olur
Bir ân içinde seyl-i beyâbân gelür geçer

Üstâdı sebkât etmede şâkird-i müsta’id
Mihri münîri mâh-ı dırahşân gelür geçer

Geçdi safâ-yı vuslatı erdi gam-ı firâk
Vakt-i gumûm sanma ki âsân gelür geçer

Bu sâhada hezâr sebük-pây-ı tevseni
Şeb-dîz-i kilik-i *Fâ’ikü’l-akrân* gelür geçer

-107-

Nihâl-i medd-i âh-ı ‘âşık-ı mahrûr âteşdir
Dıraht-ı şu’le-bâr-ıhâk-i pâk-i Tûr âteşdir

Metâ’-ı kem-revâc-ı zühde yer yok bezm-i ‘irfânda
Has u hâr-ı riyâyâ bâde-i engür âteşdir

Olur mâl-i ekâbir ‘âkıbet rûzî za’îfâne
Giyâh-ı hırmene berk-i hücûm-ı mûr âteşdir

Mizâc-ı âteşîn ehl-i ‘aşka ‘aşkdır dârû
Fürûzân-ı dâğ-ı şem’a merhem kâfûr-ı âteşdir

‘Aceb mi olsa telh-âb-ı sirişkim germ-ter*Fâ’ik*
Buyurmuş fahr-ı ‘âlem kulzum-ı pür-şûr âteşdir

-108-

Nev-Zemîn

Gönlümün âteşi var dîde-i giryân taşıyor
Allah Allâh ki tennûrda tûfan taşıyor

O kadar yâre kanım kaynadı kim derd-i derûn
Hûn-ı pâk-i ser-i Yahyâ gibi her ân taşıyor

‘Âşıkta cevri ediyorken acımaz mı cânın
Merhamet eyle a zâlim o dahi can taşıyor

Güzelim sende yürü sâgar-ı sahbâ taşsun
‘Ar’ara su yürüdü cû-yı gülistân taşıyor

Bana *Memdûh* karanlıktır o vâdî ammâ
Lebine karşı neden çeşme-i hayvân taşıyor

Harfü'l-zâ

-109-

Rûh-perverdir o lebler kâmeti bir serv-i nâz
Hâsdir zevk-i hayât için âna ‘ömr-i dirâz

Cevri ü nâzı cân alurken ister ‘âşıkda yine
Cevrine bî-had tahammül nâzına yüz bin niyâz

Mest-i ‘aşka hürmet eyler hâke sürdürmez yüzün
Der ki cânân emri-i Hak’dır mest olan kılmaz namaz

Şu’le-zâr-ı ruhda gördüm hâl-i müşkîn tâbını
Hey ‘aceb hindûdur ol ateşden etmez ihtirâz

Âh kıl vakt-i seher *Memdûh* feyz ersün sana
Subh-dem bâd-ı latîf eşcâra verdi ihtizâz

-110-

Meh-tâb-ı cemâliz şeb-i İsrâ' da nihânız
Ol nûr-ı siyâhız ki süveydâda nihânız

Sahrâ-rev-i 'aşkız yine sahrâda nihânız
Bir nakş-ı garîbiz ki teh-i pâda nihânız

Mir'at-ı 'adem cevher-sîmâ-yı vücûduz
Sûretde nümâyân u heyûlâda nihânız

Nâ-bûd-ı hayâl-i dehenindir **dil-i pür-tâb**²⁹⁶
Hurşîd-sıfat dâmen-i 'Îsâ' da nihânız

Fâ'ik bize de kıldı Hudâ böyle tecellî
Envâr-ı safâyız yed-i beyzâda nihânız

-111-

Şebdir bize libâs siyeh-pûş-ı mâtemiz
El-hak sevâd-ı a'zam-ı fitratda hurremiz

Bir nahl-ı Tûr'a benzedi sad dâğ ile vücûd
Bu sûz u tâb-ı feyzle nûr-ı mücessemiz

Etmekde secde nâmımızı yazmadan kalem
Dîvân-ı Hak'da kâ'im olan beyt-i ekremiz

Ol katreyiz ki merci'imiz bahr-ı nûrdur
Berg-i gül şüküfte-i hurşîde şebnemiz

---

²⁹⁶*Berg-i Sebz'*de "dil-i bî-tâb" şeklinde geçmektedir.

Perver nesîm-i ‘aşkla *Memdûh* cism-i zâr
Uyduk hevâyâ ney gibi ammâ ki hoş-demiz

-112-

Çeker zülfün ruhunda nûr-ı îmân olduğun bilmez
Bu ol kâfir ki dünyâda müselmân olduğun bilmez

Saçub ruhsârına zülfü sanur tanzîm-i hâl eyler
Olur ‘âlem perîşân hem perîşân olduğun bilmez

Cemâlin seyreder âyîne düşmez dest-i nâzından
Niçün âyîneye baktıkca hayrân olduğun bilmez

Gözümden katre katre yaşlar akdığın bilür ammâ
Revân olan sirişkin şimdi ‘ummân olduğun bilmez

Cihân ol Yûsuf’u mağrûr-ı hüsn etmişdir ey *Memdûh*
Cihânda çâh u zindân mekr-i ihvân olduğun bilmez

-113-

Hurûşândır gönülde ‘aşk-ı hâlet artar eksilmez
Kühen bir bâdedir bu ânda kuvvet artar eksilmez

Gözüm Ya’küb-veş derd-ile giryân olmasun n’etsün
O Yûsuf-çehrede mevc-i melâhat artar eksilmez

Na’îm-i câvidânı kûy-ı yâr ile değil hem-ser
Ânın vardır kusûru bunda ni’met artar eksilmez

Birer âyîne-i dîdâr-ı vahdetdir kevâkib hep
Temâşâ eyleyen ‘ârifde hayret artar eksilmez

Hakâ'ik-dan-ıremz küllü yevm evvel sende ey *Memdûh*
Şu'ûnât-ı cenâb-ı Rabb-i 'izzet artar eksilmez

-114-

Cihân derdiyle olmuş sâkin-i beytü'l-hazen bilmez
Kemâl-i hüsnünü ol Yûsuf-ı gül-pîrehan bilmez

'Aceb pervâne-i pür-sûz u bülbül-nevhadır 'âlem
Hamûş olmuş bilenler râz-ı dehri söyleyen bilmez

Hayât-ı Hızr-ı kemter berg-i sebz-i bâğ-ı 'aşkıdır
Bahâr-ihüsnüne meyl eyleyen seyr-i çemen bilmez

Tırâz-ı dût-ı fahrî perde-i çeşm-i melâ'ikdir
Şehîdân nigâhın külfet-i bâr-ı kefen bilmez

Olur medd-i şu'â'-ı mihr-i mahşer hâkine tîşe
Benim bir Bîsütûn'um var ki *Fâ'ik* kûh-ken bilmez

-115-

Lebinden eyledi ikrâm o mâh-ı şeb-efrûz
Şeker dağıtsada vermez şu lezzeti nev-rûz

Ne mümkün ayırlayım ben gazâl-i nâzımdan
Geyikleriyle gezer belki rûh-ı Kays henüz

Tamâm düşdü süveydâya tâb-ı ruh-sârı
Bu ihtirâka bihin noktadır o pertev-sûz

Misâl-i nâl-i kalem oldu nâleye bâdi
Nizâr u zerd-i vücûdumda nâvek-i dil-dûz

Pür oldu bâng ile *Memdûh* merg-zâr-ı hayâl
Elimde kilik-i nev-kâr-ı murg-ı dest-âmûz

-116-

Rakîbe yüz verirsin kalbine bir incilâ gelmez
Tabîbim mürdeye âyîne tutmakdan safâ gelmez

Dil-i pür-zahmıdır her ‘âşıkın feryâdına bâdî
Eger sûrâhsûrâh olmasa neyden sadâ gelmez

Hüner tahkîk-i mâhiyyât-ı eşyâ etmedir ancak
Sana ‘âlemde bir şey gelsede hoş ol bana gelmez

Mürüvvet merhametlutf u kerem ma’dûmdur şimdi
Zamâne âşinâsından cefâ bekle vefâ gelmez

Perîşân-ı rüzgâr olmuş oda *Memdûh*-veş varsa
Nice demdir ki zülf-i yârdan bâd-ı sabâ gelmez

-117-

‘Aşkdan gayrı hûb-hâl olmaz
Hûblar derdidir melâl olmaz

İlticâ-yı cenâh-ı ‘aşk etdim
Bundan a’lâ safâ-yı bâl olmaz

Erebilmez kalem gibi levha
Nâleden ol ki nâl nâl olmaz

Dilde mihr ümuhabbet-i cânân
Şöyle bir şems-i bî-zevâl olmaz

Sâil-i kûy-ı yârim ey *Memdûh*

Âhiretten bana su'âl olmaz

-118-

Geçer her lahza nâzı câna nâzından bu cân geçmez

Ânın-çündür ki nâz etmekden ol şûh-ı cihân geçmez

Elinde nâka-i Leylâ başında murg var Kays'ın

Benim deşt-i cünûnumdan kuş uçmaz kârvan geçmez

Bedeldir kurs-ı mihre bir siyeh dâğ-ı ciger-efrûz

Melâmet ehline ey çarh keç-rev imtinân geçmez

Gönül kim geçdi kendinden ne hâcet câma sâkîye

Bu bezmin bâdesi hûndur şarâb-ı erguvân geçmez

Zevâl-i devlet-ihüsne 'alâlmctdir ki ey *Memdûh*

Gurûr almış o şâhı âh söz geçmez emân geçmez

Harfü'l-Sin

-119-

Baş açık 'âşık-ı âvâre-i cânân idi Kays

Gûy-ı galtân ilehem-hâlet-i çevgân idi Kays

Kûh feryâdına ses verse dönerdi deşte

Hey meded gelmeyecek semte şitâbân idi Kays

Dûd ber-ser şerer endâz u ciger der âteş

Vâdî-i 'aşkda bir meş'al-i sûzân idi Kays

Dereden hep tepedendi sözü ammâ ki yine

Bezm-i Leylâ'da gehî merd-i sühan-dân idi Kays

Boynunun sübhasıdır sanma dolanmış zencir
Mürşid-i hân-kah-ı'âlem-i 'irfân idi Kays

Yuvasın yapmış-idi mihnet-i Leylâ ânın
Zanneder ehl-i hevâ lâne-i murgân idi Kays

Bir delikanlısıdır şehir-i cünûnun *Memdûh*
Dâğ-ı hûnîn ile her demde nümâyân idi Kays

-120-

Olursa pertev-i şem'-i ruhun tâb-efgen-i fânus
Hezârân nakş-ı gülden fer bulur pirâmen-i fânus

Harâret var vücûdunda 'aceb mi şişe çekdirse
Kalub âteş içinde pek za'îf olmuş ten-i fânus

Zuhûr-ı nûr-ı Hakk'a perde-güsterdir vücûd-ı halk
Olur kâfi bu da'vâya delîl-i rûşen-i fânus

Eder şu rüzgâra hükm gâhi bir nahîfü'l-hâl
Çeker Ye'cûc-ı bâda sedd-i muhkem dâmen-i fânus

Hevâ ile vücûdu şişe kalmazdı hubâb-âsâ
Eger *Fâ'ik*-i yem-i nûr olmasaydı mesken-i fânus

-121-

Gam-ı çeşminden olmaz reste nergis
Ânın-çün dâ'imâ dil-haste nergis

Seher-i feyz bilür ehl-i basîret
Gözün tâ-subh etmez beste nergis

Mey-i ‘aşkı içer altun kadehden
Vurulmuştur o çeşm-i meste nergis

Firâkınla gözüm gülzâra gitdim
Elemle topladım bir deste nergis

Dedi *Fâ’ik* bu işte nûr-ı ‘aynım
Görüb ol gonca-i nev-reste nergis

Harfü’l-Şin

-122-

Her mısra’ı bir âyet-i celîle ile münevverdir

Mey-i huld için zencebîlâ demiş
İç ândan ki Hakk “*Selsebilâ*”²⁹⁷ demiş

Bakub kadd ü gîsû-yı Leylâ’ya Mecnûn
“*Ve sebbihühü leylen tavîlâ*”²⁹⁸ demiş

Ne bilsün ki insan Hudâ-yı ‘alîm
“*Mine’l-’ilmi illâ kalilâ*”²⁹⁹ demiş

Fetîl-i çerâğ-ı derûnum yakub
“*Ve lâ yuzlemûne fetîla*”³⁰⁰ demiş

Girîbân-ı gerdûnu tutmuş da *Memdûh*
“*Ahaznâhü ahzan ve bilâ*”³⁰¹ demiş

---

²⁹⁷ İnsan Sûresi 18.Âyet (Tatlı ırmaklar.)

²⁹⁸ İnsan Sûresi 26.Âyet (O’nu geceleyin uzun uzun tesbih et.)

²⁹⁹ İsrâ Sûresi 85.Âyet (Size ilimden ancak az bir şey verilmiştir.)

³⁰⁰ Nisâ Sûresi 49.Âyet (Onlara kıl kadar da zulmedilmez.)

³⁰¹ Müzzemmil Sûresi 16.Âyet (Biz onu vahim bir tutuşla tuttuk, alıverdik.)

-123-

Gamzenle ki câ-yı bahs-i kazâ vü kader açmış
Dâmânına düşmüş yine şemşîre ser açmış

Zülfün olur ebrûlara çeşm üzre kafâ-dar
Şeh-bâz süzölmüş ser-i âhûda per açmış

Ferkend değil sâha-i gabrâda nümâyân
Cellâd-ı zemîn-kâr ecelhalka yer açmış

Şu ‘âlem-i süflîye bakub hayrete düşme
Tâ ‘arş-ı Hudâ âdeme râh-ı nazar açmış

Bender-gek dünyâda eden kâra teşebbüs
Bi’l-âhare da’vâ-yı ziyân u zarar açmış

Billâh ne hoş hamsedir İslâm kitâbı
Bu nüshanın evrâkını hayrû’l-beşer açmış

‘Atf-ı nigehtmiş ber-iberrâkına *Memdûh*
Magmûm idi bî-çâreyi feyz-i seher açmış

-124-

Gönül harâb-ı şarâb-ı elest olub kalmış
Misâl-i ‘Îsî-i gerdûn mest olub kalmış

O dil ki pertev-i ruhsârına esîr olmuş
Harîm-i Ka’be’de âteş-perest olub kalmış

Hezâr tâ’ir-i ‘anka şikâr-ı evc-i gurur
Bu dâm-gâhda hep pâ-yı best olub kalmış

Zihî-i terakkî-i dil kim şu tûde-i eflâk
Gubâr-veş teh-i pâyinde pest olub kalmış

Hevâ-yı ‘aşkla mürğ-i nigâh-ı *Fâ’ik*-i zâr
Düşünce kâkülüne pür-şikest olub kalmış

-125-

Mekîn-i deyr-i gamın Sûmnât bilmez imiş
Nedir pereştîş Lât u Menât bilmez imiş

Hased şehîd-i sa’îd-i nigâh-ı şûhuna kim
‘Îtâb-ı merg-ühitâb-ı hayât bilmez imiş

Gönül ki mihrine yandı o mâh-ruhsârın
Misâl-i çarh karâr u sebât bilmez imiş

Alanlar âyine-veş nûr-ı vech-i mutlakdan
Ne şekl olur zulumât-ı cihân bilmez imiş

Tahammül etmeli Tûr-ı deştine *Memdûh*
O hod-pesend-i gurûr iltifât bilmez imiş

-126-

El verdi bugün pîr-i mugân oldum ayak-daş
Min ba’d oluruz Ka’be’de büt-hânede ‘ayyâş

Bir mezra’adır ‘aşk akarsuları şîrin
Bu mezra’ada tîşe-i Ferhâd demirbaş

Kays’ın nazarı seng-i melâmetde idi hep
Konmaz mı terâzû gözüne vezni içün taş

Çeşmim yaşını silme ki sermâye senindir
Çok ‘ilme sebep olur imiş merdüme çok yaş

Memdûh gubâr oldu benim gökde yerim var
Hâk-ider-i dildârda kalsaydım kâş

-127-

Gönülde ‘aşk u hicr-i yâr âteş üstüne âteş
Nasîbimdir semender-var âteş üstüne âteş

Miyân-ı turresinden ruhları pertev-nisâr oldu
Bulut berk eyledi izhâr âteş üstüne âteş

Elinde la’l-gûn-ı sâgar içinde bâde-i sahra
Ko tutsun sâkiyân her bâr âteş üstüne âteş

Bu ‘âlem oldu geh Mecnûna geh Ferhâd’a cevlân-gâh
Çıkarmış deşt ile küh-sâr âteş üstüne âteş

Cemâl-i yâri andıkca gelür çeşmânıma *Memdûh*
Meh ühurşîd-i pür-envâr âteş üstüne âteş

-128-

‘Âlem-i berzaha nâ-geh niğeh-endâz oldum
Mazhar-ı feyz-i İlâhî meger insan imiş

Çıkmamış ahsen-i takvîmden ashâb-ı huzûr
Gaflet erbâbı velî hâk-ile yek-sân olmuş

İnkılâb eylemiş eczâsı türâba cismin
Hayf kim sûret-i asliyye perîşân olmuş

Şu cihân mülküne sultân geçinenler göçmüş
Ten sarâyı yıkılıb yerlere virân olmuş

Ne gören var ne bilen ne işiden var ne sadâ
Bir temâşâ ki şu meydânheme pinhân olmuş

İhtiyârim gidüb elden o dem Allâh dedim
Bakdım a'zâ-yı beden cümlede lertzân olmuş

Lafzatullâhı heman tutdu bütün ehl-i vukuf
Dîgerân bî-haber ammâ bu ne hüsrân olmuş

Zâkir ol sûret-i Rahmân'ı gözet ey *Memdûh*
Var mı âdem gibi hiç lâyıık-ı ihsân olmuş

-129-

Etmedin zâhidharâbâta gelüb de bâde nûş
Ey gedâ ahvâline gülse gerekdir baykuş

Aldı 'akl u hûşumu bir sâgar-ı ser-şâr-ı mey
Sâkin-i hum-hâne zannetmem ki tutsun 'akl u hûş

Söz götürmez bezm-i nûş-â-nûş-ı vahdet hîç hiç
Ka'r-ı deryâdır bu gavvâsân kalur lâ-büdhamûş
Na'ralar vurdum görünce kûyunu cânânımın
Gûş iden sandı nidâdır 'arşdan eyler sürûş

Nesc olundu penbe-i mînâ ile pîrâhenim
Himmet aldım pîr-i meyden *Fâ'ik* oldum hırka-pûş

-130-

Rıdvân ki seyr-i dâğ-ı fûrûzânım eylemiş
Tâvûs-ı huldü mirvaha-cünbânım eylemiş

Canlar fedâ o la'l-i leb-i rûh-bahşa kim
Bezmimde şûr-ı haşri nemek-dânım eylemiş

Şu nüh çemende çeşme-i hurşîde su veren
Tûfânı vakf-ı dîde-i giryânım eylemiş

Hâbîde tâli'im o kadar kim o çeşm-i nâz
Ashâb-ı Kehf'i sanki nigeş-bânım eylemiş

Fâ'ik bu meclis-i tarab efzâda tab'-ı şûh
Çok nâzenîni vakfe-i seyrânım eylemiş

-131-

Bırakdı cânıma sâkî şarâb-ı la'l-fâm âteş
Bana sâgar tutuşdurma ki bildim her harâm âteş

‘İzârın şevkine bir lâle açdı unsur-ı nârı
Halîlullâh'a oldu gülşen-i bürd ü selâm âteş

Per-i pervâneye tahmîl olunsam bâr gelmezdi
O rütbe yakdı kül etdi derûnum ‘aşk-nâm âteş

Değildir kurs-ı mihr ü mâh u berk u ahker ü ahter
Felek gûyâ şütür-murg olmuş eyler iltikâmâteş

Gezerdi kûh-ken-i *Memdûh* egerçi cû-yı şîrinde
Yanardağlar gibi kalbinde saklardı müdâm âteş

-132-

Cümle-i zevk-i cihân bir var imiş bir yokmuş
Şu'le-i berk-i cihân bir var imiş bir yokmuş

Gösterir perde-i gerdûnsuver-i gûn-â-gûn
Şu hayâlât hemân bir var imiş bir yokmuş

Kaf-1 'irfânda 'ankâ gibidir ehl-i şühûd
Ânlara nâm u nişân bir var imiş bir yokmuş

Nefy u isbât-1 feminde mütehayyir ezhân
Çünkü ta'rîfe lisan bir var imiş bir yokmuş

Söyleyem kıssa-i 'aşkı gece *Memdûh* o mehe
Gelmesün hâb-1 girân bir var imiş bir yokmuş

-133-

Neşve hep bî-keyf kalmakdı ânı Cem bilmemiş
Cûd îsâr-1 vücûd etmekdi Hâtem bilmemiş

Rûh-bahşâdır tecelliyât-1 Hak idrâk güç
Gör temessül 'âlemin Cibrîl'i Meryem bilmemiş

Şöyle dem sürmüş ki sermestân-1 bezm-ârâ-yı Kuds
Sâgarı sahbâsını sâkîyi bir dem bilmemiş

Karalar giysin n'ola leyli libas etdi Hudâ
Ol sebebden sûr-1 dehri ehl-i mâtem bilmemiş
Çâre cûy olmazsa Lokman'dan yine gaybetmeyin
Derdine *Memdûh* Rûhullâhı mahrem bilmemiş

-134-

‘Urûc-ı rûh için eflâki himmet teng göstermiş
Burâk-ı berk-reftârı bu sür’at denk göstermiş

Ben ol hâkân-ı ‘ulvî-meşrebim kim sâ’ik-i irşâd
Firâz-ı lâ-mekân ‘aşkdan evreng göstermiş

Ben ol mest-i mey-i ‘aşkım degil mihr-i şafak-âlûd
Kef-i ‘Îsâ semâdan sâgar-ı gül-reng göstermiş

Cihânı eylemiş “*Lâ terfa ’û esvâteküm*”³⁰²hâmûş
‘Aceb râmiş-ger-i hikmet mehîb âheng göstermiş

Bırakmış ‘arşî rûsvâ-yı gam-ı hicrin olub Cibrîl
Hezârân âferîn nâmûs-ı ekber teng göstermiş

Degildir hûşe-i pervîn tâk-ı âsûmân üzre
Kazâ cem’-i şerâr-ı âh idüb âveng göstermiş

Yine kilik-i cedel-fermâyı der-dest eylemiş *Memdûh*
Çeküb şemsîrini merdâne çarha ceng göstermiş

Harfü’s-sâd

-135-

Meclis-i meyde eder câm be-kef cânân raks
Âfitâb âyine-i yemde kılar her ân raks

Lerze saldı o kadar cismime kim cezbe-i ‘aşk
Seni gördükce eder titreyerek bu cân raks

Seğirir gözlerim ey mâh şeb-i firkatde

---

³⁰² Hucurât Sûresi 2. Âyet (Seslerinizi yükseltmeyin!)

Şevk-i dîdâr-ı latîfinle urur müjgân raks

Serv-i bâlâ gibi sahn-ı çemenistâna salın
Reh-güzârında ko etsün şecer-i büstân raks

Devr-i dâ'imdedir ecrâm-ı semâ tob-ı zemîn
Belki eyler kudretde nihân çevgân raks

Çâr-pâreyle 'anâsır girecek cân evine
Muktezîdir ki muhabbetle ede insan raks

'Arsa-i 'aşkda *Fâ'ik* nice bin baş oynar
Zevk-i tîğiyle n'ola eyler ise kurbân raks

-136-

Lem'a-bahş-ı ehl-i 'irfândır Fütûhât u Füsûs
Neyyireyn-i 'âlem-i cândır Fütûhât u Füsûs

Genc-i esrârın iki tîğ-ı tılsım-ârâsıdır
Nagz-ı îmân magz-ı Kur'andır Fütûhât u füsûs

"*Küntü kenz*"³⁰³in cevher-i mahfîsini etmiş 'ayân
Nûr-pâş-kân-ı imkândır Fütûhât u Füsûs

Teşnegân 'aşkı eyler sû-be-sû sir-âb-ı feyz
Tâs tâs-ı feyz ü ihsândır Fütûhât u Füsûs

Müstefîz ol sende ey *Memdûh* şevk-i tâm ile
Mahzen-i ashâb-ı vicdândır Fütûhât u Füsûs

---

³⁰³ Hadîs-i Kudsî

Harfî'd-dâd

-137-

Nahl-ı Mûsâ olmadan müstağrak-ı envâr-ı feyz
Berk ururdu şem'-i cânımdan benim dîdâr-ı feyz

Bir 'aceb bezm-i İlâhî'nin yine bî-hûşuyum
Dest-i pür cûd-ı 'Alî'dir sâgar-ı ser-şâr-ı feyz

Yâda almam uçmağı düşdüm harîm-i hazrete
Bir kebûter lânesin hıfz eylemez mi gâr-ı feyz

“*Yâ cibâlu evvibi*”³⁰⁴ sırrıyla buldum inşirah
Rûh-ı Dâvud'um ki olmuş menzirim küh-sâr-ı feyz

Nokta-i vahdetde *Fâ'ik* devrini eyle tamam
Bu süveydâ-yı dil olsun merkez-i pergâr-ı feyz

-138-

Kesüb gîsû-yı yâri fitne kat'sezâ mikrâz
Şu bâzâr içre gırgırdan bulursa ger bahâ mikrâz

İki dil bir yere gelse denür hâsıl oldu maksûd
Lisân-ı hâl ile söyler bu râzı da'imâ mikraz

Kesüb biçme bu rütbe kıl hazer ey çarh kim âhir
Tutar döşekde olan atlasa dest-i kaza mikrâz

Eder nefy i vücûd-ı âdemîde müdde'â isbât
Girîbân-ı hayâta oldu gûyâ resm-i lâ mikrâz

---

³⁰⁴ Sebe'Sûresi 10.Âyet (Ey dağlar! Tesbih edin)

Eden kat'-ı zebân pertev bulur devletde ey *Memdûh*
Kesilmeğe fetîl-i şem'i eyler pür-ziyâ mikrâz

Harfü't-tâ

-139-

Sâkiyâ gam def'ine tutmaz mısın câm-ı neşât
Eyledim meyhâne-i 'aşka bugün bast-ı bisât

Münbasit kıldı beni te'sîr-i tâb-ı şems-i 'aşk
Hey ne kudret salmış ecsâma harâret inbisât

Her nefesde âdeme feyz-i hevâdandır hayat
Hikmet îcâb etmiş olmak ol muhîr bu muhât

Üştür-i Leylâ'yı çekdikce gehi Kays-ı nizâr
Pîç-tâbı gösterdi nükte-i semmü'l-hıyât

Merkezinden nâr u bâd u âb u hâk olmaz cüdâ
'Aşk vermiş cümle-i eşyâya *Memdûh* irtibât

Harfü'z-zâ

-140-

Olsa da cennet-i a'lâya cehennem vâ'iz
Yakacak halkı zebânı ile her dem vâ'iz

Bildirüb kendisini kâse tehî kîse tehi
Eyledi nakl-i hısâl-i Cemüu Hâtem vâ'iz

Gerçi kürsîye çıkar 'arş-ı Hudâ'dan dem urur
Olamaz meclis-i ehl-i dile mahrem vâ'iz

Söze geldikce eder kadhutâm-ı dünyâ
Yine endîşe-i dînâr ile dirhem vâ'iz

Edemez tayy-ı lisân gıybet için ey *Memdûh*
Taylesânıyla girer mescide sersem vâ'iz

-141-

Envâr-ı muhabbetdil-i bî-kînede mahfûz
Cevherdir olur hâne-i âyinede mahfûz

Dil mest düşüb penbe-i mînâyâ sarılmış
Abdâl-sıfat hırka-i peşmînedede mahfûz

Cây olsa ciger gamze-i cânâna 'aceb mi
Şemşîr-i sa'âdetdir o gencînedede mahfûz

Rekz etdi müje nîzesini sâha-i kalbe
Esrâr-ı kalem levh gibi sînedede mahfûz

Ver gönlünü *Memdûh* senin kendi kulundur
Olsun şu güher bende-i dîrînedede mahfûz

-142-

Dil-i mahrûrurm oldu âh-ı âteş-bârdan mahzûz
Semender-fitrat olmuş bu ânın-çün nârdan mahzûz

Sadâsın dinleyüb dağlar berâber zikr ederlerdi
Olur elbette Dâvud-ı Nebî küh-sârdan mahzûz

Esîr-i 'aşkı oldum bir meh-i nâ-mihribânın kim
Güneş bâbında durmuş sâye-i dîvârdan mahzûz

Sebûsun yüklenüb gelmiş şarâb ister cenâb-ı rind
Keşefdir tâsı dûşunde leb-i enhârdan mahfûz

Figândır kârı *Memdûh* 'un velî kûyundan ayrılmaz
Nizâr u zâr iken bülbül yine gülzârdan mahzûz

Harfü'l-'ayn

-143-

Te'âlallah cemâlin 'âleme hurşîd-veş sâtı'
Sana rûzî ezelden meh-cebînîm kuvvet-i tâlî'

Yüzünden renk uçar her dileberin te'sîr-i hüsnünle
Tesâvîrin olur elvânı tâb-ı mihrle zâyî'

Şu cismim hâk-i râhındır fedâ-yı âsitânın rûh
Ki sâbitdir bu kim eşyâ olurmuş aslına râcî'

Lebinden bir acı söz hasta-i 'aşkı eder ihyâ
Ne hikmet tab'-ı bîmâra şarâb-ı telhdir nâfî'

Hayâl-i la'l-i nâbın hâtır-ı *Memdûh* 'dan çıkmaz
Riyâzat ehlidir bu şimdi bir hurmâ ile kâni'

-144-

Nâr-ı muhabbete 'alevîdir yanar şem'
Baş kesmegi 'aceb midir eylerse kâr şem'

Ehl-i fenâ hayâta değildir firîfte
Olmaz felekde çeşme-i hurşîde bâr şem'

Yanmaz mı nâre lezzet-i dünyâyâ aldanan
Bu sırrı balmumuyla eder âşikâr şem'

Her-bâr nûr içinde yatar mahv-ı nâr-ı ‘aşk
Pervânegâna olmada *Fâ’ik* mezâr şem’

Harfü'l-gayn

-145-

And içer câm be-kef söyler o fettân-ı dürûğ
Tutki peymâne sahîh etdiği peymân dürûğ
El-hazer mihrine aldanma yalan dünyânın
İrtikâb etmede her subh bu devrân dürûğ

Pîr-i Ken’ân’a bile okudular kurd masalı
Söylemez mi sana ey Yûsuf’um ihvân dürûğ

Vâr ile yok arasında dönüyor kâr-ı cihân
Hızr eger zinde ise çeşme-i hayvân dürûğ

Ekzebi ahsen imiş şâhid-i şî’rin *Memdûh*
Bilse ma’zûr olur merd-i sühan-dân dürûğ

-146-

Şererdir kûh-ken bağındaki dâğ
Cihâna ben göründüm bir yanardağ

Hezâr anıldı adı ‘andelîbin
Dahi bin kâlîba ‘aşk eyler ifrâğ

Harâbat ehlinin hizmetlerin gör
Şükür sâkî elin sağ ayağın sağ

Ruhunda münkeşif ezhâr-ı firdevs
Ham-ı zülfünde beste sünbül-i bâğ

Sihir etsün sabâ ol gül-cemâle
Selâm-ı *Fâ'ik*-i nâ-şâdı iblâğ

-147-

Çeşm-i pelenge verdiği nigâhın çerâğ-ı dâğ
Tâvus-ı huld reşk-i 'izârınla dâğ dâğ

Rengin ise gül-i mey ile sâk-ı sâkiyân
Pürdür hınâ-yı hûn ile yâkut-âyâğ dâğ
Şerh-i Şifâyı şerha-i dilden okutdular
Şer'i muhabbet içre bulanlar mesâğ-ı dâğ

Hûn ile dolsa dîdesi tas-ı 'akîk-veş
Mecrûh-ı 'aşkına yine gelmez ferâğ-ı dâğ

Fâ'ik nesîm-i âh ki dilden vezân olur
Demdir açılsa lâle-i hûnîn râğ-ı dâğ

-148-

Hûn-ı cihânı içmek için kana kana tığ
Dest-i kazâda her dem arar bir bahâne tığ

Zahm-ı cefâyı hep zu'afâdır eden kabul
Bir rişte üstüne çekilür imtihâna tığ

Sengîn-dilân birbirine takviyet verir
Muhtâc seng tığa vü seng-i fesâna tığ

Zerrîn kemerler üzre görünse şebîh olur
Bir ince belden ayrılan âb-ı revâna tığ

Yarin olur müfârakatı başka bir bela
Geçdikce zahm-ı tâze açar üstühâna tîğ

Seyr eyle ebruvânını bâlâ-yı rûyda
Fâ'ik tılsım imiş konulur re's-i kâna tîğ

Harfü'l-Fâ

-149-

Câm-ı eltaf sâkiyân lutfetmede sahbâ latîf
Neşve-yâb eyle letâ'if-i 'âleminden ya latîf

Hüb seyrândır dem-i vuslatda tavrı ol bütün
Nâz dil-keş şîve şûhî bahş u istiğnâ latîf

Sîne-i sâf üzre ter dökmüş meger cânân yine
'Aks-i **cûy-ı** nev-baharı gösterir meclâ latîf

Bu letâfetle o yâre benzemez billâhhiç
Olsada rûhâniyân-ı 'âlem-i bâlâ latîf

Mazhar-ı taltîfim ey *Fâ'ik* nigârımdan bugün
Nakş-ı şî'rim gül gibi rengîn-i ter ma'na latîf

-150-

Kevkeb-i dürrî-güher cevzâya hem-serdir sadef
Bahr-i erzak-fâm-ı gerdûnda şînâ-verdir sadef

Hâl-i istiğrâkda lü'lü'-feşândır 'âleme
Kalb-i saf-ı 'ârif-i billâh'a mazhardır sadef

Erre ber-sen ten bürihne sîne-çâk ü girye-nâk
Bin belâyâ hâzır olmuş bir kalenderdir sadef

Şâh-ı gül-i mercâna dönmüş yemyeşil deryâ çemen
Gevher-i sîr-âbdır şebnem semenlerdir sadef

Ter döker incü gibi dâmân-ı nâza ruhları
Sandım ey *Fâ'ik* ber-i berrâk-ı dilberdir sadef.

-151-

Tâk-ı ebrûsuna durmuş yine müjgân saf saf
Geçti mihrâb önüne secde-güzâran saf saf

Ehl-i diller ser-i kûyunda eder sûz u güdaz
Ka'be'dir anda yanar şem'-i fûrûzan saf saf
Muntazırdır nıgeh-i lûtfuña âhû tîhu
Geşt-i deşt eyler o şevk ile gazâlan saf saf

Dergeh-i pîr-i muganda edelim vaz'-ı cebin
Âdeme secde-ber olmuştu sürûşan saf saf

Nâr-ı hasretle hezâran tutuşur bir yanda
Salınır bir yana nahl-i gül-i handan saf saf

Hizmet-i şâh-ı şehîdana gelince *Memduh*
La'l-i hançer takınır lâle-i büstan saf saf

Âleme geldi rüsül fahr-i cihandan evvel
Pîş-i sultanda yürür ceş-i firâvan saf saf

Harfî'l-kaf

-152-

Mir'âta karşı şem'-i ruh-ı dil-rübâya bak
Pervâne ol da şevk ile yan gel safâya bak

Cemşîd-veş düşürme eliñden piyâleyi
İskender ol secencel-i âlem-nümâya bak

Tâ key bu hâk-dâna nigeş-bendsin gönül
Nergis-misâl çeşmiñi aç da semâya bak

Al dûr-bîn-i câm-ı musaffâyı destîne
İbret gözüyle işte şu mînâ-serâyâ bak

Sâkîye kaldı def'-i gamın çâresi fakat
Çöktü rakîb meclise *Fâ'ik*belâyâ bak

-153-

Göründü hâl-i ruhu burka'-ı cemâl açtık
Açıldı tâli'imiz nokta ile fâl açtık

Tamâm oldu metâ'-ı niyâz pây-endaz
O şâh-ı kişver-i nâza yolunca şâl açtık

Sifâl-i sâgar ile jâle-rîz-i bâde olup
Henûz gonca iken yâri gül misâl açtık

Hikâye eyledik ahvâli pîr-i mey-kedeye
Hudâyâ minnet o hâl-âşinâyâ hâl açtık

Hevâ-yı kâmeti târâc-ı sabr edip *Memduh*
Hümâ-yı Kuds ile Tûbâ'ya doğru bâl açtık

-154-

Mukadder zâhir olsa men'ine tedbîr yoktur yok
Sicillât-ı kazâyı kudret-i tağyîr yoktur yok

Ziyâ-yı bedr ile gerçi münevverdir şeb-i târik
Kararmış tâli'e bir âlet-i tenvîr yoktur yok

Şu dünyâdır ki âdem kadd-hamîde pîr olur gamdan
Güzel zevki füzun dârü'l-cinanda pîr yoktur yok

Cihânda derd-i Leylâ bağlamış mecnûnunu amma
Nice dîvâneler var zabt için zencîr yokdur yok

Birer âlem sayıldıysa kulûb-ı nâs ey Memduh
Mülûkü yokla sultân-ı avâlim-gîr yokdur yok

-155-

Mümkün olsaydı bu âlemde beyân-ı hüsn ü aşk
Âşikâr olurdu esrâr-ı nihân-ı hüsn ü aşk

Gösterir nûr-ı cemâlin âleme berk-ı celâl
Ey nişân-ı zât-ı pâkin bî-nişân-ı hüsn ü aşk

Perde-dâr-ı bâbına Cibrîl eder arz-ı niyaz
Mürtefi'dir arşdan da âsitân-ı hüsn ü aşk

Nâl-i Yûsuf sûz-ı hicrandan Züleyhâ nâle-kâr
Derd ü hasrettir metâ'-ı kâr-vân-ı hüsn ü aşk

Etse de sad-bâr *Fâ'ik* Hızr u Mûsâ ittihat
Bulmaz aslâ bir nihâyet dâsitân-ı hüsn ü aşk

-156-

Mînâ-serâ-yı çarha olur şu'le-bâr berk
Fânûs içinde sanki durur şem'-vâr berk

Gül-nâra andelib tutuşdurdu cânını
İzhâr edince âteş-i dilden çenâr berk

İkbâli âteşîn-mizâcın gelir geçer
Olmaz hevâda yek-dü nefes pâydâr berk

Bezm-i felekde çaktı çakışdırdı sâkiya
Hurşîd ile tutup kadeh-i zer-nigâr berk

Zülfün gamıyladır bu şerer-nâk-ı âh u vah
Gör sünbülü hevâda olur âşikâr berk

Teşdîd-i nâle etmededir âh-ı pür-şerer
Ra'dın dahi zuhûruna *Fâ'ik* medâr berk

Harfü'l-kâf

-157-

Eflâke erdi sâye-i kaddinde cân-ı pak
"Tûbâ limen yemûtu ve fî kalbihi hevâk"

Ey derd-i la'li neşve-fezâyende-i hayat
Olmaz bu dürd-i sâfi çeken tâ ebed helak

Hicr-i lebinle bâde gözümden revân olur
Müjgânım anda aynı ile ser-bürîde tâk

Bâlâ-güzâr-ı zülf ü izârıyla bâd u nar
Olmuş fûrû-nişin reh-i aşkında âb u hâk

Bilmem o yâr neyledi *Memdûh* oldum ah
Mânend-i nây-ı dem-keş ü pür-nâle çâk-çak

-158-

Olmuş o rütbe nâz ile perverde gerdenin
Pîrâhen-i sabâyı çeker perde gerdenin

Her sûda serv-i sîmi eder gark-ı bahr-i reşk
Ey mah bu âb u tâb ile huy-gerde gerdenin

Gird-âb ile Gümüşsuyu peydâ eder habab
Pertev salınca ıkd-ı mücevherde gerdenin

Sis kaplamış boğazı bütün zanneder gören
Kalsa sevâd-ı zülf-i mu'anberde gerdenin

Evsâfını hatâ edip almıştı boynuna
Uğrattı *Fâ'ik*'i yeni bir derde gerdenin

-159-

Yeter bürhân-ı aşka âh-ı pür-sûzu dil-i zârın
Zebânından olur zâhir harâret cümle bîmârın

Zamân-ı zulmü mümtedd olmasa âlemde gaddârın
Dırâz olmazdı ömrü kaddi-âsâ hîç bir mârın

Bekâ ba'de'l-fenâ hâsıl olur erbâb-ı tevhîde
Ki aslı katre-i nâ-çîz imiş lü'lü'-yi şeh-vârın

Bu kesret ile devr âhir olur peyveste-i vahdet
Karâr eyler döner bir nokta üzre pâyı pergârın

Zarûrî kaldırır kendi yükün halk-ı cihan Memduh
Değildir meyvesi ağsânına nev-bâr eşcârın

Nev-Zemîn

-160-

Tâze ta'bir ü beyandır sâkî-i ra'nâ-yı kilik
Hokka sâgar ma'nî-i rengîn olur sahbâ-yı kilik

Olmamış mutlak inânı kimsenin şu arsada
Beste-i zencîrdür şeb-dîz-i çâpük-pây-ı kilik

Çeşm-i ibretdür vücûd-ı vâkîf-ı Ser- kelâm
Âlem-i ma'nâya nâzır dîde-i bînâ-yı kilik

Bir kademde arzdan levhe eder tayy-ı mekân
Hayret-efzâ-yı cihan Tûr-ı hîred-fersâ-yı kilik

Penbe-i kırtâsı eyler ihn-ı menfûşu beyan
Nağme-i sûr-ı kıyâmetdür sadâ-yı nây-ı kilik

İnkılâb-ı dehr ile bulmaz tagayyür râst-dil
Kilik olur taklîb edilse lafz-ı müstesnâ-yı kilik

Oldu kable'l-mevt ârif remz-i “*Mûtû*”³⁰⁵ mazharı
Jerf-i sûrâh-ı kubûr olmakta dâ'im câ-yı kilik

Fâ'ik olmaz dem-be-dem engüştümüz andan cüda
Bir ney-i dil-keş nevâdır sûret-i zîbâ-yı kilik

---

³⁰⁵ Hadîs-i Şerîf

-161-

Bir dilim nân istemem ey çarh bâbından senin
Dâd zâlim imtinân-ı bî-hisâbından senin

Belki râz-ı bezmini ifşâ eder nâ-mahreme
İhtiyâtın yok mudur mest-i harâbından senin

Hâsıl etdim mihnetinle hûn-ı dil laht-ı ciğer
Dest-keş oldum şarâbından kebâbından senin

Gayra lutf oldu beni sûzân eden berk-i nigâh
İbret aldım cünbiş-i çeşm-i 'itâbından senin

Gülistân-ı hâtır-ı *Memdûh* 'u sahbâ tâzeler
Katre-cûy olmam felek reşh-i sehâbından senin

-162-

Çeşminde yine hâb ayân oldu o yârin
Ey bâde vü mînâ bir âyâğ ol o yârin

Akl-ı beşerin ermediği bir nice sır var
Hızır etti nihân gencini tahtında cidârın

Nisbet turalı zülfüne mânend nesîmi
Selh eylediler postunu âhû-yı Tatâr'ın

Hâl-i siyeh olmuş şiken-i turrede zâhir
Düşmüş o piristû-beçedir ağzına mârın

Bin bir adı Hakk'ın anı gaşy eyledi *Memdûh*
Subh olsun işit virdini gülşende hezârın

-163-

Ey yüzü gül rişteye hem-vâre benzer kâkülün
Deste gülde beste nermin târa benzer kâkülün

Murg-i hak-gû-veş serinde nice bin Mansûr öter
Salbe hâzır rîsmân-ı dâra benzer kâkülün

Gayra zehr-efşan senin gencînene hoş pâs-ban
Bâb-ı gâr-ı Mustafâ'da mâra benzer kâkülün

Nûr-ı hüsnün dest-i beyzâ gösterir Mûsâ gibi
Habller dökmüş ana sehâre benzer kâkülün

Fâ'ik-âsâ bir siyeh-ahter perîşan-rüzgâr
Hâlin üzre necm-i gîsû-dâra benzer kâkülün

-164-

Olmadık mest-i galata-güftâr-ı bezm-i işretin
Ey felek çal başına mihr ise câm-ı işretin

Taht-ı vâlâ-yı Livâ'ü'l-hamd'ı eyler cilve-gâh
Arsa-i mahşerde ey hûnî şehid kâmetin

Eylesin tâbûtumu gerdûn cevzâdan benim
Cismim olmuştur dü nîm-i tîğ-i derd ü hasretin
Sâhil-i kudretde kevneyn oldu gûyâ bir sadef
Gevher-i galtânıdır âdem şu bahr-i hikmetin

Sen de *Fâ'ik*-veş olurdun mahv u hâkister-nişin
Âteş-i aşkında ey dîzah olaydı gayretin

-165-

Medâr-ı revnakıdır âh kalb-i sûzânın
Nefes nesîmi olur verd-i şem'-i handânın

Penâhı ism-i Kavî olmada za'îfânın
Ki vehm-i şîr nigeş-bânıdır neyistânın

Masûn-ı âteş-i gamdır ferâh-ı havsala-gân
Hücûm-ı berke eder hande mevci ummânın

Şafakla kurs-ı dırahşân neyyir-i a'zam
Kızıl yumurtasıdır sanki kavm-i İlsâ'nın

Hemîşe zahm-hor-ı cevri devrdir mü'min
Olur benân-ı şehâdet nasîbi dendânın

Bu nazm-ı tâzede *Memdûhfikr-i Sâ'ib* var
Aceb mi reşkine bâ'is olursa yârânın

Nev-Zemîn

-166-

Âsumân pertev bulur dâğ-ı serimden reng reng
Mihrim olmuştur cihan tâb u ferimden reng reng

Hüsrev-i fakrım serimde zahm-ı gûn-â-gûn değil
Oldu cevherler nümâyân efserimden reng reng

Ben tılsım-ı "*Küntü Kenz*"³⁰⁶im bir güherdir her sözüm
Gark-ı envâr **oldu**³⁰⁷ âlem cevherimden reng reng

---

³⁰⁶ Hadîs-i Kudsî

³⁰⁷ *Berg-i Sebz*'de "olsun" şeklinde geçmektedir.

Dîde-dûz-ı ravza-i Fahr-ı Cihân'ım tâ ezel
Feyz alır rûhâniyan çeşm-i terimden reng reng³⁰⁸

Mest-i ser-germ-i elest'im şu'le-nûş-ı hayretim
Nûr akar **meydân-i haşre**³⁰⁹ sâgarımdan reng reng

Bir aceb tâvûs-ı kudsüm gülşen-i lâhûtda
Cennet olmuş³¹⁰ cünbiş-i bâl ü perimden reng reng

Nakş-bend-i dergeh-i aşkım ki Ser- insıbâğ
Rû-nümundur ehl-i hâle peykerimden reng reng

Mazhar-ı Esmâ'-i Hüsnâ'yım ki **nakş-ı mümkinat**³¹¹
Fâ'ik olmuştur dil-i feyz-âverimden reng reng

-167-

Yine tîğ-i nigezle kalbimi sen hun-feşân ettin
Hudâ'dan yok mu havfın Ka'be-i Ulyâ'da kan ettin

Nigârımsın medâr-ı iftihârımsın bahârımsın
Ser-i müjgânımı hem-reng-i nahl-ı erguvân ettin

Lebin rûh-ı revandır hasretiyle ağlarım dâ'im
Sirişk-i çeşmimi ayn-ı inâyetdir revân ettin

Sabâ seyretti rûy-ı zerdimi derd eyledi hâsıl
Neyistandan geçirdin anı mu'tâd-ı figân ettin
O serv-i sidre-perver nâzenînin kaddi vafında
Cinân ırmağına bu şi'ri *Memdûh*armağan ettin

³⁰⁸ *Berg-i Sebz'de* bu beyit yer almamaktadır.

³⁰⁹ *Berg-i Sebz'de* "dâmân-ı haşre" şeklinde geçmektedir.

³¹⁰ *Berg-i Sebz'de* "Oldu Cennet" şeklinde geçmektedir.

³¹¹ *Berg-i Sebz'de* "nukûş-ı mümkinât" şeklinde geçmektedir.

-168-

Unsur-ı cism ü tenimdir nâr u bâd u âb u hâk
Çâr fasl-ı gülşenimdir nâr u bâd u âb u hâk

Mey habâb eyler ayân pür-mevcdır tıyn-ı sebu
Bezmime tarh-efgenimdir nâr u bâd u âb u hâk

Nây-ı dil doldu hevâdan çeh-nişin pâ-der-gilim
Yûsufum pîrâhenimdir nâr u bâd u âb u hâk

İbn-i Azer'le Süleyman Hızr u Âdem-veş bu dem
Feyz-i tab'-ı rûşenimdir nâr u bâd u âb u hâk

Berk-i âh u girye ey *Fâ'ik*beni etti gubar
Pençe-gîr-i dâmenimdir nâr u bâd u âb u hâk

-169-

Gönlümü sad-pâre kıldın n'olsun âzârın senin
Kim anın her pâresi mir'ât-ı ruhsârın senin

Rüzgâr ahvâlini berâbere ta'yîn eylemiş
Şöyle tutdu kalbimi tîr-i hevâ-dârın senin

Nîl'de tâbût-ı Mûsâ'yı getirdi yâdıma
Ey müje cû-yı sirişkim üzre refâtın senin

Subh-dem mihrin bulur mevc-i şafaktan âb u tâb
Kana kanmaz mı felek şemşîr-i hun-hârın senin

Rûyuna saçmış o cânan turre-i tarrârını
Pek perîşandır yine *Memdûhefkârın* senin

-170-

Hâk-i kûy-ı yâri kıldı eşk-i cûşan çâk çak
Ka'be yolun eylemiş seyl-i şitâban çâk çak

Çâk çâk eyler isem dâmânîni ma'zûr tut
Sen ki Yûsuf'sun olur Yûsuf'da dâman çâk çak

Serv teg dursun sana gülşende bûy göstermesin
Errelerle âhir eyler anı devran çâk çak

Var mıdır bir kâm-rânı gülistân-ı âlemin
Lâle pür-hun zâr bülbül verd-i handan çâk çak

Gevher-efşan tab'-ı Nâcî bir gazel tarh eylemiş
Fâ'ikolsun reşkden asdâf-ı umman çâk çak

-171-

Gönülde dâğ-ı derde merhem urdu hatt-ı pür-şûrun
Şikâf-ı zahm-ı tîğe mûmiyâ dendânesi mûrun

“Ene'l-Hakk” sırrın izhâr eylemiş mi nidüğün bilmem
Boğulmuş boynu bu dâr-ı elemde Şâh Mansûr'un

Aceb mi çirk-i isyan şüste-i sâbûn-ı afv olsa
Mukâbildir cemâl-i zulmete âyînesi nûrun

Safâ-yı bâle mazhar dâğ-dâr-ı aşk-ı la'lindir
Derûnu şehd-i memlû hâne-i sûrâh-i zenbûrun

Siyeh-rûzân-ı mihnet bir şeb-i râhat bulur *Memduh*
Bu ma'nâ rûşenâdır şu'lesinden şem'-i kâfûrun

Derecât-ı Tenezzülât u Terakkiyât

-172-

İlâhî ne bitmez belâsı bu nefsin
Ki şeytâna gâlib kuvâsı bu nefsin

Müşâbih aceb nefs-i emmâre mâra
Heman semm-i kâtil gıdâsı bu nefsin

Birin atsa dîger emel cây-girdir
Yılan gömleğidir kabâsı bu nefsin

Künûd u kefûr u anûd u şekürdür
Veleh-bahş olur mâcerâsı bu nefsin

Kalır çâh-ı hırmanda Mârût-veş
Meded eylemezse Hudâ'sı bu nefsin

Cihanda ger etmezse aşk anı sûzan
Cahîm âteşidir cezâsı bu nefsin

Gehî nevm-i gaflet gehî âgehi
Televvünde hep ibtidâsı bu nefsin

Eder levm fî'linde çün külle yevm
Sebât-ı kademdir recâsı bu nefsin

Mahall oldu her püşte bin küşteye
Cedel-gâh-ı müdhiş fezâsı bu nefsin

Rücû'uyla Hakk'a olup mutma'in
Tezâyüd bulur i'tilâsı bu nefsin

Per-efşandır ol şâh-ı Tûbâ'ya konmaz
Meğer lâ-mekândır hümâsı bu nefsin
Makâm oldu marziyye zîrâ ana
Rızâ-yı Hudâ'dır rızâsı bu nefsin

Eder Leyletü'l-kadr'i tenvîr o kalb
Verir subha tâbiş safâsı bu nefsin

Miyânında kavseynin etmiş temekkün
Semâ seyrolur Mustafâ'sı bu nefsin

Odur ârif "*Fedhulî fî 'ibâdî*"³¹²
Dikilmiş behiştê livâsı bu nefsin

Tarîk-i tevessülde *Memdûhdâ*'im
Aman yâ Muhammed nidâsı bu nefsin

-173-

Ukde-dâr-ı gam olur hâtırî ehl-i hünerin
Oldu kalbinde girih beste anın-çün güherin

Kat'-ı râh-ı emele çâre fedâ-yı ser imiş
Bana gösterdi bu kestirme yolu gamzelerin

Nicedir hâl-i perîşânı esîr-i zülfün
Yok mu ey bâd-ı seher-hîz meded bir haberin

Oldu râhat döseği pister-i mevt insâna
Bir safâsın süren olmuş mu şu dâr-ı kederin

---

³¹² Fecr sûresi 29.Âyet (Gir kullarımın arasına)

Benzemez feyzde rûşen-dile ehl-i taklid
Yerini tutmadı *Fâ'ik*meh-i nahşeb kamerin

Harfü'l-lâm

-174-

Benzemez gîsû-yı yâre reng-i müşk-âsâ-yı leyl
Dolsa şeb-bûlarla ger dâmân-ı anber-sâ-yı leyl

Mihr-i sûz-efrûz dur Kays-ı siyeh-rûzun senin
Zülfünüñ her târına olsun fedâ Leylâ-yı leyl

Vermiş ol feyzi bana enfâs-ı rûhullâh-ı aşk
Hasretinle eylerim ey meh-likâ ihyâ-yı leyl

Çâk-ı ceyb etdimse hicrinle gam-ı emrûzdan
“*Yevme tüblâ*”³¹³hâletin versin bana ferdâ-yı leyl

Olmasın dîdâra hâ'il turre-i ham-ber-hamın
Cennet-i a'lâda yoktur perde-i zulmâ-yı leyl

Çeşm-i câna nice bin Yûsuf olur anda ayan
Lafzla ta'bîre gelmez âlem-i ma'nâ-yı leyl

Dem-be-dem mi'râc-ı rûhânî eder *Memdûh* dil
Berk-ı âhımdır Burâk-ı âsumân-peymâ-yı leyl

-175-

Gönlüm ki günde 'arz ede bin dâğ yâra ol
Ferhâd'a ayb-ı ömr idi bir dağ yara ol

---

³¹³ Târik Süresi 9. Âyet (Yoklanacağı gün)

Gîsûsu cây olur dil-i pür-zahmıma benim
Pertâb eder peleng-veş ebr-i bahâra ol

Hurşîd tâc-dâr-ı serîr-i semâ iken
Kûyun dolaşsa başın urur tâ cidâra ol

Cuy eşk-i Kays sâ'ikadır âh-ı kûh-ken
Bu deşti aldı düştü ser-i kûh-sâra ol

Memdûhzülf ü rûyuna olmuş esîr-i ezel
Ser-dâde hükm-i Hâlık-ı leyl ü nehâra ol

-176-

Açarken gonca-i leb-besteyi efgânın ey bülbül
Yine açılmadı gitdi dil-i nâlânın ey bülbül

Gözünden kanlı yaş aktıkça derd-i verd ile her dem
Fezâ-yı gülsitan teşkîl eder dâmânın ey bülbül

Perîde-reng ü germ-âheng ü dil-teng-i elemsin sen
Ne âl etmiş sana bilmem gül-i handânın ey bülbül

Kanâdın altına aldın arûs-ı verd-i ra'nâyı
Safâ-yı bâl ile geçsin senin her ânın ey bülbül

Kenâr-ı cûy-bârı eyledin *Memdûh*-veş mesken
Kifâyet eylemez mi dîde-i giryânın ey bülbül

-177-

Bâ-nevâ vü bî-nevâ bir nây bir ben bir gönül
Her makâma âşinâ bir nây bir ben bir gönül

Dem-keş ü pür-âteş ü mânend-i bülbül sîne-çak
Zâr zâr u mübtelâ bir nây bir ben bir gönül

Tâc ber-ser hâlet-efzâ nâle-kâr-ı rüzgâr
Sâlik-i râh-ı fenâ bir nây bir ben bir gönül

Nâ-tüvân u zerd-rû tîğ-i sitemle dâğ-dar
Durmaz inler dâ'imâ bir nây bir ben bir gönül
Yâr ile *Fâ'ik*müselles zevkin icrâ eyledin
Mahrem-i bezm-i safâ bir nây bir ben bir gönül

-178-

İki âlemde eğer hürmet dilersen muttasıl
Hûşe-i engûr-veş evvel asıl sonra basıl

Hal'-i na'lin eylemiştir sanki Mûsâ Tûr'da
Devlet-i her dü cihandan şöyle geçti cân u dil

Dâğıma bakmaz bulur humret nazar etdikçe yar
Ol güneşten münfa'il seyret güneş andan hâcel

Ben gubârın eşkini reddetme kasdın hayr ise
Şâhlar mescid binâ kılrsa taşırımış âb u gil

Bir alay gâfil anı zannetme ber-dâr eyledi
Ehl-i Hak serdârıdır Mansûr *Fâ'ikan*-asl

-179-

Bârekallâh ey cihan-pîrâ-yı hüsn-i bî-misal
Sâne-kallâh ey letâfet-bahş-ı iklim-i cemal

Böyle olsun miknet-i şân u şükûh-ı hüsn ü an
Böyle olsun intizâm-ı haşmet ü gunc u delal

Mihr ü mehdîr yâ seni seyreyleyince râhiña
Arştan tâvûs-ı kudsî kıldı ferş-i per ü bâl

Gark-ı envâr-ı tecellâ-yı cemâl et gülşeni
Hande vursun gülbün-i Tûr üstüne her verd-i al

Göster artık sâ'id-i pür-nûruñu gülzârda
Pençeleşsin tâ yed-i beyzâ ile dest-i nihâl
Ey hoş ol gülzâr-ı firdevs-iştihâr-ı şevke kim
Vermemiş gül-bang-ı bülbül savt-ı Dâvud'a mecal

Çeşme-i hurşîtden bulmuş bu gülşen âb u tab
Andelîb etse şu matla'dan olur meşk-i makal

Eyleseydi gene hüsn-i paklığı fikr ü hayal
Akl-ı evvelden zuhûr eylerdi âhir ihtilal

Cûş eder âvâze-i "*Vallâhü hayru'l-mâkirîn*"³¹⁴
Gamzen etdikce gehî dünyâyâ kasd-ı mekr ü al

Sihri-i çeşmiñden olurdu belki Cebrâ'îl emin
Vermese Hârût'a hüsnün çile-i çâh-ı dalal

Hep şu hüsn-i can-fezâdır kâ'inâta bast eden
Gâh envâr-ı cemâl ü gâh âsâr-ı celal

Hüsnden maksûd olan vech-i Habîbullâh'dır
Hüsni tavsîf eyleyip *Memdûhbulsun* hüsn-i hâl

---

³¹⁴ Âl-i İmran Sûresi 54. Âyet (Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır.)

Harfî'l-mîm

-180-

Ney gibi zâr u nizâr etti beni hey âdem
Âyet-i “*Vetlû ‘aleyhim nebe ‘ebney âdem*”³¹⁵

Nây-veş râhatü'l-ervâh makâmın arayıp
Dem-be-dem vermede nakd-i nefesi pey âdem

Yok bugün meclis-i ferdâda rahîk-i firdevs
Allah Allah iki gün içse ne var mey âdem

Sarılıp yâre ne Sûretle devâ-hâh olacak
Cism-i pür-zahmına sarmakta iken key âdem

Hakk'ı tesbîh eder âdem gibi eşyâ *Memduh*
Görünür dîde-i hak-bînime her şey âdem

-181-

Saç ağardı hân-ı dünyâdan dili pâk eyledim
Hayt-ı ebyaz âşikâr oldukta imsâk eyledim

Hâlet-i mi'râcı andım kat kat oldu dûd-ı ah
Ben de kendi âlemimde seyr-i eflâk eyledim

Mâye-i âdemde yer tutdum sürûş-ı hazretin
Cümlesin mâlîde-i seccâde-i hâk eyledim

Taş kesildim sanmasınlar ol bütün aşkı ile
Hak yolunda sînemi mihrâb-veş çâk eyledim

---

³¹⁵ Mâide Sûresi 27.Âyet (Onlara Âdem'in iki oğluyla ilgili kıssayı oku)

Her neye baktımsa ey *Memdûh*mevcûdâtдан
Acz u noksânı kemâli ile idrâk eyledim

Fuzûlî'ye Nazîre

-182-

Dalınca bahr ile bahse o dem bu çeşm-i hun-pâşım
Cihan bildi ziyâde olduğun andan benim yaşım

Tenimde âteşin şerha gider can kûy-ı cânâna
Ziyâ-yı Kehkeşan şimdi tarîk-i Hak'da yoldaşım

O kûh-ı mihnetim Ferhâd'a hayret erdi hâlimden
Ki olmuş bin büt-i şîrîn-edâ mir'âtı her taşım

Hümâ-yı zülfü başımda bu devlet gelmedi Kays'a
Bi-hamdillâh kim ehl-i cünûna ben bugün başım

Tamâm-ı insibâğ-ı Nakşibendî'dir ki ey *Memduh*
Gönül levhinde çekdi sûret-i Rahmân nakkâşım

-183-

Hazân erdi bahâr-ı hüsnüñe ey gonca-fem sustum
Sana bir andelîb olmuştum ammâ ben bu dem sustum

İşittim meclis-i hâsîñda şâhım bî-zabanlar var
O bezme ben dahi bir dilsiz oldum lâ-cerem sustum

Sükût aldı beni teşbîh edince kaddini serve
Sözün doğrusunu hem söyledim cânâna hem sustum

Arûs-1 kâm-1 dünyâ ile teklîf ettiler sohbet
Ben ol mekkâreye nefret ile bastım kadem sustum

Kelîm-i Tûr-1 aşkım neyleyim ammâ ki ey *Memduh*
Tecellîden olunca vâkıf-1 Ser- hikem sustum

Harfû'n-nûn

-184-

Ey gül cemâli ravza-i firdevsden nişan
Çeşmânım ol hadîkâda “‘*aynâni tecriyân*”³¹⁶

Ruhsârın üzre turre-i ham-ber-hamın mıdır
Yâ arş-1 Hak’ da secde kılar saff-1 kudsıyan

Rahm etmedin figânıma dâğ-1 derûnuma
Sandın bu erganûndur ol nahl-1 erguvan

Seyrettirir avâlimi bir câm-1 sâf ile
Rûh-1 Cem’e selâm ola sâkî cihan cihan

Memdûhâh-1 pür-şererimden yine bu şeb
Oldu felek şihâb ile engüşt ber-dehan

Nev-Zemîn

-185-

Helâk-i la’linim ey mâh-peyker üstühânımdan
Olur hâsıl şeker kâsd etseler her üstühânımdan

Benim ol sîne-çâk-i erre-i hasret perîşan-hâl
Yapılsın şâne-i gîsû-yı dilber üstühânımdan

---

³¹⁶ Rahmân Sûresi 50.Âyet (Akıp giden iki kaynak)

Anın her hattı bir mekdûb-ı mihnetdir tomar sanma
Sana derdim olur ma'lûm yer yer üstühânımdan

Olurdu tâ'ir-i kuds ile hem-pervâz-ı evc-i arş
Eğer tahsîl-i kût etse hümâlar üstühânımdan

Ne devletdir bana *Fâ'iksegân*-ı kûyuna bir gün
Ayırса verse ol şûh-ı sitem-ger üstühânımdan

Şeyh Gâlib'e Bir Nazîre

-186-

Feleklerde melek gam-hârdır çeşm-i kebûduñdan
Cihan yerden göğe bîzârdır çeşm-i kebûduñdan

Tutar bir âsumânî kâğıdı destinde mihrinle
Güneş ey meh kebûd-ter vardır çeşm-i kebûduñdan

Çemende gömgök olmuştur teni derd-i firâkıñdan
Gözüm nergis dahi bîmârdır çeşm-i kebûduñdan
Aceb mi âsumânı mesken etse feyz-i aşkınla
Mesîhâ vâkıf-ı esrârdır çeşm-i kebûduñdan

Belâ-yı âsumânî leyle-i hicrâna denmiştir
Ki *Fâ'iksubha* dek bîdârdır çeşm-i kebûduñdan

-187-

Arak-rîz olmasaydı câm-ı şâdî bize şeydâdan
Safâ olmazdı peydâ Kays'a derd-i aşk-ı Leylâ'dan

İzâr-ı yâri tezyîn eyledi gîsû-yı pîç-â-piç
Bulur ferman şeref resm-i girift-i hatt-ı tuğrâdan

Reg-i candan ayırmaz hançerin mânend-i râ dilber
Ciger-hundur meded ol gamze-i bed-mest-i hod-râdan

Hevâ-yı kâkülüyle “her çı bâdâ bâd”a can vermiş
Nesîmi hâlini sordum sabâ-yı deşt-peymâdan

Tenezzül ehl-i feyzin rif’atin etmekdedir ber-ter
Dür oldu katre-i nîsan nüzûl etmekle bâlâdan

Kibârın lutfu şâmil olduğun nâ-ehle idrâk et
Dıraht-ı huşke peyveste olan gül-nahl-ı zîbâdan

Vusûl-i menzil-i maksûd olmaz bî-ta’ab hâsıl
Bu ma’na pençe-gîrâdır mugaylan-zâr-ı Bathâ’dan

Meşâmm-ı sâliki ta’tîr eder illâ ile *Memduh*
Olup micmer fûrûz-ı feyz-i mürşid anber-i Lâ’dan

-188-

Gösterdi ruhun yâr nikâbın arasından
Hurşîd tulû’ etti sehâbın arasından
Ehl-i dili pür-behre eder meyl-i tevâzu’
Güller olur üşkûfte türâbın arasından

Cem’iyyet-i uşşâka sebep turre-i cânan
Bir rişte geçer sad dür-i nâbın arasından

Leb-teşne idim vaslını va’d etti nigârım
Cûş eyledi cû-bâr serâbın arasından

Me’mûl bu *Memdûha*çılır tâli’-i nâ-saz
Gösterdi ruhun yâr nikâbın arasından

Nâcî'ye Nazîre

-189-

Kalmamış bu gülşenin zevki yine her yer hazin
Lâl bülbül gonca leb-beste akan cûlar hazin

Âhlar çek yâra karşı nâleler kıl ey gönül
Kalbe te'sîr eyler olsa savt-ı râmiş-ger hazin

Nevha-i Ferhâd'dır aks-i sadâ sanma sakın
Ses gelir küh-sârdan hâlâ hazîn-ender-hazin

Bin neşât u şevke ben etmem fedâ bir hüznümü
Çünkü olurdu Resûl-i zât-ı Hak ekser hazin

Söylemiş *Memdûh*-ı mahzûn-içün ol Yûsuf-lika
Sâkin-i beytü'l-hazen Ya'küb-ı gam-perver hazin

Nedîm'e Nazîre

-190-

Ey ruh şarâbdan yine gül gül müsün nesin
Gül destesinde beste karanfil misin nesin

Yer gök yanar eliñden amân el-amân senin
Âfet mi âfitâb-ı tahammül müsün nesin

Mahmûr gözlerin süzülür zîr-i turrede
Ser-mest-i hâb sâye-i sünbül müsün nesin

Meclisde açtı gül gibi cânâmı kulkulün
Ey bülbüle terâne-i bülbül müsün nesin

Fâ'ik bana demişti geçen ol gazâl-i naz
Sen mâ'il-edâ-yı tegazzül müsün nesin

Nev-zemîn

-191-

Her lâle tutmuş mînâ-yı gül-gûn
Cûlarla aksın sahbâ-yı gül-gûn

Doldurdu cânan tâs-ı akîki
Mey âb-rû-yı sakâ-yı gül-gûn

Destinde yârin engüşter-i la'l
Ruh-sâra karşı meclâ-yı gül-gûn

Hicr-i ruhundan dîdemde peyda
Ceyhûn-ı pür-hun deryâ-yı gül-gûn

Taşlar yonarmış kan içre Ferhad
Şîrin giyermiş hârâ-yı gül-gûn

*Fâ'ik*midâd-ı sürh-i kalemden
Görsün melekler tûbâ-yı gül-gûn

-192-

Eyler zebân-ı yâr tekellüm dehan nihan
Bülbül terennüm etmededir âşîyan nihan

Ser- bütun mezâhir-i eşyâda müstetir
Olmuş nihân ayân aceb kim ayan nihan

Kûyunda nâle der-pey ü uşşâk nâ-bedid
Gelmektedir sadâ-yı ceres kârvan nihan

Gördüm çemende tâze edâlarla dilberi
Mânend-i Hızr oldu gözümünden heman nihan

*Memdûh*derd-i aşkını cânında saklamış
Can bir hazînedir o güher her zaman nihan

-193-

Gark-ı hundur dili şarâbı n'eylesin
Pençe-i Yahyâ hizâbı n'eylesin

Oldu dil taht-ı kîbâbın mazharı
Taht-ı çarh-ı nüh kîbâbı n'eylesin

Hîç ısınmaz âleme ehl-i fena
Mürde tâb-ı âfitâbı n'eylesin

Nev-tarâvet bahşeder her katre eşk
Derd ile giryan kilâbı n'eylesin

Fâ'ik'in destinde sâgar var bugün
Efsar-i Efrâsiyâb'ı n'eylesin

-194-

Tâze revnak buldu gülşen lem'a-i meh-tâbdan
Hâsıl etti aks-i kaddin serv-i sîmî âbdan

Ey ruh-ı pâkinde tâban pertev-i âl-i Resul
Leblerin eyler rivâyet sîret-i ashâbdan

Mest-i nâz olup gözün uykuya doymazsa n'ola
Devlet-i bîdâra erdi çeşm-i Yûsuf hâbdan

Bikr-i fikrim taraf-ı ebrûda lebin vasfındadır
Gördü Rûhu'l-Kuds'ü Meryem kûşe-i mihrâbdan

Dâğlar cisminde *Memdûh*'un der-i dildârdır
Ehl-i cennet dâhil olur cennete her bâbdan

-195-

Dâğlar tutdu vücûdum cân-ı şeydâyı nişan
Tûr'dur nûr içre olmuş zât-ı Mûsâ bî-nişan

Şevk-i dîdârınla can vermekdeyiz ammâ ki ah
Râh nâ-ma'lûm hâlâ kasr-ı me'vâ bî-nişan

Kâf'dan da uzletin gûş eyleyince gönlümün
Hacletinden oldu bu âlemde ankâ bî-nişan

Zülfüdür ol leyle-i İsrâ ki olmuş tâ ezel
Sâye-i ebrinde meh-tâb-ı tecellâ bî-nişan

Vâkıf-ı râz-ı adem oldum dehân-ı yârdan
Ayn-ı irfânımda *Fâ'ik*cümle eşyâ bî-nişan

-196-

Cemâle sâcid ol ebrû-yı müşkin-tâbı n'eylersin
Eriştin Ka'be'ye sen Ka'be'de mihrâbı n'eylersin

Niçin bilmem nigâhın la'liñe üftâdedir cânâ
Gözün mahmûr-ı fitrîdir şarâb-ı nâbı n'eylersin

Yeter ey çarh aldın dûd-ı âh-ı derd-mendânı
Çekip de dûşuña bu ferve-i sincâbı n'eylersin

Olurken âşıkın lerzan dem-â-dem pîş-i çeşmiñde
Pes âyîne de bî-mevc olan sîm-âbı n'eylersin

Nazar-perdâz-ı meh-rûyân kuds-i âlem-i cân ol
Cihan bezminde *Fâ'ikbî*-vefâ ahbâbı n'eylersin

-197-

Tîğ-i gamzen yine hun-hâr olsun
Ben yok olsam keremin var olsun

Yârsız n'eyleyelim dünyâyı
Dilber olsun da sitem-kâr olsun

Cevri yârin başımın devletidir
Taşlar alıp diyeyim yar olsun

Nakd-i can var sana Yûsuf-ı hüsn
Görelim bir hele bâzâr olsun

Bezmi tenvîr edecek *Fâ'iko* mah
Ney ü mey sâgar-ı ser-şâr olsun

-198-

Rindân-ı harâbât kadeh-nûş görünsün
Ser-çeşme-i hurşîd ise pür-cûş görünsün

Olsun dilimiz kisve-tırâzende-i mâtem
Ol berk-i şerer-hîz siyeh-pûş görünsün

Her nâvek-i endûh vücûdunda zebândır
Mecrûhun olan aşkla hâmûş görünsün

Fehmetmeğe râz-ı gamıñı bu dil-i sad-çak
Ser-tâ-be-kadem nây gibi gûş görünsün

Fâ'ikçekeyim tâ o kadar atlas-ı çarhı
Eczâ-yı cihan penbe-i menfûş görünsün

-199-

Yetiş sâkî ki meclis gayret-i huld-i berîn olsun
Mey-i pür-şûr anda lezzeten li'ş-şâribîn olsun

Bir az da âlem-i ervâhı seyrân eyle mest-âne
Musaffâ sâgar-ı sahbâ eliñde dûr-bîn olsun

Eğer tertîb-i bezme rağbetin olur ise şâyan
Bat-ı mey berbut u ney bir de ûd-ı pür-tanîn olsun
Lebin dârû-yı huş-ber turre târâc eyler îmânı
Bilinmezdi senin hüsnün belâ-yı akl u dîn olsun

Yakarsın gönlümü âhımda hem âteş dilersin ah
Budur maksûd-ı zâlim reng-i rûyuñ âteşîn olsun

Ricâ-yı vasl eder âşık değil mi lütfuña lâyıık
Olur olmaz deme artık amân ey nâzenîn olsun

Yüzüm ferş eyledim hâk-i der-i cânâneye *Memduh*
Gözüm yok arş-ı a'lâsında Cebrâ'il emîn olsun

-200-

Kim idi dün gece bezm-i safâda bâde veren
Şu ser-keş âteş ile akl u hûşu bâda veren

Cemâlini dil-i bîdâra eylemiş tahsis

O incilâyı ki meclâ-yı bâmdâda veren

Budur o şâh-ı kazâ-hükm kişver-âşub
Salâh-ı âlemi bir hatt ile fesâda veren

Hevâ-yı aşk için etmiştir intihâb beni
Sebâ'da taht-ı Süleymân'ı dûş-ı bâda veren

Bu çârşûda ne aldın ne satdın ey *Memduh*
Gönül pazarlığıdır Yûsuf'u mezâda veren

-201-

Her kevkeb aldı şimdi bir aks peykerimden
Ol hüsrevim ki doldu eflâk leşkerimden

Zencîr-i şu'ledir bu ey Kays ihtirâz et
Mey halkalar döker hep etrâf-ı sâgarımdan

Serv ihtizâz-güster gül sîne-çâk-i hasret
Şâh-ı çemen-tırâzım şûh-ı semen-berimden

Çeşmim o rütbe oldu hûn-âbe-rîz şimdi
Yek katre bahr-i ahmer bu dîde-i terimden

Reng etti dâğ-ı sûzan *Memdûho* meh-cebîne
Elvân olundu isbât envâr-ı ahterimden

-202-

Cemâlin setr için zülfün ayan baht-ı siyâhımdan
Bu da bir cilve ey şûh-ı cihan baht-ı siyâhımdan

Görünmezdi midâd-ı şeb devât-ı sîm-i mâhında
Mürekkep olmasaydı âsuman baht-ı siyâhımdan

Zalâm-1 gamla ma'dûmum gehî nûr-1 safâdan hayy
Kazâ âb-1 hayât eyler revan baht-1 siyâhımdan

Şeb-i deycûr hayretde kalırdı tâ-ebed Rıdvân
Eğer aks alsâ mir'ât-1 cinân baht-1 siyâhımdan

Sarıldım turre-i yâra karardı gözlerim *Memduh*
Fıgan tûl-1 emelden el-aman baht-1 siyâhımdan

Nev-zemîn

-203-

Zülfün gibi yok hüsnüñe mecbûr u perîşân
Başta yeri varken yine rencûr u perîşân

Hayretdeyim âyîne-i sad-pâreye ey şuh
Destîñde safâlar ile manzûr u perîşân

Çeşmân-1 siyeh mesti o gîsûları seyret
Âmîziş ederler iki mahmûr u perîşân

Her hâl ki tâb-âver olur cebhe-i yâre
Bedr üzre süreyyâ gibi pür-nûr u perîşân

Mânend-i nemek tutmuş-iken dest-i Halîl'i
Devran beni kıldı yine pür-şûr u perîşân

Tazyîkden ahvâl-i ümem buldu teşettüt
Bir ceyşi Hudâ etmeye mahsûr u perîşân

İşkesteleriz bezm-i harâbâtda *Memduh*
Mînâmızı asr eyledi meksûr u perîşân

Harfî'l-vâv

-204-

Düşmüş hevâ-yı aşkıña ey nev-nihâl serv
Minşâra ser verir Zekerîyyâ misâl-i serv

Hâk-i çemen kudûmun ile müşk-bârdır
Gülşen Hoten nümûne-i şâh-ı gazâl serv

Tîrin eder hümâ gibi başımda ihtizâz
Sâyende hâsıl etti firâz-ı cibâl serv

Yazdıkça vasf-ı la'lin ile kaddîni olur
Havz-ı hayât-ı mihbere gelmekde nâl-i serv

Terk etmez istikâmeti *Memdûhsöz* budur
Kim feyz-i istikâmete âlemde dâll serv

Fuzûlî'ye Nazîre

-205-

Kanlı yaşım görüp ey şûh deme kandır bu
Seng-i bâbın olacak la'l-i Bedahşan'dır bu

Rîze rîze dökülür cevher-i candır yoluña
Katre katre saçılır dîde-i giryandır bu

Âsumanda gece zanneyleme yıldızlardır
Pür-şerer dûd-ı siyâh-ı dil-i sûzandır bu

Âteşin dâğıma ey aşk fitîl etme diriğ
Şâh bezminde yatan şem'-i fûrûzandır bu

Zülfünüñ ettiği hâtırda kalır mı *Fâ'ik*
Hangisin zabtedeyim akl-ı perîşandır bu

-206-

Eylese çîn-i cebin Çîn'de ol âteş-ru
Mülk-i Afgân'a figân ile kaçardı âhu

Sünbül-i bâğ-ı Hoten turre-i müşkîninden
Bûy alıp âşık-ı miskîne demiş kimdir bu

Matla'-ı nazm-ı hilâlîye çeker hatt-ı siyeh
Zîr-i gîsûdan olup tâb-nümâ ol ebru

Bâdeden el yuyalı muhtazır olmuştur rind
Verin ağzına anın penbe-i mînâ ile su

Ne yapar zâlîme mazlûm ricâdan gayrı
Sarılı ahkere *Memdûh* atılırsa ber-mu

Nev-Zemîn

-207-

Rahşan ruhuñda zülf-i semen-sâ siyâh-ru
O mâh-tâbdır bu şeb-âsâ siyâh-ru

Dünyâ'da mâtem üzre olur ehl-i âhiret
Estâr-ı pâk-i Ka'be-i ulyâ siyâh-ru

Rûşen-zamîr olur mu tağayyür-pezîr-i gam
Bir yüzden olmaz âyine aslâ siyâh-ru

Tûl-ı emelle karalanır kalbi âdemin
Oldu bu vechle şeb-i yeldâ siyâh-ru

Ey şems-i aşk zerre-i nâ-çîzinim senin
Lutfunla kılma *Fâ'ik*'i ferdâ siyâh-ru

-208-

Hasret-i çeşm-i siyâhın ile gam-gîn âhu
Hor bakma ana kim n'eyledi miskîn âhu

Ne için Çîn'e koşup nâkası pür-hûn olsun
Anberin turrelerin üzre bulur çîn âhu

Müje-i çeşmiñe fer verdi dem-i nâ-hakkım
Şâhını gonca ile eyledi tezyîn âhu

Göz süzüp deşte gazûb-âne nigâh etme aman
Olur üftâde-i ser-pençe-i şâhîn âhu

Dil-i *Fâ'ik* gibi aşkınla karârı gitmiş
Bu fezâda ne kadar eylese temkîn âhu

Harfü'l-hâ'

-209-

Çok belâ eyler isâbet çok kibârın başına
Sâ'ika nâzil olur ekser çenârın başına

Himmet-i ehl-i nefes te'sîr-i iksîr-i nazar
Tâc-ı zer giydirdi şem'-i şu'le-dârın başına

Verdi gül-bâng-ı "*Ene'l-Hakk*" sâk-ı arşa ihtizâz
Hak değildi çekdiler Mansûr'u dârın başına

Atlasından bir kefen biçsem de çarhı defnedip
Sonra ihlâs ile geçsem ol mezârın başına

Bak benim başımda dâğlar vardır ey Leylâ-yı aşk
Kuş yuvasın kim komuş Mecnûn-ı zârın başına

Böyle söyler ol şeh-i hüsnün gören kâküllerin
Tûğlar zîb-âver olmuş şehriyârın başına

Yemyeşil sahn-ı çemen gül faslıdır mül devridir
Gel salın serv-i revânım cûy-bârın başına

Pençe-i hurşîd olsun turre-i yâra feda
Şâne ihdâ eyledim *Memdûhyârın* başına

Nev-Zemîn

-210-

Dâğlarla gösterir cism ü tenim hurşîd ü mâh
Şevkim efzundur ki tutmuş dâmenim hurşîd ü mâh

Kays uçursun kendini murgân ile mecnundur ol
Rûz u şeb başımda devr eyler benim hurşîd ü mâh

Hayt-ı ebyazdan sana nesc-i perend etmek için
Nev-civânım oldu gûyâ pervenim hurşîd ü mâh

Pür-şerer âhımla hâsıldır hubûbât-ı nücüm
Âsumandır hırmenim pervîzenim hurşîd ü mâh

Âteşin peykân-ı müjgân şu'le-dâr etti beni
Rezm-gâh-ı aşka girdim cevşenim hurşîd ü mâh

Verd-i zerde cünbiş-i şeb-tâba eyle bir nazar
Revnağ-ı hüsnünle bulsun gülşenim hurşîd ü mâh
Şu'le-nûşum sâkiyâ sâgar tutuştur destime
Külhanî-i lâ-y-hârım külhanım hurşîd ü mâh

Çünkü binlerce hicâbı var Hudâ'nın nûrdan
Bakmayam eflâke olur reh-zenim hurşîd ü mâh

Pertevi çeşmânımın vech-i Hasan nûr-ı Hüseyin
İstemez *Memdûh*baht-ı rûşenim hurşîd ü mâh

Nev-Zemîn

-211-

Nergis-âsâ gam-ı aşkın ile her vâdîde
Bulunur hüsnüñü seyretmeğe cânâ dîde

Göz göz etti tenimi dâğ-ı gamın ey hûni
Rûyuñu görmeğe cism oldu ser-â-pâ dîde

Çeşmim olmuş idi müstağrak-ı envâr-ı cemâl
Mihre bâz eylemeden sûzen-i Îsâ dîde

Vâkıf-ı Ser- bütûn olmadı zâhir bünyan
Edemez âlem-i bâlâyı temâşâ dîde

Olmadı dest-res-i perde-i esrârı cihan
Gerçi devr etmede *Fâ'ik*felek-âsâ dîde

-212-

Eyler tulû' mâh-ı münevver leyâlde
Seyreyle nûr-ı pâk-i cemâli celâlde

Nakş-ı sivâdır âdem için dâm-ı ibtilâ
Tâvûs-ı huldü bâli bıraktı vebâlde

Âhir zaman ki oldu Kızılbaş devridir
Hurşîd sürh kalmada vakt-i zevâlde

Mânend-i andelîb hezâr olsa âşıkı
Çekmez o verd-i nâz ta'ab mekr ü âlde

La'li hayât-bahş ise de cân alır yine
İnsan gehî helâk olur âb-ı zülâlde

Bu unsur-ı türâbdadır bû-yı ma'rifet
Fâ'ikşüküfte olmada güller sıfâlde

“Harâbî-i Âlem”

-213-

Ne hoşdur görmek ol vakti şu âlemde harâb olsa
Yıkılsa sakf-ı gerdun yerlere geçse türâb olsa

Desem ol dem cihâna ey cihan sen de harâb oldun
Yıkardın kasr-ı Kayser kal'a-i Efrâsiyâb olsa

Hezârın tâc-dârın taht u bahtı oldu ber-geşte
Alırsın cümle varın şahs-ı vâhid kâm-yâb olsa

Sayılmaz nice bin yıldır senin ettiklerin amma
Kurulsa bârî dîvân-ı adâlet bir hisâb olsa

Çıkıp şiddetle ashâb-ı kulûbun sarsar-ı âhı
Çevirse çarhını ol da medâr-ı inkılâb olsa

Şu ihyâ ve bu imhânın nedendir hikmetin sorsak
Su'âle bakmasa tâ ol kadar hâzır cevâb olsa

Yanarken âteş-i endûhun envâ'ıyla dünyâda
Getirmez tâkat insan bir de ukbâda azâb olsa
Değildir akl-i insânî bu sırrın künhüne vâsıl
Bize *Memdûh*olursa başka yüzden feth-i bâb olsa

-214-

Her habâb-ı mey ki düşmüş câm-ı gül-gûn üstüne
Noktadır sürh ile konmuş kâse-i nûn üstüne

Kûh-ken Şîrîn için dağlarda seng eyler tıraş
Taş atar Leylâ dahi bî-çâre Mecnûn üstüne

Bir külâh-ı köhnesin vermez gedâ-yı kûy-ı aşk
Konsa sad iklîl eğer tâc-ı Ferîdûn üstüne

Gird-bâd-ı âhım olursa girîban-gîr-i çarh
Başka bir gerdûn olur peydâ bu gerdûn üstüne

Kulzüm-i ahmerde *Fâ'ik*pençe-i mercândır
Sâye-i müjgân-ı hûnin çeşm-i pür-hûn üstüne

Na't-ı Şerîf

-215-

Hemîşe tâbi'im nefis ü hevâya yâ Resûlallah
Dil-i ser-geşte döndü âsyâyâ yâ Resûlallah

Siyeh-rûyum midâd-ı hâme-âsâ lîk imdâdın
Olur rehber bana semt-i likâyâ yâ Resûlallah

Aceb mi câme-pûş-ı vasl-ı uryân eylese feyzin
Ezelden bendeyim âl-i abâya yâ Resûlallah

Tabîbi hastegân-ı ümmetin sen olduğı anlar
Nigeh-perdâz olan metn-i Şifâ'ya yâ Resûlallah

Dil-i nâlân-ı *Fâ'ik*bûlbül-i gülzâr-ı na'tındır
Şefâ'at kıl o abd-i bî-nevâya yâ Resûlallah

-216-

Güz faslı geçip gözyaşımı döktü şitâya
Var ise su etmiş gibi bûlbüldeki mâye

Gülşende bahâr idi hevâsınca yelerdi
Kış kış dedi sermâ gelicek bâd-ı sabâya

Encâm-ı şitâ kışladı başında hezârın
Seyreyle neler oldu o bî-berg ü nevâya

Baş kaldıramaz hâkden efsûs benefşe
Bilmem ki anın eğri midir boynu hevâya

Nesr-i feleğın pençeleri dondu mu âya
Hep kuş başıdır nâzil olan şimdi fezâya

Ey serv-i ser-efrâz ne şu buz gibi câme
Canlar dayanır mı yâ o kar yağdı kabâya

Uşşâkıña bir türlü ısınmazsın efendim
Söyle ne soğukluk acabâ girdi araya

Memduh arar eyyâm-ı şitâ âteşi herkes
Âteş görünür baksan eğer lafz-ı şitâyâ

-217-

Şem' giydi tâc-ı zer zîr-i per-i pervânede
Mâye-i iksîr var gird-i ser-i pervânede

Âşinâ-yı sohbet-i işrâkıyan hâmûş-ı aşk
Şu'le-efzâ kühl-i gam çeşm-i ter-i pervânede
Mahv-ı nâr-ı aşk gîtî-sûz bir rûşen-nihad
Cevher-i gül rû-nümâ hâkister-i pervânede

Etti nahl-ı âteşin vâdî-i Eymenden zuhur
Lâle-i dağdır derûn-ı enver-i pervânede

Mazhar-ı nûr-ı tecellîdir hamûşân-ı edeb
Berk urur bu râz *Fâ'ik*peyk-i revânede

-218-

Girenler oldular hâmûş cümle bezm-i irfâna
Olur gavvâslar leb-beste gats etdikce ummâna

Semender-tıynetân-ı aşka besdir âteş-i cânan
Gider deryâ-yı nûra keştî-i mûm ile pervâne

Nazar kıl âsiyâbın devrine fikr-i dakîk ile
Bu ser-gerdânlığa bâ'is olan hep âb ile dâne

Görüp zülfün hirâs-ı cân ile düştüm leb-i la'le
Yapar murgân havf-ı mâr ile âb üstüne lâne

Bulurlar kıbleyi şemşîr-i gerden-gîr ile *Memduh*
Perestiş-gâhdır mihrâb-ı ebrû tîz-tab'âna

-219-

Sâye salsın kâkülün ey meh-likâ baş üstüne
Konsa derler kim sa'âdetdir hümâ baş üstüne

Cû-yı şîrîn içmeğe inmiş diye hâke külüng
Tîşesin Ferhâd kılmış âşinâ baş üstüne

Etmeden dil-rîş rif'at mı verir çarh âdeme
Şâne sad-çâk olmadan olmaz revâ baş üstüne
Atlas-ı gerdûnu pâ-y-endâzına etmez kabul
Mahvolup bi'z-zât o kim çekmiş ridâ baş üstüne

Açtı başlı başına *Fâ'ikkalem* bir tarz-ı nev
Şânesiz alsın eder kesb-i safâ baş üstüne

“Nâmık” “Hikmet” “Gâlib” Beylerle Müstereken Söylediğimiz Gazeldir

-220-

Gâlib Aşk kim âfet-resân-ı zühd ü tâ'atdır bize
Ebruvân-ı yâr mihrâb-ı ibâdetdir bize *Memdûh*

Memdûh Zillet-âbâd-ı talebde geşt eder dîvâneyiz
Dâğ-ı hicran meş'al-i şeh-râh-ı vuslatdır bize *Hikmet*

Hikmet Dâver-i uzlet-nişîn-i âlem-i mahviyyetiz
Genc-i istiğnâ serîr-i şân-ı devletdir bize *Nâmık*

Nâmık Derd ile âl-i Resûlullâh'a kıldık iktida
Feyz-i Haydar pertev-i necm-i hidâyetdir bize *Gâlib*

Gâlib Biz harâb-ı bezm-i nûş-â-nûş-ı derd ü hasretiz
Çeşm-i pür-hun sâgar-ı gül-gûn-ı işretdir bize *Memdûh*

Her ne rütbe şî'rde *Memdûh* ise *Nâmık* yine
Gâlib ammâ kuvve-i tab'ıyla *Hikmet*dir bize

-221-

Bî-vefâdır şu cihân umma vefâ âdemde
Nice bin cevr ü cefâ zâhir olur bir demde

Teh-nişîn ehl-i dil ü dehrde nâ-pâk refî'
Cîfe mevc üzre durur dür ise ka'r-ı yemde

Hoşuna gelmiş-idi aks-i sadâ kûh-kenin
Ol ki Şîrin diye Şîrîn işitir âlemde

Hâl-i müşkînini huy-gerde zekandan seyret
Görünür vech-i Bilâl-i Habeşî zemzemde

Ayş u nûş ile safâlar ola sultânımıza
Kaldı *Memdûh* felâket-zede künc-i gamda

Nev-Zemîn

-222-

Semâda hûşe-i pervîni seyreyle hilâl üzre
Asılmış deste şeb-bûdur meğer şâh-ı gazâl üzre

Bahâr erdi nevâ-sâz oldu bülbüller nihâl üzre
Zemin gülşen zaman rûşen hevâlar i'tidâl üzre

Sifâl-i gül hum-ı mül Sûretinde çünkü zâhirdir
Bu dem peymâne-i Cem reşk eder kem-ter sifâl üzre

Bu dem bir dergeh-i feyz-intimâdır lâne-i bülbül
Bu dem gül nakşederler cümle tâc-ı ehl-i hâl üzre

Hurûş-ı aşkla leb-beste oldukça hezâr-ı zar
Hitâb-ı “*Yâ zumeyrâ*” eylemez mi verd-i âl üzre

“*Tecellâ rabbühü*” envârının berk-ı zuhûrundan
Kamer Mûsâ gibi vaz’-ı cebîn etmiş cibâl üzre

Kulûbu zerre-veş cezb eyledi hüsn-i nigeş-sûza
Gül-i hurşîd açıp nûr-ı İlâhî ol cemâl üzre

Ferâmûş etmesin hüzn-i hazânı tâ ki ey *Memduh*
Gazel yaprağı gündür bülbül-i işkeste-bâl üzre

-223-

Bend oldu andelîb gülün kendi bâğına
Pervâne düştü şevkle şem’in ocağına

Ben mest-i dest-i sâkî-i bezm-i elest iken
Hızr ermemişti âb-ı hayâtın ayağına

Fasl-ı bahâr olunca hemân armağan deyip
Mecnun çıkardı lâleyi Leylâ otağına

Âlemde şâne sıkletini çekmez ol peri
Gîsûları ki inmiş ayağı tarağına

Fâ’ikgönülde hubb-ı Alî feyz-bahş olur
Gönlüm tamâm benzedi aslan yatağına

-224-

Âb-rû rîzân eder dildâr berk-i âhıma
Ebr-i rahmet cûd-ı İbrâhîm âteş-gâhıma

Oldu hâk üzre halîde ağlamaktan her müjem
Servler diktim hayâl-i kâmetiyle râhıma

Ben gubâr oldum velî dâmân-ı cânandır yerim
Reşki vardır arz-ı süflînin ulüvv-i câhıma

Gerdiş-i sâgarla sâkî bezmime verdi neşat
Devr-i çarh oldu müsâ'id âkıbet dil-hâhıma

Hamdulillâh derk-i acz etmek de bir ni'met bana
Şükr ni'met verdi Hak *Fâ'ik* dil-i âgâhıma

-225-

Uğraşırken kûh-ken dağlar başında âbla
Ben dokuz eflâki kıldım pâyım üzre âbla

Muztarib kalbim hevâ-yı aşkına oldu delil
Rüzgâr ahvâlini keşf ettiler sîm-âbla

Hûn-ı eşkim tâb-fermâ-yı dü çeşm-i şûhudur
Kuvvet aldı şu iki hasta şarâb-ı nâbla

Tâ şikenc-i turrenden rahşandır ol huy-gerde ruh
Mühreyim âyîne tutsun halka-i gird-âbla

Dün gece rü'yâda seyrettim o Yûsuf-tal'atı
Devlet-i bîdâra ey *Memdûher* dim hâbla

-226-

Kemâl-i hüsnü seyret ol meh-i hurşîd-tal'atda
Letâfetle Mesîh-etvâr Yûsuf'dur melâhatda

Gönül bir âfete düştü ne âfet âfitâb-âra
Felek-hûdur huşûnetde melek-rûdur nezâketde

Hayâl-i la'l ü tîğ-i gamzeniñ nâ-bûd u ser-bâzı
Ben ol cevher-şinâsım âlem-i gayb u şehâdetde

Değil cû-yı şitâban serv-kadd-i Leylî'ye müştâk
Gezer rûh-ı revân-ı Kays'dır deşt-i melâmetde

Zebandır her giyâh-ı kabrimiz tevhîd-i Bârî'ye
Hudâyî-nâbitiz *Memduh* bu gülzâr-ı muhabbetde

-227-

Rindân-ı aşkı seyret vermiş riyâyı bâda
Elde sebû-yı leb-riz belde sebû-yı bâde

Mecnûn zannederdi seng-i melâmet ermiş
Kuşlar bıraksa beyze başındaki yuvada

Cû-yı sirişk-i Ferhad akmakta taşa taşa
Hârâyî câmelerle Şîrin gezer kayada

Bir şem'-i şu'le-dârım pervâneler serimde
Aşkınla şevkim efzun cem'iyetim ziyâde

“*Kâlû belâ*³¹⁷” deminden ser-mestdir bu *Memduh*
Mînâda kulkul eyler kaldık aceb belâda

---

³¹⁷ A'râf Sûresi 172.Âyet (Evet dediler.)

-228-

Şiddetle geçen şühûr içinde
Günler sayılır küdür içinde

Tertîb-i dürûğ eden de çoktur
Eyyâm-ı gam u fütûr içinde

Bir doğru söz olsa bârî duysak
Efsâne-i nev-zuhûr içinde

Hayr üstüne söylemek ne mümkün
Nâşirleri şer u şûr içinde

Güftâr ise cümleten hurâfat
Reftâr ise hep gurûr içinde

Bak her biri âmir-i mesâlih
Nâ-puhte iken umûr içinde

Âsâyiş-i hâl akla sığmaz
Yüzlerce şu bî-şu'ûr içinde

Nevm-i ebedîye daldı millet
Emvât-sıfat kubûr içinde

Şiddet başı üzre âteşin tiğ
Yatsın bu şehîd nûr içinde

-229-

Taşır evlâdını rahmeyleyip mâder el üstünde
Tutar esmârını eşcâr-ı berg-âver el üstünde

Bulur elbette rif'at doğrulan dergâh-ı Mevlâ'ya
Gider efkar dahi olursa mevtâlar el üstünde

Safâ-sâz-ı dil-i erbâb-ı gam hürmet görür lâ-büdd
Ayağ olmuşken ismi devr eder sâgar el üstünde

Sefer sâfi-nihâdın feyzini etmekdedir tezyid
Olur kadri füzun-ter gezse bir gevher el üstünde

Azîz olmak dilersen bezl-i mevcûd eyle muhtâca
Mükerrem et'ime dünyâda *Fâ'ikher* el üstünde

-230-

Yâr saymaz katrete çeşmim hurûşân olsa da
Nûh için olmaz zarar âlemde tûfân olsa da

Çûb-ı huşkûn mislidir ol nahl-ı nâzım var iken
Servler saff-beste-i râh-ı gülistân olsa da
Zîr-i zülfdeki o hâl-i tâb-dâra benzemez
Sünbüle burcunda bin ahter nümâyân olsa da

Giryê-bâr olur harîs-i pertev-i ikbâl olan
Eşk kerem eyler revân-ı şem' fûrûzân olsa da

Nazmını tanzîr müşkildir cenâb-ı Âsaf'ın
Ka'be-i ma'nâda ger *Memdûh*Hassân olsa da

-231-

Tecellâ-yı cemâle olduğundan mazhar âyîne
Eder izhâr-ı hayret sun'-ı Yezdân'a her-âyîne

Alır yek-dîgerinden feyz-i bâtın sâf-cevherler
Olur âmîziş-i sîm-âb ile rûşen-ter âyîne

Güler yüz tatlı dil meftûnu olmuştur sühan-sencan
Eden şîrin-zeban tûtîyi her dem şükr âyîne

Safâ-yı meclis-i sahbâyı varsa anda derk eyler
Gelir rind Cem-i âyîne ne sırdır sâgar âyîne

Cihânı hüsünü hayrân ederse vechi var *Memduh*
Ki aldı destine nâz ile ol sîmin bir âyîne

-232-

Zülf-i müşkin rûyuñu setr eylemiş ey rûyu mâh
Nâ-murâd etti şu yüzden de beni baht-ı siyah

Nâzır-ı dîdâr olan görmez bu zulmet-hâneyi
Çeşme dünyâ târ olur etdikce hurşîde nigâh

Baştan at dünyâ gamın gelsin güşâyış kalbiñe
Goncalar handân olur etmek ile ref'-i külâh

Seyr-i şeb-hîzân oldu rûze-dârandan füzun
Mірrden eyler ziyâde meh felekde kat'-ı râh

Bâdî-i feyz-i terakkîdir tenezzül sâlike
Yûsuf-ı Ken'ân'a *Fâ'ik*oldu çâh encâm cah

-233-

O şûhun germ-i ülfetden izâr-ı alı huy-gerde
Nümû-dâr oldu gûyâ câ-be-câ şebnem gül-i terde

Çekirdekden yetişmiş tâzedir ol çeşmi bâdâmım
Anın-çün bir nazarda merdümün aklın komaz serde

Temâşâ eyle düşmüş cû-yı la'le sâye-i ebru
Görün sâkî-i sâhib-zü'l-fikârı havz-ı Kevser'de

Doğan etfâle bak pîrâheni hûn-ı ciğerdendir
Kazâ hâlî komaz insânı gamdan rahm-ı mâderde

Nümâyan sürh-gûn güller içinde beyze-i bülbül
Müşâbih dürre-i beyzâya *Fâ'ikbahr-i ahmerde*

-234-

Çarpınır efsûs ile ehl-i hüner taştan taşa
Oldu bu ma'nayı gûyâ sîm ü zer taştan taşa

Kan içer yâkût gömgök çehresi firûzenin
Aşk te'sîr eylemiştir kıl nazar taştan taşa

Sahtî-i âlâma lâzımdır tahammül reh-reve
Olmada ruh-sûde âb-ı hoş gezer taştan taşa

Dest-i pür-zûr-ı mürebbîde gerekdir cebr-i nefis
Sevdiği cildi urur debbâğlar taştan taşa

Birbirinin nâs kesr-i kadrine kûşîştedir
Darb olundukça erer *Fâ'ikzarar* taştan taşa

Nev-zemîn

-235-

Seher kıldım nazar berg-i çenâra
El açmış bâr-gâh-ı Kird-gâr'a

Seher bir câmi'-i nüh kubbedir çarh
Amûd-ı subh ana sîmin minâre

Seher âyînedir ehl-i şühûda
Safâsından eder subh isti'âre

Seher mahlûka baktım cümle raksan
Anâsır yedlerinde çâr pâre

Seher ser-şâr sun sâkî şarâbı
Güneş altın kadehdir bâde-hâra

Seher azm-i der-i yâr eylemiş mihr
Bir âteş-pâre olur vara vara

Seher arz-ı cemâl eyler o meh-ru
Felek hurşîdi çeksın bir kenâra

Seher *Memdûhbû*-yı yâr erişmiş
Bu feyz andan gelir bâd-ı bahâra

-236-

Yakıp sad dâğ pehlûya
Gül astım her ser-i mûya

Hazer ey tâlib-i dîdar
Dolaşma târ-ı gîsûya

Tecellî kalb-i sâf ister
Değiş mînâyı mînûya

Nefes hâ-i hüviyyetdir
Bakın âhûya tîhûya

Rücû'um Hakk'adır *Memduh*
Gelen Hayy'dan gider Hû'ya

Harfî'l-yâ'

-237-

Hezâr oldum görüp ol verd-i âli
Cihânın çünkü var bin türlü hâli

Eğer bir sâf mir'ât olsa âlem
Bulunmaz hiç ol şûhun misâli

Olur mu gevher-i elmâs bî-ab
Felek giryân eder ehl-i kemâli

Kalem yazmazdı levha aşk nâmın
Olaydı terk-i aşkın ihtimâli

Alıp bir bûse *Fâ'ik*gerdeninden
Dedim kim boynuma olsun vebâli

-238-

Fuzûlî'ye Nazîre

Tâ haşr ola görürler bağrımda kanlı dâğı
Kim söndürür Hudâ ger yandırır bir çerâğı

Rindin müdâm zevki seyyâle-i pür-âteş
Issı sudan alınmaz şu hastanın ayağı

Oldu hayâl-i zülf ü çeşmi ile mekânım
Tihûların durağı âhûların yatağı

Dağdan hüner mi Ferhad tîşeyle su getirmiş
La'l-i müzâb kıldım eşkimle taşı dağı

Vasfın işitmeğe hâk güllerden açtı gûşu
Söylerler idi *Memduh* vardır yerin kulağı

-239-

Can bilir tîr-i müjen kıymetini
Oku sînemde “*Remiy*”³¹⁸ âyetini

Duyup ol âfetimin şöhretini
Şöhretin görmedeyim âfetini

El atıp pençe-i mihre cânan
Kamerin anladı mâhiyyetini

Kalbini âyine-veş sâf etsin
O perînin dileyen da’vetini

Aks-i envâr ile *Memdûho* mehin
Âfitâb aldı bugün Sûretini

-240-

Sâkî yeter cefâlar zeyn eyle taraf-ı cûyü
Şâd ola tâ gedâlar doldur getir kedûyu

Belkîs-i mey nümâyan rindan birer Süleyman
Tebrîk ederse şâyan mülk-i Sebâ sebûyu

Meydir fûrûğ-ı her rû dâğ-ı dürûğ-ı bed-hu
Âb-ı hayâtdır bu hem Hızr’ın âb-rûyu

Urmuştu Hızr akdem âb-ı hayâtdan dem
Fikr et ne olur âdem içse heman bu suyu

---

³¹⁸ Enfâl Sûresi 17.Âyet (Attı)

Memdûhdâd-ı Hak'dır tab'ım için ezelden
Tarz-ı gazel-tırâzî tavr-ı kasîde-gûyi

-241-

Tîşesi belde kemerden akıtıp enhârı
Taktı Ferhâd miyâna kemer-i küh-sârı

Dolsa etrâfına bin seng-i melâlet Kays'ın
Der imiş aşkla yaptım şu metin dîvârı

Aşk eder âşık u ma'sûka berâber te'sir
Gördü gülzârı hemân eyledi bülbül zârı

Okların sînemi zeyn etti füzundur zevkim
Kerem ettin bana bu sâye veren eşcârı

Hiç demezsin ne olur hâl-i dili *Memdûh*'un
Dağıtırsın ruhuna turre-i müşkin-târı

-242-

Feyze mahaldir aşkın ocağı
Hurşîd-i mahşer anın çerâğı

Gîsûsu salmış çeşm üzre sâye
Sünbül döşenmiş âhû yatağı

Zannetme hâleme bende olmuş
Aşkıyla zâhir boynunda bağı

Çarhı hilâl ü encümle seyret
Taktı küllâha bin çingırağı

Fâ'ik' ayandır mevc-i letâfet
Mey içse gör sen ol gül yanağı

-243-

Gönlüm ki o gül yanağa düştü
Pervâne gibi çerâğa düştü

Âh etse sadâ gelirdi şîrin
Ferhâd o sebeble dağa düştü

Sâkî ne bu hûy u hây-ı rindan
Havf eyle ki söz ayağa düştü

Dil gamzeyi la'le etti tercih
Candan usanıp bıçağa düştü

Fâ'ikruhu turrenden nümâyan
Gül destesidir ki bağa düştü

-244-

Güldürdü lutf-ı gonca-i gülzâr bülbülü
Ağlattı **îk**³¹⁹ cûşîş-i enhâr bülbülü

Nâhun değil görünmede pâyinde nûk-ı şevk
Âgûşa aldı tâ o kadar hâr bülbülü

Eyler nihâl şu'leyi hem-reng-i nahl-ı Tur
Pervâneye denilse be-câ nâr-bülbülü

Feyz-i sükût açtı leb-i teng-i goncayı
Hâmûş kıldı kesret-i güftâr bülbülü

---

³¹⁹ *Berg-i Sebz'*de “hayli” şeklinde geçmektedir.

Ey gül terahhum eyle ki efgân u nâlede
Bastırdı sayt-ı *Fâ'ik*-i gam hâr-ı bülbülü

-245-

Ağyâra mâ'il çeşm-i elâsı
Yalçın kayada şâhin yuvası

Kalbimde titrer tîr-i nigâhı
Ol Ka'be'dir bu kible-nümâsı

Uydu rakîbe kaşı kemânım
Derd ehlinin yâ bitsin mi yası

Mir'âta baktın yüz buldu câna
Sad pâre olsun şu asılası

Kûyunda vardır *Memdûhyârin*
Dîdâr zevki cennet safâsı

-246-

Gamın öldürdü âşıkı n'itti
Toprağında çayır çimen bitti

Gün kavuştu gece sabâh oldu
Ben o mâha kavuşmadım gitdi

Çarh işkeste kâse idi hilâl
Hoş kenâd urdu anı berkitti

Meyve-i vaslına el ermez iken
Her ne oldu ise olup bitti

Nice dârâ dirâyeti *Memduh*

Vaz'-ı küstâh-ı dehr incitti

-247-

Dildâr cefâ etmede canlar dayanır mı

Bilmem sitemi âşka ihsân sanır mı

İster ki acı sözle bizi yâr ede memnun

Telh-âbe-i bahr ile gülistan sulanır mı

Ben post-nişîn-i gam u dildâr ser-efraz

Tûbâ'dır o bâlâ-kade eller uzanır mı

Dolâbı siphrin ki murâd üstüne dönmez

Hayvan gibi etrâfını âdem dolanır mı

*Fâ'ik*bizi ol mâh-cebîn etti ferâmuş

Bir vakt ola da eylediğinden utanır mı

-248-

Titretir oldu bürûdetle hevâ pîreheni

Bârî âhımla ısıtsaydım o nâzik bedeni

Düştü ak berfle Ya'küb-ı zemînin gözüne

Görmeyip hayli zaman Yûsuf-ı zerrin reseni

Kış kıyâmet günüdür selc ke-'ihni'l-menfuş

Çıktı arz üstüne emvât-ı nebâtın kefeni

Levh-i sîmîne dönüp pâre-i yahla gülzar

Gösterir buzlu zümürüd gibi berg-i çemeni

Oldu kar toplarına şimdi mübeddel *Memduh*
Gülşenin sünbüle karşı açılan yâsemini

-249-

Vahdet kelâmı şâfi değil mi
İnsâna bir söz kâfi değil mi

Hey hey pey-â-pey câm-ı safâ sun
Sâkî şarâbın sâfi değil mi

Ser-mest gönlüm bilmez nedir havf
Hem-hâl-i Bişr-i Hâfi değil mi

Yabana söyler uymaz bana Kays
Billâh bu Mecnun lâfi değil mi

Fâ'ikhadîs-i cânân besdir
İnsâna bir söz kâfi değil mi

Fuzûlî'ye Nazîre

-250-

Gark-ı hûn etsin dem-â-dem çeşm-i hûn-efşan beni
Cevher-i yâkût-ı rümmânım ki besler kan beni

Ger ölürsem hicr-i la'liyle kefen lâzım değil
Penbe-i mînâ içinde eyleyin pinhan beni

Başım üzre çarh fânûs-ı hayâlimdir döner
Şem' -âsâ mahz-ı nûr etmiş şeb-i hicran beni

Her yanımda bir melek-sîmâ kılar arz-ı cemâl
Beyt-i ma'mûra misâl etti dil-i vîran beni

Umre verdim Ka'be-i kûyunda dildârın safa
Ol cihetden bulmadı *Fâ'ikgam*-ı devran beni

-251-

Seyredin sath-ı cigerde kesret-i peykânını
Bahr-i ahmerde görün ser-pençe-i mercânını

Öldürür hem ruhsat-ı nezzâre vermez âşıkâ
Gözlerin bağlar çeker bismil-gehe kurbânını

N'eyledin şemşîr-i ebrûsuyla tîğ-i gamzeye
Kesdi bizden hayli demdir lutfunu ihsânını

Yerlere geçti nigâh-ı hışmı ile âfitab
Göklere azm eyledi kurtardı 'Îsâ cânını

Nisbet etmiş kendisin *Memdûhol* la'le akik
Reng ü âl etdi Süheyl içti akîkin kanını

Nevres Efendi'ye Nazîredir

-252-

Hüsnünüñ turredir ey mâh-likâ tercemesi
Ruk'a kâfirden erince ne belâ tercemesi

Ben gibi girye eder var mı gözüm la'lin için
İşte Tefsîr-i Uyûn işte Şifâ tercemesi

Kütüb-i menzile-i gayb bilindi amma
Çıkmadı nüsha-i Esrâr-ı Kazâ tercemesi

Levh-i mahfûz-ı İlâhî'ye ne söz nakş olunur
Mushafın lâ-büd olur vizr ü hatâ tercemesi

Harekâtında eder âdeme tazyîk icra
İlm-i hikmetde budur Bâb-ı Hevâ tercemesi

Gazel-i Nevres'i tanzîr edemezsin *Memduh*
Başka kuvvetdedir elbet Fusahâ tercemesi

Sakız Adası'nda Matmûr-nişîn Olarak Söyledim

-253-

Sevmemişken müddet-i ömrümde hiç ter sakızı
Eyledi kısmet bana devran şu bed-ter sakızı

Hâtıra bintü'l-ineble sürdüğüm demler gelir
Ağzına aldıkça nâz ile o duhter sakızı

Dün gece şöyle yapıştım dâmen-i dildâra kim
Sardı zannetdim bütün bâlîn ü pister sakızı

Anberiyne neş'esin bulmazsa gâhî rind olan
Çâresizlik hâlidir anberli ister sakızı

Âdet-i râmiş-gerandır revnak-ı âheng için
Tarh ederler târ-ı kânûn üstüne ter sakızı

Bir vücûdu çiğnemek *Memdûh* olmazsa bile
Kullanır meclisde seyret bazı ebter sakızı

Nâmık Kemâl'e Nazîre

-254-

Dest-i hayyât-ı kazâya girmeden can riştesi
Târ ü pûd-ı câme-i bahtımı hırman riştesi

Boynuma almış idim hablü'l-verîd-i aşkıñı
Geçmemişken sûzen-i 'Îsâ'ya imkân riştesi

Va'd-i vaslın bağlar elbette pamuk ipliğine
Penbe-i mînâsıdır sâkîye peyman riştesi

Seyr kıl ism-i Muhît'in feyzini yek katrede
Bir güher tesbîhdîr nîsanda bâran riştesi

Sâde-dillerde belâ-yı aşka *Fâ'iktâb* yok
Çâk olur te'sîr-i mehtâb ile ketan riştesi

-255-

Nûr-1 Ser- Şems'e hâverdir külâh-1 mevlevi
Tâc-1 hurşîde birâderdir külâh-1 mevlevi

Her nefes ashâb-1 vicdan bû-yı irfan şemmeder
Bezm-gâh-1 vecde micmerdir külâh-1 mevlevi

Dest-i Mevlânâ'da olmuştur sebûsu pür-şarab
Meclis-i tahkîke sâgardır külâh-1 mevlevi

Sîm-i hâlis sikke-i hunkâr ile rağbetlenir
Ehl-i aşka zîver-i serdir külâh-1 mevlevi

Oldu *Fâ'ik*pertev-efşân-1 şebistân-1 şühûd
Devreder fânûs-1 enverdir külâh-1 mevlevi

-256-

Bâde kim âb-1 ruh-1 Cemşîd'dir her katresi
Cevher-i âyîne-i ümmîddir her katresi

Sun o meyden kim bize ey sâkî-i âteş-mizac
Ahker-i dâğ-1 ser-i nâhîddir her katresi

Cûşiş-i emvâcına Îsâ sirişk-efşân-1 şevk
Şebnem-i berg-i gül-i hurşîddir her katresi

Penbe-i mînâ-yı meydır ebr-i nîsân-1 şühud
Dür-i mensûr-1 yem-i tevhîddir her katresi

Olduk ey *Memdûho* câm-1 mihr-i feyzin mesti kim
Jâle-rîz-i gülşen-i tecrîddir her katresi

-257-

Seyr eden Yûsuf gibi rü'yâ misâl-i âlemi
Hüsn-i ta'bîr eylemiş hâb u hayâl-i âlemi

Olmadık bir kere mey-hâr-1 safâ bu bezmde
Gerçi çekdik nice bin câm-1 melâl-i âlemi

Yazmış Eflâtun'unu Mecnûn ile pâdâş-1 akl
Şerh edenler nüsha-i hikmet-me'âl-i âlemi

Külfet-i devre ne hâcetdir bu zulmet-hâneyi
Hızır ise nûş eyleyen âb-1 zülâl-i âlemi
Görmedi *Fâ'ik*değil dünyâ bile ey mâh-ru
Sen gibi bir dilber-i nâzik-hısâl-i âlemi

(MUKATTA'ÂT)

-2-

Ferd ü Samed ü Hâlık iken Hazret-i Allah
Şirk etmeğe müşrik nice olmuş mütecâsir
Vahdâniyet-i zâtını âlemlere her dem
İ'lân ediyor Rabb'daki mablûb olan bir

-3-

Bi'l-cümle gelip âleme peygâmberan
Geldiyse nihâyet n'ola ol mazhar-ı tam
Câmi'de cemâ'at saff olurlar evvel
Mihrâba geçer sonradan ammâ ki imam

-4-

Reh-zen-i merddir şu kahbe cihan
Gezme deşt-i hevâda pâ-y-zenan
Fahr-i âlem hadîsidir gûş et
*"En-nisâ'u hibâleti's-şeytân"*³²⁰

-5-

Çâr mâderle çünkü nüh âba
Hükm-i tevlîdi eyliyor icra
Dokuza dört kifâyet eyler mi
Fi'l-i fuhşa budur sebep hâlâ

-6-

Civanlıkta koşar insan yürür âheste pîr olsa
O isti'câle şu hâle nedir hikmet nedir illet

Hayât ile memâtın beynidir her şahsa cevân-gâh
Ayak gitmez ki varsın menzile dehşetlidir rihlet

---

³²⁰ Hadîs-i Şerîf

-7-

Gelse dünyâyâ veled bağrır ana
Gitse dünyâdan ederler feryad
Hâsıl-ı ömr-i beşer işte budur
İki feryâd arasında bir yad

-8-

Kapamıştır doğan veled elini
Beşerin hırsına bu oldu delil
Gitse dünyâdan el açar da gider
Bulmamış bunda çünkü şey'-i kalil

-9-

Kapamıştır doğan çocuk elini
Elde saklar ezeldeki rızkın
Gitse dünyâdan el açar da gider
Lutf-ı Hakk'ı umar bilir fiskın

-10-

Kendim deyip öğünme ki pervîzen-i kaza
Bir gün olur da âlemi birden eler geçer
Câ-yı karâr bilme şu dâr-ı felâketi
Bizler gibi gelir nice âdem neler geçer

-11-

Vîran mekânı bûm tutar hoş safâsı var
Ma'mûrenin bilir nice dâm-ı belâsı var
Uçmaksa maksadın kuş ol ammâ ki baykuş ol
Âlemde kuşların dahi bay u gedâsı var

-12-

Farz et ki bu âlem hîç yok
Âlemde de âdem hîç yok
Âlem ile olma nice âdem
Şâd ol sana derd ü gam hîç yok

-13-

Geçti dem-serdî-i sermâ lâkin
Saldı boynuzlarını sitte-i sevr
Bir belâ gitse verir dîgerini
Böyledir kâ'ide-i cevr-i devr

-14-

Bâde tûfan kadeh sefîne-i Nuh
Dürd-i mey Rabb-i ekrem'in cûdu
Bel'-i tûfan ki etdin oldu ayan
Hikmet-i "*Vestevet 'ale'l-cûdi*"³²¹

-15-

Verirse Ka'be'de dil meyl-i sû-yı gayr sana
Hemîşe tâ'at olur fisk u Ka'be deyr sana
Gönül ederse taleb Hakk'ı künc-i mey-kedede
Mey iç ki bâde olur âkıbetde hayr sana

-16-

Deyr-i dünyâda gerçi Sûret çok
Lîk matlûb hüsn-i sîretdir
Olmayan hüsn-i sîrete mâlik
Rûhu yok sâde nakş u Sûretdir

---

³²¹ Hûd Sûresi 44.Âyet (Ve Cudi üzerinde durdu.)

-17-

Behişt-i arz İstanbul ki âdem
Temâşasıyla olur deng ü hayran
Akar enhâr tahtından behiştin
Bunun her cânibi bahr-ı hurûşan

-18-

Oldu mâliyede mefkûd nukud
Kapanırsa yeri vardır bâbı
Eylesin Ser- ma'âdı tahkîk
Ba'd ez-în akl ma'âş erbâbı

-19-

Dökme zülfûñ kalmadı canda karâr endişesi
Avrupa'yı açma hâzırdır firâr endişesi
Bir hazan vîrân ederken bâğı bunca rüzgâr
şu özümnden çıkmadı rû-yı nigâr endişesi

-20-

Eşk-i hırmandır akârı herkesin
Hayf kim oldu hazîne tamtakır
Geçmede zer yerine şimdi nuhas
Devletin altın işi oldu bakır

-21-

Ebussu'ûd ki ma'rûfdur fakâhet ile
Gelip huzûruna cinler görür imiş da'va
şu cin fikirli olan müftî-i zamâna bakın
Bulur tarîkını şeytâna da verir fetva

-22-

Müftî-i belde ile farkı nedir deccâln
Bindiği hardır anın merkebi bunun ester
Sorsalar Dâbbetü'l-arz'a ne söyler bilmem
Şerr-i mahz ise biri dîgeri andan da eşerr

-23-

Seyr eyleyin mahâretini Âbidin Beğ'in
Kalbur içinde esb-i sebük-pâyı oynatır
Hiç var mı kıptıyanda şu kuvvet ki istese
Zencîr-i Kehkeşânı çeker ayı oynatır

-24-

Sarılmış birbirine erguvanlar
Tutuşmuş gülsitanda pehlivanlar
Ayâğ-ı bâde-i gül-reng elde
Ne hoşdur gezse meclisde civanlar

-25-

Müşâbih ol ruh-ı tâbında nûr-ı dîn-i İslâm'a
Olur ammâ ki anda mû-yı müşkin nev-be-nev zâhir
Nasıl kâfir demem ol mû-yı anber-fâm için zîra
Müsellemdir çıkanlar dînden elbet olur kâfir

-26-

O ebruvan ki çeker levh-i hüsne yâ Hâfiz
Hudâ-pereste göre Hazret-i Hudâ Hâfiz
Aceb mi aşkla kurbân olursa İsmâ'il
Fedâ-yı aşk için Allâh dâ'imâ Hâfiz

-27-

Zulm-i şâhîye karşı İran' da
Hizb-i ahrârdır sebât edecek
Açmaz ammâ serâ'iri nezzar
Bu oyundur ki şâhı mât edecek

-28-

Olmada hıttâ-i İran vîran
Şûm olan şâha eder halk şütum
Bakınız bûma yıkık yer ister
Tûğ-ı şâhîde nümâyan bir bum

-29-

Büyük küçük iki dil halkolunmuş insânda
Küçük dil olmada sâkit büyük dili söyler
Lisândır âdeme her bir belâyı da'vet eden
Küçüklere oluyor hep büyükler âlet-i şer

-30-

Zâde-i tab' ki eş'ârımdır
Anı kardeşçe sayar evlâdım
Kalemim çûbek-i der-bân olsun
Beyt-i mazlûmda kalsın âdem

“METÂLİ” “MÜFREDÂT” “MESÂRİ”

-1-

Mübtelâ Eyyûb-veş sad zahma ten
“*Rabbi heblî min ledünke rahmeten*”

-2-

Aldır ruhları zülf andırıyor reng-i şebi
Pertev-i her dü cihân âl-i Nebî-i Arabi

-3-

Mushaf-ı ruh-sârı aç âyet-i Rahmân'a bak
Gözleri "Ve'l-fecr" okur hâfız-ı Kur'ân'a bak

-4-

Nâka-i Leylî'yi Mecnûn çekermiş o neci
Ben bu tavrı çekemem yâ deve yâ deveci

-5-

Lâle piyâle jâle mül bezm-i safâ olmuş cihan
Bülbül mugannî nahl-ı gül rakkâs-ı sahn-ı bûsitan

-6-

Göz süzüp bâde-nûş eder ol mâh
Ayn-ı farz oldu çeşm-i meste nigâh

-7-

Hâl-i yâri benliğe düşmüş de tefsîr eylemiş
İlm bir nokta anı cühhâl teksîr eylemiş

-8-

Dil-i bîmâra hayâl-i leb-i cânan geliyor
Ne aceb hastadır ol can gidiyor can geliyor

-9-

Açıldı dâğ-ı derun ihtiyâç var yâre
Tabîb lâzım olur lâ-'ilâç bîmâra

-10-

Sünbül üftâdesidir turre-i ham-ber-hamının
Her tarakta bezi var ol güzelin pür-çemenin

-11-

Gâhî ki yâr dîdesini hışm-nâk eder
Şeh-bâzı serçe parmağı üzre helâk eder

-12-

Dilde ebrû meyli var can la'l-i cânân üzredir
Döndürürler kıbleye ol hasta kim cân üzredir

-13-

Bûsa ruhsat verdi cânânım leb-i gül-fâmına
Hakk'a şükr olsun yine erdik şeker bayramına

-14-

Demdir olsun kilik-i nâdire-saz
Kâr-ı bend-i ney-i nevâ âgaz

-15-

Sîr-âb-ı nûr-ı hüsnün olan gülistâna gül
Şebnem-rübâdır anda giyâhımdan âfitab

-16-

Yek-zebân-ı şevk olup tasdîk ederler sözlerin
Dûstân etmekde şakk-ı hâme-âsâ ittihad

-17-

Tesellî-i visâli zevk-efrûz-ı cenânımdır
Tecellî-i cemâli berk-i hırmen-sûz-ı cânımdır

-18-

Bana Ferhâd u bülbülü anma
Biri dâğî birisi bâğîdir

-19-

Senin ey tûtî-i şîrin-zeban hem-sohbetin kimdir
Nigeh-perdâz-ı mir'ât-ı cemâl-i devletin kimdir

-20-

Bed-ahter kaldılar sırdır hevâ-yı kibr olanlar hep
Nazar kıl âsumâna câ-yı nahs-ı ekber olmuştur

-21-

Rahmet-i Hak yüzüñden olsa revan
Seni de âkıbet türâb çeker

-22-

Bu gülistânda bir kayd ile muztarr herkes
Bülbülün pâyına seyr eyle ki dâm olmuş bağ

-23-

Var Ka'b-ı dilde fark-ı binâ-yı Halîl ile
İsbât-ı müdde'â ederim bin delîl ile

-24-

Kefen-dûz-ı gamıñ gördükçe senden feyz-i ihyâyı
Eder sûzen tahayyül tîzî-i müjgân-ı Îsâ'yı

-25-

Bir düzd-i sebük-pây girip hücre-i şeyhe
İç eyledi peymânesini nâyını çaldı

-26-

Erer bir dem yere indirir anı mu'ciz-i la'liñ
Çıcarsın göklere vasf eyleyip âlem Mesîhâ'yı

-27-

Düşüm ne derde bak aramaktan o yâri ah
Allâh derd verip kula dermân aratmasın

-28-

Mû-miyân ince turreler müşkin
Hûblar içre belli başlı güzel

-29-

Hak saklasın isâbet-i aynü'l-kemâlden
Ol âşık'ın ki göz dikecek dil-rübâsı var

-30-

Terceme-i Beyt-i Hâfız

Mey gibi mestî-nümûd olsa eğer her bir haram
Ol zaman ma'lûm olur âlemde kim hüşyârdır

-31-

Cihânda ince eler sık dokur bulunsa dahi
Unu kepekden ayırmak dakîk mes'eledir

MESÂRİ'

-1-

Benzer gazâle çünkü dü çeşmi karacadır

-2-

Kays'dır sâlik olan aşkın tarîk-i âmına

-3-

Hayli dem aybaşını görmedi Leylâ-yı ma'aş

(MESNEVÎLER)

-14-

Vâki' Olan Ârzûya Mebnî Vaktiyle İnşâd Edilmişti

Kerem-i mîr-i ekrem-i hoş-tab'

Kıldı âsârını ser-â-ser cem'

Andırır şu eser gülistânı

Olsa şâyeste hattı reyhâni

Varak-ı tâzesi semen-sâdır

Her gazel bir gazâl-i ma'nâdır

Okuyan şu kitâbı âşık olur

Çünkü ma'sûku vasfın anda bulur

Reşk eder âfitâb matla'ına

Hâme ser-dâde oldu makta'ına

İşte *Fâ'ikkalem* gelip vecde

Eyledi beyt-i ekreme secde

Durdu dîvân-ı Hak'da ol âgâh

Cilve kıldı "*Fe-semme vechullâh*"³²²

Oldu bâdî-i şerh sadr-ı kalem

Ser- "*İkra' ve Rabbüke'l-ekrem*"³²³

---

³²² Bakara Sûresi 115.Âyet (Orada Allah'a durulacak bir cihet vardır.)

³²³ Alak Sûresi 3.Âyet (Oku! Rabbin sonsuz kerem sahibidir.)

(MUKATTA'AT)

-31-

Takrîz

Bu dîvân-ı cenâb-ı Nâ'ilî-i nükte-perverdir
Sühan-sencân-ı asra bir güzîde armağandır bu

Kıyâmetler koparmış kâmeti vâfında hûbânın
Be-câdır dense dîvân-ı haşirden bir nişandır bu

TARİH MANZUMELERİ

Musanna' Târîh

-1-

Kırdılar a'dâ-yı dîni vermeyip aslâ eman
Kanlı şemşîrin sezâ arşa asarsa gâziyan
İşte bu târîhde bir seyf-i cevher-dâr olur
Rus'u bozdu sūr kıldı ceyş-i hâkân-ı zaman **1269**

-2-

Görsün *Elmalı* ile satvetiniñ encâmın
Şimdi eyvâ diyecek neket ile ol menhus
İstemezlerse bu târîhi çıkarsın Şu'arâ
Yedi misketleri Elmalı'da elma gibi Rus **1272**

-3-

Ne kadar olsa da bâlâ-pervaz
Âdemi merg eder zîr-i türab

Kimse görmüş mü safâ-yı bâli
Nâle-zen baht-ı siyâhıyla gurab

Böyledir hükm-i kazâ halk-ı cihan
Bûm-ı mevt ile olur hâne harab

Kebg-i nâzende-edâ Şâhin Bey

Edicek bâğ-1 behište pertab

Harf-i menkût ile yazdım târih

Şâh-1 Tûbâ ola Şâhîn'e me'ab **1274**

-4-

Çiçek dedikleri illetle soldu bir gül-i tâze

Girîban-çâk olup bülbüller etsin nâle-i can-gâh

Dem-i fevtinde hâme katre-bâr oldu şu târihe

Çiçekden düştü Şebnem Kalfa jâle-veş yere nâ-gâh **1275**

-5-

Şeyh Yûnus ki o gavvâs-1 hakîkat âkıbet

Ka'r-1 bahr-1 kurb-1 Hakk'a daldı nâ-bûd oldu vah

Hayli dalgın zât idi tevhîd ile etdi vefat

Yûnus'a bahr-i muhît-i rahmet olsun cilve-gâh **1279**

-6-

(Habâb Efendi'nin Vefâtına Târîh)

Müsteşâr-1 sadr-1 deryâ-dil Habâb-1 rüzgâr

Eyledikte "İrci'î" emri ile Adn'ı me'ab

Âb-veş târih-i fevti oldu cârî hâmeden

Cûy-âsâ aktı Kevser sûyuna rûh-1 Habab **1277**

-7-

Nân u helvâyı cenâb-1 Sâ'ib-i şîrin-zeban

Eyleyip şerh ü beyan tûtî-i şekker-hâ gibi

Nâmını şehd-i musaffâ ile tavsîf eylemiş

Yâl ü bâl eyler bu şerhi şûh-ı müstesnâ gibi

Hak Ta'âlâ şârihi hıfz eyleyip ekdârdan
Düşmesin gözden revâk-ı manzar-ı a'lâ gibi

Oldu târîh-i bihîn-i tab'ı şu beyt-i selis
Tab'-ı gevher-rîz-i *Fâ'ikcûş* edip deryâ gibi

Al safâ-yı bâl olur gel nân u helvâ şerhini
Bastılar şehd-i musaffâyı şeker havâ gibi **1276**

-8-

Ziyâ Bey rütbe-i ûlâyı aldı oldu beylikçi **1279**

-9-

(Behçet Bey'in Mahdûmuna Târîh-i Tevellüd)

Kudûm-ı mîr-i Tâhir Behçet-efzâ-yı zamân oldu **1275**

-10-

Yümnle Hâlid Efendi eyledi güne vürud **1267**

-11-

Azîz olsun Züleyhâ-yı cihandan kâm alıp Yûsuf **1274**

-12-

Na'im-i salb-ı seri lâle-i Nu'mânî'dir Nu'man **1265**

-13-

Hadîka tab' olundu bû-yı irfan şemm eder ihvan **1274**

-14-

Tatlı cânın verdi nâ-geh Hak için Şîrin Kadın **1276**

-15-

(Sultân Abdülazîz Hân'ın Hal' ve İrtihâline Târîhdir)

Abdülazîz Hâna lutf ede Rabb-i ma'bud
Bir pâdişâh idi bu şân u şükûhu meşhud

Kıldı nice hükümdar dergâhını ziyâret
Pek çok ekâbir oldu ikrâmı ile hoşnud

Hal' etdiler o şâhı takdîre var mı çâre
Bir iş yapıldı ammâ andan garazdı maksud

Tanzîm-i leşker etdi hakkâ ki bahr ü berrde
İşte silâh u keştî âsâr-ı sa'yi mevcud

Gördü ne yâr kaldı ne taht u baht u gam-har
Mikrâz ucuyla nâ-gâh can verdi oldu nâ-bud

Endâm-ı pâki çün kim müstağrak idi hûna
Târîhi şerhalansın *Mikrâz ibn-i Mahmud* **1293**

-16-

Cülûs-ı Han Murâd-ı Hâmis'i sa'd eyleye Mevlâ **1293**

-17-

Hal'le iclâs için bulmadılar şâh-râh
Geldi biri söyledi *lafzı Murâd-ı Pâdişah* **1293**

B. BERG-İ SEBZ

Bismillahirrahmanirrahim.

Sünbül bûya-yı kelâm-ı kadîm

Çide-i çemenistân-ı tabi'at olan ezhâr-ı rengârenk-i âsârdan bu evrâk-ı perîşânına “Berg-i Sebz” ismiyle tarâvetdâr ve bezm-i irem-nişân-ı erbâb-ı irfâna bergüzâr-ı mevsim-i bahârdır Derûn-ı hadîka nümûnunda neşr-i fevâyih-i medâyih eden her güldeste-i nev-bestenin sâye-i tûba tırâz mevsûf-ı me'âli me'lûfda nesrin tahsîne ve diğerk gazeliyât ise gazel yaprağı gibi birer gazal-nâz dâmânına rîzende olduğundan bunların safahâtı dahi tab u fer-â-ferine sezâ vâir olması 'atâ-yı hatâ-pûşî-i üdebâdan me'muldür.

Kaside-1

Kasîde-i Bahâriye Der-Sitâyiş-i Vekil-i Mutlak Şehensâhı Hazret-i Mahmud Nedîm Paşa

Seng-i hicrânından açdı zahm-ı tâze serde gül

Dest-i ihsânınla bitdi urduğun yerlerde gül

Gamze-i hûn-pâşın oldukça tebessüm-rîz-i nâz

Cevher-i yâkuttan nakş etdiler hançerde gül

Gerdeninde 'aks-i la'lin reng-i ruh lebden 'ayân

Hoş düşer mînâ-yı mevc-engîze mey sâgarda gül

Gülşen-i rahat-fezâdır âteş-i 'aşkım bana

Hâsıl etmişdir Halîl'e lutf-ı Hak âzürde-gül

Derd-i verd-i 'ârızınla ey kıyâmet-kad nigar

Bağ-bân-ı cennete dâğım sunar mahşerde gül

Üstühân-ı cism-i bî-tâbım görünmez şerhadan

Zâr u hayrânım küşâd eyler kazâ şeş-derde gül

Pençe-i müjgânım üzre katre katre hûn değil
Şâh-ı mercândan zuhûr etmiş yem-i ahmerde gül

Sen harîm-i gülşene eyle tezerv-âsâ hırâm
Bâl-i bülbülle çekilsün bûsitâna perde gül

Saçların çöz terk-i zehr-i hand kıl tâ kim ola
Merkad-i Dahhâk-ı mârîden geçen ejderde gül

Ol leb-i tebhâle-dârı bûs **idüb**³²⁴ Fâ'ik dîdem
Resm olunmuş guyiya ser-sûre-i Kevser'de gül

Halka-i gîsûda ruhsârın görenler zann eder
Şeh-per-i tâvûs açmış ravza-i Dâver'de gül

Dâver-i 'âdil ki temkininden olsa behre-yâb
Rûzigara hande eylerdi reh-i sarsarda gül

Sadr-ı 'âlî-şân ki **zât-ı eşrefin**³²⁵ telmih için
Tarh edilmiş safha-i mihr-i şeref-perverde gül

Nev-bahâr-ı 'âlem-i ihsân ki feyzinden görür
İnkîşâf-ı tâlî'-i eyyamı her kişverde gül

Ne çemen buldu gül-i hurşîd-i lutfundan fûrûğ
Şeb-be-şeb olur şüküfte reng reng ahterde gül

Zer-feşân olmuş ser-i sâdâta dest-i himmeti
Cû-yı cûdundan nümâyân vâdî-i ahdarda gül

---

³²⁴ *Dîvân-ı Eş'âr*'da "edince" diye geçmektedir.

³²⁵ *Dîvân-ı Eş'âr*'da "nâm-ı pakini" diye geçmektedir.

Dâm-ı nîreng ol kadar üşküstedir ‘ahdinde kim
‘Andelîbe ba’ d-ez-în âl edemez bir yerde gül³²⁶

Bâd-ı hışmı eyleseydi bâğ-ı ‘âlemden güzâr
Nâr olurdu lâlenin destindeki micmerde gül

Reşhâ-bâr olsa veli ebr-i **rakîk-i şefkati**³²⁷
Âşikâr **olur**³²⁸ tarâvetle reg-i mermerde gül

Sâye-i tîgıyla zeyn olsaydı pehlû-yı peleng
‘Aks-i dâğından biterdi çeşm-i şîr-i nerde gül

Sadr-ı sultân-ı kader kudretten ol hâsıl kılar
Nîm-hand-ı iltifâtı la’l-i engüşterde gül

Bir zafer-yâver şeh-i satvet-nişân kim ceşşine
Humret-i çeşm-i celâdet bend eder miğferde gül

Âl feslerle görenler pâdişâhın askerin
Lâle-zâr **üzre**³²⁹ sanurlar kim olur güsterde gül

Sûsen olmuşdur sinânlar gülistânı n’eyesün
Kelle-i pür-hûn-ı düşmendir kefi leşkerde gül

Âsafâ dergâhına her gün şafakla âsumân
‘Arz eder zerrîn-sifâl-i neyyir-i enverde gül

Berk-i tâb-ı efgen değil kavs-ı kuzahdan rû-nümâ
Çarh-ı lu’bet-bâz bezmin-çün tutar çenberde gül

³²⁶ *Dîvân-ı Eş’âr*’da bu beyit” Sâye-i tîgıyla” diye başlayan beyitten sonra gelir.

³²⁷ *Dîvân-ı Eş’âr*’da “ rakîk-i re’feti” şeklinde geçmektedir.

³²⁸ *Dîvân-ı Eş’âr*’da “eyler” şeklinde geçmektedir.

³²⁹ *Dîvân-ı Eş’âr*’da “içre” şeklinde geçmektedir.

Şu'le-endâz olsa nûr-ı şeb-çerâğ-ı dânişin
Cevher-i gil zâhir eyler sath-ı hâkisterde gül

Bû-yı hulkundan kalem yek şemme tahrîr etmeden
Deste deste bend olur **heb**³³⁰ rişte-i mıstarda gül

Çeşm-i **bülbülden**³³¹ devâtım jâle-i terdir midâd
Lafz-ı rengîn gösterür bu kilik-i efsûn-gerde gül

Safhada görse midâd-ı sürh nûk-ı hâmemi
Yâsemen kuvvetlenür peydâ olur 'ar'arda gül

Tâb-ı 'irfân ile tab'ımdır benim ol gülistân
Cünbiş-i şeb-tâbı izhar eylemiş ahkerde gül³³²

Bir fezâdır kim hayâlîm seyr idüp ezhârını
Uğramışdır reşkden şimdi hezârân derde gül³³³

Bülbül-i elvân-ni'amdır gûyiya tab'im benim
Feyz-i te'siri bitermiş dâmen-i dilberde gül

Şu eser tezyîn eder mecmu'a-i eş'ârımı
Koy bulunsun ber-güzârım bir de bu defterde gül

Erdi söz pâyâna gül-bâng-ı du'âyı şevkle
Gûş olup ser-tâ-be-pâ tutsun müdâm ezberde gül

---

³³⁰ *Dîvân-ı Eş'âr*'da "ser" şeklinde geçmektedir.

³³¹ *Dîvân-ı Eş'âr*'da da "bülbüldür" diye geçmektedir.

³³² *Dîvân-ı Eş'âr*'da bu beyit "Tâb-ı 'irfân ile endişemdir ol bâğ-ı kemâl / Cünbiş-i şeb-tâbdan üşküftedir ahkerde gül" şeklinde geçer

³³³ *Dîvân-ı Eş'âr*'da bu beyitten önce iki beyit daha yer almaktadır.

Gonça-i ümîdine olsun dem'-i 'Îsâ nesîm
Âfitâb oldukca³³⁴ tâ kim ravza-i hâverde gül

Şâhid-i ikbaline hayretde kalsun kâinat
Sen bakub şu 'âleme mir'at-ı İskender'de gül

Kaside-2

**Zât-ı 'Âlî-i Cenâb Sadâret Penâhı Bahriye Nezâreti Ceflesinde İken 'Arz
Olunmuşdur.**³³⁵

Benzedi hüsn ü ân-ı yâre bahâr
Döndü bir tâze hatt-ı nigâre bahâr

Gördü reftâr-ı yâri gülşende
Çekti şimşâdı bir kenâre bahâr

Geşt eder 'âlemi çemen be çemen
'Âşık olmuş o gül'izâre bahâr

Gül ocağında âh-ı bülbülden
'Âkıbet yandı gitti nâre bahâr

Reşk ederse becâdır ey *Fâ'ik*
Böyle bir nazm-ı âbdâre bahâr

Deste güldür bu şi'ri nakl etsin
Meclis-i bî-...karâra bahâr

Bezm-i Mahmûd Nedîm Paşada
Sünbül ve gül verir bahâra bahâr

³³⁴ *Dîvân-ı Eş'ar*'da "açdikça" diye geçmektedir.

³³⁵ *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu Kaside yer almamaktadır.

Bir gülistân ki zât-ı pâki eder
Bûy-ı hulkundan ist'îare bahâr

Çemen ârâ-yı ravza-i devlet
Olmuş eyyâmı rüzgâra bahâr

Âstan-ı kerem-nişânı için
Dâstân öğredir hezâre bahâr

Bâğı 'âlemde intisâb edeli
Odur 'âtıfet-medâra bahâr

Feyz-i 'adliyle buldu çâre henüz
Niyş-i hâr ile hâr hâre bahâr

Çekelim devletine bir gül-bânın
Er göre ânı her diyâre bahâr

Bî hazân olan bâğ-ı ikbâli
Hayme kurdukça lâlezara bahâr

Kaside-3

**Nâzır-ı Dîvan-ı Ahkâm Hazretlerine Meclis-i Vâlâ Riyaset-i Celilelerinde
Takdim Kılınmıştır.**³³⁶

Tartâr turesin kim ol perîşân gösterür
'Âlemin cemiyet-i fikrin perîşân gösterür

Dâmenînden ye'sle etmiş Züleyhâ kat'-ı yed
Gör o şûhu Yûsufa çâh-ı zenahdân gösterür

³³⁶ *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu Kaside yer almamaktadır.

Bir şeker handeyle i'câz-ı leb-i cân-perveri
Tûtî-i tasvîri hoş güftâr u handân gösterür

İnfîlâk-ı subhî sirâyet-pençe kakhârdan
Atlas-gerdûn dahi çâk-i girîbân gösterür

Safha-i hüsn-i cemâl şâhid-i şi'r-i celâl
Bir gülistândırki *Fâ'ik* hatt-ı reyhân gösterür

Ravza-i dâvermidir ol bostân-ı pür-safa
Mısra' -ı mevzunları serv-i hırâmân gösterür

Ravza amma gülşen-i firdevsle hemrenkdir
Berk-i sebzi şehper-i tâvusa elvân gösterür

Ravza amma havz-ı lebrîzindeki âb-ı revân
Ne çemende çeşme-i mîhri hurûşân gösterür

Jale düşmüş sanma gökden hasreti bu ravzanın
Dide-i tâbende-i hurşîdi giryân gösterür

Havzının âb-ı lâtifî ma'den-i sîm-âbdır
Aks-i tâb-ı neyyir eflâki lertzân gösterür

Öyle safvet-mevc urur kim her dönen fevvaresi
Mâhî-i mâhî ile gerdûnı gerdân gösterür

Katresinden cûş eder Feyz-i hayat-ı cavidân
Bir yeşil yaprağı hazra âb-ı hayvân gösterür

“Keyfe yuhyi’l erda ba’de mevtiha”³³⁷ esrârını
Bağ-bân-ı kudret-i Hakk anda her ân gösterür

Tarh-ı nev-nakş çemen-i mihr-i Süleymanî midir
Sahasında Âsaf-ı zîşânı devrân gösterür

Zât-ı kâmil dâver-i ‘âdil ki ‘ayn-ı ‘âleme
Şeb-be-şeb bezm-i kemali bedr-i ‘irfân gösterür

Devr eder rûh-ı latîf-i enverî pervâne-veş
Zan ederler meclis-i şem’-i şebistân gösterür

Fer-i deyr-i ledünn tâli’i çarh-ı ‘amûd-ı subhla
Âfitâbı kasr-ı iclâlînde derbân gösterür

Haşre dek olsun ilahî devlet u ‘ömrü mezîd
Mahz-ı cûd olmuş vücudu halkâ ihsân gösterür

Bâğ-ı ümidi ola vâreste-i hüzn-i hazân
Tâ ki gül-gûn bâhâr-ı’âlemde cevelân

Mesnevî-1

Bahâriye-i Diğerdır Tarz-ı Mesnevî

Buldu bahâr ile cihân âb u tâb
Çeşme-i hurşîdden akdı gül-âb

Ebr-i bahâr oldu yine feyz-bahş
Sürdü çemen sâhasına cuy rahş

---

³³⁷ Rum Suresi 50.Ayetin (Arzı ölümünün ardından nasıl diriltiyor.)

Merkad-i Mecnûn'u eder cüst-cû
Lâleler almış ele dîvane-cu

Cûş-ı tarâvetle zeminden zamân
Oldu gül-efşân-ı ser-i âsumân

Gösterür oldu kıta'ât-ı sehâb
Âb-ı hayat üstüne çîn-i 'itâb

Öyle ki bu mevsim-i ürd-i behişt
Âdem olan çekmeye derd-i behişt

Âvama cennet görünür bağı râğ
Reng-i gül açdı per-i tavûsa dağ³³⁸

Birbirine etmede 'arz-ı beden
Berg-i çemen nesteren veyâ semen

Deste gül evrâkını **aldı**³³⁹ heva
Bülbüle kâğıdlar **uçurdu**³⁴⁰ sabâ

Bülbül-i nâlede salub gulgule
Okuyucu çıkıdı 'arûs-ı güle

Hâr ile bin zahm açılıb zâr zâr
Gül budağından öte düşdü hezâr

Âteşe dönmüş ne 'aceb verd-i ter
Dalına binmiş gibi bülbül meğer

---

³³⁸ *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu beyit yer almamaktadır.

³³⁹ *Dîvân-ı Eş'ar*'da "almış" şeklinde geçmektedir.

³⁴⁰ *Dîvân-ı Eş'ar*'da "uçurmuş" şeklinde geçmektedir.

Şebnem ile **kâsesi**³⁴¹ doldu gülün
Çiğ yedi feryâdı odur bülbülün

Sâgar-ı **mül**³⁴² sunmadadır verd-i âl
Dem-keş olur bülbül-i işkeste-bâl

Zanbakı gördükde surâhî be-kef
Tâsını düşünde getürdü keşef

Câm-ı billûrîn semen-i bustân
‘Iş u tarabla doludur gülistan

Reşk eder oldu bu deme rûh-ı Cem
Bülbüle destinde gül ey gonca-fem

Neşve şarâbında hurûşân olub
‘İşve rikâbında şitâbân olub

Tâze edâlarla salın gülşene
Servi ser-efgende kıl ol dâmene

Mest süzüb dâde-i fettânını
Saç yüzüne zülf-i perîşânını

Sen dur o tavr-nâzı yürüt bir zaman
Nâz edecek demdir amân el-amân

Verdi ruhun turre-i müşkîne tâb
Sünbüle burcunda mıdır âfitâb

---

³⁴¹ Dîvân-ı Eş’arda “kâsî” şeklinde geçmektedir.

³⁴² Dîvân-ı Eş’arda “mey” şeklinde geçmektedir.

Çözme saçın câyine dildir ol
Bozma medd-i dellâk-ı bülbürdür ol³⁴³

Perde-i gîsûda hatt-ı sebz-i dest
Huzr-ı hayat-âver zulmet-şikest³⁴⁴

Tarf-ı gaddarında hatt-ı ter midir
Gül-çemen ravza-i dâver midir³⁴⁵

Dâver-i dâv-âver-dârâ hışm³⁴⁶
Âsaf-ı zî-şân-ı veliyyü'n-ni'am

Neyyir-i nevrüz cihân-ı kemâl
Şa'şa'a-efrûz-ı sipihr-i hısâl

Subh-ı safa-perver-i âfâk-ı şark
Mihr-i ziyâ-güster-i âfâk-ı şark

Mâh bulur her gece bezminde tâb
Bu söze gerçi tutulur âfitâb

Re'yine hayrân hîred-i hurde-dân
Fikrine meftûn 'ukalâ-yı cihân

Hâmesine avn-i ilâhî midad
Nâmesine feyz-i ezalruk'a-dâd

---

³⁴³ *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu beyit yer almamaktadır.

³⁴⁴ *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu beyit yer almamaktadır.

³⁴⁵ *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu beyit yer almamaktadır.

³⁴⁶ *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu mısra "Dâver-i devrân o 'âlî-himem" şeklinde geçmektedir.

Devr-i revân-bahşına leb-teşne mül
Nühket-i ahlâkına sad-çâk gül

Lutfi olub revnak-ı bâğ-ı cihân
Adli tutub alemi yekser hemân³⁴⁷

Hâtırını aldı ele güllerin
Dinledi efgânını bülbüllerin

Bülbülü gül eyleyeli nâle-kâr
Goncayı tamar-ı kadde tutâr rüzgâr³⁴⁸

Neyleyim efsus değil baht baht
Hâr-ı elem kıldı dili saht saht³⁴⁹

Eyledi her dîn-ı pâ-gerdûn-ı ciga
Görmedim ‘âlemde safâ-â-safâ³⁵⁰

Böyle giderse sitem-i çarh eğer
Renk verir güllere hûn-ı ciger³⁵¹

Fâ'ik me'yûs u hazîn dâimâ
Devletine ‘ömrüne eyler du‘â³⁵²

Tâ ola gül cami'ine andelib
Fasl-ı rabi' içre hoş-elhân hatîb

³⁴⁷ *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu beyit yer almamaktadır.

³⁴⁸ *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu beyit yer almamaktadır.

³⁴⁹ *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu beyit yer almamaktadır.

³⁵⁰ *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu beyit yer almamaktadır.

³⁵¹ *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu beyit yer almamaktadır.

³⁵² *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu beyit yer almamaktadır.

Alma ele bağda ney-reste-gül
Hâtem-i ikbâl sana destegül³⁵³

Mesnevî-2

Diğer Bahariye

Sâkiyâ devrini eyle icrâ
Reşk ide tâ ki sipîhr-i mînâ

Dolu tut sâgarı ‘âlem boşdur
Rindler mesleğidir bu hoşdur

Derd çektin yetişür ‘âlemden
Dürr ü mey sun bize câm-ı cemden

Dâsitân-ı Cem’i takrir eyle
Nakl-i nukl etmeğe tedbir eyle

Söyle ey sâkî-i ferhunde-likâ
Kulkul eyler sana çünkîm mînâ

Gül gibi tâze kâdeh âl deste
Mül gibi rûh u safâ ver meste

Goncalar açdı yine oldu bahar
Feyzini eyledi ezhâr izhâr

Bezm-i gülşen hele buldu zînet
Hâke ferş oldu besât-ı ‘işret³⁵⁴

³⁵³ *Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit yer almamaktadır.

³⁵⁴ *Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit yer almamaktadır.

Lâle ser-dâde-i cam-ı la'lin
Nergis âlûde-i hâb-ı nuşîn

Salın ey serv-i semen-pîrâhen
İftihâr eyleye sâyende çemen

Eyle bir gülşene ammâ ki hırâm
Râm ola sahasına heft ecrâm

Ey hoş ol ravza-i halled-âsaya
Nahl-i nevrestesi tûbâ sâye³⁵⁵

Dem'-i 'Îsâ gibi sahnında nesîm
Teşnedir havzına mâ'-i tesnîm

Havzının âbını kim cû getirür
Bülbüle bin dereden sû getirür

'Andelîb ânda eder 'âlem-i âb
Nûra gark etmiş o suyu meh-tâb

Seyr idüb cûyda tâb-ı kameri
Serv-i sîm üstüne uçmuş kumru

Mâhiyânı sudan ayırmağa
Sanki inmiş idi ay ırmağa

Sende ey sâkî-i sünbül-kâkûl
Bu gülistânda dolaşdır gül ü mül

Neşve yâb et beni kim geldi zamân

---

³⁵⁵ *Dîvân-ı Eş'ar'* da bu beyit yer almamaktadır.

Olayım bülbüle dem-sâz amân

Varak-ı tâze idüb berg-i gülü
Dökeyim mevc-i midâd üzre mülû

Sonra da hâmeyi der-dest edeyim
Seni bir vasf ile ser-mest edeyim

Hüsrev-i melek-tırâz-ı ikbâl
Vâsıl-ı mer-tebe-i âlü'l-‘âl³⁵⁶

Zîver-i cah u emin-i devlet
Daver-i şâhenşîn-i devlet³⁵⁷

Dürre-i nâdire-i bahr u cûd
Gurre-i zâhire-i ‘âlem-i cûd³⁵⁸

Neyyir-i kevkebe perdâz-ı cihân
Kevkeb-efrûz sipîhr-i ‘irfân³⁵⁹

Pertev-i re’yi sürâg-ı hurşîd
Ahter-i tâli’i dâğ-ı nâhîd

O Felâtun-ı zamânın şâyân
Bâbına olsa Aristo der-bân

Âstânında himem-i cûş-â-cûş
Âstînde ni’am-ı cilve-fürûş³⁶⁰

³⁵⁶ *Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit yer almamaktadır.

³⁵⁷ *Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit yer almamaktadır.

³⁵⁸ *Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit yer almamaktadır.

³⁵⁹ *Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit yer almamaktadır.

³⁶⁰ *Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit yer almamaktadır.

Devr-i ‘adlinde felek vakf-ı huzûr
Vasf-ı hulkuyla melek mehbit-i nûr

Felek ol bâbâ kadîmî çâker
Kamerin hâlesidir halka-i der

Demdir ey *Fâ’ik*-i rengîn-hayâl
El tutub göklere mânend-i nihâl

Sıdk u ihlâs ile subh u mesâ³⁶¹
Edelim dâver-i devrâna du’â

Tâ bula bu çemen-i hadrâda
Câm-ı hurşîd-i şafakdan bâde

Sihhat u devlet ile sâğ olsun
Her ayak basdığı yer bâğ olsun³⁶²

Mesnevî-3

‘Aşk-ı ‘Âlem-efrûz Vâkı’-a-i Sâmân-sûz

Hamd ana kim dedi “*Fe-ahbebtü*”³⁶³ ol

Zatına gösterdi muhabbetle yol

Hubb-ı ezel eyledi nâ-geh hurûş
Ka’r-ı yemm-i hayrete daldı sürûş

Kısmet olub habbe-i hubb âdeme
Geldi hemân mezra’-a-i ‘âleme

³⁶¹ *Dîvân-ı Eş’ar*’da bu mısra “Hâme oldukça semen-sâ-yı senâ” şeklinde geçmektedir.

³⁶² *Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit yer almamaktadır.

³⁶³ Hadîs-i Kudsî

İçdi cinân içre şarâb-ı tahûr
Na'ra-i 'aşk etdi bu yerde zuhûr
Olmuş-idi 'aşkla mest-i elest
Hâke düşer kim ki ola tâm mest

Çünkü kuruldu şu mu'allâ-ribât
Halkına verildi birer irtibât

Her ne bu 'âlemde ki mahlûkdur
Birbirine 'âşku ma'şûkdur

Kalbi muhabbetle eder kalb celb
Etmede yek-diğerin eşyâda cezb

Sâ'ika eyler mi hadîdi fedâ
Kûhdaki kâhı arar keh-rübâ

Cezbeden insan mı fakat pür-tanîn
Çekmededir birbirini ma'u tıyn

Hâke olurebr-i rutûbet resân
Jale güneşle çekülûr zerre-sân

Arzda gör câzibenin kuvvetin
Hak sana izhâr kılar hikmetin

Tâ o kadar arza sarılmış şecer
Bîhini âhir çürüdür hâk eder

Zîr ile bâlâya bakub eyleseyr
Meyl ü rükûn üzre bütün vahş u tayr

Merdü zeni ‘aşk ki takrîb eder
Tohm-ı muhabbet veledi tayyib eder

Hüsn ile gösterdi muhabbet şükûh
‘Aşka merâyâdır anın-çün vücûh

Vech-i hüsn ‘ârife nur-ı hüdâ
Ehl-i dile şâbb görünmüş Hüdâ

‘Ârif ol sâlik-i Tûr-ı edeb
İsm-i muhibdir yine bu ‘aşka Râb

Eyledi ‘âşıkları şûrîde hâl
Âyet-i kübrâ-yı “*yühibbu ’l-cemâl*”³⁶⁴

Feyz-i muhabbet ki verir kalbe tâb
Zerreden eyler leme’ân âfitâb

‘Aşk bu beyt ile hoş etmiş beyân
Hazret-i hunkâr o şeh-i kâm-rân

*“Âh mine’l-‘aşk u hâlâtîhi
Ahraka kalbî bî-harârâtîhi”*

Gönlümü ‘aşk eyledi tûfân-ı nûr
Zâhir olub sırr-ı “*Ve fâre’t-tennûr*”³⁶⁵

Ah ciger üstüne saçdıkça nâr
Oldu gönül bağına nahl-i enâr

---

³⁶⁴ Hadîs-i Şerîf

³⁶⁵ Mü’minûn Sûresi 27.Âyet (Onlara korku yoktur)

Cism-i nizârımda benim dâğı-derd
Meşhed-i ‘uşşâka olur tâze verd

‘Aşk alalı gönlümü’ leyl ü nehâr
Bir gül-i nâz olmuşidi bana yâr
Cünbiş ü refâtârı serâser vefa
Her nazârı câna verirdi safâ

Olsam eğer hüzn ile geh girye-hîz
Nergisin eylerdi o gül jale-rîz

Bulsa meserretde beni na-gehân
Gülmeden olurdu yüzü gülistân

Halkına mecbur edüb ol dil-şikâr
Geçer muhabbetle nice rüzgâr

‘Aşk ile eyyâmım ederken mürûr
Cezbe-i cân yâre de verdi huzûr

Eyledi ol meh-veşi ihsân-ı’aşk
Dest-res-i dâmen-i merdân-ı ‘aşk

Bildi nedir bezm-i müheyyâ-yı rûh
Aşk ola nûş eyledi sahbâ-yı rûh

Mey-kede-i’aşka koyuldu müdâm
Öyle mey-âşâm olub subhu şâm

Kible-i kalb üstüne döndürdü rûy
Akdı gönül bâğına mânend-i cûy

Girdi tarîk-i nazara çün o mâh
Cân evine her şeb ederdi nigâh

Bir gece tâk-ı felek-i zer-nigâr
Perde-i müşkînin idüb âşikâr

Yakdı çerâğ-ı meh-i tâbânını
Nûr ile zeyn eyledi eyvânını

Ây ne hoşdur kamerin hâlesi
Çeşmi alur şu'le-i cevvălesi

Yıldızı yüksek gece imiş bu şeb
Yâre misâl 'âlemini açdı hep

Tutmuş elinden o gece pîr-i feyz
Cennete salmış ânı te'sîr-i feyz

Bağ-ı cinânda salınurken bu serv
Cem' olub ervâh misal-i tezerv

Derler o Tûba-kadde ey dil-sitân
Sen hele bildin mi ne bu bûstiân

Ravza-i Firdevs adı şu gülşenin
Hârdan âzâde ola dâmenin

Gûş edecek sözlerin ol yâr-ı cân
Dehşet alur hâtırını bir zaman

Anlar ederler yine bed'-i kelâm
Havfi ko zevk eyle ki darü's-selam

Sem'ine erdikde cevâb-ı ahîr
Dilden olur şevk-i behište esîr

İştebu hâletle şeb eyler güzer
Mihre gümüş âyine verir seher

Dîde-i mahmûru süzüb âh o yâr
Devlet-i bîdâra olur nûr-bâr

Subh ki tenvîr eder âfâkını
Olda açar sîne-i berrâkını

Vâkı'adan hayreti efzûn olur
'Âlemi gördüğüne mahzûn olur

Her ne ise vakt-iseherdir niyâz
Ol boyu şimşâda verir ihtizâz

Sûziş eder dest tutar zâr zâr
Göklere manende-i berg-i çenâr

Pâyinerîzende olan âb-ı rû
Olur o gül-çehreye ma'-i vuzû

Secde kılar şükr ile Vehhâb'ına
Saff-ı müje kaşları mihrâbına

Gül gibi dâmâna döker taze eşk
Çâk-ı girîbânı verir verde reşk

Ham-ı necm-i kâkülü fevc-i felâh
Cebhe fûrûğ-âver nûr-ı salâh

Vechi bulub hâsılı yüz fer ü tâb
Doğdu o gün başıma bu âfitâb

Ruhları sad âl ile almış gülü
Turre tarâvetde cinân sünbülü

Şive eder kaddine bast ivedâd
Mevc-i melâhat lebine bûse-dâd

Gunc u velâl ile o şirin zebân
Vakı'asın eyledi naklu beyân

Geldi bu seyrân bana gayet garîb
Kalmadı kalbimde karâr u şekib

Bilmezem ammâ ki ne oldu gönül
Yok sebebi hüzn ile doldu gönül

İki üç ay geçti hemân aradan
Yâre açıldı dil-i âvâreden

Zulmet-i gam bu dil-i bî-tâbda
'Aşk ile cânân ise meh-tâbda

Hastalanub âh o dermân-ı cân
Perru bâline dõşendi hemân³⁶⁶

Gerçi tabib etdi ‘ilâc u deva
Kıldı tezayidine za’f-ı kuvâ

Vâsıl olub yevm-i maraz sâbi’e
Hükm-i zuhur istedi ol vakı’a

Bulmak için cenneti ser-mest o mâh
Mevtden erdi sekerât âh âh

Can çalışur etmeğe terk-i hayât
Durmaz okur lebleri “*Ve’z-zâriyât*”³⁶⁷

Görmüş idi hâbda me’vasını
Buldu saadet ile Mevlasını

Faik-i mahzuna edersin su’âl
‘Aşk yeter cümlesi hâb u hayâl

Gazel-1

Ta’rif-i Bahâr Tavsif-i Yâr

Cünbüş-i şehper-i hezâr-ı bahâr
Bahş eder bâd-ı müşk-bâr-ı bahâr

Canfezâdır dem-i Mesih gibi
Şimdi yekşemme rüzgâr-ı bahâr

Reng ü bûdan geçilmez oldu çemen

---

³⁶⁶ *Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit yer almamaktadır.

³⁶⁷ Zâriyât Sûresi 1. Âyet (O tozdurup savuranlara)

Hoş bezendi yine diyâr-ı bahâr

Al giyinmiş bütün gelincikler
Döndü beytü'l-‘arûsa dâr-ı bahâr

Oldu tâvus-ı hulde dağ-ı efgem
Hande-i kebg-i dil-şikâr-ı bahâr

Bedr-i tâbâna dönmüş ay çiçeği
Gül-i hurşîd açar nehâr-ı bahâr

Gece amma gülün ocağında
Tâb-ı şebtâb olur şerâr-ı bahâr³⁶⁸

Efser-i la'l-gûn-ı gülde yine
Jaledir dürr-i şâh-vâr-ı bahâr

Getirir bahr-ı ahmer-i cûşa
Mevc-ber-mevc lâlezâr-ı bahâr

Serv u şimşâd için hurûşândır
Sahn-ı gülşende cûy-bâr-ı bahâr³⁶⁹

Dikkat etdim bu cûşiş-i feyze
Çeşm-i cân oldu bîkârâr-ı bahâr

Yâr geldi o demde hâtırına
Beni ‘aşk etdi dilfigâr-ı bahâr

---

³⁶⁸ *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu beyit yer almamaktadır.

³⁶⁹ *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu beyit yer almamaktadır.

Tâzeden tâze bir gazel yazdım
Eyleyem anı bergüzâr-1 bahâr

Ey ruhun verd-i âbdâr-1 bahâr
Hatt-1 sebzî olur medar-1 bahâr

Çîn-i zülfünden erdi gülzâra
Müşk u ‘anber döküb katâr-1 bahâr

Benzemez kadd ü haddine cânâ
Serv ü gül dolsa şah-sâr-1 bahâr

Berk-i âteş-zen-i nigâhından
Tutuşur sîne-i çenâr-1 bahâr³⁷⁰

Ab olur gayret-i hırâmından
Nahl-i gül-nâr-1 nûr-bâr-1 bahâr

Dil-i *Fâ’ik* fedâ-yı’aşkıdır
Ey semen-sîne gül-nisâr-1 bahâr

Terci’-i Bend

-I-

Yeterki terk-i gamu derd-i rüzgâr edeyim
Birazda tâli’-i nâ-sâzı dâğ-dâr edeyim
Hazân-1 hüznü safâlarla hâk-sâr edeyim
O serv-kâmet ile seyr-i cûy-bâr edeyim
Heva-yı ‘aşka uyub ‘azm-i merg-zâr edeyim
Zamanı geldi hele zevk-i nev-bahâr edeyim
Gözüm yaşıyla hatt-1 yâri ben büyütmüşidim
Şu tâze tâze çemen-zârı ben büyütmüş idim

³⁷⁰ *Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit yer almamaktadır.

-II-

Nedir bu reng-i letâfet bu nâz-ı dil-cûlar
Saçıldı gül yüzüne kâkül-i semen-bûlar
Arar tarar mı ‘aceb vech-i hüsnü gîsûlar
Benefşe dökdü ruh-ı âb-dârına mûlar³⁷¹
Yeşillik eyledi peydâ revân olan cûlar
Durur bu matla’ı bercesteye akan sular
Gözüm yaşıyla hatt-ı yâri ben büyötmüşidim
Şu tâze tâze çemen-zârı ben büyötmüşidim

-III-

Hurûş-i meyle hıyâbâna eyledikçe şitâb
Sunar güle kadeh-i çeşm-i bülbül ile şarâb
Kelâle sünbül u leb-gonça ruh-ı gülşâd-âb
Bakılsa rûyına bir gülistân-ı feyz-me’âb
O gülistânı sirişkimleeyledim sır-âb
Benim garîb görür rûz-ı Hızrımı ahabâb
Gözüm yaşıyla hatt-ı yâri ben büyötmüşidim
Şu tâze tâze çemen-zârı ben büyötmüşidim

-IV-

Salınsun ol boyu şimşâd yetdi derdu mihen
Nesîm esdi dıraht oldu bağa sâye-figen
Bakın giyâh-u miyâha temevvüc eyler iken
Bahârdır yeri var yemyeşil görünse çemen
Sulandı âb-ı zümrüdle sâha-i gülşen
Bulur tarâveti her berg-i sebz şebnemden
Gözüm yaşıyla hatt-ı yâri ben büyötmüşidim
Şu tâze tâze çemen-zârı ben büyötmüşidim

---

³⁷¹ *Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit “Arar tarar mı âni şâne ile gîsûlar / Benefşe dökdü ruh-ı âb-dâra şeb-bûlar” şeklinde geçmektedir.

-V-

Akan sular gibi hüsn etdi sür'at ile güzâr
Yolunda kaldı fakat tûde tûde rîk u gubar³⁷²
Değil gaddar-ı dilârâda gerd-i müşk-nisâr
Gubâr-ı hattla eder iğbirârını izhâr³⁷³
Bakub cemâline *Memduh* şimdi leyl ü nehâr
Misâl-i ebr-i bahâr ağlasamda hakkım var
Gözüm yaşıyla hatt-ı yâri ben büyütmüşidim
Şu tâze tâze çemen-zârı ben büyütmüşidim

Âsâr-ı Na-Matbu'a-i 'Âcizânemden Ba'zı Gazeliyât

Gazel-2

Ey kadd ü cünbişinde 'ayân servü cûy-bâr
Olmuş senin yolunda revân serv ü cûy-bâr

Her bir hırâm-ı şûhun ile nâz edip hurûş
Doldu fezâ-yı bâğ-ı cihân serv ü cûy-bâr

Bûy-ı hattınla kâmet ü refâtına esîr
Sahn-ı çemende bâd u zân serv ü cûy-bâr³⁷⁴

Gülnahl-i 'işvesin ki seni cüst ü cûdadır
Dâmen-feşân ü girye-künân serv ü cûy-bâr

Çıksun sipihre dûd-ı dil aksun zemine eşk
Sayende hâsıl etdi bu cân serv ü cûy-bâr³⁷⁵

³⁷² *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu iki mısra "Akarsular gibi sür'atle hüsn edince güzâr / Kalur yolunda yolunda fakat tûde tûde rîk u gubar" şeklinde geçmektedir.

³⁷³ *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu iki mısra "Değil o câme-i zîbâda gerd-i müşk-nisâr / Tamam yâr ediyor iğbirârını izhâr" şeklinde geçmektedir.

³⁷⁴ *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu beyit yer almamaktadır.

³⁷⁵ *Dîvân-ı Eş'ar*'da bu beyit yer almamaktadır.

Ol Şerhalar ki gözyaşımı iktiza eder
Olsun kenârakibr hemân serv ü cy-bâr³⁷⁶

Sâkî-i ser-bülend yetiŐsn Şarâb ile
Hoşdur bahar faslı amân serv ü cy-bâr

Fâ'ik nihâl-i hâme v mevc-i midâddan
Gösterdi tâb'-ı nâdire-dân serv ü cy-bâr

Bu tab'-ı müstakîm ile Şu meşreb-i latîf
Bir glistandır ana nişân-ı serv ü cy-bâr³⁷⁷

Medd-i Őehâb u kahkeŐândan o gülşene
'Arz etdi çarh-ı nur-feŐânserv ü cy-bâr³⁷⁸

Gazel-3

Güldürdü lutf-ı gonca-i gülzâr bülbülü
AĞlattı hayli cŐiŐ-i enhâr bülbülü

Nâhun değil grnmede pâyinde nk-ı Şevk
ÂĐŐa aldı tâ o kadar hâr bülbülü

Eyler nihâl Şu'leyi hem-reng-i nahl-i Tur
Pervâneye denilse sezâ nâr-bülbülü

Feyz-i sükût açdı leb-i teng-i gonçayı
Hâmuş kıldı kesret-i güftâr bülbülü

³⁷⁶ *Dîvân-ı EŞ'ar'* da bu beyit yer almamaktadır.

³⁷⁷ *Dîvân-ı EŞ'ar'* da bu beyit yer almamaktadır.

³⁷⁸ *Dîvân-ı EŞ'ar'* da bu beyit yer almamaktadır.

Reng-i perîde çeşmine berk-i hazân gelür
‘Aşkın o rütbe eyledi bî-zâr bülbülü³⁷⁹

Mânend-i vird-i haşre kadar kanlar ağladır
Yakut-ı mevc la’l-i leb-i yâr bülbülü³⁸⁰

Ey gül terahhum eyle ki efgân u nâlede
Mahv etdi sayt-ı *Fâ’ik*-i gam-hâr bülbülü

Gazel-4³⁸¹

Oldu cihân bâhâr ile şâdâbgül-‘arak
Bülbülde etdi bülbüle eşrâbgül-‘arak

Sâki hezâr mestini gülşende su-be-su
Zerrîn kadehle eyledi seyrâb gül-‘arak

Kaldı gözüm hatt-ı leb-i şirin yârda
Nergis çemende mest-i şeker-hâb gül-‘arak

Cûş u hurûşa başladı enhâr-ı cûy-bâr
Döndürdü felek sâgarı girdab gül-‘arak

Fâ’ik mülk-i efendinin oldukda peyrevi
Etdi behişt ma’nayı anrikâb gül-‘arak

Gazel-5³⁸²

Gül-i hurşide bedeldir gül-i handân bahâr
Atlas-ı çarh-ı berrîn oldu girîbân-ı bahâr
Tâb-ı hüsnün ki olur şa’şaa-bâr-ı gülşen

³⁷⁹ *Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit yer almamaktadır.

³⁸⁰ *Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit yer almamaktadır.

³⁸¹ *Dîvân-ı Eş’ar*’da bu gazel yer almamaktadır.

³⁸² *Dîvân-ı Eş’ar*’da bu gazel yer almamaktadır.

Tâir-i kudsî eder bülbül-i nâlân-ı bahâr

Dâğımın gonçe-i nâçizine hemreng olamaz
Olsa lebrîz-i gül halled ile dâmân-ı bahâr

Şânesi pençe-i hurşîd ise de sünbülün
Şeb-i zülfünde geçer hâb-ı perîşân-ı bahâr

‘Andelib eyledi ol gonça beni gülşenine
Fâ’ik olsam da beca şimdi gazel-hân-ı bahâr

Gazel-6³⁸³

Çıkdı sahn-ı çemene elde piyâle lâle
Mey-i gül-reng-i safâ eyler âsâle lâle

Kumrî-i deşt-i cünûn-vârî yine gerdenine
Takdı ol Yûsufhüsni ‘aşkına lâle lâle

Eğer etmezse su dibâsını bârân ilbâs
Bürünür vakt-i şitâ kırmızı şala lâle

Bostân-ı tarabın tâze delikanlıdır
Tiğ-i hûnin çeker gelse celâle lâle

Etdi sultân-ı bahârı yine *Faik* da’vet
Hayme-i sürh kurub deşt-i melâle lâle

Gazel-7

Ey ruh şarâbdan yine gül gül müsün nesin
Gül-destesinde beste karanfil misin nesin

---

³⁸³ *Dîvân-ı Eş’ar*’da bu gazel yer almamaktadır.

Yer gök yanar elinden aman el-aman senin
Âfet mi âfitâb-ı tahammül müsün nesin

Hattımı yüzünde bilmezem ey la'l-i neşve-rîz
Elmas-tırâş kâsemisin mül müsün nesin³⁸⁴

Mahmûr gözlerin süzülür zîr-i turrede
Sermest-i hâb saye-i sünbül müsün nesin

Meclisde açdı gül gibi cânânı kulkulün
Ey bülbüle terane-i bülbül müsün nesin

Fâ'ik bana demişdi geçen ol gazâl-i nâz
Sen mâ'il-edâ-yı tegazzül müsün nesin

Gazel-8

Âsumân pertev bulur dâğ-ı serimden reng reng
Mihrim olmuşdur cihan tâb u ferimden reng reng

Hüsrev-i fakrım serimde zahm-ı gûn-â-gûn değil
Oldu cevherler nümâyân efserimden reng reng

Ben tılsım-ı "*Küntü Kenzim*"³⁸⁵ bir güherdir her sözüm
Gark-ı envâr olsun 'âlem cevherimden reng reng

Mest-i ser-germ-i elestim şu'le-nûş-ı hayretim
Nûr akar dâmân-ı haşre sâgarımdan reng reng

Bir 'aceb tâvus-ı kudsum gülşen-i lâhutda
Oldu cennet cünbüş-i bâl ü perimden reng reng

³⁸⁴ *Dîvân-ı Eş'ar'* da bu beyit yer almamaktadır.

³⁸⁵ Hadîs-i Kudsî: "**Küntü kenzen** mahfiyyen fe-ahbettü en u'refe fe-halakte'l-halka lî u'ref."

Nakş-bend-i dergeh-i ‘aşkım ki sırr-ı insıbâğ
Rû-nümûndur ehl-i hâle peykerimden reng reng

Mazhar-ı Esmâ-i Hüsnâyım nukûş-ı mümkinât
Fâ’ik olmuşdur dil-i feyz-âverimden reng reng

Gazel-9

Dil şu’le-i hüsnünle ki tâbân-ı seherdir
Dâğ-efgen-i hurşîd-i dırahşân-ı seherdir

Mihrinle gönül terk edeli sohbet-i Leyla
Şebnem gibi meczûb-ı beyâbân-ı seherdir

Bir bezm-i cihân-sûzda dil-sîr-i gamız kim
Hakister-i dûzah nemek-i hân-ı seherdir

Her katresi olsun sadef-i rahmete gevher
Bir dîde ki ‘aşkın ile giryân-ı seherdir

Mânend-i sema secde-ber olsunda dem-i subh
Kim beyt-iHüda matla’-ı dîvân-ı seherdir³⁸⁶

Hurşîd misin şa’şa’a-i tab’la *Fâ’ik*
Âhın yine âteş-zen-i dâmân-ı seherdir

Gazel-10

Fevvare-i ser-çeşme-i mihr oldu zebânın
Bu nûr-ı hakikât sana ihsân-ı seherdir³⁸⁷

İhâtâ kılmasa bu kevn-ipür-fesadı kader
Bulurdu kâr-ı husûl ‘âlemin murâdı kadar³⁸⁸

³⁸⁶ *Dîvân-ı Eş’ar’* da bu beyit yer almamaktadır.

³⁸⁷ *Dîvân-ı Eş’ar’* da bu beyit yer almamaktadır.

Olur mu mevsim-i tahsil ‘ibret âdeme hiç
Bu kişt-zâr-ı fenânın dem-i hasâd-ı kadar

Müsa’id olsa kazâ ‘ömr ile derde eğer
Hayat nev-be-nev huzrın imtidâdı kadar³⁸⁹

Müyesser olmadan evvel zülâl-i çeşme-i cân
Zâlâm-ı ye’se düşer bahtının sevadı kadar³⁹⁰

Ne anlanur şu gülistândan ki teng olmuş
Safâsı gonçasının mevsim-küşâdı kadar

Safâ-yı kalbi su’âl et o pâk-dilden kim
Bulur safâ-yı derûn Hakka i’timâdı kadar

Karîb olur kişi dârü’l-cemâl-i tevhide
Hakîkât ehline teslîmu inkıyâdı kadar

Ederse cilve-gehin her nefesde ‘arş-ı azîm
Kemâl-i zâta erer sâlik i’tikadi kadar³⁹¹

Olur mu tâlib şeb-hîze meş’al-i irşâd
Demâdem eylediği âh-ı şu’le-zâdı kadar³⁹²

Sezâmıdır ki bu zulmet-râve gerdûnun
Münevver olmaya dil-i necm-i tâb-dârı kadar³⁹³

---

³⁸⁸*Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit “İhâta kılmasa bu kevn-i pür-fesâdı kader / Olurdu hük-m-i kazâ ‘âlemin murâdı kadar” şeklinde geçmektedir.

³⁸⁹*Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit yer almamaktadır.

³⁹⁰*Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit yer almamaktadır.

³⁹¹*Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit yer almamaktadır.

³⁹²*Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit yer almamaktadır.

³⁹³*Dîvân-ı Eş’ar*’da bu beyit yer almamaktadır.

Meta'-ı hüsnü şu bâzâr-ı gamda ta'tîle
Zaman bulur mu felek Yûsuf'un mezâdı kadar

Fedâ-yı cân edecek mübtelâsı var *Fâ'ik*
Tebâr-ı sâhire-i mahşerin 'adâdı kadar³⁹⁴

Gazel-11

Mehtâb-ı cemâliz şeb-i İsrâ'da nihânız
Ol nur-ı siyâhız ki süveydâda nihânız

Sahra-rev-i 'aşkız yine sahrâda nihânız
Bir nakş-ı garibiz ki teh-i pâda nihânız

Mir'ât-ı 'adem cevher-sîmâ-yı vücûduz
Suretde nümâyân u heyûlâda nihânız

Nâ-bûd-ı hayâl dehenindir dil-i bî-tâb
Hûrşîd-sıfat dâmen-i 'Îsâda nihânız

Fâ'ik bize de kıldı Hüdâ böyle tecelli
Envâr-ı safâyız yed-i beyzâda nihânız

Harfû'l-Fakîr'üs-Seyyid Muhammed Râif Gâffar-Zenûba 1289 (M. 1872)

---

³⁹⁴ *Dîvân-ı Eş'ar'* da bu beyit yer almamaktadır.

V. SONUÇ

Mehmed Memduh Paşa her açıdan çalkantılı bir dönem olarak kabul edilen Tanzimat yıllarında yaşamıştır. Eserlerini kaleme aldığı zaman dilimi de tıpkı sosyal ve siyasi hayatta olduğu gibi sanat hayatının da çalkantılı olduğu bir dönemdir.

Bir tarafta kutuluşun tek çaresi olarak gördüğü için tam anlamıyla yönünü batıya dönenler; diğer tarafta yıkılmakta olan devleti, buna bağlı olarak da kültürü, medeniyeti küllerinden doğurma çabasında olanlar. Bu iki zıt kutup kendi hayatlarının idamesi için yekdiğerinin imhasına çalışan kişilerin ortaya koyduğu tavırla tam anlamıyla bir kargaşa ortamı meydana getirmiştir.

Mehmed Memduh Paşa tüm bu kutuplaşmaların odağında kendisini muvassıt tutabilen ender şahsiyetlerden biridir. Eski ile irtibatını bağınazlık derecesine getirmediğı gibi yeniliklere karşı takındığı tavırla da geçmişiyle bağlarını tamamen koparmadığını göstermiştir.

Mehmed Memduh Paşa divan şiiri geleneğini devam ettirdiğı için eski; farklı muhtevalara değindiğı, yeni dizilişler tetip ettiğı için de yenilikçidir. O aslında tıpkı mensubu olduğu Encümen-i Şu'arâ sanatçıları gibi iyinin, güzelin peşindedir. Eserlerinde farklı kutupları bir arada bulundurması iyiyi, güzeli bulma gayretinin tezahürüdür.

VI. YARARLANILAN KAYNAKLAR

- AKSOYAK İ. Hakkı, “Eşref Paşa'nın Müşterek Şiirlerinde Ehl-İ Beyt ve On İki İmam Sevgisi”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S.30, Ankara 2004, 689-713.
- ANDI M. Fatih Andı, *Ara Nesil Şairi Mehmet Celal: Hayatı-Görüşleri-Şiiri*, Alfa Yayınları, İstanbul 1995.
- ASLANTAŞ Selim, “Bir Osmanlı Bürokrati: Mehmed Memduh Paşa”, *KÖK Araştırmalar*, III/I, Ankara 2001, 185-202.
- BABACAN Mahmut, *Ara Nesilde Tenkid*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 1993.
- BİRİNCİ Necat, “Osmanlı Dönemi Türk Edebiyatı”, *Milli Eğitim*, S. 163, Ankara 2004, s. 25-26.
- ÇAKIR Müjgân, “*Mazlûm-zâde Mehmed Memduh Paşa'nın Poetikasına Dair*”, *AÜTAED*, S. 39, Erzurum 2009, s.709-719.
- ÇAKIR Müjgân, “Gelenekten Moderne: Encümen-i Şu'arâ'da Şekil Değişiklikleri ve Mehmed Memdûh Paşa”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları 2, Eski Türk Edebiyatına Modern Yaklaşımlar 2006 Bildiriler*, Turkuaz Yayınları, İstanbul 2007, s.62-78.
- ÇIKLA Selçuk, *Kültür Değişimleri ve Servet-i Fünûn Romanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.
- GARİPER Cafer, “Ara Nesil”, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000*, Editör: Ramazan KORKMAZ, Grafiker Yayınları, Ankara 2009.
- İNAL İ. Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, C. III. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- KAPLAN Mehmet, *Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1987.

- KAPLAN Mehmet, Enginün İnci, Emil Birol, Kerman Zeynep, *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi*, C. IV, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1989.
- KAYA Ahmet İhsan, “Türk Edebiyatında Ara Nesil”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 5, S. 9, Diyarbakır 2013, s.148-159.
- KURŞUN Zekeriyya, “Mehmed Memduh Paşa”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 28. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1996, s.496.
- ODUNKIRAN Fatih, *Mehmed Memdûh Paşa ve Dîvân-ı Eş‘ârı (İnceleme-Metin)*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2011.
- OKAY M. Orhan, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2005.
- ÖZGÜL M. Kayahan, “XIX. Yüzyılın Özel Bir Edebiyat Mahfeli Olarak Encümen-i Şuara”, *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, C.7, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006, s.29-117.
- ÖZGÜL M.Kayahan, *19. Yüzyıl Türk Edebiyatı*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2012.
- ÖZGÜL M. Kayahan, *Dîvan Yolu’ndan Pera’ya Selâmetle*, Hece Yayınları, Ankara 2006.
- ŞAHİN Nilay, *Mehmed Memduh Paşa’nın Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divân-ı Eş‘ar’ı Üzerine Bir İnceleme*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2012.